ANTONII DE HAEN

Consiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Alma ac Antiquissima Universitate Vindobonensi, Professoris Primarii,

PARS NONA

RATIONIS MEDENDI

IN

NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud PETRUM VAN DER EYK,
MDCCLXV.

ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IV.

CAPUT V.

CAPUT VII.

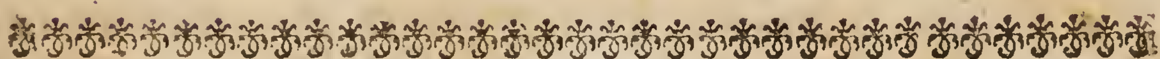
CAPUT VI.

RA-

RATIO MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

CAPUT I.

Sistens Anatomicas aliquot Sectiones, una cum Brevi Praegressi Morbi Historia.

§. I. *Pleuroperipneumonia, in qua dolor die 5. evanuit, pulsus autem semper, & cum dolore, & sine eo, aut fortis, aut durus, aut subdurus, percipiebatur; in qua sanguis quo crebrius missus, eo magis phlogisticus fuit, & in qua multa signa bona multis perpetuo malis commista erant. Mors die septima. Anatome eum in finem descripta ut haud ea modo, quae ad hunc morbum pertinent, sed & multa alia innotescant, quae in decursu hujusce operis usui venient: quod idem de reliquis anatomicis sectionibus monitum esto.* §. II. *Pleuroperipneumonia ad* 11. *diem letalis, cum pulsu fere semper duro, & intercurrente Asphuxia, dolore pridie mortis evanido. Anatome.* §. III. *Pleuroperipneumonia ad diem* 7. *letalis sine pulsu duro, nec mol-*

li tamen. Anatome. §. IV. Gastritis sine vomitu, letifera, in cachectica femina, cum maxime fallentibus sanguinis missi phænomenis, in qua etiam id singulare, quod consueto suo per omnem vitam modo, animo linqueretur, in prima & altera, quam ipsi instituimus, Missione sanguinis; in tertia vero, ac quarta, minime. Anatome. §. V. Renalis morbus chronicus, cui deinde Pleuritis, ac Paraphrenitis, acutissimæ junctæ, cum miranda Cadaveris sectione. §. VI. Labes vi externa contracta, quæ demum post sexennium Hydropem pectoris mentita, mortem intulit miris symptomatibus. Anatome. §. VII. Mors a Phthisi pulmonari, cum suspicione Aneurysmatis in ventre latentis. Anatome. §. VIII. Ignotus morbus sectione Cadaveris cognitus. §. IX. Mors ab ulceribus cruris, spurium demum Aneurysma generantibus.

§. I. De Nosologia & Diagnosi, nonnulla prolaturus, præmittam plura, quæ post datos primum morbos, a morte deteximus.

Juvencula 17. annorum, a triennio primum menses irregulares, quin & semel anni cessantes spatium, a sesquianno vero iterum sat, ut ait, copiosos, & nuper adhuc mox ante hunc ultimum morbum suum, habens; febre acuta cum miliaribus anni abhinc elapso spatio laboraverat, exinde vero sana vixerat; excepta, qua non laboriosa quidem, nec valde sicca, frequenti tamen admodum vexabatur, tussi. Lotrix erat.

Martii 10. Pleuroperipneumonia eam invasit, cui in principio dolor pectoris universi, dein lateris sinistri inferioris, & die quarto ejusdem lateris superioris, perpetuus eo usque comes, quinto demum die ita evanuit, ut nullus postmodum, nisi a validiore

non-

nonnunquam tuſſi, perciperetur. Pulſus ipſi paſſim celer, fortis, nonnunquam ſive durus, ſive ſubdurus, nunquam vero cum celeritate mollis, niſi prope mortem fuit. Sexies ipſi Vena ſecta eſt, ſic ut libræ medicæ quinque ipſi detractæ ſint; ſanguinis craſſamenti, cruſtæque denſitate eo quidem auctiore, quo crebrius educeretur. Urinas vel crudas minxit, vel coctas, nonnullas etiam hypoſtaticas. Emiſit nunc crudam alvum, nunc, idque ſæpius, coctam, ac flavam; ſub finem autem fuſcam, valdeque fœtentem. Reddidit pauca, vix cocta unquam, ſputa. Bonas partim, partim malas tranſegit noctes. Tranſpiratio inconſtans; quemadmodum ne unicum quidem ſignum bonum, ſeu vitales actiones, ſeu naturales, animalesve ſpectares, toto morbi decurſu apparuit, quod malis admodum ſignis non interturbaretur. Periit die 7. morbi finiente.

Hora a morte 27ma elapſa, Cadaver aperuimus. Quod externo in corporis habitu notaremus, nihil fuit. Toroſæ mammæ. Gracile potius & depreſſius, quam tumidum erat abdomen, nec vel ad epigaſtrium ullo modo tumefactum.

Bonum Omentum ac pingue, obvelans cuncta viſcera ad amuſſim, ad imam usque pelvim, & ad integra latera.

Hepar lobo majori ſuo explebat totum dextrum latus ſic, ut ſuperiore ſui parte altitudinem quartæ, numero a ſuperioribus ducto, coſtæ æquaret; inferiore autem trium latitudine pollicum infra coſtarum infimarum Cartilagines deſcenderet; in medio vero epigaſtrio in latus ſiniſtrum nonnihil protenderetur. Lobus minor, ingensque ille, ſuperiorem ventriculi partem tranſcendens, attigit arcum ſiniſtrarum coſtarum, indeque retroflexus ventriculum a latere, ac non nihil a dorſo, amplectebatur.

Lobus major, qua parte ad minorem vergit, pugni magnitudinis Hydatidem gessit; quæ, eo quod in excavato ad id hepate hæreret, sua ipsius mole sive in vita, sive in cadavere, neutiquam eminuit.

Vesicula fellis bilem paucam habuit, eamque haud spissam valde, aut valde aurantiam.

Splen pedem hominis adulti longitudine ac latitudine referens, ad sesquipollicem latum infra imum costarum marginem eminuit.

Ventriculus parte superiore delitescens sub hepatis minore lobo, demum conspicuus infra ejusdem oras apparuit; amplusque deinde tam in dextra, quam sinistra, demum leviter obliquus, pylorum formabat ad umbilicum, dextrorsum.

Intestinum Colon naturali modo habuit, nisi quod grandior splen flexum in eo extraordinarium faceret. Intestinum Ileum in pelvi hinc inde aut rubrum valde, aut purpureum. Ceterum intestina omnia naturaliter distenta erant. Boni renes, ureteres. Vesica fere vacua. Uterus instar parvæ, ejusdemque complanatæ, castaneæ.

In Thorace cor haud parvum, justo carnosius; maxime lævum. In utroque cavo polyposi quid, quod in vasa majora usque pergebat: auricula dextra inde omnium maxime distenta. Erat autem materies hæc crassitudine, albedine, scissilitate, ei similis, quam in misso sanguine crustam inflammatoriam appellamus. Nec ab ea differebat, qui in magno venarum pulmonalium confluxu aderat, venosus polypus; nec ille, qui in aörta. Aörta vero descendens hic rubrum sanguinem, illic pallidiorem habuit; fluidum hic, illic grumosum. Bonæ valvulæ, & cætera omnia.

Pulmones accreti nullibi: sinistri autem superior lobus exhibuit suum totum parenchyma durum ita, ut hepatis referret substantiam; sic grave, ut in aquam

quam injectum, mox ejusdem peteret fundum. Ceterum, lobus inferior, ac dexter pulmo totus, nec rubebant, nec tumebant.

Mox post Trachææ dichotomiam, in principio sinistri pulmonis, calculus friabilis, granorum quinque, apparuit; nec procul inde veluti corpus glandosum, quod perscissum similem calculum, sed quintuplo minorem, gerebat.

§. II. Vidua sexagenaria, quæ 30. abhinc annis ex gravi, diuturnoque morbo, sive arthritico, sive rheumatico, caruerat catameniis; quæ anno abhinc elapso syncope correpta, in platea jacuerat aliquantisper; quæ mensis elapso spatio de gradibus in faciem prona cadens, magnam passa hæmorrhagiam fuerat, obtusiusque inde capite dolebat & tussiebat; quæ tandem nunquam doloribus aut Colicis aut Iliacis obnoxiam se fuisse testabatur; cujus cur meminerim causam anatome dabit: hæc, inquam, femina Martii 11. proxime elapsi, cepit pleuroperipneumonia affligi, ac citra auxiliatricem cujusquam manum, in summa omnium rerum penuria, frigido in loco, in nonum usque diem jacuit.

Nono autem die, ex suburbio *Josephino* in Nosocomium *Hispanicum* minus ivit, quam reptavit, integro indigens, quo illuc demum perveniret, bihorio. Inde mox sella portatili nostrum est inducta Nosocomium, inibique vix undecimo morbi inchoante die expiravit.

Notabile in ea nihil per hunc sesquialterum diem, nisi 1mo quod post venæ sectionem, ac semivesicans emplastrum, dolor quidem lateris penitus remitteret, cetera vero peripneumoniæ syptomata increscerent. 2do. Quod pulsus durus & cum dolore lateris, & post eundem cessantem, perseveraret; nec nisi paucis ante obitum horis in parvum, debilem, celerrimum, & inæqualem mutaretur. 3^tio^. Quod

 Asphu-

Aſphuxiam ter, deficiente ſcilicet omnino pulſu, paſſa ſit.

Horis poſt mortem duabus & triginta prægreſſis, inſpeximus cadaver. Venter compreſſior potius, quam elatus; colore hinc inde vireſcens.

Hepar magnum, latitudine integræ palmæ manus infra coſtas propendens; in thorace autem ad altitudinem quartæ quintæve a ſuperioribus numerando, coſtæ aſſurgens, lobo ſiniſtro obvelabat ventriculum, lienemque attingebat.

Lienis nullus conſpectus; non eminebat enim infra coſtas, latitabat ſub ventriculo, ſub quo aſſurgens Hepatis ſiniſtrum lobum tangebat. Sanus erat.

Ventriculus a ſuo prope diaphragma principio, ad Pylorum uſque, nihil habuit ventriculi figuræ ſimile, ſed canalis mire tortuoſi, inteſtini inſtar, formati, tantummodo, ſecundum inania illa ſpatia, quæ ipſi conceſſerant ſplenis jecinorisque crepidines.

Pylorus craſſus, durus, una in plaga cartilaginis inſtar elaſticus.

Omentum complicatum, & convolutum circa originem ſuam, haud ultra duos digitos latos longum; non ita tamen in ſuis concretum convolutionibus, quin explicari adhuc poſſet.

Inteſtinum Colon aſſurgens ex Ileo dextro, conſueto more ſub Hepate flexum, in medio epigaſtrio deſcendebat, ac miro illi ventriculo, hic deſcendenti, locum cedens, intra Jejuni volvulos occultabat ſeſe, aſſurgensque inde, & juxta ventriculum decurrens, petebat ſplenem: inde vero deſcendens, in medio ſuo itinere, ſplenem inter Ileumque, flexit ſe pedis longitudine verſus lineam albam; moxque recurrens ad illum, unde receſſerat locum, deſcendit more conſueto criſtam Ilii verſus, ab inde vero in pelvim; ubi Rectum formaturum, ſe prius digiti longitudine ſiniſtrorſum flexit, reflexumque iterum

in

in mediam pelvim, & iterum inde digiti longitudine in læva, tandem ad mediam pelvim, se contulit, Rectum producturum. Sic, ut omnibus hisce insolitis volvulis una tertia parte solitam alias longitudinem superaret. Desiderabantur porro Coli in his aberrationibus cum ligamenta, tum cellulæ; ejusque tenuitas tanta erat, ut pelluceret.

In intestini Ilei latere interno, in libero abdomine, erant certo quodam in loco duæ sibi proximæ appendiculæ, quavis contrectatione minime dispatentes, flatibus turgidæ; quales in illa Herniæ specie cernimus, in qua, via intra ventrem per intestinum patula manente, ejusdem intestini appendix intra Peritonæi saccum in hernia est.

Elevando Colon vidimus vesicam felleam bile plenam, colore aurantiam; sic, ut lato in ambitu jecur, duodenum, &, quod duodeno intestino pro mesenterio est, Omentum, colore profunde flavo tingerentur.

In thorace Pulmonis dextri lobus superior cum pleura leviter, sinistri autem superior lobus totus, & undique, membranea productione connatus fuit. Ambo vero pulmones hinc livido, illinc purpureo colore maculati toti, minime autem compacti, aut indurati.

Cor dextrum tenue, sinistrum valde crassum. Tricuspidales valvulæ naturales, ut & tres Semilunares ad cor dextrum; Mitrales pariter; sed Semilunares Aörtæ omnes magnas habuere, latasque, cartilagineas portiones. Aörtæ tunicæ crassissimi instar corii: arteriæ autem pulmonaris tunicæ venam potius, quam arteriam, tenuitate referebant.

Polypus magnitudine Castaneæ majoris in aure dextra, qui totus, una cum longo venæ cavæ polypo albebat, ut materies solet, quæ crustam phlogisticam format.

Costarum cartilagines duræ, jam ossescentes, potissimum inferiores.

§. III. Rusticus 48. ann. a 20. annis sanissimus, jam autem ægritudine suæ uxoris, quinque sorte mensium tempore, multum defatigatus, ejusque demum obitu inconsolabilis, cogebatur die 18. Martii trium horarum iter, gravi sarcina oneratus, idque pedes, absolvere; novoque pondere onustus redire. Ad noctem redux febre, tussi, ac pungente præcordiorum dolore affligi cepit. Die tamen sequenti, minus male se habens, exivit; vespere vero valde ægrotavit. Martii 20. e pago suo *Viennam*, horæ itinere, pedes appulit, Medelam in nosocomio *Hispanico* petiturus. Inde ad nos, ægris indigentes, mittebatur.

Inveni hominem haud modice febricitantem, dedolatum, tussientem, laboriose respirantem. Jussi lectum mox peteret: at vero ille ejus mentis non esse sese; sed cum biduo indigeret rebus suis cum uxoris consanguineitate componendis, auxilium aliquod se velle; rebus compositis post biduum rediturum se, mansurumque. Hominem periculi convincere frustra conatus, id demum illi consilii dedi, ut domum redux, mox sibi venam tundi curaret, & magna mistura attenuante, refrigerante, atque expectorante, copiose uteretur, pectorale autem decoctum continuo biberet.

Consilium hoc secutus mitius ægrotavit: Die autem Martii 23. totus dedolatus venit pedestri iterum itinere ad me, per nives ac pluvias continuas & densas, sic ut præ lassitudine, & aëris inclementia, quinque horarum tempore indiguisset, ut horulæ absolveret iter; vini rubri fere libra in diversorio donatus, & recreatus. Video hominem intrantem Nosocomium summa cum animi commiseratione, ita defatigatum, ut fere concideret humi, frigidum, ad indusium

dusium usque madentem, aspere tussientem, anxie respirantem, in eo duntaxat mutatum a biduo, quod nec nunc, nec quoad vixerit, præcordiorum perceperit, aut conquereretur, dolorem. Dies erat morbi quintus, magnam partem jam transactus.

Omnis sanguis vena ter eductus, summopere inflammatus fuit, & cum omnibus signis cruditatis in singulis functionibus, quarum semel iterumque leves prodierant, sed inconstantes, & breves, coctiones, ad finem septimi sui morbi diei expiravit. Nunquam ipsi pulsum aut mollem, aut durum, deprehendimus, sed fortem ac celerem; paucis vero ante obitum horis debiliorem & omni modo variantem.

Cadaver inspeximus 37. a morte hora. Colon & ventriculus universum explebant epigastrium. Parvum jecur, & vix plus, quam dextrum latus occupans, ita intra costas reconditum, ut, contrario priorum exemplo, nihil de eo potuisset in vita tangi. Nec putet quis vacuitate thoracis aperti jecur altiora petivisse: nam & in hoc, & in præcedenti cadavere utroque, thorax non fuit, nisi post ventrem, apertus.

Ut de jecore dictum, ita & intra costas totus reconditus erat splen, ut ejus nihil potuerit in vita tactu deprehendi; is autem colore fusco ruber, una cum membrana sua sub digitis deliquescebat, rubræ pultis in modum.

Crassa, profundeque flava bilis, viciniam totam aurigine inficiebat.

Colon tympaniticum totum, tres flexus supernumerarios habuit; ingentem primum, mox a consueto sub hepate flexu descendentem obliquè versus umbilicum, indeque debitum in locum revolutum, inde ad lienem; ad quem ubi solito more se flexerat, mox versus renem lævum pergebat, redibat ad sinistra, & incurvans se descendebat ad cristam Ilei, parvoque ibidem formato flexu, consueta tandem via in Rectum

 abi-

abibat. Erant autem hic omnes illæ plicæ membraneis productionibus invicem nexæ, ut evolvi non possent.

Amplus ventriculus, sinistrum latus explebat sic, ut supra lienem, cui incumbebat, arcum attingeret costarum; magnam quoque partem occupabat lateris in epigastrio dextri, antequam abiret in pylorum.

A Colo & ventriculo propendens Omentum, idque crassum valde ac pingue, sic obvelabat intestina, ut quidem in dextro Ileo palmæ longitudine deficeret, in medio autem ventre in imam pubem descenderet; & non modo in sinistris omnia intestina perfecte tegeret, verum etiam versus annulum abdominis crasso, eoque duos pollices lato processu, Peritonæum inter & intestina, pergeret ad Rectum usque.

Cor utroque in thalamo habuit nigrum, grumosumque sanguinem. In dextra auricula albus erat, firmusque, ac coriaceus, polypus. Qui ex vena jugulari eductus, secum ducebat spithamæ longitudinis polypum teretem, media parte album, durum instar lardi, altera parte ex nigro atque coagulato cruore formatum; qualem & ex orificio arteriæ pulmonaris extraxi. Itidem ejusmodi polypus duplex ex venarum pulmonalium ad Cor origine extrahebatur, referens exacte figuram venarum pulmonarium, in complures ramos divisarum. Demum & similis ex Aorta extractus est, qui ad ejus in Iliacas divisiones pertingebat. Sic autem se habebat singulus hic duplex polypus, ut uno in loco alteri a latere adjaceret cohæreretque alter, alio in loco albus polypus rubro inclusus esset.

Pulmones utroque in latere thoracis cum pleura, cum pericardio, cum diaphragmate, indissolubiliter fere coaluerant. Erant nigro purpurei toti. Ex lobo superiore sinistro ichor effluxit sectione quavis copiosus, non ex quadam veluti hydatide, sed ex illius

pa-

parenchymate. Lobus ſuperior dexter, duritate, craſſitudine, ac colore fuſco-rubro, hepatis portionem referebat: dura hæc pars aquæ in fundum ilico deſcendit.

In latere dextro ad 3, 4. 5. 6. coſtarum arcum, numero a ſuperioribus ducto, florenum craſſa, ac cartilaginea, Pleura fuit; in plaga autem quadam digiti longi ac lati magnitudine jam oſſea, oſſeasque ſpinas dimittens.

§. IV. Juvencula 22. annorum, nunquam recte valens, menſes irregulares olim, jam vero nullos a biennio habens, morbum acutum pectoris, decurſo abhinc biennii ſpatio, itidemque ante annum paſſa, ceterum pertinaci tuſſi, & validæ cephalææ ſæpe obnoxia, tandem 30. Martii febre valida incepit corripi, cum acri tuſſi, pectore compreſſo, reſpiratione difficili, artuum dedolatione, ac epigaſtrii dolore. Vomuit ſepties, totiesque alvum excrevit. Tertio die viribus confracta, in via, ex ſuburbio *Leopoldino*, ad Noſocomium *Hiſpanicum* conficiunda, trihorium impendere debuit. Sella portatili inde ilico ad nos ducta eſt.

Pulſus ipſi durus ac celer. Oculi inordinate movebantur, & pupilla integra ſub palpebra ſuperiore ſæpe abſcondebatur. Quater ipſi vena ſecta eſt. In ſingula V. S. duæ ſanguinis unciæ probe fluxerunt, reliquæ 6. 7. 8. unciæ guttatim. In prima V. S. facies, oculique convellebantur, tendines ſubſiliebant, & jacuit media ferme hora inſcia ſui, pulſu interea perpetuo cum conſtanti, tum forti. In altera V. S. ægram, ſubtractis pulvinaribus, horizontaliter reclinavimus, ſymptoma hoc, ut ſperabamus, præventuri, ſed fruſtra; quin & tunc ad ſe rediens, conſuetum hoc ſibi quotiescunque vena ſecaretur, ſive jaceret, ſive ſederet, fuiſſe aſſeverabat.

bat. Attamen in tertia ac quarta venæ sectione, tale quid passa non est.

Sanguis in prima V. S. nihil omnino inflammatorius, in altera admodum: in tertia, quæ ob compressum, ac plenitudine fere suffocatum pulsum, auctaque morbi symptomata, facta est, sanguis, elapso bihorio, habuit in primo, ac tertio vase, crustam sub tenui pellicula tremulam, gelati instar; crassamentum autem subnigrum, & maxime dissolutum: in vasculo vero secundo crustam densam ac fere lardaceam; crassamentum rubicundius compactiusque. Sanguis quartæ V. S. quæ propter acutum in epigastrio dolorem, & ob durum, fortem, simulque inæqualem pulsum, instituebatur, in vase priore mox sua superficie albebat, mansit tamen diu liquidus, licet colorem crustæ habebat: post horas autem 24. solidam valde ac densam crustam habuit; altero in vase vix crusta fuit. Pulsus inde mollior.

Supra notavimus feminam primo morbi die septies cum vomuisse, tum deposuisse alvo: ex quo vero, inchoante die suo tertio, apud nos fuit, non modo non vomuit unquam, sed ne nauseavit quidem; ita ut semper avide suum jus sumpserit, egregieque biberit aquam hordei cum melle & nitro. Alvus ipsi ex judicatoriis non judicantibus. Obiit medio fere exacto morbi die quinto.

Cadaver 24. hora a morte apertum est. Hepar explens lobo utroque latus dextrum, & ad tres latos digitos sinistrum. Longitudine sua ad duos digitos latos eminuit infra marginem costarum ad medium ventrem, & ensiformem cartilaginem; dextrorsum vero totum intra costas recondebatur. Molis mediocris ergo, sed substantiæ bonæ. Bilis copia mediocris, colore aurantia.

Lien sub ventriculo reconditus, infra costas non emi-

eminuit, molis mediocris, ſed ſubſtantiæ adeo mollis, ut vel levi digiti attactu, una cum ſua membrana, abiret in ruffum liquamen.

Ventriculus adeo ingens, ut epigaſtrium exacte repleret ab arcu coſtarum ſiniſtrarum, ad eum dextrarum; altitudine ſeu amplitudine ſua ſuæ reſpondens latitudini, imo vix dimittens de ſua amplitudine verſus Pylorum, quem, ſubito arctatus, in deſcenſu ſuo a margine coſtarum dextrarum formabat. Plaga obſcure rubra in ſiniſtra ejus parte prope coſtarum marginem. Eratque ibidem tenuis valde ſubſtantiæ. Penetrabat autem color ille obſcure ruber per cunctas ventriculi tunicas, ſic ut inde in ejus cavo gangræna inciperet, ſive color purpureus, qui ventriculum internum ultra pedis magnitudinem defœdabat.

Quo magis a ſiniſtris ad dextras pergebat ventriculus, eo fiebat craſſior, vix ibidem rugoſus, ſed cartilagineis eminentiis inſtructus.

Unicus in Coli ſiniſtra parte ſupernumerarius flexus. Omentum magnum & pingue. Renes boni.

Pulmo dexter verſus ſuperiora leviter accretus; ſiniſter ubique, ac fortiter. Utriusque color purpureus; internus, externusque.

Molles ceterum ac flaccidi, tres in ſuperficie induratas puſtulas habentes.

Cor pingue. In Thalamo ſiniſtro pauculum ſanguinis nigri ferme coagulati. Polypus albus ex coalitu venarum pulmonarium extractus, ſex magnos, eosque craſſos, ramos polypoſos habuit. Polypoſa materies ad digiti longitudinem erat alba, dein rubro ac coagulato cruore in reliqua longitudine complebatur. Similem polypum, ſed craſſiorem, longioremque, ex ſinu dextro extraxi, in quo etiam fibræ, primum albæ, rubris continuabantur.

§. V. Die 23. Jan. hujus, quem vivimus, anni, con-

convenit me homo 39. annum ætatis agens, juventutis Instructor, cui, octenni puero, juvenis fortis pilam lusoriam, fune compingente induratam, in lumbos injecit adeo violente, ut humi is prosterneretur. Domum inde delatus, lumbis doluit, ac sequenti mane sanguinem minxit. Mictus autem hic, & dolor, citra ullum artis auxilium brevi, integreque, cessaverunt. Attamen exinde usque ad 27. ætatis annum testabatur se debiliorem dextra lumborum parte fuisse, ab eoque loco dolores se percepisse crebros, per ventrem vagantes, pro colicis & habitos, & citra levamen notabile tractatos. Mateteriem in urinis purulentam se ad 20. vitæ annum percipere cepisse; nescire vero num prius affuisset: nunquam enim se suas examinasse urinas, & tunc casu tantum primum animadvertisse.

Anno ætatis 27. ad rem annonariam in exercitu Gallico admotus, demum post iter plurium leucarum curru absolutum, minxit sanguinem rivatim. Quiete restitutus, urinas sine sanguine reddidit, nisi ad majores motus perpauce. Talem autem ut plurimum minxit, quæ crassum haberet, tenaxque valde sedimentum.

Atque sic se res habebat ad Autumnum 1763. usque. Tunc vero ejusmodi materiæ in urina mictu cessante, inhorruit, quatriduo sudavit, lumbumque dolere ac tumere observavit, aucto ad pronationes dolore.

Variorum sententiam expiscatus, multa, post venæsectionem, externa admovit. Hic status rerum, dum me primum conveniebat, asseverabatque a superiore tumoris regione depluere materiem secundum spinæ lumborum latus, inque inferiore ejusdem sede, magis, quam alibi, dolente, colligi.

Die 2. Febr. pus sponte effluxit aliquot unciarum. Febr. 3. sponte clausa apertura, minxit purulen-

rulenta non fœtida. Tumor jam & ad os Ilii erat.

Febr. 4. in consilium vocavi Magnificum Virum Dm *Hazenohrl* Reg. Cels. Archiducis *Leopoldi* Archiatrum, Dm *Schreibers*, eximium Nosocomii *Civici* Physicum, Viros dexterrimos S. S. M. M. chirurgos, Dm ab *Hombourg* M. D. Dm *du Creux*, &c. Quo in Consilio quærebatur cujusnam naturæ tumor esset? Aperiundusne, an sibi linquendus? Et, si aperiundus, quo & modo, & loco,

Conclusum ex anamnesi, & conspectu, tactuque, a suppurante rene videri tumorem natum esse. Aperiendum esse, ne ad os Ilii collectum pus, id in cariem verteret, vicina destrueret omnia, resorptumve mortem post hecticam afferret. Aperiundum autem esse inferiore sede sua, idque apertura exigua, ne a latiore apertura abundantior suppuratio excitata, marcorem totius corporis, mortemque, generaret; neve aëris accessu liberiore citius corrumperentur partes, corruptionem forte inchoantes: sic tamen ut si facta apertura, digitus prudenter immissus aliam indicationem patefaceret, totum opus secundum hanc dirigeretur.

Interea, dum per unum alterumve diem differretur operatio, per aperturam parvam, quæ die 2. Febr. sponte nata erat, multum puris, ichoris, rubrive glutinis, nonnunquam effluxit, levi cum febricula, multoque cum sudore.

Hac febre intra diem sedata, Vir dexterr. *ab Hombourg* aperturam fecit, effluente tantummodo sanguine: altero autem die premendo ab osse Ilei sursum, multum puris effluxit, idque ita per octiduum. Digito, stiloque inductis, patebat varios sinus, fistulasque, deorsum, dextrorsum, & etiam supra vertebras sinistrorsum, formatas esse.

Fluente sic quotidie pure, urina parum; post octiduum vero pauco pure effluente, urina plurimum

puris,

puris, vel ſibi prævium, vel ſubſequum, habuit.

Ligaturis, ut vocant, expulſivis, ſinus, fiſtulæque, prorſus evanuerunt.

Notandum autem eſt materiæ, quæ primis diebus de facta apertura effluxerit, vehementem fuiſſe fœtorem: hunc vero, data quotidie media uncia Peruviani Corticis, quam ad finem fere vitæ quotidie aſſumſerit, prorſus, brevique tempore, ſublatum fuiſſe. Hoc remedio, Emulſisque, nocte paregoricis, die demulcentibus, ita profecit, ut dimitti ad munus ſuum poſcentem, ea conditione die 31. Martii dimiſerimus, ut & quotidie pergeret in corticis uſu, & quotidie rediret deligandus.

Rediit ille diligenter, ulcere parumper fluente, cum frequenti pruritu, cumque pure in urinis jugiter comparente; viribus interim valens, ut in munere ſuo perficiundo, ambulando, bene comedendo, dormiendoque, indies toroſior, melius coloratus, adpareret; ſuam mediam corticis unciam quotidie religioſe repetens, ad usque diem Maji octavam.

Ea vero die, cum veſpere prægreſſo mediocrem in vino ſuo mutato commiſiſſet errorem, friguit, horruit, incaluit; altero die vomitum paſſus ac diarrhœam eſt: unde eo die in noſocomium venire deligandus non potuit, venit autem 10. Maji, manſitque moriturus. Nocte enim pleuritis acceſſit, quæ 30. & aliquot horarum ſpatio ſuſtulit hominem. Sanguis in hac pleuritide ſexies miſſus, ſummopere inflammatus fuit, non minus is, qui ex pedum alterutro, quam qui ex brachiis, effluxit. Pulſus durus ac magnus erat, usque ad 12. ante mortem horam.

Cadaver incidimus horis 31. a morte elapſis. Ren ſiniſter magnus. Dexter omnino major, integram hominis non magni manum æquans, non placentæ inſtar planus, ſed rotundus valde. Cohærebat porro ad

ad Peritonæum, quo loco osseus apex costæ infimæ dextræ erat; ibique perforato Peritonæo via patebat, qua materies a rene ad tumorem externum, ejusque fistulas, pervenerat. Ab illo enim costæ apice descendebat materies perforato peritonæo, quocum ren concreverat, ad semidigiti longitudinem, postea cavum formabat, sive tumorem inter musculos & cutem, ex quo quondam orti fuerant sinus ac fistulæ, quaquaversum divergentes, jam vero artificiosa ligatura sic deletæ, ut ne vestigia quidem earum cernere esset.

Membrana externa hujus dextri renis inæqualiter expansa, & hinc inde ad lineæ, & sesquilineæ, incrassata densitatem, dum auferebatur, en! miro conspectu, quoad situm figuramve haud facile describundo, calculi apparuerunt, duo majores, tres minores, & undecim parvi, quorum unus ex variis calculis concretus, tuberosam quandam referret radicem; alius ex calculis pluribus itidem compositus, qui omnes ad unum seu pedunculum in ambitu cohærebant. Pondus maximi erat unc. ij. dr. ij. gr. xv. Pondus alterius unc. ij. dr. j. gr. v. Tertii, dr. vj. minus octo granis. Quarti, dr. ij. scr. ij. gr. xiij. Quinti, dr ij. gr. xxxij. Undecim parvi pendebant una dr. j. gr. xxxiv. Fuit ergo pondus omnium unc. vj. scr. ij. gr. ix. præter minutias ubique in Rene inventas, ramenta forte aliorum.

Calculis exemptis, pelvis & ureter sponte patebant, & de corticali Renis substantia supererat parum admodum. Ureter naturali triplo amplior, versus vesicam paullo angustior, tota sua substantia crassior.

Ren sinister non durus, sed dum incidebatur, ruberrimus. Papillæ naturales, ureter crassior amplior que, minus tamen dextro. Prostata fuit cum vesicæ collo digitum crassa.

In Thorace ſub loco olim dolentiſſimo, quem, ne quis dubitaret, veſtigia indigitabant emplaſtri, Pleuræ plaga admodum lata, haud inflammata tantum, verum inflammatiſſima fuit, & cum, permanente ibidem dolore, dolor diffudiſſet ſeſe verſus arcum coſtarum, dorſumque, ita in cadavere pleura inflammatiſſima apparuit inde, ad alterum ſpinæ latus.

Pulmones nullibi ad Pleuram accreti, niſi adhæſione digito non latiore in loco inflammato; molles ceterum & dum incidebantur, in ſuperiore parte profunde griſei, etiam intus, erant; in inferiore intenſiſſime rubri.

Cor ſiniſtrum ſanguine polypoſo æque plenum, quam dextrum. Ambæ auriculæ admodum parvæ. Singulare autem fuit invenire appendicem ſiniſtræ auriculæ, quæ vermicularem Cæci proceſſum haud inconcinne referebat. Attentius examinando & per auriculam inflando, vidimus appendicem hanc genitam eſſe ex carnea auriculæ ſubſtantia, totam eſſe carnoſam, & hinc inde ea veſtitam pinguedine, quæ ad cor multa, juxta auriculam ad Appendicem protendebatur: apex vero illius, inſtar fundi ſacci rotundus, pingui caruit. Phenomenon ſane, quod aliis notatum non memini; Phyſiologis materiam præbens ſpeculandi.

Diaphragma ſummopere inflammatum, qua tendineum, qua muſculoſum; minus tamen qua Peritonæo, quam qua pleura tectum.

§. VI. Homini annos 34. nato in pectus irruit currûs agitati Timon; non lædens tamen ita, quin ille integro exinde ſexennio famuli præſtare officium, leviore incommodo, potuerit. Anno ætatis 39. febre intermittente laborans, integre curatus eſt, ſic, ut nullum inde in corpore vitium relictum fuiſſe recordetur.

Jam vero quadragenarius cepit a tribus elapſis

mens

mensibus difficile respirare, pectore angi, inani vexari tussicula, maxime ad motum majorem. Diarrhæam validam habere cepit, continuamque. A qua quidem, ut & per artem excitata diuresi, levius per 2. 3. septimanas habuit. Exin vero cepit parvum habere, intermittentemque pulsum; intermittentem vero sic, ut Viri expertissimi *Molinari* & *Mac-cheog*, qui ejusdem in se curam susceperant, tempore toto ultimi vitæ trimestris spatii intermissionem sæpissime animadverterent 5. imo 6. pulsationum. Huic frigus junxit se, & perpetuum, & plane marmoreum; nunquam in sex postremis vitæ septimanis recalescens. Initio trimestris hujus morbi hypochondria dura, ac tumida fuere, ipsus vero venter tumuit nunquam. Sex ultimis vitæ septimanis decumbere lecto, præ angustiis pectus suffocantibus, non potuit; erectus semper sedens, quod sustinere quidem præ lassitudine ac debilitate vix potuit, præ angustiis tamen debuit. Crura tandem, dein & femora, œdematosa reddebantur, ut fere creparent. Frigus intensum, & ultimo vitæ quatriduo Asphuxia. Excipulo insidens expirat.

Horis a morte 29. elapsis, cadaver cum laudatis supra Medicis præclaris, cum dexterr. *Hombourg*, & cum chirurgo nostri Nosocomii *Scherer*, aperui.

Ventriculus ingens, obliquus ita, ut situm haberet fere perpendicularem.

Sua crepidine jecur pertingebat ad umbilicum, cetera bonum; Lobo minore magnam explebat sinistri epigastrii partem.

Latus valde ac longus lien, bonus erat. Pancreas induratum.

Intestina contracta, ut crassiora vix digiti diametrum, tenuia vero multis in locis vix duas digiti tertias in diametro haberent: haud tamen pro tenuitate incrassata.

In perſcindendis dextrarum coſtarum Cartilaginibus aqua erupit, & multa, & ſordida. Hydropis pectoris augebatur ſuſpicio; pectore autem aperto, patuit non pectoris eſſe, ſed pericardii, hydropem.

Plenum hoc Pericardium tantæ molis erat, ut utramque thoracis cameram, ad jugulum fere usque, expleret; pulmonibus in tanti ſacci ambitu compreſſis, nec tamen duris, nec, quod mirabile, ne vel minimum quidem, cum Pleura, ac diaphragmate, connexis. Nullus pectoris Hydrops.

Eduximus primum ex pericardio aquæ turbidæ ſubviridis menſuram, id eſt unc. 48. dein mediam menſuram aquæ rubellæ: nec hæc, nec illa fœtuit. Evacuato pericardio, Cor examinaturi mirabamur pericardium de integro repleri. Quare Cor cum vaſis majoribus educentes, in tabula examinavimus, num forte in hoc, illisve, ea pateret, qua pericardium ſanguine continuo repleretur, ſcaturigo?

Primo adſpectu Cor nobis undique lacerum, atque exeſum apparuit: propius vero examinantes, deprehendimus id omne lacerum ac filamentoſum uni deberi ſanguini, qui polypoſam naturam adeptus, ipſi undique annectebatur, colore hic flavo, alibi nigro, illic iterum variegato; digitis demum inde ſeparandus. Cor ipſum proceri quamvis hominis, valde tamen parvum. Quocunque autem in loco viam quæreremus penetrantis pericardium ſanguinis, invenire eandem non potuimus. An forte vulnus venæ, arteriæve majoris, paulo ante mortem factum, ad oram Pericardii, ubi vaſa majora perſcideramus, hæſit? ut proinde ſic ejusdem nos penitus latuerit adſpectus?

Cor ſubſtantiæ fuſco pallentis, ac veluti ſemicoctæ. Cæterum nec valvulæ, nec vaſa majora, nec pericardium, aut aneurysmatica, aut indurata, aut incraſſata, cartilaginea, oſſeave, apparuerunt.

§. VII.

§. VII. Matrona annor. 59. me in consilium vo-
cat ineunte Aprili 1763. cum suis Medicis, exper-
tissimis viris, *Hirsch* & *Prosky*. Hæc pluribus annis
in *Hungaria* Metallurgorum vaporibus exposita, pe-
ctore angi, ac tussire, vehementerque debilitari,
ceperat. *Viennæ* nunc incola, a mense Januario haud
ultra potuerat carpento vehi, imo ne vix quidem
extra lectum sedere. Ex eodemque tempore, præ-
ter pectoris affectuum augmentum, natum sibi tu-
morem ajebat in infima, eaque sinistra epigastrii re-
gione, haud procul ab umbilico, qui cum doleret
violente, tum moleste pulsaret. Pulsus in Carpo
debilissimus. Utique internum quoddam aneurysma
esse videbatur, cujus in viva vix esset determinanda
sedes. Post querelas molestæ hujus pulsationis,
trium mensium spatio continuantis, mortua est.

Cadaver 1. Maji aperuimus. Pulmones quovis in
loco tuberculis suppurantibus pleni, hinc inde duri,
plurimumque cum Pleura connati. Toto vero in
corpore, ut ut anxie quærebamus, in musculis ab-
dominis, in Omento, in Mesenterio, in Mesocolo,
in Lumbis, ad spinam, ad aörtam, venamve ca-
vam; nulla vitia deprehendimus, præterquam in lo-
co dolente olim, ac pulsante. Nihil minus tamen
quam aneurysma erat. Scilicet Colon in indicata e-
pigastrii parte, longitudine latorum digitorum qua-
tuor, diametrum habebat sesqui pollicis, cui ampli-
ficatæ portioni tanta utrinque aderat constringens
angustia, ut aër, non nisi vi, per eandem impelli
expellique posset.

Exsangue ita hoc corpus, ut quamvis Aörta, vena
Cava, arteriæ Iliacæ, aperirentur, nulla spongia ad
imbibendum illum, & ad partes quasvis nude con-
templandas, opus fuerit: ut profecto fatear me hu-
jus vitæ rationem æque parum intellexisse, quam in

duobus illis, quorum Anatomen dedi *Ratio Medendi Tom.* II. *Cap.* X. *Probl.* 1. & 2.

§. VIII. Maji 28. hujus anni ad me misit, pro publica demonstratione, Expertiss. *D. Päsmeyr*, laudatissimus apud sanctimoniales *sanctæ Elisabethæ* Medicus, tumorem, quem ventre exemerat feminæ, in illarum Monacharum nosocomio mortuæ, una cum historia morbi. Femina hæc 32. ann. sesqui mensis spatio in illo nosocomio jacuerat, incusans forte præposteram, qua olim in *Hungaria* laboraverat, intermittentis febris ablationem, ut præsentis originem morbi. Tumor ventris ipsi durus erat, & æquabilis; tumida crura; urinæ paucæ; superiorum emaciatio. Appetitus autem semper viguit. Urinam reddituura, ventris potissimum vexabatur doloribus. Alvus alterno die spontanea. Tandem macie confecta, ac summopere debilitata, moritur.

Tumidum hoc corpus ponderis inveni librarum medicarum triginta, exceptis 8½ unciis. Sedes ejus in Mesenterio erat, ac longitudine sesquipedis medium inferiore sua parte canalem, seu cavum sulcum, habebat, in quo intestinum Ileum sua media diametro collocabatur, connatumque erat; mox inde egressum intestinum, & ab hac immensa mole liberum, in Colum abibat, quod cum sua valvula simul ex corpore, cum tota mole, exemptum fuerat Moles ipsa rotunda erat, inæqualis tamen multis prominentibus tuberibus, substantia constans hic steatomatosa, illic cartilaginea, pluribusque in locis gerens hydatidas.

§. IX. Magnificus *D. Hazenöhrl* sub finem ann proxime elapsi ad me misit viscera quædam hominis, qui in Nosocomio Hispanico obierat. Venera ille homo vino, vini spiritui, cerevisiæque perdit

dedi

deditus, quadragenario major, ad se, curandus a crure, plusquam 50. in plagis ulceroso; haud vero a suo tumido ventre; quem, quia incommodo multo sibi non erat, nisi leviore, eaque brevi post pastum, anxietate, flocci fecit. Appetitus viguit, & modicam vini portionem suis sibi pecuniis in Nosocomio quotidie comparavit. Remediis solventibus eò pervenit, ut unico duntaxat in loco crus maneret ulcerosum, vènterque una modice detumesceret. Animo hilaris homo, viribusque pollens, suo tamen crure, quod fere curatum videbatur, uti potuit nunquam: id quod haud levem ulcerum cruris internorum suspicionem injecit medentibus. Nec frustra sane. Crus enim gangræna sensim affectum, sic sua vasa erosa exhibuit, ut, quamvis instrumento tortili admoto munitus homo, a letali hæmorrhagia servari non potuerit.

Hepar ejus granulosum, friabile totum. Lien quinque librarum, demtis unciis duabus, non morbosus, sed ingenti adeo egens spatio, ut intestina ex toto loco illo aliorsum detrusa jacerent. Pulmones sanissimi, quamquam exulcerati existimari in vita potuissent, unciis puris duabus quotidie tussi ejectis.

Plures anatomici casus sunt enarrandi; ast vero cum suis quique locis convenientius aptari queant, eosdem ad illa referam.

CAPUT II.

Sistens Pathologicam prioris Capitis Discussionem.

§. I. *Ex iis quæ superiore capite enarrata sunt, evincitur incertum sæpe id esse, ac non raro erroneum, quod*

ex determinato situ locatarum in toto ventre partium, ad Nosologiam, & Pathologiam formandam concludi solet. §. II. *Eodemque pacto se habere id omne, quod ex duritie, ac tumore earundem partium colligitur: eo quod tum viscera ipsa, morbo affecta, situm forte alienum sua natura habeant, tum alia ab aliis loco turbentur, tum denique eorum tumores tantæ sæpe molis sint, ut longe a sua origine percipiantur.* §. III. *Hydropem pectoris, quamvis aliquoties satis probabilem, haud infrequenter tamen esse ambiguum, penitusque fallentem sic, ut vel minime adsit dum adesse credatur; vel dum putetur abesse, adsit. Idemque de Hydrocardia affirmari oportere.* §. IV. *Signa Phthiseos pulmonalis in vita adesse, cum Pulmone in cadavere minime purulento.* §. V. *Aneurysmatis diagnosim fallere posse, origine pulsationis ac doloris ad longe aliam causam referenda.* §. VI. *Gastritis & sine vomitu, cum dolore; & sine utroque.* §. VII. *Paraphrenitis consuetis, imo pathognomonicis signis, destituta.* §. VIII. *Nihil fallacius signis, quæ ex sanguine humano petuntur, & erroneum crebro judicium est, quod inde de natura humorum capitur.* §. IX. *De pulsu varia, maxime de eo peripneumonicorum, utrum mollis, an durus sit?* §. X. *Seria in hæc omnia animadversio, & ad prudentiam exhortatio. De polypo quædam.*

§. I. Ex quo ad docendam Medicinam in hac alma Universitate admotus fui, auditores meos serio hortatus, perpetuoque, sum, situm in cadaveribus viscerum notarent accuratè, quo in Nosologia, ac Pathologia rarius errarent. Quippe inter cetera morbos in epigastrio discriminandi adminicula, etiam sitas in illo partes tactu exploramus, idque merito: siquidem ad affecti cognitionem visceris, partisve, multum conferat: non ita tamen, quin

haud

haud infrequenter, ni cauti ſimus, imponat nobis. Ut enim de meis præteritorum annorum demonſtrationibus hic taceam; quid, quæſo, differentiarum in partium ſitu nupera non exhibuere cadavera! In *Capitis* I. §. I. & II. hepar explebat totum ferme epigaſtrium; in §. III. parva adeo jecinoris moles, ut in vivo tactu non potuerit percipi, & ut Colum cum Omento ac Ventriculo, Liene poſt hunc occultato, univerſum epigaſtrium expleat: deinde Splen in his tota facie in anteriora hæret, in illis autem poſt ventriculum verſus dorſum: nonnullis infra coſtas unum, duos, ternosve latos, pluresque, eminet digitos, dum aliis penitus intra easdem recondatur. Tertio, ventriculum hi habent in ſiniſtra tantummodo epigaſtrii parte, diaphragmati immediate ſuccumbentem; illi ab interpoſita ingenti hepatis mole multum a diaphragmate remotum, qui forte hinc minus in vomitum proni, aptive. His quippe oeſophagus eſt multo longior: quam obſervationem noſtram vides a *Morgagni* confirmatam Epiſt. 45. §. 16. „Jecur, ait, maximum, ut ſiniſtrum quoque occupans hypochondrium, ventriculum deprimeret; itaque gulæ, in hunc deſinentis, portio ad transverſos digitos duos, infra diaphragma apparebat". In quibusdam menſuras 4. 5. 6. & plures capit; vix libram in aliis. Marſupii figuram ſæpe refert; nonnunquam contracti, & contorti inteſtini formam æmulatur. Nonnullis eſt verſus cordis ſcrobem, aliis verſus umbilicum directus. Quidquod ſæpe plus minusve ad dextrum hypochondrium: imo, ut pluries ante vidi, maxime anno 1752. in cadavere Excell. Comitis *Dhen*, *Danici* apud *Batavos* legati, nuncque iterum in §. IV. *Cap.* I. demonſtravi, usque ad coſtarum dextrarum arcum continuata amplitudine protendatur? Jam inteſtinum Colon quotiesne notabiles volvulos verſus

renes, umbilicum, imo verſus ima pelvis, format, ut olim hic demonſtravi, & antea pluries videram?

Quæ omnia cum haud omnino raro ita ſe habere deprehendantur, quam circumſpectene oporteat agere in ſede morborum, ex ſolo attactu partium, determinanda! Quis in ventris torminibus in Colo potius, quam in Ileo, ac vice verſa, ex loco affecto dolorum determinet ſedem? Quis ſplenis, quis jecinoris, quis ventriculi morbos, dum reliqua ſigna ſæpe obſcura ſint, eo ex loco definiat, quem aut tumidum, aut dolentem eſſe, tactus deprehendit? Hepatis plura mala dantur, quæ nec Icterus, nec depravatus corporis color concomitetur. Cum facie pulchre florida hominem pereuntem vidi, cui præter pectoris Hydropem, Lien tota ſua externa membrana in denſam eſſet mutatus cartilaginem. Et ventriculus ſi dextram epigaſtrii regionem multum occupet, ſi umbilicalem; quotiesne inteſtini ſive craſſi, ſive Ilei, ſive hepatis affectionem mentiatur; ſi cætera ſigna dubia ſint, quæ inteſtinorum morbos juvent interſtinguere? Nonne etiam citra ulla affecti Lienis criteria, tamen hoc viſcus in inflammatoriis pectoris morbis, capite ſuperiore recenſitis, bis repertum eſt una cum membrana ſua in pultem converſum? *Cap.* I. §. III. & IV.

§. II. Sed ad alia nos vertamus. Quis ille, qui nobis rite determinet in vita tumores ventris, conſimiles illi, quem prioris capitis paragraphus deſcripſit octava? In meſenterio inveniebatur ille inteſtino Ileo accretus: verum ejusmodi & ren exhibuit monſtroſus, ventrem in tuber prominens extendendo; degeneraſcens omentum; monſtroſum Ovarium, Tuba, Uterus; Hydatides de aliis enatæ tumoribus: ut quorum omnium frequens noſtra demonſtratio fuit in tomis præcedentibus hujus operis. Quid quod ventre in medio monſtroſa veſica urinaria impoſuerit

clariſſ.

clariſſ. *Morgagno*, inſtar uteri ſumme gravidi expanſa, digitumque paſſim in ſubſtantia craſſa, & Peritonæo ſub umbilico accreta? Ideam certe longe aliam ſuæ naturæ, ſuæque originis, in vita dederat, quam reapſe eſſet. Vide *Epiſt. Anat. Med.* 39. §. 33.

§. III. Jamque Hydropem pectoris quod ſigna non arguerent in eo præſentem, qui *Cap.* I. §. VI. pericardii hydrope laborare inventus eſt?

Namque cum reſpiratione difficili & anxia, cum tuſſicula inani, & hypochondria tumuere, non tumente unquam ventre reliquo; & a diarrhœa, ac diureſi, mitius egit; & nocturnas paſſus anxietates in lecto eſt; & crura demum ipſi intumuerunt. Utique hic in mentem venit candor non minus, quam error exercitatiſſimi in Praxi Medici *Jo. Jac. Vicarii*, qui refertur a Cl. *Morgagni* Epiſt. XVI. §. II. jurare voluiſſe hominem hydrope pectoris *infallibiliter* laborare ,,cujus mortui aperto thorace, cum in dex-,, tro ſiniſtroque hujus cavo nec dragmam unam a-,, quæ aut ſeri inveniret, nunquam ſatis laudanda in-,, genuitate mirabundus exclamavit": Quam fallacia ſunt ſubinde diagnoſtica! Confirmavit eadem Epiſtola Vir magnus hanc fallaciam pluribus exemplis anatomicis; licet præter ſigna plura conſueta, duo illa probabilia admodum ſigna adeſſent; anxietatum nocturnarum, & tumentium, poſt anxietates diu toleratas, crurum, manuumve.

Unde nec ipſe Pericardii Hydrops, quem in hoc cadavere §. *VI. Cap. I.* ingentem fuiſſe vides, ſuis ita ſtabilitus, atque confirmatus ſignis eſt, ut non fallat multoties. Eadem Morgagniana Epiſtola conſtat ſigna Hydropis pectoris ſolius, ſigna ſolius Hydrocardiæ, ſigna utriusque hujus morbi ſimul obtinentis, adeo confuſa interſeſe in vita fuiſſe, adeo turpiter Medicos fefelliſſe, ut cadavera aliud omnino ab eo, quod creditum fuerat, exhiberent. Quæ enim

enim ut Pathognomonica nonnullis audiunt, verbi gratia, cordis veluti aquæ innatantis perceptio, ejusdemque palpitatio, hæc defuere non paucis eorum, quibus Hydrocardiam in vita adfuiſſe demonſtravit Anatome; vel ſi adfuerit Palpitatio, alia longe vitia ad Cor, vaſave majora, adfuiſſe deprehenſa ſunt. Verbo, hæc, & omnia ſigna, ſimul collecta, ſuſpicionem formant, non efficiunt certitudinem: unde propriis meis convictus erroribus, facile ad quosvis conſimiles morbos refero, quæ *Vieuſſenius* de Hydrothorace: „ Non tam facile eſſe, inquit, thoracis „ hydropem cognoſcere, quam aliqui credunt Me- „ dici, nimium ſibi tribuentes, anatomen ignoran- „ tes, & qui nunquam putaverint cadavera eſſe in- „ cidenda, aut, cum ab aliis inciderentur, inſpi- „ cienda." Imo neque hoc ſufficit: videas enim, qui etiam cadavera incidendo didicerant multa, vel ob id in diagnoſi errare, quod ea, quæ ſemel iterumque in cadaveribus obſervaverant, hæc iis omnibus adeſſe contendant, quibus ſymptomata, priorum conſimilia, obſervant adeſſe; ignari ſcilicet hujus veritatis, quod ſi longe plura cadavera incidiſſent, longe numeroſiores eorundem ſymptomatum cauſas didiciſſent: ut cogar ad *Vieuſſenii* ſententiam hæc præclara *Morgagni* verba adjungere: „ Nam qui plura „ inciderunt, aut inſpexerunt, cadavera, *hi* ſaltem, „ cum *illi* minime dubitant, ipſi dubitare didice- „ runt."

§. IV. Præcedentibus hujuſce meæ opellæ tomis per multiplicem Anatomen demonſtravi, & *Benneti Theatro veſtibuloque Tabidorum* confirmavi, ſputa purulenta, eademque cum copioſa, tum diuturna, ſæpe quidem vomicas, abſceſſus, tubercula deſignare pulmonum, haud raro tamen minime §. *IX. Cap. I.* integerrimus deprehenſus pulmo, poſt quotidianam unciarum duarum puris excretionem, hanc utique ob-

obſervationem & experientiam confirmat. Ita ut tot exempla prudentiæ nos in diagnoſi admoneant, ne mortui veriora proferentes, ignominiam forte cum noſtræ inurant, tum artis, famæ.

§. V. Et quid de Aneurysmatis ſimilitudine in pertinaci illa, eademque dolorifica, pulſatione memorem, quam pulſationem *Cap.* I. caſus ſeptimus inteſtini Coli, intercepta inter binas invincibiles contractiones amplitudine, genitam, credere nos cogit? Ut ut enim opponat quis inteſtinum loco moveri, idemque impleri, ac depleri, ob idque illam ejus expanſionem, quod & loco mutabilis, & amplitudine varia eſſet, pulſationem cum perpetuam, tum loco immutatam, producere non potuiſſe; minime tamen negari poteſt, ſi ab una parte conſideremus Coli inteſtini ſedem firmiorem eſſe ea reliquorum convolutorum inteſtinorum; & ab altera parte eam coli inter conſtringentes binos, aëraque ægre transmittentes, annulos, tympaniticam plane redditam eſſe partem; negari, inquam, non poteſt, quin inde quæpiam ex Meſocolicis, aliisve vicinis, arteria, imo arteria in ipſa coli tympanitici tunica vaſculoſa, moleſte pulſare potuerit. Videtur eo magis hinc pulſus dolorifici deducenda origo, quo minus alia cauſa in tota vicinia invenienda fuerit. Profecto dantur aneurysmatis æmulæ pulſationes, minime tamen ad illud referendæ. Hiſtoriam haud multo abſimilem olim retuli *Tom.* I. *Cap.* XXX. §. VI. Dederat ſimilem *Ballonius conſ.* 107. *Libr.* I. Notabiliorem autem nondum novi eâ, quam memorat egregius *Morgagni Ep.* 24. §. 34. 35. Violenta quippe aſſiduaque pulſatio ad præcordia, & ad umbilicum, a quatuor retro menſibus percipiebatur; qua pulſatione majorem ſenſiſſe aut vidiſſe vix ille meminerit: cujus cauſam, cum reperire nullam aliam poſſet,

præ-

præter quasdam conjecturas, nervorum agitationi five irritationi merito adfcripfit.

§. VI. In *Gaſtritidis* definitione, & validus ventriculi dolor, & repetens ad ingeſta quæcunque vomitus, continentur ſic, ut inter ſigna ejusdem Pathognomica recenſeantur. At vero in *Cap.* I. §. IV. in maximi ventriculi ampliſſima inflammatione, poſtquam ægra ad morbi primordia ſepties & vomuisſet, & alvum egeſſiſſet, non modo per integros fere quinque dies, quos totus morbus numerat, non vomuit, ſed nec nauſeavit; imo, quod plus eſt, omnia oblata abliguriens, ac ventriculum ſæpe replens, ſuum bonum appetitum cum ſæpius nobis teſtata ipſa eſt, tum experimento quotidiano nobis confirmavit. Unde non modo hic id pathognomicum ſignum abfuit, verum & adfuit contrarium, ac plane oppoſitum.

Sed poteſt utrumque pathognomicum deeſſe. *Rat. Med. Tom.* II. *Cap.* XII. *de innuſtione Cranii*, retuli exemplum Juvenis, qui ad mortem propemodum usque, nec ſigna febris, gangrænæve in pulſu, nec ſigna vel minimi doloris in ventriculo, nec ſigna læſæ cujusquam ventriculi functionis, mentis perpetuo compos, unquam habuerit; dum nihilominus ventriculus ore ſuperiore ſuo, initioque œſophagi, ſolito multo amplior, ſanguine ita cunctis in vaſis turgebat, ut nonnullis in locis hæc duarum, in aliis trium linearum diametrum haberent; quod forte ab antiqua ad vomendum diſpoſitione quis explicabit: ſed quod ſequitur, inde non deducet; purpureus enim totus ventriculus fundo erat ſuo, binisque in plagis tam interne, quam externe, gangrænoſus. An non evidenter hinc patet obſtructionem notabilem, ſævam inflammationem, vehementem adeo gangrænam, ut totam ventriculi penetraret ſubſtantiam,

tiam, citra dolorem, citraque febrim, formari? Bono cum appetitu adesse? Cum visceris integra functione superstite perfici?

Simile quid ex *Valsalva* Illustris *Morgagni* habet *Epist*. 49. §. 14. „ Febris acuta maligna hominem „ perimit 14. die nullo alio stipato symptomate, nisi „ quod æger de assidua animi inquietudine, & de vi- „ giliis perpetuo conquerebatur. In cadavere ven- „ triculi fundus atro erat colore infectus." Hic igitur iterum ventriculi adfuit inflammatio jam in Gangrænam tendens, citra dolorem, citraque vomitum.

§. VII. *Paraphrenitis* historia, præter signa pathognomica inflammationis, habet quoque nauseas, vomitus, delirium perpetuum, risum sardonicum, convulsiones, furores, gangrænam. Vide *Boerh. Aph.* 909. *cum Ill. Præs. Comm.* Nihilo secius Casus V. Capitis I. refert nobis hominem, qui die Febris acutæ quinto, Pleuritidis sævæ altero, mortuus, Diaphragma habuit tam vehementer inflammatum, ut injectoria arte reddi non possit rubicundius, idque tum in musculosa sua parte multa, tum in tendinea universa; paulo lævius quidem qua ventrem, gravissime vero qua spectaret thoracem; quamquam 70. unciæ sanguinis in sex venæ sectionibus, spatio 24. horarum, detractæ essent. Porro hic homo nec nauseavit in morbo unquam, nec vomuit, nec nisi sub mortem, non in morbo, deliravit, nec risum sardonicum habuit, ni velis levem oris contractionem ipsi morienti, ut morientibus multis minime paraphreniticis, contingentem, ad risum hunc contorquendo referre: uti etiam nec convulsiones passus, nec furores est. Observatum est Diaphragma inflammatum ab omni eo, quod ventriculum utcunque distendit, vehementer irritari ac dolere: noster tamen homo multam copiam oxym: squillitici cum Stibio non abluto & aqua Hyssopi bibit; copiosam valde

aquam

aquam hordei cum melle & nitro; præterea omni bihorio vasculum unc. iij. infuso-decocti pectoralis; sumsit quovis quadrihorio unc. vj. vij. juris carnium cum cremore tartari: deglutiit denique vario haustu unc. xx. olei amygdalini recentissime pressi: nec testatus unquam est a deglutitis sibi pejus esse. Quis demum mortalium in hac Pleuritide fuisset unquam universi pene Diaphragmatis inflammationem suspicatus?

§. VIII. De fallacia signorum petendorum a sanguine humano quid multa commemorem! Patuit ex §. IV. *Cap.* I. si quod habitum de ejus natura consilium fuisset, die ab ejus extractione prima, cum integro bihorio, in vasis tribus, in loco temperato, quievisset; id sequenti die, contrariis omnino apparentibus ejusdem phænomenis, revocandum, prorsumque contrarium concludendum fuisse. Cujus equidem fallaciæ abunde memineram in *Rat. Med. Tom.* I. *Cap.* VI. & *Cap.* XXV. & alibi passim; edendo multiplicia mea experimenta, quæ primum cum sanguine centum & quinquaginta venæ sectionum, ac dein cum alio numerosarum sanguinis missionum feci. Facit equidem mutationem in crusta alba tenaci, in crassamenti consistentia, in seri copia, ac colore, limpiditateve, sanguinis sive jactus validus, sive stillicidium; lumen venæ magnum, parvumve; vasis, in quod excipitur, planities, vel altitudo; fluidum per quod ex vena in vas transit, aëreum, aut aquosum; ejusdem fluidi alterutrius calor, aut frigus; loci, in quo asservetur, a moderata aëris temperatura hinc, illincque, recessus; calidi cruoris post missionem agitatio vel quies; morbi annive, tempus, sexus, & ætas; hæc, inquam, omnia, horumque consimilia, miram ac stupendam phænomenôn sanguinis mutationem generare, ut alii affirmant, ita ego millies vidi: verum nullam in

praxi

praxi regulam, aut legem, qualiacunque demum hæc experimenta mihi formare potuerunt. Quotiesne nobis visus est sanguis guttatim defluens crustam densiorem, firmiusque genuisse crassamentum, quam is, qui valido jactu prosilierat? Visus est, multoties repetito experimento, sanguis eodem jactu, eodem lumine vasis, in eadem aëris temperatura, in vasa exceptus sibi simillima, in uno ægro crustam densissimam tenacissimamque exhibuisse in primo & altero vase, in tertio, quartoque nullam: in alio ægro, in priore vasculo nullam, in binis tribusve, sequentibus magnam: in tertio homine in vasculo primo densissimam crustam, in altero nullam, maximam in tertio, in quarto pauculam: & alibi iterum in primo alterove vase nullam, validam in tertio, in quarto nullam. Atque hæc ita in variis ægris: verum jam nulla memoratarum varietatum datur, quæ non in eodem ægro, in eadem venæ sectione, eodem jactu (nam si ratione jactus, aut luminis, aut alius rei ante observatæ, mutatio contingeret, ad hanc, ut ad rem non facientem, non attendimus;) nulla, inquam, varietas datur, quam non observaverimus in ægris iisdem, sive in varia, sive, quod plus stringit, in eadem sanguinis missione. Inversa itidem, mutata, confusa, omnia hæc phænomena sæpius vidimus, dum quater, quinquies, & ultra, iisdem hominibus tundi debuerit vena. Et aliquoties quæ crusta flava gelatinosa cum dissolutissimo crassamento nobis apparuerat, moto sanguine, iterumque reposito in quiete, densissima facta est, ejusque tenax crassamentum. Aliquando in eadem V. S. vas unum vix scissilem crustam, vas aliud gelatinosam habuit. Ut profecto si judicium de statu sanguinis seu crassi inflammati, & non inflammati, seu e contrario soluti, judicandum foret ex missi cruoris conspectu, senten-

tia altera alteram refutaret. Adde hisce omnibus eam sanguinis in varia missione inconstantiam, ut sine ullo ordine in prima missione inflammatus, in altera minime, in tertia crustam mucosam habeat, in quarta tenacem, &c, ut minus latine vocant, lardaceam; ordineque iterum aut mutato, aut plane inverso in aliis ægris: sic ut sæpe nihil horum vel ad sanitatem, vel ad mortem, vel ad humorum naturam determinandam, in Diagnosi ac Prognosi faciat.

Hinc ad rem illustris *Morgagni*, „ubi intempestive lætari dixerat Medicos qui cætera non attendentes, id unum spectant, tenuiorem aut nullam in sanguine esse crustam, quæ antea fuerat crassa" demum subjungit: „Cave tamen ne vicissim iis in universum assentiaris, quos ego aliquando pronuntiantes audivi, si in hujusmodi morbis (Peripneumonia ac Pleuritide, de his enim agebat) sanguis secundo missus crusta careat, id adeo malum esse, ut si tertio mittatur, intereant ægrotantes"

Equidem non sunt hic erroris taxandi *Baglivius*, *Sydenhamus*, aliique, qui quibusdam Epidemicis in morbis simile quid observarunt; sed ii duntaxat, qui ex observatis Epidemiæ cuiquam propriis, canones diagnosticos, prognosticos, ac curatorios condidere, in sporadicis, imo aliis in epidemiis, penitus fallaces.

Quæ si ita se habent, quis inflammationem absentem præsentemve; quis humorum aut coagulum aut dissolutionem, ex solo sanguine determinare ausit? utique si in eodem homine alia V. S. ab alia toto cœlo differat; si in eadem V. S. adeo oppositissima sint phœnomena; quis inde de natura humorum aut possit, aut ausit, judicium ferre?

Neque est quoque ex solo conspecto sanguine vel ejusdem

ejusdem diſſolutio in vere putridis, vel condenſatio in inflammatoriis morbis, ſtatuenda. In putredine ſumma, ac malignitate deleteria, ſanguinem paucis ante mortem horis miſſum, mecum viderunt Auditores, primum quidem tenacem in parte rubra, & cruſta tectum inflammata; in altera miſſione omnino bonum. In Petechiis ac Miliaribus, ſymptomaticis ſcilicet eruptionibus illis, quas rariſſimas noſtrum Noſocomium habet, Auditoribus meis ter, quater, plurium annorum decurſu demonſtravi ſanguinem cum craſſiſſimum, tum cruſta tectum inflammata. Et *Valſalva*, & *Morgagni*, ut diſſolutum, ita ſæpe tenacem, imo tenaciſſimum, & craſſa cruſta tectum, deprehenderunt, ut ex *Epiſt*. 49. liquet: narratque poſterior in febre quaſi peſtilenti, quæ anno 1731. agri patavini partem infeſtabat, ſanguinem, primo febris hujus graſſantis tempore, ut plurimum diſſolutum; progreſſu vero temporis, perſeverante eadem conſtitutione, nimis concretum apparuiſſe: nihilominus & in principio hujus conſtitutionis, cum ſanguine diſſoluto; & in decurſu ejusdem, cum cruore concreto; homines peticulis laboraſſe: imo ſi, quo conſtitutionis tempore ſanguis ſolebat eſſe concretus, quibusdam de vena prodiret ſolutus, his tamen, haud ſecus quam ceteris, contigiſſe Petechias. Unde concluſere, ,, conjungi cum maligna vi *ſolutivam*, aut *coagulativam* ſanguinis; in neutraque harum malignitatem conſiſtere; præſertim cum alterutram in tot aliis, qui maligni non ſunt, morbis videamus". Adjungam ego id eo evidentius adparere, quia multis non modo in eodem morbo, verum etiam in eadem V. S. ſanguinem partim compactum, partim ſolutum apparere, evictum ſit.

Fateor nodum ſolutu difficillimum mihi hoc ultimum phœnomenon videri, & magis nos magisque convinci de intricata, atque non ſufficienter hucus-

que intellecta, sanguinis humani historia. Intricatiorem forte adhuc reddet observatio, quam habui, ægri, cui elabens de tusa vena sanguis brachium frigore intenso afficeret. Cum præsens non essem sanguinem explorare, dum flueret, non potui: minus tamen ejusdem verum frigus miratus fuissem edoctus a clarissimo, quem toties jam laudavi, Viro, historiam feminæ, quæ olim sanguinem suum menstruum experta calidissimum, nunc *Mediaviæ*
„ Medico suo, testaretur bis in mense omnino fri-
„ gidum fluxisse; fidemque suo testimonio inveni-
„ ret, cum ipsa, & chirurgus spectatæ fidei, æqu
„ ac experientiæ vir, sanguinem, vena stillando ex-
„ euntem, eademque die iterum pede missum, &
„ ipsa sensu, & ille tactu, gelidum deprehenderint
„ id quod parumper mutabatur, dum sequenti di
„ sanguis ex brachio ac pede, uno eodemque mo-
„ mento educebatur; cujus an causa suppressioni a
„ suffocationi pulsuum, quæ aderat, adscribend
„ sit, relinquo discutiendum." Hæc mulier dein de febribus variis, doloribus vagis, convulsionibus pectoris anxietate, larga V. S. sæpe oppugnandis multum conflictata, triennio sat benevixit: deinde redeuntibus symptomatibus largiore sanguinis missione sæpius liberata est: manente tamen assiduo i ventre glaciei sensu, qui cum inde ad pectus adscendit, eam affert respirandi difficultatem, ut continuo sanguis, nec modica copia, mittendus sit.

§. IX. Et qui demum veri pulsuum sint in Peripneumonia caracteres, paucis examinandum es Hunc pulsum *Hippocrate*, quia de pulsibus non ac eo multa habet, non describente, *Galenum* de e consulamus necesse est. *Libr. IV. de causis pulf. Cap XII.* „ Peripneumonicorum, inquit, magnus e
„ pulsus, & languidus, mollisque similiter, μαλα-
„ κὸς, atque Lethargicorum pulsus: nisi quatenu
„ præ

„ præpollet inæqualitate, & in uno pulsu, & collectiva, quam vocant. In uno ictu, cum veluti „ interpellatur, & undosus est, & dicrotus interdum fit; in collectiva, cum alias differentias habet, tum modo quidem intermittit, modo autem „ intercurrit." Mollitiem deinde explicat *Galenus* ex eo, quod cum laxum ac molle & undique vacuum viscus sit pulmo, non nisi a pituitosiore & crassiore sanguine inflammari queat. Cum autem pulsus dicroti antea meminisset, jam ait rarum Peripneumonicis eum esse, quod Dicrotus fere semper quandam requirat vasis duritiem, quæ ex pituitosa fluxione contrahi non solet. „ Est autem, inquit, biliosioris sanguinis opus cogere, siccare, tendere & exsiccare: qui biliosior sanguis quandoquidem minus sæpe pulmonem infestat, manifestum etiam „ est raram fore pulsus duritiem; quod si sic, rarus „ quoque ipsis bis feriens pulsus."

Quo fundamento *Galenus* hic suum ratiocinium superstruxerit, ignorare me fateor: nihilominus *Galenum* tantæ in Medicina auctoritatis fuisse, ut inter centum, quos forte consulueris, Auctores, vix paucos reperias, qui illum, plus minus, non sequantur, est quod vehementer mirer. Plerique etiam graves in arte viri, in definitione & aitiologia Peripneumoniæ tradendis, hi *Galeni* textum recensentes, illi, ne nominato quidem *Galeno*, veluti propriam sententiam referentes, sententiam *Galeni* proferunt, ac statuunt ex amussim. Hinc inde reperias, quem explicatio *Galeni* de pulmone, non nisi a pituitosiore cruore inflammato, offendat quidem, qui tamen a *Galeni* definitione de pulsu molli ne latum quidem unguem recedere ausit: cujusmodi v. g. *Ludovicus Mercatus* fuit. Invenire alios est, eosque haud plane paucos, qui de Peripneumonia a-

gentes, de pulſu, num veriti ſcholas? ne meminerint quidem; ut v. g. *Langius.*

Sunt præterea, qui quidem in Peripneumoniæ definitione pulſuum non meminerint, ſed dum alia occaſione pulſus mollis explicandus venit, eum ſic Peripneumonicorum eſſe dicant, quemadmodum Pleuriticorum eſt, dum ſuffocata fere reſpiratione Cor ſiniſtrum paucum modo cruorem accipiat; vel ut Phreniticorum eſt, quando, vi inflammationis meningum, origines nervorum comprimuntur ſic, ut nervi vitales langueſcant. Sic celeberrimus *Ruſſiæ Archiater J. de Gorter in Comp. Med. Tract.* 47. §. 3. Tandem nonnullos deprehendas, quos propria experientia compulerit durum in Peripneumonia deſcribere pulſum: quos inter candidior nemo *Felice Platero*, quem in hæc verba ut erumperet veri ſtimulavit amor: „Uterque affectus, pleuritis, ac pe-„ ripneumonia, cum horrore vel rigore incipit, „ ſubſequenti febrili calore, quo corpus ipſorum „ nonnihil accenditur: reſpiratio concitatur, uti & „ pulſus, arteriâ durâ, & ſerræ inſtar, aſpera ad „ tactum (quem tamen pulſum mollem, ſeu undo-„ ſum, in Peripneumonia privatim eſſe putant) ſe „ offerente. *Tom.* I. *Cap.* X.

Profecto, ut *Platerus*, rem ego inveni plerumque, nec quanto tempore Medicinæ docendæ admotus fui, alio modo in ſcholis docui. Et quid ni? ubi ingens diſcipulorum, lectis ægrorum mecum circumſtans, corona, pulſum in hoc morbo durum, & rariſſime tantum non mollem, mecum deprehendat? Quid, quod hoc anno omnes Peripneumonici confirmarint? ſic ut inter tantos ſive juniores medicos, ſive adultiores ſtudioſos, ne unus quidem extiterit, qui non vere durum eum eſſe affirmaret? Ejusdem experientiæ ſocium appello Cl. *Morgagni*, qui ubi

Epiſt.

Epist. 20. similem *Valsalvæ* observationem retulerat, deinde proprias suas *Epist.* 21. enarrat, quibus constat pulsum in morbo durum illis fuisse, quos vera Peripneumonia periisse eorundem cadavera demonstrabant.

Forsitan arbitrari quis poterit plerasque meas, non simpliciter Peripneumonias, sed Pleuroperipneumonias fuisse, quæ ratione doloris Pleuritici durum pulsum tangentibus obtulerunt. Sed regero illi principem morbum, in descriptis Capite priore ægris, fuisse Peripneumoniam, adeoque morbi principis caracterem gerere pulsum debuisse. Et dum in nonnullis notatum sit durante Peripneumonia pulsum durum fuisse silente dolore, an saltem sic non pateat Peripneumonicis pulsum durum adesse?

Nunquamne igitur mollis in Peripneumonia pulsus? Est sane, sed malo ægri omine. Videte *Boerhavium*: adjungite *Ill. L. B. van Zwieten* Commentarios. Mollem pulsum inibi non inventuri estis in Peripneumoniæ definitione, quemadmodum pulsum durum invenitis notatum in definitione Pleuritidis; sed in morbi, in prava ac desperata ruentis, descriptione duntaxat: eo nimirum in morbi stadio, in quo pulmo magnam partem impenetrabilis, paucum cruorem, cum crudo ægrorum alimento, potuve, imperfecte mistum, per nonnulla vasa adhuc aperta, cordi sinistro, ad continuandum qualemcunque humorum circuitum, transfundit. Hicque modus quoque *Morgagno* est explicandi, quomodo ineunte Peripneumonia pulsus durus esse debeat, & quo pacto dein, obstructo magis præ inflammatione pulmone, mollis fiat. *Ep.* 20. §. 38.

An non credibile *Galenum* incidisse, dum ejusmodi definitionem animo meditaretur, in eam Peripneumoniam, quam *Notham* nunc appellitamus, & quæ eodem cum vera olim nomine comprehendere-

 tur?

tur? An ſaltem in provectam jam Peripneumoniam veram? Neſcio qui rem alias explicem. Saltem cum quotidiana experientia pulſum peripneumonicorum & mihi, & aliis, durum exhibeat, terminabo hanc paragraphum nonam ſententia *Ill. Morgagni* Epiſtola mox laudata: „ Hoc tantum dico, inquit, „ pro varia ſanguinis, & corporum, pulmonumque „ in primis diſpoſitione, varioque modo, quo in his „ illius congeſtio accidit, veriſimile eſſe variari ſig„ na; ut modo præcipua omnia, aut pleraque in„ flammationis indicia occurrant, *idque ut plurimum*; „ modo nulla ferme illorum, aut etiam contraria, „ ut cum pulſus rarus eſt; denique nulla interdum, „ ſed pulſu tamen plus minusve frequenti."

§. X. Quo porro omnis hujus ſecundi capitis ſermo tendat, facile capiet quisque. Si enim 1mo ita variet multorum in ventre viſcerum inter ſeſe cum magnitudo, tum ſitus, etiam in ſtatu ſano, ut exploratione ſæpe, quodnam illorum patiatur, determinare aut arduum ſit, aut impoſſibile; imo ut aliud eorum alius occupet ſedem: ſi 2do. præter affecta, quæ noſcuntur viſcera, inveniantur alia, quorum affectorum nulla in vita ſigna conſtiterant, pejus affecta, quam quorum conſtiterant; ut v. g. in inflammato pulmone Lienis corruptio, bis hoc anno reperta talis, ut una cum ſua membrana in pultem ruffam deliqueſceret, intraque digitos difflueret totus: Si 3^{tio}. ipſa viſcera morboſa ita mole ſua, mutatoque præ aucta mole ſitu, imponant ut Meſenterii tumor, ut Ren exorbitans, ut veſica Urinaria, Uterus, Tuba, Ovarium, eundem ſæpe locum occupantia, veris ſignis pathognomicis, quibus quid demum ſit innoteſcat, plane deſtituantur: Si 4to. Pectoris Hydropis, omnia a practicis celeberrimis requiſita ſigna ferentis; ſi Hydropis Pericardii; ſi topicorum ad vitalia vitiorum diagnoſes, vel exercitatiſſimos fefellerint:

Si 5to. frequenter admodum ſuppurati pulmonis diagnoſim pulmo a morte integerrimus erroneam oſtenderit: Si 6to. interna Aneurysmata, quæ vivis adeſſe putaveramus, in cadaveribus deſiderentur, longeque aliud præ illis referant indagantibus: Si 7mo. Gaſtritis, ac Paraphrenitis, absque vomitu, imo potius cum perſeverante appetitu, & cum magna, minimeque coacta liquidorum ingurgitatione homines perimant; imo Gaſtritis ſine vel vomitu, vel dolore verti queat in Gangrænam: Si 8vo. Hiſtoria humani ſanguinis ita obvelata nobis eſt, ut experimenta in uno eodemque morbo, imo in eadem cruoris detractione, prorſum contrarias videantur formare indicationes: Si denique 9no. in Peripneumonia, frequenti adeo ægritudine, viginti & ultra ſæcula necdum veram pulſus definitionem, quæ ab omnibus admittatur, exhibere potuerint; profecto diagnoſes morborum, ut ut ſæpe veræ, & adæquatæ, nihilominus non raro toto cælo fallunt; & Noſologia adeo imperfecta hucusque habetur, ut exceptiones cum multas, tum notabiles, patiatur; proindeque eam ordine Botanico in Claſſes, ordines, genera, ac ſpecies reducere, fruſtra quis tentet; præterquam quod ſpecierum in infinitum fere excreſcat numerus: qua enim methodo undecim enumerantur Epilepſiæ v. c. ſpecies, eadem ipſa 250. imo plures numerare ſpecies poſſum.

Audire quidem mihi videor qui amare conquerantur, eo modo, quo pluries in præcedentibus hujus operis tomis, quo denuo in hoc novo, pergo, Medicinam a me incertiorem reddi; a me, ſcilicet, cujus foret, proprii vi muneris, eandem Tyronibus reddere quotidie certiorem. Hos autem rogatos velim, quo demum pacto artis exoptent certitudinem? An ſuffocando Naturæ vocem, quæ ut aliis, ſic & mihi, eam falſam eſſe clamet, quam hucusque cre-

dideramus, certitudinem? Agnoscant saltem medicam artem natam esse sedula, atque attenta observatione eorum, quæ in morbis apparuerant, quæ in cadaveribus detecta. Quæ sæpe visa regulam quandam formare contendebant; ast ea, quæ non raro fallebant, arctos adeo limites nostræ circumscripsere arti, ut non infrequenter formata antea lex cessaverit talis esse. Certiorne igitur ars erit, si quod toties cadaverum lustrationes nos moneant, supprimemus; ne semel, dudumque receptas opiniones, ac scholarum systemata, quæ ad multa explicanda multum, ad plura parum, aut nihil faciant, labefactentur?

Vimne eam inferre veritati poterimus, ut ea haud amplius vera sint, quæ contra receptas opiniones nobis palam Cadavera clament? Profecto hi, qui nihil prius veritate habent, ægre non ferent me medicinam non aliam tradidisse, quam eam, quæ minime a systemate, opinioneve, verum ab ipsa Natura depicta, descriptaque fuerit.

Termino hoc caput, de Polyposis concretionibus, quas *Capite* primo plures enarravi, nihil omnino memorans; siquidem *Tom.* I. & alibi satis clare, opinor, demonstravi eos esse paucos, qui inter morborum causas referantur, Polypos; cujusmodi ibidem unicum descripsi: plerosque vero sanguinis diathesi phlogistica in morbis gigni, aut a conquassante, ac palpitante Corde, in sanguine fere quiescente fabrificari. Si enim quis omnes Denatorum polypos, veluti totidem morborum causas, considerare velit, utique cunctas mortalium ægritudines iisdem adscribat oportet. Non attenderet idem millies polyposas concretiones eorum in cadaveribus reperiri, qui usque ad paucos ante mortem dies sanissimi, nullam unquam earundem dederant suspicionem: neque consideraret quotiescunque polypos invenire datur, toties alias,

cum

cum varias, tum manifestiores morbi, mortisque caufas, deprehendi. Hæc quemadmodum ante tot annos & fcripfi, & publice femper docui, gaudeo ab egregio *Morgagni* & fuis, & *Valfalvæ* obfervationibus, ubique, abundeque, confirmari.

CAPUT III.

De Miliaribus.

§. I. *Miliaria hoc anno in Nofocomio nulla. An quod extincta Viennæ? Minime, fed quod eadem non fabricemus.* §. II. *Repetitio antiquæ conclufionis, quod Morbus miliaris non fit Auftriæ endemius, fed paffim factitius. Multorum clarorum in Arte virorum fententia id confirmatur.*

§. I. In parte hujus operis *octava* Anacephalæofin dedi cunctarum obfervationum, quas fuper hac materia eousque feceram, quasque *in* partium *plurimarum variis*, in *Thefibus de Febribus*, & in *Epiftola ad Amicum*, communicaveram. Lætus deprehendi difcipulorum animos nunc minus effe agitatos, minus circa famofam hanc quæftionem inquietos; ita quidem ut ineptas quorundam calumnias potius, quam objectiones, tanquam ultimos agonizantis erroris gemitus confiderarent; ad quas qui refponderet, nimio profecto & immerito easdem honore decoraret.

Animus fuiffet novas forte obfervationes edere, cum per integros feptem & ultra menfes in Nofocomio præter morbos acutos fere nihil, aut parum faltem, demonftrarim. Verum in tanto Acutorum numero ne unicus quidem fuit, quem five Petechialia, five

five Miliaria Exanthemata, infecerint. Quin nec toto hoc anno contigit, ut ad consultationes in urbe, suburbiisque, advocatus; advocor autem crebro; in ægrum vel unicum inciderim, quem alterutrum horumce macularet exanthematum, nisi semel forte miliarium principium, quod ilico suffocabatur.

Igiturne, rogabit quis, extinctus demum *Viennæ* est infamis hic Morbus? Minime: nam & illum crebrum viderunt Medici Exanthematum fautores, genitoresque: perierunt cum illis complures, hos inter autem senex, quem non alterutrum, verum utrumque hoc exanthematum genus corripuerat; peritura forsan & illustris virgo fuisset, nisi clarus superveniens Medicus Miliaria in eadem regimine calido, calidioribusque Bezoardicis, jam genita, eodem artificio, eademque fortuna pepulisset, quibus *Sydenhamus*, consentientibus Medicis aliquot aliis, collegam suum *Morice* a Petechiis liberabat. Quod vero neutrum horum in meo Nosocomio habuerim, id pro parte saltem ei tribuendum cautelæ censeo, qua nullos hoc anno ægros ex aliis Nosocomiis mihi conquisiverim; ægris autem pro demonstratione variorum acutorum morborum egens, curaverim ad me illos adferri, qui acute laborantes ad certam semper horam ad nosocomium Hispanicum aut afferuntur, aut ipsi adhuc accedunt, antequam cæteris cum ægris commisceantur. Non quod ejusmodi cautela omne exanthematum periculum excludat; domi enim eadem sibi pravo regimine consciscere possunt, priusquam ad nosocomia deferantur; ut vel hinc Miliaria nonnunquam ad nos detulerint: tamen juvit, quo minus periculi incurreremus, pauciores ad id habere occasiones.

Cur vero apud ægros, ad quos consultationis ergo vocor, necdum exanthemata viderim, hanc ejus causam reor, quod hæ consultationes magnam partem

apud

apud ejusmodi ægros haberentur, quorum Medici vel ejusdem mecum ſententiæ de Exanthematum origine eſſent, vel eo ſaltem deveniſſent, ut ſua methodo eadem non generarent.

§. II. Repeto igitur antiquam meam concluſionem eo confidentius, quō magis video nullo ſolido ratiocinio, nullo rite capto experimento, ab iis, qui contra clamitent, refutari aut infirmari poſſe, & quo experimentis meis propriis eandem reddo firmiorem: ſcilicet, ſi Petechiæ & Miliares eruptiones ſint morbi hic loci endemici, oportet eos apud ægros, quos vel in noſocomio tracto, vel in urbe video, quoque familiares eſſe; ſicut quidam Medici eos apud ſuos ægrotantes familiares reperiunt. Atqui olim valde raros, toto hoc anno nullos ullibi habui. Ergo hæc exanthemata non ſunt endemia, ſed a cauſis alibi poſitis oriuntur, quas nos non ponimus.

Quod ego experior, idem clari mecum viri dudum experti ſunt, ut publicis teſtimoniis conſtat. Dantur præterea quorum necdum nota teſtimonia ſunt. *Exp. Cramer*, digniſſimus ad *Leythæ Pontem* Phyſicus, ſtudii naturalis univerſi, ac præprimis Ornithologiæ, ac Botanices cultura eximia clarus, diſſertationem meditatur, ex ſua numeroſa praxi petitam, qua ea, quæ ſtatuo ego, abunde ſit confirmaturus.

Nec deſunt clari aliarum regionum Viri, qui quo attentius rem contemplantur, eo magis ſe mecum aſſentire aſſeverent: imo dantur, qui in annoſa ſua praxi nunquam aliter, quam ego, de miliaribus cenſuerint. Teſtem produco celeberrimum virum, *Meinungenſis* civitatis phyſicum ſeniorem, Doctiſſimum S. G. *Kölderer*, qui Epiſtola 10. Oct. anni 1763. ad me data referens quasdam ſane egregias cortice peruviano patratas a ſe curas, tandem ſubjungit: " Jam ali-
" quot abhinc annis in *Ehrhardtiana œconomica Plan-*

" ta-

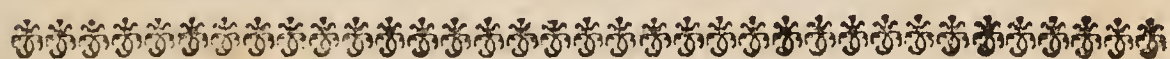
„ *tarum Historia*, *Tomo X. pag.* 135. *& seq.* ad cu-
„ jus operis a quinto tomo continuationem me, post
„ laudati Autoris obitum, Typographus compulit,
„ occasionem arripui demonstrandi, quam certo,
„ quamque facili negotio febres malignæ, quæ an-
„ no 1759. hic grassabantur, quæque maximam par-
„ tem aut parotides, aut bubones, aliisve in locis
„ tumores, passim vero Petechias & Miliares, sibi
„ adjunctas habentes, curari vix poterant; demum
„ unice, sive Cortice peruviano, sive saltem ejus-
„ modi medicamentis, quibus exanthematis, alte-
„ ro tertiove morbi die confertim prorumpentis, e-
„ ruptio impediretur potius, quam promoveretur,
„ curarentur. Nunquam enim Exanthemata similia
„ existimavi critica esse, at vero perpetuo sympto-
„ matica, dissolutionisque putredinosæ humorum
„ certissima signa: ubi tamen, proh dolor! con-
„ sueta methodus (die Mode-arzeny, scribit) nihil
„ aliud quam exanthematum clamet expulsionem;
„ quo ex fonte quot non prodierint calamitates!

Ut celeberrimus hic Autor, ita clarissimus *Klein*, eruditissimus *Allioni*, experientia & eruditione clarus *Valcarenchi*, eximius *Glass*, magnificus *Hazenöhrl*, egregius *Lautter*, censuerunt; brevique censebunt publico testimonio plures. Ut haec doctrina, cujus in salutem publicam, suscepta defensio tot inimicitias in me, tot calamos virulentos, totque atroces calumnias ideo excitavit, quod contradicendi libido, quæ justa essent, non inveniret, nunc demum sarta tecta esse videatur; illoque me gaudio expleat, quod unicum verumque sit patrocinii veritatis præmium.

Quo igitur animo expertissimus hujus urbis practicus, Medicus aulicus, excussa hoc anno apud *Krüchten* disquisitione. *De Miliarium Exanthematum indole & tractatione*, antiquum errorem statuminare tentaverit, non satis capio. Dicta fuerant, & ad nau-

seam

ſcam usque repetita a variis, tum & ſæpius a me refutata, pleraque eorum, quæ, veluti nova, profert; & ſi qua recentiora exempla propria de praxi retulerit, facile quisque per ſe vidit ea ita ambidextra eſſe, ut negantem æque juvent, quam affirmantem. Ea enim hoc ſæculo experimentorum uſus eſt, ut non id dicas, quod experimenta loquuntur, ſed id eloqui experimenta jubeas, quod ipſe intendis: de his autem latius ſequenti capite in alia materia. Ne ederet opuſculum ſuum, pluries ſerio monueram; quippe me, ut nullis aliis, ita nec illi, pro excuſſo fere patrio errore militanti, minime parciturum. Igiturne refellam opus! Honore dignus autor eſt, laudandus practicus, meus amicus. Sui quoque conaminis, ubi mea, quæ non legit, attentius perlegerit; ubi annoſior mea confirmata viderit; ipſum vehementer pœnitebit. Sat igitur refutatum relinquo.

CAPUT IV.

De Syſtemate Halleriano.

§. I. *Partes ſenſibiles quæcunque, haud raro inſenſibiles apparent. Modificatio Ill.* Morgagni *admittitur quidem, ſed conditionaliter, & non, niſi ſecundum ejusdem viri illuſtris explicationem. Quod ſi Modificatio eadem ſimpliciter admitteretur, nihil omnino novo Syſtemati faveret.* Fabricius ab Aquapendente, & Valſalva, *maxime autem olim* Aretæus, *tendines, ligamenta, ac perioſtea, partes ſenſibiles eſſe experti ſunt; hanc vero earundem ſenſibilitatem in Arthriticorum cadaveribus* Morgagni *demonſtrat.* §. II. *Contra conſuetas obſervationes, dantur notabiles*

puris confectiones citra febrim, vel citra dolorem, vel etiam citra utrumque, in omni hominum temperie, ætate, & sexu. §. III. *Inflammationes dirissimæ ventriculi, intestinorum, &c. eædemque mortiferæ, aut sine dolore, aut sine febre, aut etiam sine utroque.* §. IV. *Resumitur quæstio de Pleuræ sensibilitate, occasione cadaveris* Pleuritici, *in nosocomio demonstrati. Pulmo inflammatus hepaticæ duritiei plerumque invenitur, rarius mollis ac rubicundus. Quia pulmo in morbis pectoris inflammatoriis affectus esse deprehenditur, consequitur quidem id, ut nec pleuræ, nec intercostalium musculorum, Inflammatio hominem illæso pulmone occidat; haud vero id, ut solus pulmo & sedes doloris sit, & mortis causa. Viros illustres,* Valsalvam, *ac* Morgagnum, *perperam ab* Exp. Tyssoto *suas in partes trahi*, 72. *exemplis demonstratur; quæ inter* 14. *sunt cum inflammata pleura,* & 17. *cum indolente pulmone. Musculorum intercostalium examen cum in omnibus hisce anatomicis exemplis desit, non imperfectam modo, sed & nullam, redderet omnem* Tyssoti *conclusionem; etiamsi nec* Morgagni *nec* Valsalva, *nec ego, quidquam haberemus ejus argumentis opponendum: habemus autem plurimum.* §. V. *Inconstantia incomprehensibilis, & stupenda contradictio systematis Halleriani, dum* Tyssotus 1mo *mendacia statuit esse cuncta Ill.* Halleri *de insensibilitate Pulmonis experimenta; ob idque, quid de reliquis illius experimentis judicandum, unicuique integrum facit:* 2do. *dum systema hoc in Canones format, inter sese mirifice repugnantes.* §. VI. *Irritabilitas Cordis talis, qualem statuit* Hallerus, *& ipso eo Autore, & Morgagniani Operis* 170. *experimentis, funditus subvertitur. Explosit præterea* Morgagni *experimentorum in Brutis captorum adplicationem ad Corpus humanum.* §. VII. *Conclusio hujus Capitis.*

§. I.

§. I. In opusculo *Difficultatum* super hoc systemate, in eo *Vindiciarum* contra *Illustris Halleri* apologiam, in *Gallica ad amicum Epistola*, sparsimque hinc inde, conatus fui hujusce patefacere infirmitatem. Roborarunt sententiam de eodem meam cum illius Autor ipse, qui quo ulterius in eo defendendo pergit, eo sese mutabiliorem, incertioremque, etiam in præcipuis suis fundamentis, ostendit; tum ejus Defensores, qui, quo illud systema tueantur, in multis ab Autore recedere, plura ejusdem experimenta infirmare, quædam ridicula rejicere, absurdioraque rejectis coguntur substituere.

Sufficienter proinde meas in hac refutatione egisse partes mihi videor: attamen cum dies diem doceat, & quotidie nova observemus Hallerianis adversa, quædam abs re non erit prioribus addidisse.

Homo, cujus morbi, & sectionis, historiam dedi *Cap.* 1. §. 6. gessit in suo Rene dextro monstroso ultra mediam libram calculorum omnis figuræ, nec doluit tamen inde, tum quo tempore primum apud nos erat, tum eo 40. dierum spatio, quo urbem ac suburbia transcurrendo doceret, voluntariasque adderet exspatiationes.

Ren, inquit Cl. *Hallerus*, insensile viscus est. Sed quis hoc præter illum? Juxta ejus systema a *Tyssoto* elucidatum, quo duriores in corpore partes, eo insensiliores sunt; eo sensiliores, quo molliores. Ren porro durus non est, saltem non utero, qui sensibilissimus, durior. Ergo Ren sentit. Et quem experientia in vivis haud secus, quam incisiones mortuorum erudierunt, perillustris *Morgagnus*, quotiesne Renes sensiles declaravit? Quam non sensilitatem horum quotidianæ lamentationes Renum calculo laborantium declarant!

Ast experimenta Renum testantur insensibilitatem, ais. Bona verba! Experimenta bene capta exhibe-

re nudam deberent veritatem. Id vero moris non est. Vidimus *Cap.* II. Peripneumonicorum durum pulsum debuisse mollem dici, quo *Galeni* servaretur auctoritas. Vidimus *Cap.* III. experimenta Miliarium eruptionum criticam eorundem indolem testari debere, dum id ita Patroni illorum jusserint. Nunquam vero magis id, quam in irritabilitatis systemate elucescit, ut, quod præoccupatus systemate animus jusserit, id eloquantur experimenta.

Demus vero paulisper esse indolentes Renes; num tamen homo noster dolere non debuit a finitimarum renibus partium compressione? Mesenterii scilicet, intestinorum, nervorum ex vertebris oriundorum, musculorum Psoæ, Quadrati lumborum, Iliaci interni, partium utique omnium ore sensibilium? Verum ut ex historia patuit, nihil toto, quo dixi, tempore doluit, ne a motu quidem validiore, nullumve impedimentum in motu cruris dextri expertus est.

Equidem Cl. *Morgagni*, qui tacite ac reverenter, in suis Epistolis Anatomico-Medicis, modernorum systema explosit, hinc inde ejusdem absurditates obvelare, ac emollire satagens, sic ad hanc difficultatem respondit, ut subito nati tumores dolorem quidem viciniæ suæ sensibili creënt, minus vero qui sensim, lenteque; eo quod hæc compressioni pedetentim assuescat, ac sensim quandoque occalescat.

Modificationem hanc ea lege admitto, ut saltem 1mo. in principio tumoris sæpe dolere vicinæ debeant partes in locis, qui pleni, haud inculpate aliena insolitaque admittunt, ut 2do. in cadaveribus hæ partes vicinæ enerves, aut callosæ reperiantur: ut 3tio in vita quoque partium, lente crescenti tumori vicinarum, licet indolentium fere, tamen in usu læsarum, phænomena appareant.

Sed, inquient, forsitan, id necessario ex hac mo-

difi-

dificatione non sequi: siquidem cum utero impraegnato, sensim se eam in molem extendenti, quam pauci tumores coaequent, feminae complures vix doleant toto tempore graviditatis; eaeque casu denatae callositatem degenerationemque partium compressarum nullam Anatomicis exhibeant: in aliis vero ipsum v. c. molis praegrandis jecur, idque induratum, non exhibeat a morte callosum peritonaeum, ventriculum, intestina.

Demus & hoc quoque: an vero hoc dato id verum esse sequitur, quod novum systema inde concludit? Minime. Si enim 1mo. Clarissimo *Morgagno* id lubens concessero, quod exempli gratia, durae ac piae Matres, dum sensim tenduntur, parum doleant; quod Renes pedetentim tumefacti vix percipiant dolorem; quod in graviditate, in hydrope, musculi abdominales, peritonaeum, mesenterium, intestina, cutisque expansa, in pluribus non doleant, saltem non multum; nunquid legitima conclusio haec erit, cutim, quae omnibus fatentibus sensibilis est, mesenterium, intestinaque, ipsos demum nervos abdominales, sensibilitate carere? Utique tandem nihil ultra universo in corpore sensibile foret.

2do. Vidi ego, videre *Valsalva* ac *Morgagni*, ordine inverso, tumores subito natos dolorum expertes; lente vero cretos maxime dolorificos: idque iis etiam in partibus, quae omnium consensu sensibiles sunt, ut postmodum patebit.

Tandem 3^tio^. ad leniendas quasdam novi systematis absurditates eximius *Morgagni*, ut supra monui, haec excogitavit; minime vero approbavit ad usum pathologicum. Qui enim aliter ipsum intelligamus, Cephalaearum causam ex paulatim nata compressione cerebri, membranarum *in Epistola I.* explicantem? Et capitis dolores a nata pauxillatim durae Meningis

cum Cranio cohæsione deducentem? Qua alia ratione ejus mentem capiemus, dum *Epist.* 58. observationem primo *Valsalvæ* referens, qui diuturni atque omnibus adhibitis auxiliis rebellis, ad diaphysin Tibiæ, ejusque Malleolum, doloris causam invenerat ad tendines, inque Periosteo: deinde observationem *Fabricii ab Aquapendente*, qui in carpo pituitam acrem, internos tendines afficientem, ut diuturni doloris causam, deprehenderat; quique ambo magni in arte viri, scalpello educta materie, & ille, ossis quadam separatione facta, ægros suos reddiderant ab omni dolore immunes: dum illis, inquam, hæc subjungit: „Cæterum num duo Anatomici, iidemque „ Chirurgi præstantissimi, *Fabricius* & *Valsalva*, „ ipsi quoque tum forte decepti sint, tendines uter- „ que, hic etiam periosteum, illis cruciata dolori- „ bus fuisse non dubitantes, malim per te existi- „ mes, quam ipse dicere." Profecto ut ambo hi vitiis tendinis, ac periostei, minutatim natis, dolores sive repetentes, sive perseverantes, tribuerant; ita hic dolores capitis vitiis membranarum cerebri gradatim ortis.

Sed, quod crebro dixi, quodque ab *Ill. Hallero*, ejusque Discipulis, consideratius attendi optassem; quemadmodum cunctæ hæ partes explicatis de caussis doluisse inventæ sunt; ita non raro non doluisse visæ sunt: id quod ut in enarratis casibus, ita & in aliis, imo in universi corporis partibus contingere, evictum est. Nonne dudum Aretæus ligamenta considerans „ νεῦρα, τὰ δεσμάτα τῶν ἄρθρων, non dolere „ sæpe, scribit, dum quis ea abscindit, conterit- „ ve; & interea alio tempore hominem sic ab illis „ dolere, ut a nulla re magis; imo ut non ferramen- „ ta adstringentia, non vincula, non vulnerans gla- „ dius, non exurens ignis, plus crearent doloris; „ id quod rem stupendam vocat, cujus solis Diis no-

„ ta

„ ta causa sit. Morb. diuturnor." Lib. 2. Cap. 12.
Profecto procul abfuit ille humanæ naturæ ruspator, ut ideo ligamentorum sensilitatem negaret, quod quandoque non viderentur illa sentire. Et non negat non doluisse, & doluisse affirmat. Cur *Aretæum* non sequamur?

Sed experimenta, ajunt, docuere non sentire omnino, nec unquam, ligamenta ac tendines. Attamen eorum, qui in brutis rem explorarunt, hi has partes non sentire, illi sentire easdem, experti sunt. Ita ut, quod *Aræteus* mox de humanis, idem de brutorum tendinibus, ac ligamentis, nunc sentientibus, nunc insensibilibus posteriores notaverint.

At missa faciamus experimenta in brutis capta, ea quæ in homine, de quo unice agitur, contemplaturi. Ab omni ævo ligamentorum ac tendinum sensus a doloribus Arthriticis demonstrari creditus fuit, ut pluries adversus *Hallerum* evici. Vir autem illustris ille podagræ sedem negavit in tendine ligamentove esse, & propria sua podagra, ut putat, edoctus, ad cutem locavit.

Cum ea, quæ adeo convincentia claro Viro reposui, ipsum convicisse non videantur, adeundus ipsi *Morgagnus* erit, adeundusque *Valsalva*. Narrabit ipsi *hic* se podagricam materiem invenisse in membrana digitorum tendines obvelante: *ille* post sævos ischiadicos dolores in vita toleratos, non *supra*, sed totum, idque ingens, atque multiplex vitium, *intra* articulum coxæ se reperiisse: imo quod *Cœlius Aurelianus* notaverit lapides podagricos primo articulum solvere, cutim deinde distendere, atque erumpendo prominere; hæc omnia se vidisse in digitorum manuum articulis *Patricii Veneti:* remittitque lectores ad similia observata *Harderi*, *Schneyderi*, *Dobrenskii*, in *Sepulcreto*. Tandem inducit nonnullos, quibus scribere libuit, non posse humorem arthriti-

cum intra articulorum caveas perferri, quandoquidem ligamenta capſularia occludant easdem, neque ulla ad has via pateat, nec vena aliqua hæc loca ſubeat; quibus egregie reſpondet vias huc easdem eſſe, quæ mucilagini, articulorum cava lubricanti, dicatæ. Adde ad hæc, quæ paulo ſupra, ex *Valſalvæ* & *Aquapendentis* demonſtrationibus didicimus.

Nonne interim dolenda artis noſtræ ſors eſt, qua id, quod plurimi mortalium, quod ipſi Medici in ſe millies experti ſunt, quod tot clari Anatomici ſuis oculis viderunt, Renes nempe, intimosque articulos, capſulas, ac Tendines, doloris materia obſideri, adeoque ſentire; id verum ultra non eſſe, quia condito ſemel imprudenter ſyſtemati convenit has omnes partes inſenſiles eſſe?

§. II. Puris confectiones febrim habere doloremque comites, ab *Hippocrate*, in noſtra usque tempora, obſervatum eſt. Ipſe tamen *Hippocrates*, poſtque ipſum alii, obſervarunt eas nonnunquam fieri ingentes, quæ æque doloris ſint, quam febris, expertes. *Epid.* IV. apud *Chart. textu* 40. ubi primum dederat *Hippocrates* ſigna conſueta, quæ Medicis patefaciant num, qui in morbis abſceſſus appareant, judicatorii ſint; duos ſubjungit caſus, qui a ſignis hisce, ab eo datis, abluderent: ac primum quidem *Leambii*, qui ad humerum, & ad ſiniſtrum ani latus, citra vel minimam febrim exulcerabatur; alterum alius ægri, qui cum inflammata ſede, unde poſthac purulentum prodiit, febris omnino fuerit, dolorisque expers. Ne quis autem Medicus, ſimilia nondum expertus, fidem forte dictis negaret, rem probe ſe noſſe, & aſſeveranter ſe loqui *Hippocrates* declarat. *ἱκανῶς τοῦτο λέγω*, inquit.

Egregius *Morgagni* in Senatore ſene & œdematoſo id in crure obſervavit. Et qui in varia ætate, ac ſexu, viderat, laudat Collegam ſuum Cl. *Pujatum*, ut

ut qui in Anu, in Adolescentula, in Viro robusto, idem observasset. Num inde concludam legitime cutaneos nervos, & cutem ipsam, insensiles esse? Non: sed has sensiles per se partes, aliquando insensiles esse, ut de ligamentis supra *Aretæus*.

§. III. Inflammationes adeo sævas, ut eas Gangræna, Sphacelusque excipiant, febres, magnique solent comitari dolores. Non est tamen lex perpetua. Juvenis meus *Cap.* I. §. VI. Homo *Valsalvæ* apud *Morgagni Ep.* 24. inflammatum ventriculum, ac gangrænosum uterque citra dolorem, meus etiam citra febrim, habuerunt. *Morgagni* post quam cum ipse quatuor aut quinque exemplis idem expertus esset, tum ex *Fernelio*, *Hoffmanno*, *Ortlobio*, *Riverio*, aliisque confirmasset; demum *Epist.* 25. §. 21. præclare subjungit: „Quæ omnia cum ita sint; quando „ cum aliis inflammatorum intestinorum signis vehementem dolorem, & acutam febrim in ægrotantibus deprehendes; jure quidem meritoque credes „ rei medicæ auctoribus, hæc duo inter præcipuas „ notas magnæ intestinorum inflammationis ponentibus. Nec tamen, si quando alterum, vel utrumque horum, aut abesse, aut vix esse, invenies, continuo putabis aut nullam esse inflammationem, aut levem; neque gangrænam & sphacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus „ duo illa præcessisse non videris. Optandum sane „ fuisset ut Medici, cum signa hujus inflammationis, & consequentis ipsam gangrænæ, proposuerunt, hoc monitum non omitterent in morbo, qui „ per fallaciam ejusmodi, nec raro, præceps, ac „ repentinum affert exitium. Nec raro, inquam; „ nam memini, cum adolescentuli supra descripti „ casum mirabundus narrarem *Valsalvæ* & *Albertino*, „ continuo utrumque confirmasse non absimilia occurrisse sibi, nec semel." Quid, quod idem Vir

perilluſtris ſemel, ego pluries, herniam incarceratam indolentem viderimus, ut morbus tumore inguinis, ac vomitu deſperato cognoſceretur duntaxat; & inflammata valde inteſtini pars, inque gangrænam pro parte verſa, in cadavere adpareret?

Ex quibus manifeſtum fit partes ſenſiliſſimas, dolorum atrocitate infames, non raro a cauſis dolorificis affici, ſine ſenſu doloris. An tunc cauſa doloris vehemens intercipiat id, quod ea in parte cum communi ſenſorio communicet? Namque pauculum in nervo requiritur, ut ſubjecta pars inſenſilis, etiam ſciſſa uſtaque, nihil ſenſorio communi denuntiet: Sed quæcunque mirabilis phænomeni cauſa ſit, id perpetuo conſtat, ideo muſculos, ideo nervos, ideo ventriculum, inteſtina, meſenterium, cutim, partibus ſenſilibus annumeranda non eſſe, eo quod non raro inſenſilia appareant.

§. IV. Cum ſimile quidpiam credatur in pleura obſervari, paulatim perduci me ſentio ad reſuſcitandam tædioſam de ejus ſenſilitate quæſtionem, quæ occaſione ſyſtematis moderni agitata toties eſt; quæque ejus ſenſilitas ita a magnis Viris *Valſalva*, & *Morgagno*, exploſa fuiſſe Clariſſimo *Tyſſoto* apparet, ut in ſuo diffamatorio contra me libello clamet io! triumphe! Quo brevior ſim, refero me ad ea quæ in *Gallica ad Amicum Epiſtola* in hanc rem ipſi repoſui; additurus hic reliqua, quæ occaſione Anatomicæ ſectionis, *Cap.* I. §. V. relatæ, neceſſario mihi exponenda ſunt.

In thorace dextro, ſub loco olim dolentiſſimo, quem, ne de eo quis ambigeret, emplaſtri figebant veſtigia, membrana pleura, latiſſima admodum plaga, haud inflammata duntaxat, ſed inflammatiſſima apparuit: ſic quidem, ut cum illi, qui pleuram vaſculoſam eſſe præfracte negarunt, tum hi, qui feliciſſima injectione paucis tantummodo vaſis ornatam

videri ſtatuerunt, hic eam vidiſſent quovis in punčto vaſculoſiſſimam. Clari hi viri laudandi ſunt, quod vel nulla, vel vix ulla vaſa, ſuis pleuræ inječtionibus ſe inveniſſe, adeoque *Ruiſchio* adhuc infeliciores fuiſſe, fateantur; ſed condemnandi ſunt, quod ideo pleuram vaſculoſam eſſe negaverint; quod ideo inflammationi ineptam eſſe decreverint; quodque ideo aut deceptos, aut mendaces, magnos in arte viros declaraverint, qui in cadaveribus eandem valde inflammatam, & viderant, & deſcripſerant poſteritati: *Eraſiſtratos* ajo, *Cælios*, *Martianos*, *Diemerbroeckios*, *Riolanos*, *Boerhavios*, *Valſalvas*, *Morgagnos*.

Hæc porro Pleura, ut vehementer, quo indicavi loco, inflammata, ſic etiam, cum in vita dolor, non deſerendo hanc plagam, usque ad dorſum proſerpſiſſet, inflammata Pleura inventa eſt usque ad alterum ſpinæ dorſalis latus. Tum & ipſa diaphragma conveſtiens, & qua tendineum, & qua muſculoſum, inflammata admodum adparuit: inflammatum quoque diaphragma erat, qua parte Peritonæo ſuccingitur; levius tamen, quam qua Pleura.

Pulmones nullibi ad Pleuram accreti, niſi in inflammata quadam plaga, adhæſione digito non latiore: molles ceterum, & dum profundius incidebantur, ſuperius griſei, inferius intenſiſſime rubri.

Plurimos inter teſtes, huic ſečtioni circumſtantes, erat Vir clariſſimus, *Göttingenſis* in Anatome Profeſſor *Vrisberg*, qui per duos, tresve menſes, hanc noſtram univerſitatem ſua præſentia cohoneſtavit.

Febris acuta primum, dein ſæva Pleuritis, ſuſtulerunt hominem; haud ſine peripneumonia tamen. Licet enim Pulmones inflammatione duros non deprehenderemus, quemadmodum in antecedente trium cadaverum ſečtione, erat inflammatus tamen,

infimis uterque lobis, ea nimirum rariore inflammationis ſpecie, quam Cl. *Morgagni* deſcribit, ut rariorem, *Ep.* 20. §. 21. „Plerique credere videntur, „ait, pulmonis inflammationem in rubore ferme „conſiſtere: (hic noſter caſus erat) quod aliquando „fieri poſſe non eſt negandum, ut ſi quando de „genere eſt legitimi eryſipelatis: verum in plerisque „inflammationibus denſus durusque ſit pulmo."

Neceſſe fuit hanc memorare Cl. *Morgagni* adnotationem convenientem cum ea *Hippocratis*, pulmones Peripneumonicorum nunc eryſipelatoſos, nunc infarctos, durosque, ſcribentis; convenientemque præterea cum ea *Lanzonii*, qui in Pleuritide, pleura illæſa, pulmonem invenit Eryſipelate affectum, ex flavo maculoſum, non vero durum: neceſſe, inquam, fuit hanc adferre adnotationem; ut ſimul confirmarem id, quod in *Epiſtola ad Amicum*, contra *Tyſſotum* urſi: nempe in Schola *Boerhaviana* Pleuritidem, ſi ſedem in Pleura, vel in Muſculis intercoſtalibus habet, haud ita conſiderari, ac ſi inde homo illæſo moreretur pulmone; at vero ſic, ut reſpiratione Pleuriticorum vehementer læſa, pulmonem ſerius ocyus affici, ſuæque affectionis indicia in cadavere præbere oporteat. Imo *Boerhaave* non in Pleuritide tantum, verum etiam in plerisque morbis letalibus, peripneumonicum hominem demum mori docebat.

An igitur adverſariorum inde deducta conſequentia legitima eſt? Quando *Boerhaave* ſcripſit Aph. 874. „Cur ex iisdem pariter liquet hunc morbum, „(Peripneumoniam) fere fieri ex omni alio prægreſſo, „antequam ex eo moriatur æger? adeoque „proximam mortis cauſam, & ultimum omnium „fere letalium morborum effectum eſſe Peripneumoniam:" quando, inquam, ſic ſcripſit, nunquit ideo ſtatuit mortalium neminem nunquam a

Pleu-

Pleuritide mori, quia Peripneumonia ſcenam claudit? neminem unquam a Paraphrenitide? neminem ab Hepatitide, Enteritide, Hyſteritide, Nephritide, Arthritide? An quoque dixit *Boerhaave*, hæc ſcribens non differre morbum principem ab epigenomena Peripneumonia? Nihil profecto minus. Sed quidem hoc docuit, quemadmodum inflammatio meningum Cerebri, ea inteſtinorum, uteri; quemadmodum ceteri enumerati morbi principes, ſeu primarii; ſive ſanguinem corrumpendo, ſive ſolida omnia obſtruendo, conſtringendove, ſive nervorum labefactando originem, ſive alio quocunque demum modo id efficiant, ut pulmo plus accipiat cruoris, quam ſiniſtrum in Cor refundere poſſit, letalem adeoque Peripneumoniam gignant; ſic quidem ut non directe per ſe, ſed per epigenomenam Peripneumoniam necet hominem; ita pariter & quidem a fortiore, Pleuritis, id eſt inflammatio Muſculorum intercoſtalium aut Pleuræ, non modo ea facit, quæ enumeratorum plerique, verum magis immediate eorum organorum, quibus ad reſpirandum eget pulmo, lædit functiones, eoque certius hac ſuperveniente Peripneumonia occidit: abſque eo tamen, ut nata ſic peripneumonia non magis princeps ſit morbus, non magis exiſtentiam inflammationis laterum, ut ſui cauſam, neget; quam ſuperveniens inflammationi v. g. inteſtinorum negaret hanc ipſam inteſtinorum inflammationem & ſeparatum a ſeſe morbum eſſe, & ſe ex eadem ſuam ſumſiſſe originem.

Neque alia ratione, intentioneve, ſuas tradidere *Valſalva* ac *Morgagni* obſervationes. Ut profecto neſciam quo pacto potuerit *Tyſſotus* tam in *Halleri*, quam in ſui proprii ſyſtematis confirmationem, magnorum illorum Virorum obſervationibus ita abuti, ut inde probaret nunquam Pleuritidem in Muſculis aut membrana laterum thoracis, ſedem habere; & hunc

hunc morbum unum eundemque cum Peripneumonia esse. Cum illegitima hæc innovatio simul totam hac in parte Pathologiam perturbet, necesse est paucis ut has observationes recenseam, singulariumque singularem analysin faciam.

Epist. anat. med. 20. §. I. recenset Clar. *Morgagni* casus per universum opus dispersos, antequam ex professo rem aggrediatur; itaque eodem modo eum sequar.

I°. In *Epist.* 6. N°. 10. *Valsalva* in homine post dolorem sinistri lateris invenit pulmonem sinistrum induratum. Pleuræ mentionem eo non faciente, illæsam fuisse lubens supponam. Numquid musculorum intercostalium mentione non facta, illæsos quoque credam eosdem? Neutiquam: etenim ex universa sequentium historiarum serie patebit, vix, nisi semel iterumque, examinatos in cadaveribus hos musculos fuisse; adeoque insignem adesse in omnibus *Tyssoti* conclusionibus defectum. Cum enim *Boerhaavius* Pleuritidis sedem in Pleura, vel in musculis intercostalibus fixit, & in his ultimis solis *Hallerus*; ipse vero *Tyssotus* in unico Pulmone; non potuit fere ullo testimonio *Valsalvæ* & *Morgagni*, ille uti, nisi in quo rigorosum simul factum fuerit eorundem musculorum examen; in quo sane examine totus rei cardo vertitur. Adeoque, ut monui, cum vix tale examen unquam ab illustri hoc duumviratu institutum sit, fuit vana ac inanis omnis ejus conclusio.

Igitur æger *Valsalvæ* doluit sinistro latere, vel ob id unice, quod induratus pulmo sensibilem pleuram continuo terendo, premendo, fricando irritaverit; vel ob hanc causam, & simul ob intercostalium musculorum inflammationem.

Nunquid vero tunc Pleura non fuisset inventa inflammata? Potuisset, sed non debuisset. Non omnis sensibilium partium irritatio gignit phlogosin.

Si

Si gignat pulmo induratus hanc fricando, terendove, gignit & epigenomenam pleuritidem; sin minus, pleura doluit non inflammatoriè.

2do. *Epist.* eadem §. 12. Senex sterni dolore in morbo suo ultimo unica modo die laborat, saltem postea non conquestus de eo est. Illi abeunti stertor successit. Erat autem homo & ante dolorem pectoris, & post eundem, hebes, ac semisopitus. *Valsalva* in Thorace invenit pulmonem dextrum hic durum, ibi nigrum, alibi corruptum. Quid hæc historia ad quæstionem nostram? Homo hic unico die doluit duntaxat, vel quod inflammatus cruor sternum relinquendo affecerit pulmonem, vel quia æger præ mentis hebetudine, & soporositate, dolorem ultra non perceperit. Die 5. vel 6. a cessante dolore mortuus est.

Arbitrabitur forte adversæ opinionis scriptor hominem hunc non minus stupidum fuisse, quo die dolores pectoris conquerebatur, quam & antea & postmodum, nihilominus de dolore non nisi eo unico die conquestum esse; cum igitur hebetudine sua non impediretur dolorem unico die percipere, oportere eum toto morbi tempore doluisse, cum pulmo ejus ita pro parte induratus, debuerit, secundum prioris morbi explicationem, continuo dolore pleuram irritando, fricandoque afficere.

Vicissim autem hunc ego rogabo, ut explicet mihi cur homo hic perpetuo non doluerit, si causa doloris pleuritici vera sit pulmonis inflammatio? Cum enim Pulmo in cadavere pessime inflammatus reperiretur, debuit doluisse continuo. Nec causam indolentis pulmonis in ejusdem gangrænam referat: nam pars adhuc dura præ inflammatione erat. Cum hoc mihi nunquam explicabit, vel ad dicta antea me refero, vel in partium sensibilium temporariam insensilitatem, quæ longe lateque superius demonstrata est, causam refundam.

3tio.

3^{tio}. Ibid. §. 14. Peripneumonia ac ſopore detentus intra quatriduum moritur. Thoracem non examinavit *Morgagni*. Ergo adverſarius ex tota hac hiſtoria nihil concludere poteſt.

4to. *Epiſt*. 7. N°. 4. *Valſalva* hæc habet. „ Vir „ annorum circiter 35. dolore corripitur in Thora„ ce cum febre. Dolore abeunte, accedit ad fe„ brim delirium: quod, febre magis augeſcente, „ ad mortem usque perdurat, quæ circa diem 11. „ accidit. Thorace recluſo pulmonum poſteriora „ dura aliquantum, & rubra inveniuntur." Si hic homo pleuriticus fuit, dolor abivit, quia pro pleuræ inflammatione ea meningum nata eſt: pulmo autem inflammatus fuit quod Phrenitis, ut omnes morbi acuti fere, quemadmodum ſuperius probatum eſt, vitam Peripneumonia finiverit. Notandum adverſus pulmonum ſenſibilitatem, quod ſi ideo homo thorace doluiſſe ſtatuatur, quod pulmones inflammati eſſent, pulmones inflammati plurimo morbi tempore inſenſiles fuerint. Si dicas præ delirio hominem dolorem non ſenſiſſe, dicam idem de Pleura, vel de Muſculis intercoſtalibus.

5to. *Epiſt*. 22. §. 10. *Valſalva* in Thorace hominis venerei, qui ſiniſtri cum lateris dolore acute decubuerat, ſiniſtrum pulmonem ſuperiore parte durum, inferiore ſanioſum, invenit. Iterum ab affrictu & irritatione rigidi pulmonis ad pleuram dolor explicatur: vel ab inflammatis muſculis intercoſtalibus.

6to. Ibidem §. 11. Meretrix in ſiniſtra thoracis parte ſic dolet, ut vix decumbere in eandem poſſit. Cum pulmones ambo dura tubercula & ulcera geſſerint, cur, ſi ſedes doloris lateris in pulmone eſt, non doluit illa utroque latere? Ergo Pulmones non ſunt dolorum laterum ſedes. Unde ergo ſiniſtri lateris tantummodo dolor? Intercoſtales muſculi, ſi exa-

examinati fuiſſent, doloris forſan patefeciſſent cauſam.

7mo. Ibid. §. 16. Virgo pleuroperipneumonica ſiniſtro latere potiſſimum ac valide doluerat. Invenitur & Pleura inflammata, & pulmo. Hiſtoria hæc explicatione non eget. Nimiæ præcipitationis convincit modernos.

8vo. Ibid. §. 22. Pleuroperipneumonia cum pungenti ſiniſtri lateris thoracis dolore. Pulmo ſiniſter prave affectus, minus dexter: ambo cum pleura ubique connexi, magis adhuc dexter. Pravus pulmo ſiniſter minus accretus, ad loca accretionis diſtraxit pleuram, ut doluerit, dolore tamen non inflammatorio. Dexter Pulmo univerſalius accretus, & parum vitioſus, non potuit diſtrahere pleuram. Quid ſi etiam ſiniſtri intercoſtales muſculi inflammati fuerint?

9no. *Epiſt.* 36. §. 23. Lanio acuta prehenditur febre, ſignis ſtipata internæ thoracis inflammationis. Pulmo dexter annexus pleuræ & durus. Hiſtoria non narrat, an dolor affuerit, nec quanam thoracis in parte: ſigna modo ait adfuiſſe inflammationis internæ. Si doluit igitur latere dextro, cauſa ex præcedentibus intelligitur, preſſio ſcilicet & irritatio pleuræ a duro pulmone. Sin minus, obſcurior narratio eſt, quam ut quisquam illam in ſui favorem laudet.

10mo. *Epiſt.* 37. §. 29. Thoracis inflammationem conqueſta mulier eſt. Vaga enarratio nihil determinans, adhuc minus Anatome, quæ non eſt facta Thoracis.

11. *Epiſt.* 45. §. 16. Mulier in acuto morbo pectoris non querebatur de peculiari ad dorſum moleſtia, ut neque de pungente dolore. In cadavere tamen, præter vitiatos pulmones, pleura utroque in latere

latere roſeo rubore ad non parva ſpatia rubebat. Subrubrum & Pericardium.

Sed ipſa hæc mulier nunquam erat conqueſta de tremore cordis, nunquam de animi defectionibus. Nihilominus ipſi erat Pericardium hoc amplum, ſero quaſi purulento diſtentum, in ſubſtantia incraſſatum, eductaque contenta materie luridum, quemadmodum quoque univerſa cordis, vaſorumque majorum, & auricularum ſuperficies erat, a craſſa polypoſa compacta, iisdemque accreta materie.

Cum proinde hæc mulier cordis palpitationibus, animique caruerit defectibus, quos pati debuiſſet, non miramur nec laterum conqueſtam eſſe dolorem. Peculiare illud hic obtinuit, ſupra memoratum, explicatu difficile, quo licuit cauſas adeſſe ſymptomatum, ipſa tamen deeſſe aliquando ſymptomata. Nihil ergo hoc argumentum urget.

12. *Epiſt.* 48. §. 32. Thoracis inflammatione Meretrix periit; cujus non eſt examinatum pectus. Adeoque hæc obſervatio ad quæſtionem non facit quidquam.

13. Recenſui hucusque eos caſus, quorum per anacephalæoſin *Morgagni* meminit. §. 1. *Epiſt.* 20. quæ nobis commentanda eſt: priusquam vero id aggredior, neceſſe eſt eos recenſeam per univerſum opus diſperſos, quorum auctor in hac §. 1 *Epiſtola* 20. ipſe non meminerit; ut toto in opere nihil, quod ad rem facere poſſit, maneat intactum.

Epiſt. 7. §. 11. Figulo vehemens eſt dolor ſiniſtri lateris, die ſeptimo moritur. Siniſter pulmo præ inflammatione jam ſuppurari inchoat. Pleuræ adhæret multis membranaceis vinculis. Pleura ſuperius craſſa, inferius craſſiuscula, & rubicundior. Pericardii facies exterior, ſiniſtra tantum, a vaſculis minimis, ſanguine turgidulis, rubebat. Hic omnia

ad-

adſunt, quæ in ſchola Boerhaviana ad Pleuroperipneumoniam requiruntur.

14. *Epiſt.* 52. §. 15. Pleuritis ad imam ſiniſtram Thoracis partem graviſſima fuit. In cadavere ſolum cranium examinarunt. Ergo ut ſupra ad N°. 12.

15. Ibid. §. 13. Dolor pungens ad lævam mamillam. Siniſter pulmo inferiore lobo inflammatus; ſiniſtraque pleura. Demonſtratio ut N°. 13. ſuperioris.

16. *Epiſt.* 9. §. 12. Nulla doloris laterum mentione facta, febricitans coquus moritur ad 12. diem epilepticus. In cadavere inflammata pleura.

Ad hiſtoriam hanc non eſt quod multum hæreamus. Cl. Auctor nec morbum ipſum ſe multum vidiſſe, nec diſſectioni, quæ modo a Medicinæ ſtudioſo facta eſt, interfuiſſe ſe fatetur. Aſt cum pleura inflammata eſſet, legitime ſupponam hominem latere doluiſſe.

17. *Epiſt.* 22. §. 16. Virgo utroque quidem latere doluerat, ſed ſiniſtro potiſſimum. Pleura ſiniſtra inflammata, ſiniſterque pulmo. Pulmo dexter ſuperius durus pleuram irritaverat nondum inflammatorie.

18. *Epiſt.* 45. §. 23. Pulmo inflammatus ac peſſime affectus, ſine ullis ejus in morbo acuto ſignis aut dolore. Qui ita urgent ideo non eſſe ſenſibilem pleuram, quod ſine prægreſſo dolore inventa ſit inflammata; coguntur hic ſuam aſſumptam pulmonis ſenſibilitatem dimittere. Quid clarius demonſtrat Peripneumoniam exquiſitam doloris expertem eſſe; ideoque in ejus definitione doloris non fieri debere mentionem?

Nunc ad *Epiſt.* 20. & 21. examinandas, quibus *Tyſſotus* Pleuræ inſenſilitatem, ac ſenſibilitatem Pulmonis, probare anniſus eſt, nos accingamus.

Epiſt. 20. meras *Valſalvæ* continet obſervationes:

E quæ

quarum *prima* hæc est §. 2. Moritur peripneumonicus, sine dolore. In thorace dexter pulmo inflammatus, cum Pleura illæsa. Hic quæretur a me cur Pleura non doluerit, quæ juxta explicationes priores meas a duriore pulmone lacessita dolere debuisset? Quæro vicissim ego, cur pulmo, adeo sensilis hoc tempore habitus, non doluerit? dolere enim debuisset. Si casus utrique litigantium partium inexplicabilis, neutri favorem, aut præjudicium facit. Ego qui sensibiles partes non raro non sentire demonstravi, facile hic pleuræ explico indolentiam.

2. §. 3. Dolor in latere dextro. „ Dexteri pul„ monis superior lobus, & proximi lobi pars supe„ rior, qua uterque dorsum spectabat, tumore „ turgebant inflammato, & præduro, arcteque per „ membraneos nexus pleuræ adhærebant: hæc ta„ men nullam inflammationis notam habebat." Quæro hic ab iis, qui omnem pleuriticum dolorem Pulmonibus inflammatis tribuunt, cur pulmone ad dorsum inflammato homo non ad dorsum, ubi inflammatio, sed ad latus, ubi sanus pulmo, doluerit? Ergo inflammatus pulmo non dolet. Cur igitur homo doluerit in latere ubi nec pulmo durus, nec pleura læsa? Responsio forte in propatulo esset, si musculos intercostales examinasset *Valsalva.*

3. §. 5. Dolor gravans sinistri thoracis. Tumidus, ac durus Pulmo, sinistram hanc partem totam explebat. Pulmo valde tumidus compressit pleuram, quæ inde non *punctorie* non *inflammatorie*, sed *gravative* doluit: unde nec inflammata apparuit. Si quis tamen velit acutum ac pungentem dolorem adfuisse, in musculis intercostalibus sedem quærat.

4. §. 7. Dolor in Thoracis sinistra parte. In sinistro cavo serum albidum, tum pulmo a posteriore parte inflammatus. Pleuram *Valsalva* non descripsit. An quod neglexerit? An quod bona esset?

Sup-

Supponamus fuiſſe bonam, & ex toto caſu concludamus 1mo. pulmonem inſenſilem eſſe, qua enim parte inflammabatur, non dolebat. 2do. Serum acre effuſum non quidem inflammando, ſed irritando creaſſe pleuræ dolorem.

5. §. 9. Dolor primo gravans in latere dextro, quarto die pungens, quinto mors. Pulmo dexter immanem inflammationem ac duritiem, & ſub his inchoatum jam abſceſſum, oſtendit. Inſinuat Cl. *Morgagni* in hac anatome deſcribunda *Valſalvæ* negligentiam. Nihil enim, quod requirebatur, de tota Pleura. Si inflammata fuit, utique cauſa intellecta doloris eſt: ſin minus; exſpectemus muſculorum intercoſtalium examen.

6. §. 11. Poſt dolorem præſertim circa ſternum, in febre continua, mors die nono. Pulmo ſiniſter inſeparabiliter cum tota pleura connatus. Dexter concretus cum toto mediaſtino, itemque cum pleura ſuperiores coſtas veſtiente; pus ſanioſum e pulmone effluxit, dum vi a ſuperioribus coſtis avelleretur. Antiquior forte cohæſio, quæ demum, pulmone præ inflammatione, & ſuppuratione tumido, ac duro, cauſa doloris fuit. Sed quid ſententia *Morgagni* præſtantius? „ Hic illud juvat attende-„ re, inquit, cum dolor eſſet præſertim circa ſter-„ num, vitiatum pulmonem toti mediaſtino arcte „ adhæſiſſe, quod videlicet ad ſternum alligatur. „ At alligatur, inquis, etiam ad Thoracis verte-„ bras, circa quas non memoratur dolor. Verum „ hoc eſt: ſed verum id quoque, in violenta reſpi-„ ratione, qua uti ea virgo cogebatur, ſternum „ moveri, non vertebras; itaque illas magis affici „ mediaſtini partes, quæ ad ſternum ſunt alligatæ.

Peto humaniter ab iis, qui haſce *Morgagni* præclaras Epiſtolas in ſuas partes trahunt, num manifeſto iis oppoſitus non ſit, mediaſtinum, pleuræ pro-

ductionem, sensibilem declarando? si dubitent adhuc, sequantur eum hoc loco, tres *Sepulcreti* observationes sic explicantem, ut mediastino, ac Pericardio sensilitatem non neget.

7. §. 13. Dolor in dextra Thoracis parte, atque etiam in medio sterni. Supinus cubat. Erecta cervice spirare cogitur. Die 7. mors. „ Pulmo dex-
„ ter in superiore parte tota induruerat; & nonnihil
„ sterno, arctius autem mediastino, adhærebat. Si-
„ nister a tergo infectus erat colore atro."

Si dolor a pulmone inflammato, in sinistro Thorace debuit violentior fuisse, cum sæva inflammatio jam in sphacelum tenderet. Atqui non doluit latus sinistrum. Ergo pulmo non est sensibilis.

Cur homo doluit latere dextro, & ad sternum medium? quia pulmo sua duritie pleuram fricabat, & adhæsione ad sternum ac mediastinum, has distrahebat partes.

8. §. 15. Infantis quatuordecim dierum vera peripneumonia nihil ad negotium nostrum facit: De pleuritide enim, aut dolore, hic nulla quæstio.

9. §. 16. Virgini dolor in sinistra primum, hinc in dextra Thoracis parte. „ Pulmo dexter nonnihil
„ inflammatus, a tergo præsertim. Sinister au-
„ tem, qui undique pleuræ, costas, & diaphragma
„ convestienti, adhærebat arctius, ut eximi sine
„ laceratione non posset, multum rubebat." Principio pulmo inflammatus dexter solus, pressit ac fricuit pleuram dextram; inflammatus dein sinister, non modo pleuram compressit, sed suas cum ea cohæsiones distraxit.

Iterum in illos, qui egregium *Morgagnum* suis a partibus stare toties gloriantur, noto hunc Autorem, dum in hanc *Valsalvæ* historiam commentatur, manifesto agnoscere, pleuræ sensibilitatem, affirmando, & istam virginem, & virum priorem, in dextrum la-

tus

tus incumbere non potuisse, eo quod pulmo sinister ad pleuram alligatus, ac ponderosus, inclinato in dextrum latus corpore, pleuram distraheret, molestiamque crearet. Sic & §. 38. exponens cur pleura, licet inflammata inventa non fuerit, doluerit tamen, rem sic exponit. „Nonne ita rem potero de-
„ clarare, ut pleuram, quamvis haud inflammatam,
„ distrahi intelligas, quoties distentus jam, sed non
„ omnino, ab inflammatione pulmo, inspirato aëre
„ magis distenditur, & hoc ipso omnia suæ super-
„ ficiei puncta aliud ab alio dimovere, & quod con-
„ sequitur, annexam pleuram quasi divellere co-
„ natur?"

10. §. 17. Adest Juveni dolor obtusus in lævo Thorace. Die 17. mors. „Thorace aperto, illæ-
„ sa pleura inventa est, pulmonesque ab hac omni-
„ no soluti. Sed erat sinister ubique inflammatus si
„ partem superiorem excipias. Obtusus fuit, non pleuriticus dolor, excitatus a frictu in inspiratione turgentis pulmonis: ideoque necdum inflammata apparuit pleura.

11. §. 20. Sacerdoti principio dolor est dextræ Thoracis partis, deinde sinistræ. Non notavit *Valsalva*, utrum dolor dextræ partis abiverit, superveniente illo sinistræ, an vero cum eodem extiterit? Quiquid fuerit rogo eos, qui omnem pleuriticum dolorem pulmoni tribuunt, cur non notetur hunc Reverendum virum in dorso tantummodo doluisse, in quo solo ambo inflammati pulmones? Dico iterum inde manifestum fieri, non dolere pulmones. Cur ergo doluit æger utraque in parte? causa non invenitur, nisi vel a turgidis pulmonibus latera fricantibus, vel ab inflammatione Musculorum intercostalium.

12. §. 22. „Senex dolere deprehenditur in dextra
„ Thoracis parte, febricitat, tussit, expuit: faci-

 „ lius

„ lius decumbit in dorſum. Sputi copia major fit.
„ Sed *ob ſectam die* 10. *venam ſupprimitur.* Itaque
„ undecimo moritur. Pulmo ſiniſter ſanus, quam-
„ vis undique pleuræ adhærens. Dexter contra,
„ quamvis a pleura ſolutus, dorſum verſus ſummo-
„ pere inflammatus deprehenditur."

De pleura nulla iterum mentio. Sanamne benigne interpretabimur? Sit! Si dolor Thoracis fuit verſus dorſum, non in dorſo, ut pulmo non in dorſo, ſed verſus dorſum inflammatus erat, frictu hic pleuram læſit, moleſtavit, dolore affecit; ſi non ibi latus doluit, ubi inflammatio pulmonis, ab inflammatione Muſculorum intercoſtalium intelligendus eſt dolor, inſenſibilisque pulmo inflammatus ſtatuendus.

13. §. 24. „Vir —— cum Thoracis dolore, &
„ difficili reſpiratione correptus eſſet, initio quidem
„ facilius in latus cubabat dextrum, deinde in ſini-
„ ſtrum; in dorſum nullo modo poterat. —— Pul-
„ mones ambo & adhærebant pleuræ, ſic tamen ut
„ ſine laceratione ſeparari poſſent, & dorſum ver-
„ ſus inflammati erant & multum duri.

Deeſt quoque determinatæ, quæ in Thorace doluerit, plagæ mentio, deeſt & ea ſtatus pleuræ. Ergo ſupponendum eſt in Thorace doluiſſe, quâ parte ambo pulmones præ inflammatione duri, pleuram terebant, & comprimebant. Sin minus, muſculi intercoſtales inflammati fuerunt.

14. §. 26. Vehemens Peripneumonia in cachectico, nulla mentione facta doloris, exquiſitam pulmonis inflammationem notat; definitio, ut a ſcholis datur, Peripneumoniæ, egregie iterum contra novum ſyſtema roboratur.

15. §. 28. A caſu, & alliſione dorſi in humum, ac dein valida inſilientis adverſarii compreſſione in pectus facta, Thoracis dolor natus, nihil hic expli-

cat. De simili enim morbo quæstio non est. Si pleura læsa non fuit, certo musculi Thoracis læsi fuerunt: pulmo inflammatus erat, ut in fine acutorum solet; vel a Thorace contuso, ad bene respirandum inepto, & dolor nasci, & epigenomena, vel morientibus solita, peripneumonia, potest.

16. §. 30. Clericus post multos chronicos morbos acuto corripitur, & die 7. moritur; dolores non thoracis, sed hypochondriorum semper testatus. Utrumlibet in latus decubuerat. Pulmones a Pleura soluti, dexter tamen inflammatione durus. Copiosa aqua in utraque Thoracis camera & in pericardio. Lien quadruplo major. Hepatis inflammationem mentitus fuerat morbus. „ Cadaveris sectio, „ scribit ingenuus *Valsalva*, detexit errorem."

Historia neque hæc ad quæstionem pertinet. Hydrops thoracis, & Pericardii deprimendo diaphragma, & viscera hypochondriorum, dolorem excitavit, a scopo quæstionis alienum. Pulmo ἐπιγενομένως inflammatus.

17. §. 32. Ut prior, a scopo aliena. Ardor & irritatio in sinistra Thoracis parte, a longo antea tempore, priusquam vita peripneumonice, solito letalium morborum more, finiretur. Mors proprie ab Hydrope thoracis utriusque.

18. §. 33. Seni gravans est dextri lateris dolor. In dextrum jacere tantummodo potest. Die 3. moritur. Pectus dextrum repletum sero, & pulmo inflammatione durus. Versus scapulas pleuræ per membranulas cohærens. Dolor hic gravans fuit, non pleuriticus, sed a pulmone pleuram, cui nectebatur, distrahente, & seri seu pressione, seu acrimonia, oriundus. In sinistrum senex incumbens anxietatem majorem, doloremque patiebatur: hunc, quod pleuram fortius distraheret; illam, quod & copiosum serum, & gravis pulmo, qui non nisi ad

ſcapulas cum pleura nectebatur, in mediaſtinum, in pericardium, inque ſanum incumberet Pulmonem. Huc non facit.

19. §. 35. Pungens dolor læva Thoracis parte. Die 16. mors. Pulmo ſiniſter undique vicinis nexus partibus, inflammatus, ac ſuperius jam ſuppuratus. Hydrops incraſſati pericardii.

Si Pleura illæſa inventa eſt, quod non ſcribitur, dolor natus eſt vel a diſtracta pleura, vel ab inflammatione muſculorum intercoſtalium.

20. §. 36. „ Juvenis dolore corripitur Thoracis „ —— ad diem 16. obiit. In ſiniſtra cavea limpi- „ da ſtagnabat aqua, in qua ſanus, & ſolutus un- „ dique erat pulmo. Induratus vero, proximiſque „ partibus, & præſertim verſus ſcapulam, valide „ annexus, qui in dextra; ubi erat vaccini feri ſi- „ milis — — In pericardio omnino ſimilis humor „ — ut ingens idem occuparet Thoracis ſpatium." Nulla mentio pleuræ; nulla dolentis loci determinatio. An quod Thorace doluerit univerſo? utique ſat ad id cauſarum habuit. Iterum nihil ad rem noſtram.

21. §. 39. Cum pungente ſiniſtri lateris dolore vir periit die 7. „ In Thoracis ſiniſtro cavo aqua „ erat ſimilis ſeri vaccini; pulmo autem prædurus „ ad mediaſtinum & pleuram coſtas accingentem „ valide adhærebat. Eodemque pacto pulmo dex- „ ter mediaſtino & pleuræ, qua Diaphragma, & „ præſertim qua anterius ſummas coſtas conveſtit, „ alligabatur. Ad hunc ultimum locum latebat in „ pulmone ulcus cancroſum, ſedes fortaſſe morbi „ inveterati." Diu enim ſenex hic catarrhalem materiem expuiſſe legitur.

Materies hæc catarrhalis non ex cancroſo ulcere; pejor enim tunc prodiiſſet; ſed ex pulmone, ulcere hoc moleſtato, & in actione ſua impedito, orta eſſe

vide-

videtur. Doluit homo in hoc acuto ac letali morbo in ſiniſtro latere, eo quod ſiniſter pulmo inflammatione turgens, ac ponderoſus, & prædurus, vitiato ſuo motu pleuram, cui nectebatur, diſtraheret. A quibus adhæſionibus pleura altero in latere non doluit, quod pulmo ejus inflammatus non eſſet.

Aſt inquies, etiam ab ulcere cancroſo dolere debuit latere hoc, quum ab ichore cancroſo pulmonis pleura ſenſibilis fœdaretur.

Minime: nam textus dicit ulcus cancroſum in pulmone *latuiſſe*. Occluſum ergo pulmonis ulcus pleuram lædere non potuit: cum vero nec ipſe pulmo, in quo latebat, doluerit inde, novo argumento eſt indolentem eſſe pulmonem.

Dudum autem ſenſi opponi mihi poſſe, quod pulmo exactiſſime Thoracem expiens, & pleuræ undique contiguus, diſtrahere, quacum concrevit, pleuram; laceſſireque eandem, cui immediate accumbit, nullo modo poſſit.

Reſp. 1°. Data ac conceſſa hac Thoracis perfecta a pulmone plenitudine, negari tamen non poteſt, quin pulmo inflammatus, ac turgidus, & durus, concutiente validæ tuſſis motu, violente agitetur, convellatur, ſicque vel annexam pleuram diſtrahat, vel non annexam fricet, terat, prematque.

Reſp. 2°. Opinio hæc omnimodæ repletionis per pulmonem Thoracis, nondum extra omnem controverſiam eſt. Equidem ipſemet *Tom.* I. *Rat. Med. pag.* 107. hanc, ut vulgatiorem, amplexus, ſcripſi; & egregius *Haller in Elem. Phyſiol. Tom.* III. multis eam firmavit argumentis; haud vero ita convincentibus, ut argumentorum oppoſitorum vis enervetur omnis. Profecto non pauca me reddunt ſubinde utramque ſententiam inter fluctuantem. Clariſſimi *Hambergeri* de pulmone per mediaſtinum proſpecto experimentum, necdum ſat ſolide refutatum eſt: &

in Clarissimi Viri *Liber-Kühn* dicto *Crucis* experimento, cur demum, si bullas aëreas, per aquam manifestas, ab aëre, pilis animalis adhærente, natas dixeris; Cur, inquam, hæ bullulæ non apparent, quamdiu pleura animalis necdum aperta est? Sed tunc tandem, ubi debita cum cautela, ne pulmonem lædas, pleuram penetraveris?

Etiam quod ex integra pulmonum cum cunctis suis parietibus cohæsione, respiratione interim illæsa, petitur argumentum, quadantenus stringit; haud ita fortiter tamen, ut præsentem litem dirimere posset. Quantumcunque enim idem ego, post alios in cadavere deprehendi; ita mecum alii multi, nocumenta respirandi in vita illorum hominum animadverterunt. Ut tandem evincatur inde id, quod si in nonnullis inculpate gesta videatur hæc cohæsio, eo tamen haud minus cum vitiosa, tum morbosa dici debeat, quam vitiosus, ac morbosus hydrops dicatur sive pectoris, sive Pericardii, quamvis pluries deprehendatur illorum in cadaveribus, qui nullam ejus dedissent in vita suspicionem. Ignoramus adminicula quibus utatur Natura, ad supplenda aliunde, quæ deficere in corpore videntur.

Nunquid & ipse *Morgagni*, in hac de pleno semper thorace quæstione, dubius non fluitat? Ad id credendum inducimur, legentes illum Epist. 16. §. 5. sic scribentem: " Casum habes, inquit, in Se-
„ pulcreto descriptum, adolescentis, qui se *Willi-*
„ *sio* ac *Lowero* curandum tradidit. Is post immo-
„ dicas equitationes, aliasque corporis diuturnas
„ exercitationes, cum aliquamdiu in sinistra thora-
„ cis parte eum sensum habuisset, qui esse sine in-
„ terna compressione non poterat, ibi tandem sensit
„ disrumpi sibi vas quoddam; indeque per semiho-
„ ræ spatium in regione ista humoris, veluti ab
„ alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium non
„ tan-

„ tantum ab eo percipi, sed etiam ab adstantibus
„ audiri potuit; res non ita facilis explicatu iis, qui
„ inter pulmonis, & thoracis parietes negant spatii
„ quidquam intercedere, vera tamen, ut postmo-
„ dum comprobavit humoris, in eo latere congesti,
„ cum fluctuatio in agitatione corporis ab ipso, ab
„ aliisque *evidentissime* percepta, tum eductio per
„ immissam a Chirurgo fistulam primum, semper
„ autem postea, per foramen a natura reseratum,
„ & ab arte servatum.

22. §. 41. Mulierem 60. ann. prehendit pungens dolor, in dextra thoracis parte, ut in hanc cubare non possit. Remittit postea dolor, ut in dextrum decumbat facile. " Uterque pulmo adhærens pleu-
„ ræ invenitur, sed dexter arctius. Hic totus, &
„ superiore præsertim parte, induruerat: in qua ab-
„ scessus erat, quo inciso, multum seri effluxit fu-
„ sci coloris. Hoc ipso colore proxima quoque
„ pulmonis substantia infecta erat, & sphacelo quo-
„ dammodo correpta. Sinister pulmo non ut dex-
„ ter ex uno, sed pluribus ex lobis constans, qua
„ dorsum spectabat, leviter inflammatus, totaque
„ extima superficie reliqua nigris hic illic maculis
„ erat distinctus. In pericardio multa aqua.

De pleura mentio non est facta, num inter adhæsiones inflammata esset. Credo non fuisse. Ex Historia enim liquet inflammationem pleuriticam metastatice in peripneumonicam transivisse. In horum pleuriticorum cadaveribus, non est quod pleuram expectemus inflammatam. Rogabis an juxta explicationes supra datas pleura non debuisset dupliciter dolere; tum ob adhæsiones cum pulmone, tum quia etiam citra adhæsiones dexter pulmo graviter, sinister ad dorsum leviter inflammatus, subdurus saltem tumidus, fricare illam, ac molestare debuisset?

Est profecto nonnulla hoc explicandi difficultas;

verum qui pulmonem unice sensibilem in Pleuritide, ac Peripneumonia statuunt, simili difficultate laborabunt explicaturi, cur mulier hæc ad dorsum dextri lateris non doluerit, saltem leviter, a leviter inflammato pulmone?

23. §. 43. Dolor pungens dextri lateris. Non nisi in latus affectum cubare potest virgo, ad finem vero in sinistrum. Nona die mors convulsiva. Pulmo dexter pleuræ arcte adhærens inventus est, totaque ejus substantia inflammatione magna affecta, & ulcere insuper, qua pleuram spectabat certo in loco, inter quod ulcus & pleuram serosa erat materies.

Casum exponam verbis ipsius *Cl. Morgagni*, ut quam sensibilem pleuram crediderit ipse intelligas: „ Huic Virgini, inquit, pungens dolor mitior videtur fuisse, quam mulieri, cujus novissime §. 41. exposui historiam. Virgo enim, quod mulier non poterat, in affectum cubabat latus; quamquam & in alterum tandem jacuit, *postquam serosa ulceris materia laxavit pleuræ fibras, ut distractionem ferret ab appenso pulmone*.

24. §. 45. Viro dolor ad mamillam sinistram, nothasque costas fuit; in neutrum latus decumbere potest. Die 5. moritur. In sinistro pectore pulmo valde induruerat, ad subviridem colorem vergens, nigrisque distinctus maculis: cum secaretur, serosa, ac putrida colluvies, cum misto sanguine, erumpebat. A duro pulmone ac turgido, pleuram premente, & in tussi fricante, dolor natus. *Cl. Morgagni* expositurus cur hic neutrum potuerit in latus cubare, suspicatur a *Valsalva* in Historia omissam esse pulmonum ad pleuram adhæsionem, qua posita semper alteruter pulmo in adversum latus decubitu pleuram distraxit. De maculis nigris pulmonum non loquor; sæpius occurrunt. Videntur sub mortem nasci. Sic

do-

docui semper publice. Idem confirmantem in sequenti Epistola *Morgagnum* video.

25. §. 47. „ Juvenis - - - pungente dolore corri-
„ pitur in dextra Thoracis parte, cum febre, &
„ tussi. Parum expuit. Circa 8. diem accedit deli-
„ rium, noctu præsertim. Dolor abit, sed respira-
„ tionis difficultas semper gravior fit. Facilis est
„ decubitus in utrumlibet latus. Die tandem 10. o-
„ biit. Pulmones induruerant toti. Ambo erant
„ dorsum versus ad pleuram alligati; sinister etiam
„ a latere. Præterea cum substantia quædam alba,
„ quasi membranacea, universæ pleuræ, & pul-
„ monibus imposita esset, quasi reticularis instar
„ corporis laxi & mollis; per hanc tamen nonnullis
„ in locis Pleura, & Pulmones inter se erant firmi-
„ ter colligata. In utroque Thoracis cavo, sed ma-
„ gis in dextro, multus erat humor colore similis
„ seri vaccini. - - - Pericardium sero turgebat.

Cl. Morgagni exponit pungentem dextræ Thoracis partis dolorem a pleuræ sensibilitate, distractæ forte fortioribus pulmonis alligationibus ante delirium, quam erant in latere sinistro; & a seri copia majore. Serum certe dolorem augere potuit cum acredine sua, tum mole, qua rigidum jam pulmonem adhuc magis in suo motu turbavit: turbatus ita in motu ille, & atterere, & distrahere Pleuram debuit.

Sed urgebis necessitatem doloris & in altera cavea, cum ibidem eædem existerent causæ, quæ in dextra dolorem, *Morgagno* explicante, creaverint; ac proinde explicationis vanitatem, cum sinistra pleura ab iisdemmet ipsis non doluerit causis.

Verum an is, qui ita me urget, non attendat quanto magis urgeat seipsum? Si non pleura, sed pulmo sensibilis est; si dextrum latus ab inflammato pulmone dolet; cur itidem a pulmone sinistro inflammato non doluerit juvenis latere sinistro? Viden' difficul-

ta-

tatem eandem? Nonne eodem jure, quo ille pleuram, si inflammata, aut lacessita non dolet, insensilem credit, ego insensilem statuam pulmonem? Expediam tamen me, non ille, agnoscendo, per experimenta antea enarrata, pleuram, omnesque partes sensibiles, quandam insensilitatem adversus causas dolorificas aliquando præ se ferre.

26. §. 49. " Mulier 60. annorum febre prehenditur vehementi, sicca tussi, & pungente sinistri lateris dolore; sic tamen, ut si in hoc cubet, non multum doleat. A sanguinis missione adeo remittit dolor, ut jam possit in quamcunque partem decumbere. Febris duntaxat & sitis urgent. Crassa aliquando expuit. Gravior fit respiratio. Tandem 13. die moritur.

" Pulmo sinister (dexter, ut bene conjecturat *Morgagni*) omnino solutus a pleura, quæ prorsus illæsa erat: subalbidus; nigris distinctus punctis, carne durior, nonnulla ostendit tubercula sanie scatentia. Pulmo *sinister* superius quidem pleuræ per se adhærebat; sed longe minus erat vitiatus, quippe nigris tantummodo conspersus maculis, & jugulum versus durior parvum abscessum continebat.

Iterum cum celeberrimo *Morgagno* dolorem pungentem sinistri pectoris tribuimus pleuræ, alligatæ illi pulmonis parti, quæ in eo dura ac turgida, erat. Sed cur a causa doloris pleuræ longe graviore non doluit pleura, in latere dextro? ob eandem causam, qua pulmo, aliis ita sensibilis, etiam hic non doluit. Utrinque enigma, nisi solutionem in fine proxime præcedentis 25. casus invenias. Sic & intelliges, cur perseverante causa doloris, auctoque morbo funesto, siluerit dolor.

27. §. 51. Hic & pleura inflammata cum pulmone. Ergo nulla quæstio.

28.

28. §. 53. Uti etiam hæc hiſtoria.

29. §. 55. Hæc adhuc notabiliorem inflammationem pleuræ habuit.

30. §. 56. Notabilis inflammatio pleuræ denuo cum ea pulmonis.

31. §. 59. Mulieri 64. ann. dextri lateris fit dolor, ut difficulter in illud incumbat, nec id tangat ſine dolore. Frequens reſpiratio, inanis tuſſis, celerrimus, frequens, parvus, debilis pulſus. Die 7. circa caput ſudat. Deficiens viribus circa nonum periit.

„ Pulmo in cavo dextro valde turgidus, ut hoc
„ totum impleret, leviter adhærens ad pleuram ope
„ cujusdam quaſi membranæ, inter illam & pleuram
„ interjectæ.

Pſeudomembranam hanc non moror, ut quæ prope mortem a ſanguine phlogiſtico tranſſudante naſcitur, ut pluries innui. Non videtur vera pleuritis fuiſſe hic morbus, nec vera pleuroperipneumonia. Haud enim ſolet verus dolor pleuriticus externo attactu exacerbari, ſed ſpurius integumentorum, a Rheumatica v. g. materia; quare etiam *Hippocrates* dolores laterum, a dolore pleuritico, ſolicite diſtinxit: dantur exceptiones tamen; hinc addo aliud: quod nempe nec pleuriticorum, nec peripneumonicorum, omnibus fatentibus, ſit, qui hic deſcribitur, pulſus. Ita ut videatur a morbo antiquo mors demum pulmone obruto contigiſſe.

32. §. 61. Poſt dolorem dextri potiſſimum lateris, die 18. mors. " Cum dexter pulmo a pleura, cui
„ adhærebat, ſepararetur, multum purulentæ ma-
„ teriæ erupit, ſcilicet ex abſceſſu in pulmonari ſub-
„ ſtantia, circa quam magna erat inflammatio, pleu-
„ ra tamen illæſa. Siniſter pulmo erat ſanus. " A diſtractione pleuræ dolor non inflammatorius natus, ut pluries ſupra.

33. §. 63. Dolor duorum mensium interni thoracis ad pleuritidem non pertinet.

Finitis Valsalvianis observatis, cum Ep. 21. incipiunt Morgagnianæ. Igitur Epist. 21. eodem modo prosequamur.

1. §. 2. } Historiæ hæ tres pulmonis inflamma-
2. §. 6. } tiones habent sine dolore. Si quis ro-
3. §. 9. } get cur hic fricta, tritaque pleura, non doluerit, illi similem proponam, ut supra, quæstionem, de suo sensibili pulmone. Et addam quæ ad finem 25. Historiæ Valsalvianæ. Præterire tamen nequeo quod in casu hoc tertio, pleura admodum laxa inventa, addidit *Morgagni* §. 10. " Pleuram inquit, " quæ adhærentes pulmones facillime sequeretur, si " laxam fuisse agnoscas; possis inde, ut opinor, asse- " qui, cur pondus inflammati lobi non sentiret.

4. §. 11. Senex levi adeo catarrho se affici sibi videbatur, ut ne Medicum quidem consulere, imo ut exire vellet. Clam eo vocatus *Valsalva* vicinam adstantibus, ob desperatam peripneumoniam, mortem prædicit, quæ & intra 12. horas contigit. Ille autem, & *Morgagni*, invenerunt lobum superiorem pulmonis dextri tumidum, durum, sanguine infarctum. Quo etiam insidioso morbo clarum egregiis laboribus suis *Vallisnerium*, septuagenarium, pereuntem vidit *Morgagni*; cujus vero sectum cadaver non fuit.

An hæc illa peripneumonia notha? qua in describenda, ideo inter sese *Sydenhamus* & *Boerhaavius* in nonnullis discrepant, quod ex peculiari epidemia eam descripserint singuli? Cum tamen lobus superior dextri pulmonis præ inflammatione durus, infarctus, ac tumidus esset, vide iterum exemplum indolentiæ pleuræ, aut si mavis, pulmonis.

5. §. 15. Mors plane senilis, ad pleuritidem, & peripneumoniam non pertinens. Dexter inferior lo-

bus,

bus, præ inflammatione durus ſub mortem factus eſt, ut in multis admodum morbis fieri ſupra demonſtratum eſt; ſin minus, denuo & pleuræ & pulmonis indolentiæ exemplum præbet.

6. §. 17. Senem ſimul febris, & pungens dolor corripuerat, ad anteriorem partem lateris dextri. Cubabat in dorſum. Poſt dies aliquot curationis eo devenerat, ut jam plenius cibaretur, & purgans ad morbi reliquias expellendas ſumſiſſet. Cum dein multum comediſſet, " Nocte quadam proxima febris, & dolor illius ejusdem partis redierunt. Pul-
„ ſus erant duri, frequentes, magni, vibrati, ad
„ diem usque ultimum, atque adeo ad paucas ante
„ obitum horas.

„ Pulmonis dextri ſuperior lobus magnus durus-
„ que ſe obtulit. Quem cum ſecarem, ſubſtantia
„ factum vidimus hepaticæ ſimilem; pus autem,
„ certe puris haud abſimilem materiem, ſimul cum
„ ſpumoſo humore effluere. In ſiniſtro thoracis ca-
„ vo, aqua ex flavo viridis, mediocri copia: Pulmo
„ qua diaphragma ſpectabat, itemque ad ſuperius
„ latus, ibique arctius pleuræ adhærebat, flava
„ quadam tenuique intercedente quaſi membranula.
„ Pleura tamen nusquam in toto hoc thorace appa-
„ ruit læſa. Sed ad pulmonem ſiniſtrum ut redeam,
„ lobus ejus inferior ater, poſterius & durus, ex
„ eadem ibi fuit ſubſtantia, quæ a dextris conſpecta
„ eſt, nec pure caruit.

Dolor dextri lateris a ponderoſo pulmone, premente pleuram. Non ita res habet, inquies; nam in ſiniſtro latere a pulmone ſimiliter affecto etiam pleura dolere debuiſſet. Non doluit. Itane? Ergo pulmo tuus inſenſibilis eſt; præ inflammatione enim dolere debuiſſet, & non doluit tamen. Itaque in dextro pectore res ſe, ut ſæpe ſolet, habuit; in ſi-

nistro pars doloris capax iterum non doluit; tibi pulmo, mihi pleura.

7. §. 19. Lanius 78. ann. qui alias sputo sanguineo laboraverat, a quatriduo infra sinistram mamillam, internum, eumque pungentem dolorem habet. Pulsus omni modo mali: Tussis crebra latratui similis: sputa crassa ac *polyposa*: difficilis respiratio: decubitus in dorsum duntaxat: post venæ sectionem in sputis sanguis. Die 8. periit.

Pulmo dexter leviter cohæsit, in eoque antiqui vestigia morbi. " Sinistri vero pulmonis superior
" lobus nihil habuit vitii, nimio duntaxat seroso hu-
" more scatebat. At inferior gravis, rubens, du-
" rus ut substantiæ hepaticæ. Hic alicubi adhære-
" bat pleuræ. --- Pleura thoracis parietes, ipsum-
" que adeo diaphragma convestiens, raro specta cu-
" lo non solum cartilaginea duritie erat, aut ossea,
" sed ex magnis passim, nec tenuibus laminis, re-
" vera osseis, compingebatur. --- Quæ omnia, &
" si in dextera magis quam læva thoracis cavea spe-
" ctabantur; tamen in hac quoque multis in locis
" pleura ad descriptam constitutionem accedebat, in
" quibusdam vero jam erat assecuta; in nullis vero
" erat subrubens, nedum inflammata.

Dolor infra sinistram mamillam a lobo inferiore pulmonis sinistri duro, hepatis instar, tum atterente pleuram sua duritie, tum adhæsionibus distrahente eandem. Legitur pleura non rubuisse, nec necesse erat; constitit enim supra haud omnem dolorem inflammatorium esse. Notavimus in historia anatomica in latere hoc pleuram naturalem, non nisi *in multis locis* ad osseam constitutionem accedentem, adeoque dolere potuisse; quamquam eadem, jam tota si in osseam mutata substantiam fuisset, ob id insensilem fuisse, haud facile concederem; cum & certo ossa doleant. Cui tamen hæc quæstionis solutio in-

fir-

firmior apparet, firmiorem quærat in inflammatis musculis intercostalibus, quorum examen hic desideratur.

Pleuræ jam osseæ portionem in *Cap.* I. *Casu* 3. vidimus, verum olim pleuram dextram pro magna parte in os crassitiei plusquam lineæ mutatam demonstravi, quam Vir præstantissimus *Mayer*, Ptochotrophii Physicus, in thorace asthmatici, aut potius orthopnoeici militis inveniens, ilico ad me deferendam humaniter curavit.

Polyposa Lanius sputa ejecit. *Tom.* I. *Rat. Med. cap.* XVI. *pag.* 105. exhibui demonstrationem similium sputorum hominis Nosocomii nostri, & notabilissimam aliam historiam adjeci.

8. §. 23. Quadragenarium corripuit dolor pungens lateris dextri cum febre & calore magno: supinus jacebat, mente parum constans, soporosus. Ad finem diei quarti obiit.

„ Nihil in pleura, quod præter naturam esset, „ spectavimus, nisi quod propter spinæ sinistrum „ latus tribus quatuorve exacerbaretur tuberculis, „ quorum color albus, durities instar ossis. Ab ea „ parte pulmo ferme sanus, fulvo cæteroquin hu„ more imbutus, quacunque secaremus. Qui vel „ uberius ex pulmone prodibat dextro. Hic vero „ (dexter) & major, & gravior, & durior, ubi„ que hepatis substantiam referebat, exceptis qui„ busdam non exiguis tractibus, in quibus substan„ tia erat albida, & quasi ad corruptionem ver„ gens."

Cum pleura bona, saltem qua in regione homo doluerat, dolor, qui adfuit, in musculis intercostalibus quærendus est, vel in indurati pulmonis affrictu ad pleuram.

Verum cur tribus illis quatuorve tuberculis, ossea duritie exstantibus in pleura, pulmo non doluerit?

 vel

vel inde arguitur indolentem esse pulmonem, vel non replere exacte thoracem, vel saltem partes sensibiles sensu quandoque carere.

9. §. 24. } Responsio eadem, quæ ad proxime
10. §. 27. } præcedentem casum data, ad hos
11. §. 29. } tres convenit. Id modo addam, quod pulmonum adhæsiones ad pleuram haud ita inculpate ferantur perpetuo, quam nonnulli jactitent: si enim omnes hos recensitos casus revolvamus animo, videmus plures chronicis pectoris morbis vixisse obnoxios; in aliis causam variorum pectoris morborum inde facile explicandam videri; tandem haud paucos inde futuræ, ac tandem letalis Peripneumoniæ, causam proegumenam secum diu tulisse.

13, §. 30. Hydrops cum pectoris utriusque, tum Pericardii Hydrope, corrupto etiam pulmone, ad chronicum morbum referendus est; non ad acutos pectoris morbos inflammatorios, de quibus agitur.

14. §. 32. } Cum quinque hæ historiæ pleuram
15. §. 33. } simul affectam demonstrent, non
16. §. 34. } est quod in doloris exponenda cau-
17. §. 35. } sa multus longusque hæream. Ul-
18. §. 36. } tima musculos intercostales quoque inflammatos exhibet; quale examen utinam non ubique fere desideratum esset!

19. §. 45. Nec arbitror explanatione hanc egere, in qua pulmo sinister, pleura, ac musculi intercostales, præ inflammatione fere in gangrænam abierunt.

20. §. 47. Ruptum Aneurysma thoracis ad quæstionem nihil attinet.

21. §. 49. Neque Hydrops tum pectoris tum ventris sine inflammatione vitam extinguens.

En nunc observata omnia, quæ in toto hoc præclaro opere recensentur; quæque exp. *Tyssot.* in Epist. diffamatoria ad exp. *Hirzelum*, imperfecte admodum,

dum, ac perfunctorie, examinavit. Ex quibus quid concludat ille, partim vidimus, partim videamus.

Primo numerat 35. Pleuritides, quarum 24 *Valsalvam*; 11. *Morgagnum* refert tradidisse. Recensendo non invenit, nisi in sex casibus, inflammatam pleuram; ea tamen cum restrictione, ut ex sex illis duas duntaxat admittat, in quibus pleura inflammata dici debeat. Adducit deinde egregium *Morgagnum*, veluti, num pleuræ illæ inflammatæ sedes pleuritici doloris fuerint, dubitantem; imo demum inclinantem eo, ut pulmoni, & non pleuræ, pungentem dolorem tribueret.

Ast quantum hic a vero aberraverit! Eximium hoc opus continet Peripneumonicorum, Pleuriticorum, ac Pleuroperipneumonicorum historias 72. quæ in suas divisæ classes sic se habent.

1. Peripneumoniæ veræ sine dolore sunt 4
2. —— —— —— notæ sine dolore . . . 1
3. Pleuroperipneumoniæ & Pleuritides illæsa pleura 19
4. —— —— —— —— —— —— —— cum inflammata pleura 14
5. Pulmo cancrosus non dolens 1
6. Pleura inflammata sine dolore 1
7. Lateris dolor silens, pergente tamen in mortem morbo 3
8. Pulmo inflammatus citra dolorem, vel non dolens in loco inflammato 17
9. Musculi intercostales inflammati . . . 2
10. Morbi ad quæstionem nihil facientes, ut Hydrops pectoris, Hydrops Pericardii, Aneurysma internum, Chronicus duorum mensium in latere dolor, &c. in quibus Peripneumonia non fuit Morbus primarius, sed more solito prope Mortem aliis morbis superveniens; ut expositum supra 14

11. Non examinata vel cadavera, vel ſaltem eorundem pectora 4

80

In hac ſumma plures quam 72. videntur recenſeri; plures vero non ſunt, ſed quidam caſus ad binas claſſes pertinent, ut v. g. Peripneumonia vera ad 1. & 8. Dolor pleuriticus ad 3. & 4. & ad 9. &c. Hinc octo numero plures hiſtoriæ dari videntur, quæ tamen numero 72. continentur omnes.

Itaque ſi præclari viri, *Valſalva*, & *Morgagni*, invenerunt 17. inflammationes pulmonum citra dolorem; unicam vero indolentem pleuram: quomodo *Tyſſotus* dolorem pleuriticum veluti pulmoni potius, quam pleuræ adſcriptum, a binis his gaudeat Autoribus? Si iidem recenſuerunt quidem 19. aut pleuritides, aut Pleuroperipneumonias illæſa pleura; ſed tamen quoque cum eadem læſa numero 14: cur ille vix duos ab utroque obſervatos clamitet caſus? Tandem, ut reliqua prætercam, quæ ex hac recenſione proferre poſſem; quomodo ſuas in partes clarum virum utrumque trahere potuit, dum toties in ipſorum textu legeret; neque dubiis ſane expreſſionibus; dolores pleuriticos, etiam non inflammatæ pleuræ, ſed eidem preſſæ, diſtractæve, adſcribi oportere?

An exinde clare non liquet incomparabile *Morgagni* opus male lectum, pejus intellectum, peſſime in ſuam ſententiam *Tyſſoto* eſſe laudatum; dum, illo unice id negante, quod cum illo negamus & nos, non ab obruto pulmone, in hisce morbis, ſed a pleura affecta, hominem mori; hic nihilominus eundem ſic proferat ſcribentem, ac ſi pleuræ omnem denegaret cauſam ſedemque doloris, unico concederet pulmoni? Tentabit forte ex claſſe inflammatarum pleurarum expungere unam alteramve, ut tentavit antea, eo quod leviter modo ruberent; ſed ſi viciſſim ego

ex-

expungere ipſi tentem omnes leviores pulmonis inflammationes, nemo hoc tentamine plus illo amittet. Præterquam quod non attendat multis, quibus nervi delicatuli, a leviore inflammatione graviores dolores oriri, quam aliis, qui nervos habeant hebetiores.

§. V. Et ut demum, quod res eſt, dicam, eſt inperfecta admodum illa omnis ſententia, quæ in allatis hiſtoriis cauſam doloris in unico pulmone collocet, quamdiu muſculorum intercoſtalium, illorumve ſaltem involucrorum membranaceorum, deſideratur conditio: ſunt enim partes in lite principes, a *Boerhaavio*, & *Hallero*, doloris creditæ ſedes. Ut vel ob hunc defectum ſolum manca omnia argumenta, & mutilata ſint, non illa *Morgagni*; nam ſive cauſa doloris in pleura, ſive in muſculis intercoſtalibus reſideat, mors tamen ſemper pulmonis infarctu continget; ſed illa *Tyſſoti*, quibus concludit ideo in pulmone eſſe ſedem doloris, quod non raro pleura fuerit viſa illæſa.

Interim triſtem ſed non immeritam, contemplemur novi ſyſtematis ſortem, qua cæterorum more ſyſtematum, præ ſua cum inconſtantia, tum confuſione, in ſuis incunabulis jam ſeneſcat. Et quidni? *opinionum commenta delet dies.* In *Halleriano* ſyſtemate pulmo ac pleura inſenſibilibus partibus annumerantur, idque ob numeroſa vivis capta in animalibus experimenta: ideoque doloris pleuritici ſedes præcipua in muſculis intercoſtalibus collocatur. Exp. *Tyſſot.* dum ſtatuminare hoc idem ſyſtema, ac propugnare ſatagit, ridicula facit omnia, quæ mox laudavi experimenta Ill. *Halleri*; & adverſus illa, ac ſi falſiſſima forent, unicum pleuritidis ſtatuit in pulmone dolorem; imo contra *Hallerum* pro ſe veluti pugnantes *Valſalvam* ac *Morgagnum* profert. Quid proinde de numeroſis aliis *Halleri* experimentis ſuſpicari non o-

porteat, si ejusmodi eorum propugnator tantam ipsorum partem non suspicetur, sed statuat, falsa esse? At vero ipse auctor systematis, quam non infirmet, non labefactet, non dehonestet illud, quando in Tomo primo *Elementorum Physiologiæ*, operis quod æternum durare autumabat, animam *Stahlianam* de œconomia animali penitus proscribit; & *Tomo tertio* sic priscæ dignitati restituit, ut totius Machinæ respiratoriæ sit Domina, sit unica Moderatrix! Nihilo secius Exp. *Tyssot* non modo systema propugnat, verum in regulas reducit artis, ut v. g. ne quis ultra ambiguus hæreat utrum pars sensibilis, insensibilisve sit, id modo tenendum esse censet, ut quo teneriores animalis sint partes, eo essent sensiliores; eo insensiliores, quo duriores: interea dum mollem pulmonem acutissimo sensu donet; & lapideæ duritiei dentes, sensibilissimos cum ceteris debeat percipere mortalibus.

§. VI. Ad irritabilitatem cordis, quam omnes, sed limitatiorem, admittimus, stabiliendam, egregius *Hallerus* 50. & ultra experimenta partim in frigidis, partim in calidis animalibus a se facta recenset, quibus probare annisus est: „sinistram auriculam, & Cor sini„strum, ideo citius mori, quod pulmonibus nihil „ultra sanguinis transferentibus, haud amplius a san„guine irritentur. Deinde sensim ventriculum dex„trum novissimeque dextram auriculam, quoque quie„scere, eo quod non acciperent ultra a cavis venis, „quo irritarentur, sanguinem. E contrario vero si „venas cavas, aörtamque ligasset, dein vulnere lato „aperuisset pulmonarem arteriam, tunc Cor sini„strum, utpote irritatum sanguine, qui ex auricula „in ventriculum, & ex ventriculo in auriculam mo„veretur, diutius, imo per horas, in mortuo ani„mali vivere; interea dum Cor dextrum, ejusque „auricula desineret vivere expulso omni sanguine

per

„ per pulmonarem apertam arteriam, nec novo per
„ ligatas affluente cavas. Oportere autem ventricu-
„ lum dextrum integre esse evacuatum, si, ne se
„ ultra moveat, velis, tantam enim esse irritabilita-
„ tem cordis, ut relictum in eo vel pauculum san-
„ guinis non sinat ventriculum quiescere."

Ad hæc in *Difficultatibus meis* opposueram *Harvæi*, *Plempii*, *Riolani*, *Hogelandii*, & *Bartholini* experimenta, quæ in cadaveribus cordis thalamos sanguine multo repletos demonstraverant, meaque propria, haud sane pauca: quibus omnibus id evincere conabar, ut si verum hoc foret, quod mortuorum animalium cordibus ideo motus non cessasset, quia cruoris pauculum in ventriculo restitasset, nemini fere mortalium cor a motu cessaret, quandoquidem in denatorum plerisque cordi, ejusque utrique ventriculo, residuus sanguis, ac crebro copiosus, inveniatur.

Attamen in sua adversum me *Apologia* vir clarissimus hanc tot Anatomicorum, meamque propriam, experientiam, non admisit. „ Et licebit, inquit, ejus-
„ modi rationes objicere experimentis, quæ docent
„ cor perfecte expallescere in ranis, in pullo, atque
„ adeo perfecte inaniri? si autem evacuatur, potuit,
„ puto, evacuari. Sed neque adeo rarum est in ho-
„ mine inane reperiri, inque infantibus, matrum
„ nefariarum manu occisis, etiam familiare."

Respondi in *Vindiciis* ad hæc *pag*. 223 *ad* 232. ipsis *Halleri* verbis, ac sententiis, quas alibi sparsim protulerat, & quæ nunc iterum in hac sua *Apologia* mutabat: unde demum Viri doctissimi sortem deplorabam, eo quod hinc vi veri pressus, vera agnosceret: illinc infausti systematis amore illectus, negaret omnia, quæ vel ipse prius scripsisset, vel ego ex ipsiusmet attulissem operibus.

Ast vero non respondi ad ultima hæc: „ sed neque
„ adeo rarum est in homine inane reperiri, inque in-

 „ fan-

„ fantibus, matrum nefariarum manu occisis, etiam
„ familiare." Etsi hoc ultimum ultro largiremur, tamen infantum, vel dum nascuntur, vel mox ab ortu suo occisorum, circulatio non permittit eorum cordium conspectum ad præsentem de adultis, aut saltem perfecte respirantibus, quæstionem adferre. Unde mittimus hæc: quod vero dicat „ neque adeo „ rarum est cor in homine inane reperiri" ad hoc repono 1°. quotquot cadavera non animalium (in his enim sanguinem multum, utroque cordis in thalamo, post perfectam quietem cordis, me invenisse *Rat. med. Parte* VIII. *Capite ultimo* scripsi, ac demonstravi, similia paulo post prolaturus,) sed quotquot cadavera humana post editas meas *Vindicias* aperui, in illis iterum me constanter sanguinem, eumque sæpe copiosum, in cordis utroque vidisse ventriculo; & ex quo moris mihi fuit cordis inversi ventriculum posteriorem, seu sinistrum, prius aperiundi, me illud sæpe æque plenum, nec haud ita raro dextro plenius, reperire.

2°. In magni *Morgagni* opere magno tam ab eodem, quam a *Valsalva*, *Mediadia*, aliisque, centies nonagesies & octies narratur quo pacto cor, in eoque sanguis, humanis in cadaveribus, se haberet. Si demas pauca, in quibus vel utrumque vacuum repertum est, ut v. c. post ingentes hæmorrhagias, vel alterutrum, ut in Hydrophoba, &c. videbis saltem centies ac septuagesies cor aut modicum, aut multum, aut plurimum, utroque in ventriculo, sanguinem gessisse; eundemque sive fluidum, sive grumosum, sive polyposum, sive denique ex pluribus, omnibusve horum, aliquid habentem.

Hæc porro si dignaretur *Ill. Haller*, suis cum observatis conferre, videret Primo, sua non convenire cum meis, quæ hujus *operis Parte* VIII. in canibus facta communicavi. Secundo, etsi convenirent cum meis,

meis, nihil tamen ad Cor humanum facere, si jugis humanis in cadaveribus capta experientia monstraret contrarium. Diceremus potius cum Clariss. *Morgagni Ep.* 12. §. 14. qui, dum objecisset sibi, „At „ *Rhedius* tamen cerebro Testudinibus excepto, has „ vidit, inquis, diu, & nonnunquam sex ipsos men„ ses ambulare potuisse" scite respondet. „Ego „ vero de perfectis, ut vocant, animalibus, *atque* „ *adeo de Homine*, hic verba facio; & tu mihi te„ studines narras, quas facere motum vel corde „ ablato, non ignoravit *Aristoteles*." Tertio autem lege constanti humani cordis utrumque thalamum sanguine, ac passim multo, gaudere in cadaveribus; adeoque ejus integrum de Cordis irritabilitate systema corruere.

§. VII. Terminabo hoc caput animi testando lætitiam, quod non temere hoc novum systema amplexus, aut, quod plus est, non in Pathologia exponenda cæce sequutus sim, sed prius sedulo statuerim examinandum esse. Quam subito a tergo secuta fuisset pœnitentia facti! Quid quod ipsi ejusdem conditores sua incomprehensibili inconstantia, ac manifestissima contradictione, coëgissent me canere palinodiam e suggestu? Equidem laudo illos, venerorque, qui ejusmodi nova proferant, quæ quo rigidius examinantur, eo rutilantius fulgeant; qui vero non talia, eos ut desistant hortor. Nova indies prolata, quæ examen non sustineant, pestes sunt in schola medica, tum quod discere, & dediscere temporis irrevocabilis, irreparabilis jactura sit; tum quod systema docere, idque mutare; aliud forsitan ineptius adoptare, rejicereque, docentibus turpe sit, & noxium discentibus. Utinam demum fœcunda fingendi ingenia systematum suorum inanitate defatigati, deque eorundem nocumento convicti,

co

eo demum usque saperent, ut caducæ inventi systematis gloriolæ abnegantes, ad salutare Naturæ studium, quo unico *Hippocrates*, quo solo quotquot magni Viri *Hippocratem* secuti sint, claruerunt, æternumque clarebunt, animos nobiscum intenderent, artisque pomæria more *Hippocratico* extendere satagerent! Interea dum id ab illorum ingenuitate expectamus, in id ego sedulus annitar, ut ad lectos ægrorum, una cum circumstantium Discipulorum Corona, simplicem Naturam contemplando magis intelligam magisque, in omnibus plane Asystematicus.

CAPUT V.

De Morbo Ileo, & Prosecutio Experimentorum cum Machina Adaptata ad eundem etiam Desperatum Solvendum.

§. I. *Morbus Ileus periodicus, quem olim Nix ventri circumposita, epotaque frigida, solverant; alia vice minime, sed cortex peruvianus; jam Tabaci fumo in anum injecto solvitur. Prophylaxis.* §. II. *Iliacus morbus constricta hernia oriundus, gelidæ aquæ externa applicatione subito in gangrænam letumque conversus. Emphysema terribile inde. Anatome. Collum Herniosi sacci in umbilico adeo laxum, ut si sic in vita fuisset, facili negotio hernia reponi potuisset. Aliud exemplum recentissimum herniæ umbilicalis, curatæ fere protinus gelidissima fomentatione.* §. III. *Quædam de Machina Italica ad solvendum Ileum. Plurima experimenta in canibus facta; quorum unum, cum formidandum, tum Doctrinæ ferax. Varia contem-*

templatio functionum vitalium in semivivis animalibus.. Quædam de Tænia.

§. I. Annus Academicus proxime elapsus suppeditavit mihi singularis Ilei morbi contemplationem. Homo 30. & aliquot annorum, à 20. ferè retro annis sæpius hoc morbo laboraverat, ter aliquando, quaterve in anni unius spatio. Siccissimi temperamenti erat, ob idque etiam siccioris, quod execranda Onania turpiter se commaculare consuevisset.

Consuetis artis adminiculis sæpius ab hoc morbo restitutus, *Neapoli* demum eodem afficitur, adeo gravi, ac pertinaci, ut a consuetis, ac juvare solitis adminiculis, nullum consequeretur solatium.

Etiam ventri universo circumdata nix, quæ quondam in graviore paroxysmo profuerat, nihil opitulabatur. Alius demum advocatus Medicus, cortice peruviano morbi tentandum esse levamen ratus, sopivit eo vomitum primum, deinde Ileum.

In frequentium adeo paroxysmorum plerisque, aqua gelidissima, eaque epota largiter, vomitum omnium auxiliorum felicissima compescuerat. In præsenti autem paroxysmo necdum. Nec juverant enemata, purgantia, cataplasmata, fomenta, paregorica. Quin & tabaci fumus bis injectus in anum, & mistura ex mentha cum sex opii granis brevi spatio assumpta, nihil profuerant; nisi aliquot exinde elapsis horis.

In consilium quippe advocatus inchoante die tertio, inveni cum dolorem, tum vomitum, ab aliquot horis minus violentos. Pulsus quamvis frequens, plenus tamen erat, nec durus, nec inæqualis; blandusque ceperat profundi sudor. Auctor fui iisdem uti pergerent, quibus hæc emendatio jam cepta esset,

nis

nihil mutando donec res in melius verti obſervabatur: ſin minus, fumum repetendum eſſe Tabaci.

Cum morbus ſexta exinde hora elapſa ingraveſceret, injectus eſt tabaci fumus. Aſſeruit tunc ægrotus lævo abdominis in latere, quæ in quovis paroxysmo præcipua ſedes doloris, tale quidem ſe manifeſto deprehendere, ac ſi contractum quid, & dolens, ſubito evolveretur, eoque evoluto, ſe levius pati. Continuata deinde opiata miſtura, levamen minus celere, ſi præ ſiti calide; celerius, ſi frigide biberet, obſervabat. Itaque etiam conceſſa frigida eſt. His auxiliis ſenſim vomitus ceſſavit, prodiit alvus, conticuit dolor, & ſolutus brevi omnis morbus eſt.

In conſilio tunc de prophylaxi actum. Ea ab abſtinentia nefandi criminis, & ab uſu lactis cum pilulis ſaponis veneti, gummique ferulaceorum, petita eſt. Profuere: ſic, ut jam ultra medii anni ſpatium paroxysmus defuerit.

§. II. Quo illa cura fortunatior erat, eo hæc, quæ ſequitur, fuit infortunatior. Mulier quinquagenaria à 15. retro annis herniam a partu umbilicalem habuit, quam cælabat, reſtituebatque ſemper ipſa elapſam. At vero veſpere quodam elapſi proxime Januarii eandem plurimum egreſſam reponere nequeuns, dira per noctem paſſa tormenta eſt. Summo mane repoſitione fruſtra tentatâ, vena ipſi tundebatur; plura, eaque variæ materiæ Enemata, injiciebantur; & gelida aqua herniæ, quæ capitis molem æquabat, circumpoſita, laborioſeque renovata eſt. Poſt meridiem primum illam vidi, herniam examinavi, quæ capitis, ut dixi, magnitudine, ac duo in tubera diviſa erat. Repoſitionem vero fruſtra tentavi. Enemata fumi Tabaci, & varii generis alia immittenda ſæpius eſſe cenſui, &, quia

a

a frigidis omnia in pejus, emollientia, ac calentia cataplasmata admovenda esse, exhibendaque Paregorica. Sed nata intra 24. horas visibilis gangræna, feminam sustulit trigesima morbi hora. Horis à morte 35. elapsis cadaver aperui. Enormi totius corporis emphysemate monstrum erat. Ut si dixero quadruplo majorem, ceterum crassi corporis, fuisse molem, minus dixero. Sandapila includi certo non potuisset. Fætebat necdum apertum. Dum ad locum herniosum cutim gangrænosam incideramus, aër fœtidissimus sibilo strepituque violentissime erupit, sibilandoque erumpere continuavit ex corporis perscissa cellulositate. Ne in animi deliquium caderemus omnes, necesse fuit, quotquot januas fenestrasque conclave haberet, extemplo aperire, & aëra accenso pulvere mastiches, & olibani, multique aceti vapore, lustrare.

Sacco demum hernioso aperto, invenimus intestinum tumidissimum ad ulnæ dimidiæ longitudinem extra umbilicum. Umbilici dilatatio nullo modo constricta, sed amplissima erat, ut commode ire, ac redire, intestinum potuerit. Principio videbatur intestinum binis extuberantibus saccis adhærere; unde credebamus hinc impossibilem repositionem herniæ fuisse; verum attentius omnia revolventibus, nulla intestini cum sacco adhæsio patuit. Examinis prosecutionem fætor prohibuit, haud ultra ferendus.

Spasmodicæ partium constrictiones, ipsique tetani, nonnunquam a morte solvuntur; non raro permanent; ut maxillæ tetanum, triduo à morte necdum solutum, olim viderim, ac descripserim. In hac femina solutam constrictionem fuisse post obitum suspicor; in vita vero minime; cum alias intestinum facile reponi potuisset in ventrem. Gangræna in sacco, & in integumentis erat, vix in ipso in-

inteſtino; quod potius dici debebat inflammatum.

Incarceratæ huic herniæ gelida aqua, *Heiſtero* cum maxume commendante, admota non profuit: homini autem iliaco cum epota profuit ad vomitum, tum ventri hæc, vel nix ipſa, adplicata; tamen nix non ſemper, aqua ut plurimum ore hauſta. Et gelidæ internus, externusque uſus, matronam iliacam curavit, applicante *Nabotho*, aſpiciente, & teſtante *Hoffmanno*. Quin & feminam 73. annorum, quæ die 5. conſtrictæ ſuæ herniæ, quam operatione chirurgica reponi conſtanter recuſaverat, morti jam propinqua videbatur, Illuſtris Medicus, ac Poliater Haga-Batavus, *Abrahamus Weſterhoff*, Amicus meus candidiſſimus, & antiquiſſimus, hisce diebus mortis e faucibus eripuit, cataplasmati calenti ſubſtituendo gelidæ copioſæ fomentum: ex quo vetula vix ad mediam horam tota inhorreſcens, jamque moribundæ ſimilis, mox dein levamen, poſtea ſedationem omnium ſymptomatum experta eſt, obortaque diarrhœa putrida, integre reſtituta.

An frigus, conſtringendo inteſtinum, materiem obſtruentem ex hernia liberiorem in partem expellit? Num univerſo corpori incuſſus a Gelidæ applicatione externa, internave, horror ſtringendo omnia, ſic arctat ventriculum, & inteſtina, ut motus antiperiſtalticus ſopiatur? utque, eo quieſcente, per reſiduas vitæ vires motus periſtalticus animetur ad ſolvendum morbum? ſimulque eadem conſtrictione ſolvit alvum? Eſt ne remedium, quod, ni juvat, occidit; inducendo gangrænam? Nunquid etiam cortex peruvianus, potens in multis, *Sydenhamo* dudum notante, remedium purgans, perinde, atque aqua gelida, ventriculum atque inteſtina, conſtringendo, ſimulque hac adſtrictione fœces promovendo, morbum *Neapoli* ſolvit?

Verum in homine hoc macilentiſſimo & exſiccatiſ-

ſimo,

ſimo, magis probabile apparet, hac, ſive gelidæ, ſive corticis adſtrictione, inteſtinum, jam ratione temperiei contractiſſimum, ſic claudi oportuiſſe, ut morbus redderetur plane conclamatus.

Si dixeris forte corticem peruvianum minus hic egiſſe ratione adſtrictionis, quam virtute ſua in agitatos, inordinatosque nervos ſpecificâ, qua v. c. æque in macilentiſſimo homine, quam in laxiſſimo, intermittentium, ſeu remittentium febrium, ſopit aggreſſus; quomodo demum gelidæ aquæ, quæ utique hac vi ſpecifica minime gaudet, expones actionem?

An igitur credibilius eſt, ut alias experimur, hominem hunc tum temperie, tum infanda conſuetudine, exſiccatum, nervos ſuos habuiſſe debiles ultimamque coctionem, & nutritionem, præ vaſorum minimorum conſtrictione vitiatas; adeoque multa viſcera inteſtinaque ſua, omnino flaccida, & inertia? Modus utique, quô ultimus paroxysmus ſolvebatur, qui fere ſolutæ intro-ſuſceptionis inteſtini videtur, ſpasmum flaccidis inteſtinis acceſſiſſe forte innuit.

§. III. Cum morbus ſit formidandus, nec raro cito necans, mirum non eſt, forti nodo quæſitos fortes cuneos eſſe, & in deſperatis deſperata tentata. Elapſo anno *in Parte* VIII. *cap. ultimo* Machinæ memini, quæ a Clariſſimo viro, ac præſtantiſſimo *Mediolanenſium* Medico *Widemar*, mecum fuerat communicata; una cum experimentis, cum antea in *Italia* per *Italos*, tum a me *Viennæ* captis; quibus addidi nonnullas, & practicas, & theoreticas obſervationes. *Viennæ* necdum in homine captum experimentum eſt: *Mediolani* hoc anno unus *Monzæ*, olim *Modoeciæ*, alter ab Iliaco morbo, effectu hujus Machinæ, curati ſunt.

Mediolani Auriga 55. annos natus, baccho, ac veneri litans, in Anorexiam incidit, alvumque tardam; & quidem ſic tandem ut licet præclariſſimus,

versatissimusque practicus, *I. de Widemar*, quæcunque artis auxilia tentasset, æger tamen jam esset in diem 17. aut 18. alvo clausus. Adplicata machina primo scybala durissima; eademque, bis adhuc deinceps admota, copiosam alvum solvit: ita ut in sua jam antiqua ægritudine, quæ eum in Nosocomio binis postliminio mensibus sustulit, alvum solvente remedio haud indiguerit ultra.

Monsæ autem *Rev. Pater Kolm*, *Tridentinus*, *ordinis S. Aug.* Iliaco morbo correptus, ope Machinæ, unica vice duntaxat admotæ, alvum ita copiosam habuit, ut altera adplicatione non egeret. Haud equidem vidit hunc ægrotantem ipse *Widemarus*, sed rem totam rescivit a dexterrimo chirurgo Mediolanensi *Ucelli*; qui cum sua machina *Monsam* vocatus, eandem viro reverendo ipse admovit.

Quamvis iterum res in utroque hoc casu successerit, meretur tamen, antequam in homine tuto tentetur, serio, matureque perpendi. En quæ posthac expertus sim!

Die Maji 27. canem mediocrem machinæ adplicuimus, præsentibus Clarissimo Domino Gottingensi Professore *Vrisberg*, & Clarissimo Domino Medico Viennensi *Hirsch*. Canis ab injecta aqua ter vomuit; ilico post hilaris denuo, sanus, famelicus. Effluxerat non parum ex ano aquæ: sub injectione jacuit canis dum injiciebatur.

Eidem cani die 5. Junii experimentum repetivimus stanti, siphone ope linteaminum sic ad anum firmato, ut parum admodum reflueret retrorsum. Perfecta intra duo minuta operatio fuit. Canis ter valide vomuit, sanus exinde, ac famelicus.

Die 12. Junii ipsi huic cani stanti, obfirmato rite siphunculo, intra minutum & aliquot secundas tota operatio perficiebatur. Denuo ad tertium vomitum injicere perrexeramus. Borborigmi exaudieban-

bantur; & venter valde ſub finem injectionis intumeſcebat.

Laqueo porro eum extemplo ſtrangulantes, thoracem aperuimus, partium vitalium contemplaturi actionem. Aperto thorace laqueus pauculum laxabatur, quo nobis beſtia redderet aſpectum, quem quærebamus, vividiorem. Vita autem nimia nihil non turbabat, ventriculo aqua diſtentiſſimo per anguſtum foramen, quod proſector aperiundo thoracem in ſummo epigaſtrio inflixerat, ſe penetrante; unde conſtriximus denuo laqueum.

Aperto pericardio cor bene ſe contrahebat, contractili motu obſervato tam ad baſin, quam ad cuspidem. Potuimus omnia per horæ quadrantis ſpatium contemplari, & quo cordis ſiniſtri, ejusque auriculæ motum accuratius intueremur, cor pro more parumper invertimus.

Sæpe lente, ſæpe iterum cito, auricula ſiniſtra convellebatur. In ventriculo ſiniſtro motus palpitans diutius perſeverabat, quam in ejusdem auricula. In dextra auricula motus omnium diutiſſimus, ut & in thalamo dextro, cujus vita diuturnior eâ ſiniſtri adparebat, eo quod ſiniſtri apex a dextri ventriculi contractione duntaxat moveri nobis videbatur: errabamus autem: ipſum cor ſiniſtrum erat, quod primario movebatur, ut patebit mox.

Silente corde Abdomen aperuimus. Ut in præcedentibus, ita & in hoc cane parum erant inteſtina expanſa, ventriculus autem vehementer. Valvula coli connivebat. Vermicularis proceſſus coli valde expanſus.

Redeuntes ad cor, vidimus ex eo ſiniſtro thalamo copioſum ſanguinem, plane fluidum, prodeuntem; etiam ex dextro multum. At ventriculus ſiniſter duplo ad minimum erat dextro amplior: Ut pateret ſiniſtrum fuiſſe, qui tam diu pulſaſſet, nobisque veluti

luti dexter esset, imposuisset. Levis tamen palpitatio ventriculi dextri supererat, silente sinistro. Immoto fere corde, per anteriora asperæ arteriæ pulmonem inflantes, pauculum ast brevissimum cordis motum excitavimus.

Aug. 24. die cani haud interrupta Machinæ actione aquam tepidam injecimus sic, ut animal intra minutum temporis vomeret, & ut, injectione spatio duorum minutorum continuata, fere quinque aquæ libras vomitibus ejiceret iteratis, unaque nonnullas teniæ portiones. Extracto extra anum tubulo, haud tanta vis aquæ, ut quidem alias, ex illo prosiliit. Canis e manibus nostris dimissus, pro more se primo momento abscondit, verum diutius sub arca dilituit, ac fere tota die, contra id quod in aliis canibus observaveramus, occuluit. Fluxit ex latibulo suo multum aquæ, ore ne, an ano, incertum. Vomitus sub operatione ad tres modo digitos, non ut olim in aliis canibus ad tres pedes, prosiliit. An quod hic ventre suo ad tabulam adplicaretur, & alii suis quatuor pedibus erectis tenerentur? sicque hi, præ illo, ad vomitum violentiorem aptiores?

Alteri cani injecimus aquæ circiter libram, visuri num alvus, educto siphone, vi emitteretur. Effluxit vero potius, quam erupit; contra quam in aliis observaveramus. Similisque fuit experimenti iterati effectus. Deinde continuata opera aquam duorum minutorum spatio injecimus. Hic verò canis neutiquam vomuit, sed vehementer intumescens, mortuus est. Præsens erat Doctissimus *Mummsen*, Medicus *Hamburgensis*, & ni fallor, Doct. *Nitert* Medicus *Batavo-Transisalanus*, nec non Doctiss. Medicus *Lucensis Michaël Moni*.

Ipso momento incidimus illum. Cellulositas ad ventrem, & ad thoracem aqua plurima scatebat. Hinc quærebamus nos inter, an animalis agitatione siphun-

ſiphunculus ad ani margines in celluloſitatem vicinam penetraſſet ſe ſe, non vero in cavum recti introductus manſiſſet? ſed turgidiſſimus venter internam læſionem innuebat; demonſtrabatque id poſtea copioſiſſima, ventre contenta, & effluens aqua. An læſiſſet, perrupiſſetque Rectum ſiphunculus? ſed leviter tantummodo inducta fiſtula in anum ænea, aërem per illum in Rectum inflavimus, qui Colon intrans, idque expandens, manifeſto docebat minime penetratum Rectum fuiſſe.

An itaque nimia valvulæ coli reſiſtentia repulisſet aquam? eaque ſibi in vicinia valvulæ in abdomen viam paraſſet? Sed, quem inflaveramus, aër, qui eo, quo aqua, penetraſſet, quoque non penetraſſe, ſed inteſtinum expanſiſſe nobis clare videbatur. Quo, tamen omnis auferretur dubitatio, injecimus ope machinæ per anum aquam, moxque vidimus vix notabile volumen aquæ ante valvulam colligi, quin ſuperaret illam, Ileumque repleret inteſtinum.

Ergo altius origo phænomeni quærenda fuit. Inteſtinum Jejunum in quadam plaga inveniebatur dehiſcens in ſua peritoneali tunica, integri digiti longitudine; in medio verò hujus fiſſuræ totum inteſtinum diviſum erat, latitudine pollicis: pauloque inde remotius altera digitum minimum longa fiſſura, ſed exterioris duntaxat tunicæ, reperiebatur.

Quamvis jam patere videretur, id quod quærebatur; inquirere tamen voluimus, num forte altiore in loco quid lateret, quod elucidare nos poſſet? Aqua enim per datum foramen effluere in ventrem potuiſſet vel ſola vi machinæ, vel ab obſtaculo, quod forte plaga hac fiſſa altius hæreret. Itaque ligato jejuno ſupra hanc plagam, proximeque ad eam, aërem per œſophagum immiſimus. Ille vero ſucceſſive inflans ventriculum, duodenum, & eam jejuni partem, quæ ſupra ligaturam erat; haſque partes in

ſua diſtentione conſtanter ſervans; abunde evicit nullum hæſiſſe ſupra ligaturam obſtaculum, quod aquæ tranſitum remoraretur.

Hiſtoriæ ſic enarratæ explicationem periclitabor, quæ mihi admodum naturalis videtur, omnique ſatisfaciens phænomeni parti; opinionem ſuam cuique relinquendo integram.

In Hernia incarcerata eſt pars inteſtini ingrediens in ſaccum hernioſum, parſque ejuſdem regrediens in ventrem. Pars ingrediens non raro invenitur cum ſtercore, tum aëre, ita turgida, ut altera pars regrediens ex ſacco in ventrem complanetur tota, fiatque impervia, & nihil ultra ex inteſtino prolapſo remeare in ventrem poſſit.

Simile quid videor mihi dato in caſu videre: inteſtina convoluta multis in locis ſuperſcandunt ſe, pars alia aliam premit, in cavo abdomine. Sic ſecundum Naturam. Verum aqua, violentia noſtræ machinæ agitata, expleat ſubito ejuſmodi inteſtini partem, quæ aliam ſibi proximam ſuperſcandit; an facile non capitur partem hanc ſuperſcandentem, ſi ab una parte conſideretur abdomen jam plenum pluribus aquæ libris, ut evolutio compreſſi inteſtini ultra ſperanda non ſit; ſi ab altera parte aqua continuet vi impelli eadem; an non facile capitur, inquam, partem hanc ſuperſcandentem ſubjectam ſui partem ſic comprimere, ut omnis ejuſmodi dematur cavitas, omniſque ad hanc demptam cavitatem impulſa ſiſtatur aqua? In ſumma inteſtini hoc in loco expanſione videntur mihi tunicæ interiores hiaſſe exterioribus priores: Aqua vero continuata vi impulſa, eodem modo hiantis celluloſæ tunicæ cellulas ſubiiſſe, quo ſolet in emphyſemate aër. Communicante autem hac celluloſa tunica per meſenterium, cum univerſi celluloſitate corporis, intelligi videtur, cur adeo copioſa aqua efflueret, ex celluloſa tunica, circumdante

Abdo-

Abdomen & thoracem. Permanente igitur vi impulsæ aquæ eadem, inteſtinum jam interiorum tunicarum fiſſura debilius, rimam eandem completam egit, effuditque cavum in ventrem aquam. Quod porro inteſtini ejusdem pars ſuperior, non internis, ſed externa tunica, hiulcaverit, inde natum reor, quod aqua celluloſam tunicam jam ingreſſa, complicatam forte hanc inteſtini partem ſic plus ceteris extenderet, ut demum externa tunica dehiſceret.

Adde ad hæc omnia eum, qui machinam dirigebat, teſtari, ſe nunquam velocius, minusque interruptius, ejusdem alternantia manubria agitaſſe.

Multa profecto nos docet hoc experimentum. Et quidem 1mo. hanc machinam offendere ejusmodi in corpore reſiſtentias poſſe, ut funeſta evadat. 2do. Eo magis Italos amicos, viros clariſſimos, laudandos eſſe, quo in vivo homine mitiores paucioresque injectiones fecerint, poſteraque potius, tertiave die, repetierint. 3^tio^. Cum conſtiterit jam humana cadavera non omnia ſic eſſe diſpoſita, ad coli valvulam, ut transmittant impulſam vi machinæ aquam, ut *Parte VIII.* patuit, etiam hac de cauſa leniter ac breviter hic agi oportere; ne in Colo idem contingat, quod in Jejuno canis: aut ſi non hoc, ne ſaltem anxietates oriantur, minime ſufferendæ. 4to. Nec omnem extra metum eſſe, ut nonnunquam ad incarceratas Hernias admota machina, vis impulſi liquidi, aut inteſtinum compreſſum non aperiat; aut, ſi aperiat, non ita comprimat ſubjectam, quæ jam compreſſa nimis, partem, ut omnis per eandem ſit impeditus in ventrem influxus; alterutroque demum modo idem infortunium in homine, quod in cane, excitet. 5to. Forſitan hinc illarum anxietatum originem, naturamque intelligi, quæ in inteſtino, quod pro parte tympaniticum ſit, quæque ſimiles in colicis flatulentis crebro contingant; tum & ſic conci-

pi, quo demum pacto verus Ileus, licet flatulentus tantummodo, nasci queat; idemque, dum dura atque indigestilia alicubi in intestino nimium retardentur, ac compingantur.

Die Aug. 28. in eodem cane, in quo una cum illo infortunato ante quatriduum, experimentum repetitum est, nec non in altero, & in tertio. Ab injectione destitimus, ubi omnes libras tres quatuorve, in tribus aut quatuor vicibus evomuerant, lente semper agitata machina. Neque omnes hi tres canes tanta vi, tantoque jactu, ac quidem olim sæpe observaveramus, aquam alvo, educto siphone, ejecerunt. Liberati e manibus nostris, ore, & ano dimiserunt aquam; hac emissa, alacres cucurrerunt, comederunt, ac diu sani manserunt in nosocomio.

Septembris 3. binis illorum; aufugerat enim tertius; repetita injectio est sic, ut priorem tertio vomentem dimiserimus; alterum vero, ingentem profecto canem, injectione producta eo, ut quidem nondum vomeret, sed jam vomituriret, strangularemus, visuri num forte quid aliud hoc experimento, nondum antea tentato, disceremus.

Intestina crassa & tenuia neutiquam extenta sed expansa fere naturaliter erant. Duodenum duplo amplius; ventriculus autem ita expansus, ut aquæ contineret libram sesqui alteram. Notavimus antea in canibus, quæ etiam vomuerant pluries, parum expansa Intestina fuisse, ventriculum autem quam plurimum; unde & dimissi vivi canes multum semper postea vomuerant. Similiter rem in humani cadaveris intestinis, ac ventriculo olim deprehenderamus, etsi multum aquæ ore jam elapsum esset. Manu premente omnem fere aquam illam per œsophagum expulimus.

Cor utrumque fluidissimo sanguine plenum; sic ut incisione primum in sinistro, deinde in dextro thala-

mo

mo facta, sanguis ex utroque cavo, rivi instar, prosiliret.

Erat porro hic canis terete verme multo plenus, copiosaque Tenia. Sedes Teniæ incipiebat spithamæ longitudine a valvula coli, sursumque ascendendo trium spithamarum longitudinem in Ileo emetiebatur; ultra non, sed quidem Teretes, quemadmodum & in ventriculo; incertum, num domicilium antiquum hic habuissent; an vero, aqua subtus premente eo versus pulsi essent.

In hac nunc trium Spithamarum longitudine, morabatur fasciculus multarum Teniarum, hic decem, alibi undecim, duodecim, in longitudine positarum, quas gluten haud tenax valde involvebat. Fuere, quæ hanc longitudinem integram emetirentur, emetitæque reflecterentur; fuere, quæ mediam, quæ tertiam. Id vero num ideo, quod nonnullas fregissemus eximendo? vix credibile; attentius enim examinatæ breviores hæ, æque quam longiores illæ, componebantur primum ex latioribus mutuo articulatis, & subito tenuioribus admodum portionibus, itidem mutuo articulatis. Latarum autem & tenuium portionum eadem longitudo fuit.

Vermium seu articulationum, vacua apparebant corpora esse. Siphone dicto *Anelliano*, quo in fistula lachrimali deobstruenda utimur, lac in unam pertusam injecimus, quæ inde repleri quidem videbatur, at vero in alteram, nisi semel iterumve, non transmisit. Pellicula externa frangebatur passim, antequam in subsequentem articulationem lac posset se penetrare. Nec inflato aëre plus profecimus. Argenteo vero stylo omnium subtilissimo citra minimam læsionem penetravimus ex una in aliam, ita ut ad brevem hunc stylum sex septem varias articulationes, citra ullam læsionem, penetrando affigeremus.

Nunquid ſic intelligitur demonſtratus a magno *Winslowo* canalis, qui injectione facta in alteram ex altera penetrabat portione? An igitur, in cane ſaltem, tenia inſectum unicum; non vero vermis ex numeroſis cucurbitinis, ut ajunt, vermibus coagmentatus? (1).

C A-

(1) Teniæ humanæ portionem longam nunc tandem nactus, injectionem præ teneritudine vaſorum fruſtra tentavi. Id modo didici vas album per medium cujusque articulatæ partis longitudinem, axis inſtar, decurrere, ex quo utrinque innumeri rami ad angulos plerumque rectos oriuntur, abeuntes in glomeres, & penicillos, non pervenientes autem ad extremam latitudinis oram, ſed lineæ fere diſtantia ab ora utraque terminati. Infuſo in medium vas lacte, laterales hi rami pulcra impletione turgebant; lac vero ex una portione vermis in aliam, ſeu, ut alii loquuntur, ex uno verme cucurbitino in alium, non tranſivit, eo quod vas diſſiliret.

Margines hi, ſeu oræ extremæ inſecti, quas dixi a vaſis non perreptari, fere pellucent, digitoque leniter frictæ ac preſſæ, alba corpuſcula oſtendunt, quæ hac preſſione ac frictione ex una articulatione in aliam, in tertiam, in ſextam, & ultra adſcendunt; ut inde pateat ad ſingulam articulationem non haberi ſingulare inſectum, verum ex tot innumeris articulatis portionibus unicum inſectum conflari.

Confirmatur hoc eodem experimento quod pag. præc. in canina tenia me feciſſe narravi; nam & in hac humana tenia tenuiſſimum ſpecillum, ſeu filum argenteum, duxi per vas longitudinale medium, ſine ulla læſione, per tot articulatas portiones, per quot volebam.

Tandem ſi conſideremus ſingulas portiones ab uno totius teniæ extremo eſſe latiores, ordineque exacte decreſcente pauxillatim fieri extenuatiores; ſic quidem, ut in longitudine plurium ulnarum poſteriores ſint fere dimidia latitudine prioribus anguſtiores; an probabile ſit tot centena inſecta, ordine nunquam læſo, ſic invicem jungi, ut a principio ad finem latitudo integræ teniæ æquabiliſſime decreſceret? Tenia humana in eo differt a canina, quod in illa latitudo pedetentim decreſcat, in hac plures æque latæ invicem connectantur portiones; deinde plures æque anguſtæ. Forſan tamen & in cane, & in homine, vermes a ſeſe in nonnullis differre, crebriore examine deprehendere poterimus.

CAPUT VI.

Varia.

§. I. *Febris continuæ remittentis*, Συνέχιος, *hoc anno in* Auſtria *graſſantis, genius, & natura. Autores qui in hoc febrium genere cognoſcendo, curandoque, ſe ſe omnium maxime commendaverunt.* §. II. *Virtus fomentorum aquoſorum, eorundemque in perpetuo madore & calore conſervatorum, in multis externis morbis.* §. III. *Endemii in* Auſtria *morbi ophthalmici. Varia ad illos remedia. Laus Bilis hepaticæ* Muſtelæ fluviatilis. §. IV. *Cura Viperina.* §. V. *De Rachitide nonnulla.* §. VI. *Arſenici albi, copioſe aſſumpti, effectus mirifici; & quid, multis incaſſum tentatis, profuerit.* §. VII. *De Uva urſi.*

§. I. Graſſatæ ſunt in *Auſtria* hoc anno *Febres continuæ remittentes*, veræ hemitritææ tales, ut ex una continua, alteraque tertiana, compoſitæ viderentur; hæ quibusdam in locis benigniores, paucis medicamentis, quin & hic illic, adhibita haud admodum laudabili methodo, tandem ceſſarunt, paucis inde morientibus. Pagos autem novi, in quibus dictam malignitatem quandam adjunctam habentes febres iſtæ, per remedia antiphlogiſtica communia primum, deinde a 5. vel 6. morbi die per corticem Peruvianum, quotidie ad ſex dragmas in ſubſtantia, ut Medici ajunt, aſſumptum, demum ad 14. 17. diem judicabantur, haud infrequenter ſudoribus: Sic ut ex ſexaginta, & aliquot ægris bini modo perirent, & alii duo, non ſine ſymptomaticis exanthematibus demum ad criſim ducerentur.

Perierunt in urbe ii maxime, quibus damnanda ſua methodo Medici exanthemata excitaverant.

In

In nosocomio nostro tres mulieres hac febre decubuerunt. Communem febrium acutarum methodum sequebamur, quamdiu eidem morigeræ erant: cortice vero eas abegimus, quando immorigeræ plane erant, & pravis stipatæ symptomatibus, & eam malignitatem redolentes, qua alibi Petechiæ, & miliares eruptiones, febrim concomitabantur. Harum feminarum priori, die 14. corticem dare inchoavimus; alteri 12. die; tertiæ vero 6. die; perseverantes in ejus usu ita, ut per dies 14. a curata febre eandem daremus, quam in febre, dosim, tertia demum, & quarta septimana paulatim parciorem. Recidivam harum una die 14. passa est, quod maturius exire nosocomio vellet. Redeuns vero altera febris recidivæ die in nosocomium, intra triduum curata fuit, & quatuordecim diebus eandem, qua olim, sumsit corticis quantitatem, deinde pedetentim minorem.

Poscebat autem hæc febris in sua declinatione, postque eandem, purgans ad singulos 3. 4. dies; ventriculo alias corticem, qui toties specificum ventriculo languenti auxilium est, plane respuente, cum deleto omnino appetitu. Dedimus illis uncias IV. vel V. *Aquæ laxativæ Pharmacopææ Viennensis*, quæ nobis purgans longe tutissimum, mitissimum, citissimumque visa est: idque summo mane; ea lege, ut post alteram alvum, quæ passim intra trihorium, citiusve, habetur, corticis sui consuetum usum repeterent; sub quo purgans adhuc pluries operari solet, & reparare appetitum.

Plures tamen vidi in urbe harum febrium prioribus pertinaciores, nunc alterno, nunc singulo, nunc quarto die ingravescentes, idque sæpe citra vel minimum frigus, cortici neutiquam auscultantes: ita ut nonnulli ægri ad 20. alii ad 40. diem, & ultra, nihil aliud; quod tamen multum erat; a cortice lucrarentur, quam ut viribus sustinerentur, ut a ma-

jore

jore malignitate, quæ, Regimine coöperante, Miliarium in una eruptionem jam inchoaverat, præservarentur; utque triduo aut quatriduo ante crisin pares coctioni essent; ac demum 20. aut etiam multo posteriore die, hi sputis, alvo alii, illi per sudores, urinasque; nonnulli integre, alii partim ac repetitim, judicarentur: idque ea lege, ut si post coctionem nisus adparerent Naturæ, ad crisin promovendam per laudabilem viam quamcunque, exempli gratia, per pulmonem; loco corticis, modo vires sufficerent, ea porrigerentur, quæ ad hunc nisum promovendum efficacissima in arte habeantur.

Occasione trium hac febre laborantium ægrarum, præter generales *Hippocratis*, id est Naturæ, leges, centies laudavi, debuique laudare, magnorum virorum, qui in febrium hujus generis curatione cæteris perspicaciores, felicioresque fuerunt, auro contra cariora opera: *Mortoni*, ajo, *Sydenhami*, & incomparabilis in hac materia *Francisci Torti* Archiatri *Mutinensis*, ac Professoris: deinde & illorum, qui priorum exemplis instructi, doctrinaque imbuti, hanc rem illustrarunt, *Pringli*, ac *Huxhami*, apud Anglos; *Lauteri* ac Magnifici Viri *Hazenöhrl* apud Austriacos, &c. Inde intellexit, demonstrationibusque convicta studiosa juventus vidit, in febribus ardentibus, & in omnis generis Hemitritæis, communi methodo insuperabilibus, frequenter admodum sive præveniri, dum minas intentat; sive tolli, dum jam adest; dictam in arte malignitatem: dato cum prudenter, tum audacter, antequam nimius fiat solidorum fluidorumque a sanitate recessus, cortice Peruviano: & quidem sic, ut si ore assumptus minus expedite opituletur, etiam in anum injiciatur.

§. II. In morbis cutaneis antiquis, ulcerosis, in malignis crurum ulceribus, in ulceribus spinæ ventosæ fædissimis, in tumoribus arthriticis, continuamus,

mus, id quod superioribus annis innui, pulcras observare aut emendationes, aut curationes eorum, quos consueta artis auxilia haud levaverant; ope sollicitæ continuæque applicationis aquæ calidæ, sive puræ, sive, ne forsan pauperes eam præ simplicitate nimia negligant, repudientve, medicatæ redditæ, a Malva, Parietaria, Chærophyllo, Althæa, sem. Lupini. &c. Vetustiores, viros in arte graves, hac in parte imitati, qui dum consuetis unguentis, & emplastris, ejusmodi mala aut difficilius, aut nullatenus, curari cernerent, fomenta aquosa, reddita ejusmodi vegetabilibus medicata, vehementer laudarunt; *Dioscorides*, inquam, *Dodonæos*, *Clusios*, *Lobelios*, *Sanctorios*, & novissimum præclarum autorem *Morgagni*, qui in Epist. 57. § 3. calcaream podagricorum materiem sola aqua calida fuisse resolutam, refert.

§. III. Est endemius in *Austria* omnis fere generis oculorum morbus. Inflammatio, Pannus, Pterugion, Phlyctæna, Albugo, Cataracta, Amaurosis, sæpe hi bini morbi ultimi una juncti, Staphyloma, Sarcosis. Viæ publicæ, quantumvis lapilloso solo duræ, nec non in urbe strata platearum, conservari superstratis solent silicibus tritis, lapillulisque, continuo renovatis. Curruum innumerorum rotis hi ita commoliuntur, ut nube tenuissimi pollinis circumderis assiduo, quacunque perrexeris; eoque magis, quod sit Regio ventosior: ut vetus proverbium dicat, *Austria aut ventosa, aut venenosa.*

Unde præter oculorum morbos frequentia esse oportere Asthmata, Dyspnœas, phthises pulmonales, facile quisque per se perspicit.

Inter ea auxilia, quæ variis oculorum affectibus opitulari experimur, & miramur, una cum venæ sectione, & iteratis purgantibus, laudare oportet flores Zinci, quorum dragma unciis quinque aquæ rosarum vel euphragiæ admista, incipienti, ac repetenti

tenti tunicæ conjunctivæ inflammationi, efficax auxilium præstat.

Neque hic laude sua caret aqua purissima, cujus unciæ, spiritus vini rectificatissimi guttas 15. vel 20. additæ fuerunt. Quæ gravior inflammatio ac dolor hisce minus cito cedunt, potentius remedium capiunt cataplasmate, quod ex pulpæ pomorum acido dulcium, ac micæ panis albi ana unc. ij. florum Rosar. rubr. ac Sambuci à pugill. j. Croci ac Camphoræ ana gr. vj. componi solet. Vix vero hæc omnia graviores inflammationes tollunt, nisi simul purgatio antiphlogistica sæpius repetita, potenter revellat; quo cummaxime etiam facit aut in nucha vesicans, aut Emplastrum post aures, quod ex Empl. Vesicat. & Melil. à q. s. compositum sit. Quasdam tamen inflammationes ita ad omnia pertinaces offendimus, ut visus minentur jacturam; quibus una cum remediorum dictorum plerisque, Setaceum nuchæ reperimus utilissimum.

Ad maculas vero, ad perlas, ad pannos, ad pterugia, ad adnatæ albugines, nihil efficacius experimur Bile animalium, ac præprimis bile hepatica *Mustellæ fluviatilis* vel *lacustris*, etiam *Motellæ* dictæ, & *Lotæ*, (*Rutte*, *Aal-Rutte* germ.,) quam apud *Rondeletium* libro de *piscibus lacustribus* cap. 19. quæras. Antiquum remedium, *Hartmanno* aliisque laudatum, oblivioni deinde fere datum, nunc iterum ad experimenta revocavi, effectusque gavisus sum, postquam nitidos juvenis oculos conspexissem, quos a variolis maculatos hoc oleo integre curasset Matrona Mater. Cum *Danubius* hos pisces alat numerosos, iique sapidum suum jecur sæpe magnum ita habeant, ut non modica bilis hepaticæ copia inde colligi possit, dum in vitro suspensum, solisque expositum calori, levi compressione nonnunquam juvetur; curavi mihi hanc bilem perpetuo præsto esse. Bis, ter, die, guttula

una,

una, alterave, oculo sincera instillatur, supra macu
lam, aut albuginem. Plures profecto brevi fuerun
ab his malis curati.

An specifica ad has ærumnas *Mustellæ fluviatilis* bi
lis? vix crediderim. Senioris *Tobiæ* Albugines bil
majoris piscis, in *Tygride* fluvio capti, curabat An
gelus *Raphaël*, juxta id, quod ipsius filio dixerat
*Tob. cap. 6. & 11. Fel ejus valet ad ungendos oculos, i
quibus fuerit Albugo, & sanabuntur.* Unde suspicor
si, quibus in locis Mustella fluviatilis desideratur
capi experimentum lubeat jecoraria bile *Anguillæ*
Lucii piscis, *Aselli majoris* ac *minoris*, &c. forsita
quoque haud inutile fore. Dolorem levem ac breven
quidam ab admoto hoc remedio experiuntur, ali
diuturniorem gravioremque: illis nihil; his autem
post horæ quadrantem oculum aqua rosarum eluer
expedit.

§. IV. Ut ceteræ res sublunares, ita Medicamen
ta multa, mutationes temporum subire solent. Pa
tuit id mox in bile *Mustellæ fluviatilis*. *Vipera* sæpiu
in cælum elata olim, in morbis cutaneis pertinacissi
mis, nec non in summa debilitate curandis, dein hi
viluit, ibi oblivioni penitus tradita fuit, iterumqu
postliminio summis laudibus decorata. Cum exim
Viri *Mead*, & *Morgagni*, Viperæ decocta, gelataque
ob pulcras, quas ipsi cum vidissent, tum patrassen
curationes, impense laudarent; *Viennensiumque* Me
dicorum cumplures egregias suas per eadem curas ce
lebrarent; experimenta capere hac æstate cepi. Puel
læ decenni herpete ulcerosa circum os & nares, dei
de tussi pertinacissima à longo tempore laboranti
nec consuetis a me datis remediis curatæ, jusculu
dedi, paratum ex aqua cocta cum quarta viperæ v
væ parte; sic ut quotidie idem, quod sex unciaru
erat, unica vice, jejuno assumeret ventriculo. Men
sis sic elapso spatio, læti vidimus eam tussi sua inte
gr

gre curatam, herpete pene liberam. Juvenculæ ſcabioſæ quæ quopiam unguento ſuam ſibi ſcabiem infeliciter curaverat; atque inde in tuſſim fere intolerabilem, ſummamque maciem inciderat, dedi quotidie libram juris cum media vipera viva decocti: poſt menſem tuſſi omnino vacantem, ſcabie ipſi non nihil redeunte, vidi. Si quis maluerit redeunti ſcabiei tuſſis adſcribere ablationem, cui adſcribet ejusdem curam in puella, in qua & cutaneus morbus, & tuſſis violenta, una curabantur? Præterquam quod in juvencula ſcabies pauca rediiſſet, cum integra cura tuſſis. Experimenta promoturus intellexi viperas deficere; defecturas in æſtatem. Dante Deo, multiplicabo tunc experimenta ſic, ut quid agat hoc Medicamen, quousque agat, quidque demum ſit de ejusdem laudibus admittendum, cum intelligam, tum patefaciam.

§. V. In Rachitide, alio demum *Auſtriæ* endemico morbo, ſatis nequeo *Oſtracodermata* laudare: ſi enim bis, ter, die, pulveris hujus ſcrupulus quotidie detur, infantesque ſole aprico, aëre rurali, motu in infantili curru creberrimo ac quotidiano, lecto & conclavi ſiccis, ſanisque fruuntur alimentis, propemodum omnes cito; qui vero horum adminiculorum plerisque carent, ſolo hoc pulvere, motuque, tardius quidem prioribus, tuto tamen, & certo, curantur; quam diu degeneratio univerſæ compagis curam necdum reddiderit quocunque noto hucusque remedio impoſſibilem.

§. VI. Arſenici albi terribiles recenſere juvat effectus. Hortulani in proximo pago *Penſink* uxor, nunquam adhuc gravida, ſaniſſima tamen, ac toroſa mulier, menſe Julio anni 1763. emerat pro ægrotante quopiam puero, pulveres duos *Cremoris tartari*, & *Lapidum cancrorum*, eorumque uno puero dato, alterum in menſa repoſuerat. Ipſa vero a prandio

minus recte ſe habens, ſumpſit, ut putabat, hunc alterum pulverem.

Notandum eſt feminam hanc, antequam pulverem ſumeret, præ enormi ſiti immaniter gelidam bibisſe; prætereaque pulverem una cum ingenti aquæ copia aſſumpſiſſe: ita ut copioſo cum veneno, antitodum quoque ſumpſerit copioſum.

Cum valida ventris tormina pati inciperet, petiit lectum, nauſeavit, elapſa autem ſemihora vomuit. Interea temporis redux domum maritus, videt uxorem vehementer vomentem, & anxiam eſſe. Igitur percunctari ille quid geſtum, quidve aſſumptum ſit? Dum vero inaudit pulverem hunc, quem in menſa mane ſe repoſuiſſe uxor ajebat, aſſumptum ab illa eſſe, mox territus hic ad menſam accurrere, & miſerando ejulatu vociferari, pharmacopæi pulverem in menſa reperiri, ejus vero loco aſſumptum pulverem *Arſenici albi*, quem ad mures necandos emtum, eadem in menſa incogitanter repoſuerat. Vocatus actutum Medicus, oleo & lacte corpus laudabiliter implevit; unde vomitus, qui per multas horas plus centies erupiſſet, paulatim ceſſavit.

Porro mirabatur femina quod, vomitu ceſſante, ſe tam belle haberet, quemadmodum etiam die altero tertioque. Quarto vero die pedes invaſit, qu[i] dicitur *crampus*, craſſaque plantarum pedum epidermis tota ſeceſſit. Qua dein recreſcente, incedere, præ ſumma ejusdem teneritudine, dudum non potuit. Juſſa eſt *Badenſia* Balnea ſulphurea adire, menſisque hisce uti ſpatio. Catamenia ſubſtitere in balneo. Multaque ibidem Medicamenta ſumſit. A Balneo crurum ipſi ſenſim impeditior motus, ſic ut primum ingenti cum labore, tardiſſimeque, paſſus quosdam ederet, ab ineunte vero Septembri cruribus movendis ultra non eſſet; manuumque, ac brachiorum fere omnem motum amitteret; humeris ſolis

lis, ac femoribus nonnihil adhuc obsequiosis. Jamque universo de corpore, caput si exceperis, epidermis secessit. Postmodum autem motus exiguus musculis manuum rediit, ut sinistra leve quid, chartam v. c. tenere, dextrâ digitos nonnihil, sed obscure, ut vix advertisses, movere posset. Binis vero hominibus suffulta, crura ne hilum quidem movere potuit. Quodque in paralyticis nonnunquam adverteramus, ut jacentes artuum inferiorum superiorumque motum quemdam, qui sedentibus istis impossibilis, ederent; hæc ne vel minimum quidem. Attraxit utcunque crus, & brachium, levi illo motu, quem dixi humeris femoribusque superstitem fuisse, haud vero movit. Intolerabilis accessit crurum, pedumque, pruritus, qui in aliis boni sæpe augurii, in hac vero minime. Interea pulsus, appetitus, somnus, alvus, urina, bona; quique in balneo substiterant rediere menses. Multis, iisque præstantissimis remediis incassum usa, inducta demum in Nosocomium nostrum est, ineunte Novembri anni 1763.

Datis, ut monui, incassum selectissimis remediis, animum mihi subiit vires explorare, cum aliis vulnerariis, *Brassicæ*, cui *Otto Tachenius*, vapore *Arsenici* captus, curationem suam magnam partem adscripsit, postquam lacte & oleo a præsenti periculo vindicatus primum esset; in *Hipp. Chem. Cap.* XXIV. sumpsit itaque femina bimestri spatio hoc decoctum: ℞. Tarax. rec. cum toto unc. ß. Brassicæ rubræ Lib. j. Pulv. Sassap. unc. ij. Glycyrrhi. unc. iij. coq. aq. p. per horam. Colat. Mens. j. ß. D. u.

Cardialgia ex acore manifesto vexata aliquoties fuit, sed mox restituta usu misturæ, paratæ ex aqua sambuci, syr. diacod. & lap. cancr. Semel autem febris, cardialgiam concomitans, remedio huic haud obedivit amplius, sed cephalalgiam adjunxit, & tan-

tillum illud, quod supererat, motus, prostravit. Cogebamur tunc cortice peruviano eandem fugare; haud multo tamen; cum paucos intra dies febris, suis cum symptomatibus, fusa, fugataque esset.

Spatio bimestri hac methodo Paralysin, ac pruritum, doloremque nihil emendavimus. Unde robur nervis cortice peruviano conciliare annitebamur, interea dum crura manusque nunc aqua vulneraria, nunc pulveris aromatici fumo, bis die fricarentur. Vis dein electrina, quotidie semel adhibita, levem quidem emendationem fecit, ut crura utcunque plus attrahere, ac digitorum manus spectabiliorem, pedisque dextri obscurum, qui nullus fuerat, motum edere posset; at vero tandem corpore ad lecti crepidinem suffulto, crura, ac pedes immisimus in balneum, usque supra genua, aquæ calidæ, cui flores chamomillæ, flores sambuci ac lavendulæ intabuerant: dum interea corpus repleretur decocto Tarax Nasturt. Sarsap. Glycyrrh. Effectum hinc, ut decurso mensis horum in usu spatio, gradi inciperet cum iisdem deinceps pergendo ambularet, digito nendo exerceret, ac tandem mense Junio domum quo aëre rustico frueretur, peteret, & sæpius in de ad me pedes venerit; ob reliquias mali ejusdem remedii novam formulam petitura.

Quæri a me posset citiusne curata hæc femin fuisset, quando, vel antequam meæ curæ subjicere tur, vel saltem cum eidem subjecta esset, ultim meæ methodi parte tractata fuisset: indicante nimi rum pruritu illo dolorifico acredinem, aut vener residuam, aut veneno genitam, ante ostia cutane morantem, suique per eadem expulsionem flagitan tem? Ægre sane quæstionem hanc non fero. Innu brassicæ vires, *Tachenio* autore, me explorare vo luisse, viresque deinde electricas. His scopo no respondentibus indicationem, de qua quæstio agit

se

ſecutus ſum ; in ſimili poſtmodum offerendo mihi caſu ab ultima indicatione incepturus curam, quo conſtare poſſet num & citra auxilia diluentia, ſaponacea, ac ſolventia, aut venenum aut veneno genita materies, æque feliciter expelli poſſet. Interim haud diſplicuiſſe lectoribus opinor, hanc integram communicando hiſtoriam, qua non curam duntaxat, ſed una contueantur mirabundos *Arſenici albi* effectus. Quod ipſum copia enormi, ſcrupuli certe pondere graviore, aſſumtum, primum quidem abundantiſſima, quam tam mox ante, quam una cum illo ſumſerat, aqua; deinde vero ſaluberrimo conſilio medici præſtantis oleo & lacte, ſic viribus inerme redditum eſt, ut neque necaverit feminam, neque hoſpitatum diu in primis viis fuerit, ſed his cæterisque relictis extremorum artuum Paralyſin, epidermidis univerſæ ſeceſſum, perpetuumque cutis pruritum, dolentemque eundem, generaverit.

§. VII. Calculoſorum pauciores hoc anno affuerunt, quam ut experimenta cum *Uva urſi* augere multum potuerim. Interim ex quo hanc Plantam ab *Illuſtriſſimo Præſide* utilem in hoc terrifico morbo didiceram; multisque experimentis, ut talem, probaveram: magis confirmor, magisque in eo, quod in hoc *Opere* toties monui, nullarum eam virium eſſe, ubi in ſyſtemate urinoſo interno multa facta fuerit, ſive a calculo, ſive a pure, ſive ab urina, ſæpius diutiusque retenta, degeneratio. Qui in poſteriore caſu experimenta irrita expertus, ideo de veritate eorundem priore in caſu dubitat, poterit ab ipſis, quos Uva urſi, jam pluribus ab annis a ſuis ærumnis ſartos, tectosque ſervat, rerum edoceri veritatem. Adſunt enim & in hac urbe, & alibi plures; vivumque exemplum poteſt conſpici quotidie in *Panholzero*, janitore aulico. Quod ſi quis arbi-

tretur consimili, majorive virtute, *Vaccinium folii Buxi* pollere; rem experimentis tentando, legitimeque probando, & Medicos cunctos, & genus humanum universum, sibi reddet devinctissimos. Ceterum existimo me, adeo in specificis, quæ necdum probaverit usus, admittendis difficilem, adeo in propriis erroribus castigandis facilem, id fidei apud candidiores mereri, ut non, nisi probata experimenta, protulerim quondam.

CAPUT VII.

Nonnulla de Insitione Variolarum.

§. I. *Duplicis erroris, in mea ad Ill.* Tralles *Responsione, correctio.* §. II. *Variolarum naturalium, hominem secundo, & letaliter quidem, invadentium exemplum.* §. III. *Tria exempla secundarum variolarum, quorum in primo secundæ prioribus mitiores; in altero, ac tertio, contra.* §. IV. *Epitome novi operis Ill.* Tralles, *quo ad meas decem quæstiones ipsi propositas, respondet: eaque occasione Medici testimonium refertur, qui hoc anno ex quatuor inoculatis unum morte amisit; ex duodecim qui naturalibus variolis laborarunt, neminem: quamvis inter hos posteriores essent, quos ab insitione arcendos esse statuisset.*

§. I. Grave argumentum, quod sententiam meam de inoculatione variolarum roboret, denuo nactus, & de uno alteroque errore, quem in Responso ad *Cl. Tralles* nuperrime commiserim, convictus, nonnihil hanc quæstionem refricem necesse est.

Scripse

Scripseram in Responsi hujus *Appendice*, filium natu majorem Excell. Comitis, quem naturales variolæ invasissent, periisse. Non periit, sed evasit: dolore tanto sæviore animos utriusque nobiliss. Parentis percellente, quod naturalibus variolis filium natu majorem servaverint, artificialibus amiserint minorem.

Scripseram *Florentiæ* factam inoculationem fuisse Nobilis cujusdam legati filio: non filio, sed natu majori filiæ facta est: quæ ipsa biennio post cum fratre ac sorore, inoculatas variolas patientibus, intrepide conversata, variolas naturales hoc iterum contagio sibi contraxit. Scripseram, sic enim edoctus eram, puellæ natu majoris artificiosas variolas tales fuisse, ut de earundem cum numero, tum genio, qui operationi præessent Medici, contenti essent. Hæc cum paulo aliter se habere deprehendo, historiam ex ipsis Patris litteris, ac Medicorum Puellæ testimoniis, integram dabo.

Doctiss. Medicus *Collinius* qui nobili puellæ in variolis tam arte, quam natura, genitis semper adfuit; & doctiss. *Durazzinius*, qui cum priore puellam in variolis naturalibus curavit, hoc casus utriusque testimonium perhibuerunt.

„ *Isabella* ex feminis natu major, ætatis suæ anno
„ quinto, gracili ac sani corporis habitu prædita,
„ prima fuit, quæ vere 1761. præmisso consueto
„ purgationis regimine, artificiale contagium per
„ vulnuscula cuti femorum inflicta, intrepide sustu-
„ lit. Sexto ab insitione die calor, & pulsus cele-
„ ritas ægram invasit, & papulæ circa vulnera eru-
„ perunt, maculis mixtæ subrubris, parum, aut
„ nihil elatis; & decimo tertio exiles pustulæ spar-
„ sim se protulerunt, quæ tribus diebus maturatio-
„ nis & exarescentiæ stadia percurrerunt. Conspi-
„ cuam male olentis puris vim ab incisionibus, us-

„ que ad earundem cicatricem, abundanter ejecit, „ & quod admodum animadversione dignum, urinas albo copioso sedimento per totum ferme curationis decursum, qui quadraginta, & ultra diebus se se extendit, onustas reddidit. Id genus fuere morbosæ perturbationis signa, quam corpori generosæ puellæ excitavit variolosi aliquantulum puris, a *Cl. Paulo* Medico *Lucensi*, transmissi; id ipsum, quod aliquot indubiis variolis *Lucæ* occasionem præbuit.

„ Fide *doctissimorum hominum* freti parentes *Isabellæ*, & fratribus, qui vere, anni 1763. variolis discretis, eodem artificio excitatis, lecto decumbebant, liberum concesserunt commercium. Sed XVI. Kal. Quint. dum illi convalescebant, inopinato febris illam adoritur, symptomatibus stipata, quæ variolas distinctas regulariter comitantur: & quarto ab invasione die, pustulæ per universum corpus, valde copiosæ, proruperunt, nullum dubitationi locum relinquentes morbi illiusmodi ad veras variolas referendum esse, ubi naturalis earundum decursus omnino demonstravit, qui sine ulla nedum faciei deformitate feliciter cessit.

Quod in testimonio dicitur, fide *doctissimorum hominum freti parentes*, nonnulla explicatione eget. Doctiss. vir *Collinius*, quem inoculationi præfuisse memini, dubium Parentibus generosis moverat, num vere haberet puella ab insitione variolas? Quamobrem hi virum Doctissimum, erudita, atque utilissima opera clarum, *Targionium Tozzetum*, qui insitioni quoque adstiterat, nunc denuo ad decimum & quartum ab insitione diem advocarent, utpote in inoculationis negotio expertissimum, celebratissimumque. Hic omnibus bene examinatis judicavit pro tenera, ac delicatula puellæ natura, sat variolarum excitatum fuisse; præsertim ubi pustulas duas in labio

bio inferiore, inque poplite aliam, vidiſſet, quæ variolarum erumpentium naturam optime referrent.

Alter *horum doctiſſimorum virorum* fuit in re oculatoria famoſus ſcriptor *Condaminius*, ad quem generoſus parens detulerat caſum. Reſpondit ille „Nul„ lam parentis animum ſubire inquietudinem opor„ tere: ſiquidem homines omni variolarum unquam „ acquirendarum periculo ſe ſe per inoculationem „ liberarent; materia varioloſa funditus evacuante „ ſe inciſionum factarum ulceribus." Recte quidem, ſecundum ſua principia, clarus *Condaminius*: vel enim veræ variolæ prodierunt, vel non: ſi cum optimo *Targionio* ſtatueret veras fuiſſe, expectare ſecundas ille non potuit; ſin minus, evacuatione ulceroſa ſex ſeptem ſeptimanarum, urinisque albo ſedimine fœtis, tam nativum, quam inſitum virus varioloſum, omnino expulſum fuiſſe credere debuit.

§. II. Atque hæc de correctione ejus, qui in utraque hac hiſtoria referenda a me commiſſus fuerat, erroris, ſufficiant; accepta vel ideo futura lectoribus, quod utramque hiſtoriam, potiſſimumque poſteriorem, multum elucident. Verum publico debeo ſecundarum variolarum authenticam hiſtoriam mecum communicatam, Juvenis Academici, quem in prioribus variolis vidit, tractavit, vir Clariſſimus *Petrus Emmanuel Hartmann*, digniſſimus Medicinæ in Univerſitate, quæ *Francofurti ad Viadram* fulget, Profeſſor. Contigerat hic caſus ipſi, dum adhuc in *Helmſtadienſi* Academia eſſet; in qua is, de quo agitur, Juvenis tunc Muſas colebat. Sic ergo ille ad amicum ſcripſit. „ Anno 1761. die 20. Maji, ver„ ſus veſperam acceſſi ad Juris ſtudioſum D. *Voelger*, „ Friſonem, 20. circiter annos natum, habitu cor„ poris mollioris, ſanguineique: quem circa quar„ tam a meridie horam a febre continua correptum „ deprehendi. Nox ſubſecuta maxime inquieta;

 „ uri-

„ urina cruda. Altero die matutinis horis paulo re-
„ missior erat febris; post meridiem vero anxietates
„ præcordiorum molestissimæ accedebant. Versus
„ vesperam denuo febris increscebat; nox inquietis-
„ sima; urina adhuc cruda; cum continuis præcor-
„ diorum angustiis. Tertio die mane Hæmorrhagia
„ narium satis copiosa supervenit. Inter hæc sen-
„ sim facies, præsertim circa oculos, insigniter in-
„ tumuit, & versus vesperam maculæ paulo eleva-
„ tæ, rubicundæ, satis copiosæ in facie, & passim,
„ licet rarius, in universo reliquo etiam corpore, in
„ conspectum prodierunt. Per noctem omnes hæ
„ maculæ in vesiculas abierant lentiformes, & satis
„ elevatas, circuloque rubicundo circumdatas. Re-
„ miserunt ita angustiæ præcordiales, & febris; æ-
„ grotusque quarto, quinto, sextoque die, satis be-
„ ne se habuit. Sexto die, vespere, nova accessit
„ febris satis gravis, & pustulæ laudabile pus con-
„ traxerunt, distinctæque ubique, si confluxum ea-
„ rum in dextro brachio prope axillam, & in sinistra
„ gena, exceperim. Tum ab hoc die nihil singula-
„ ris phænomeni accidit, sed reliquus harum vario-
„ larum decursus cum aliis benignis variolis perfecte
„ convenit. Eo vero loco, in quo utroque confluxus
„ variolarum fuerat, satis manifestæ cicatrices su-
„ perfuerunt."

Studiosus hic deinde *Helmstadio Francofurtum ad Viadram* appulit, ibidemque haud ita pridem variolas iterato contraxit, quibus decumbentem vidit, & tractavit Exp. & Doctiss. vir *Eberti*, Physicus *Francofurtensis*, easque variolas ita malignas doluit, ut nulla arte Juvenem a morte præservare potuerit. Expecto propediem hujus descriptam a claro hoc Physico historiam (1).

§. III,

(1) Prænobilis ac Clarissimi Viri *Eberti*, Consiliarii actualis Wur-

§. III. Magnificus Vir, *Tergestinus* quondam Medicus, nunc Regii Archiducis *Leopoldi* Archiatrorum alter, *Carolus Krapf*, ostendens mihi pulcra sua morborum diaria; simul monstrabat mihi filiæ suæ, binorumque Filiorum, Variolarum Diarium, cujus en compendium!

Anno 1764. Filia ejus, sexennis, cepit 5. Febr. febricitare, & die Febr. 8. variolas habere. Crescebant hæ sensim; & ad diem 12. mensis, qui septimus morbi erat, pure bene turgebant, basi rubra pulche ornata. Septimo eo morbi die a pustulis magis puella doluit. In maximis pustulis apex depressior erat, cum puncto livido, nigrove, in sui medio. Die 8. morbi a maturis jam pustulis dolor intensior.

Egregius pater hoc die, ut & morbi decimo, majores pustulas ita evacuavit, ut nil ultra puris viderentur habere; vidit nihilominus easdem brevi post pure æque plenas.

De-

Wurtenbergensis, Regiique provincialis & urbani Physici Francofurtensis ad Viadrum, testimonium, quod me propediem expectare supra innueram, tandem post diuturnas in itinere moras accepi. Testatur Vir Cl. se hunc ipsum Juvenem, juris Studiosum, nomine *Voelger*, sive *Vulger*, annos circiter 23. natum, febricitantem 18. Aprilis 1761. reperisse, cum maculis rubris, cum dolore extremarum partium, ac præsertim Spinæ dorsi, & Lumborum; vidisse se die insequente prorumpentes variolas, quæ copiosæ, sine rubro circulo depressæque manserint, tandemque confluxerint: haud citra spem aliquam tamen, ob symptomatum tolerabilitatem. Die 23. Mensis se illum, bene ratione morbi habentem, commisisse prudentis Chirurgi curæ, cum Rus, ad Virum nobilem vocatus esset; reducem vero postera die in urbem percepisse se, quod æger post bonam noctem, bonamque auroram, a subito Variolarum recessu convulsus periisset. Hæc omnia, & in longum, germanice: finit autem latine Vir Cl. sic: „Sic testor, & quod omnia sic se habuerint, „ mea subscriptione, & appresso sigillo, iterum testor." Francofurti ad Viadrum 11. Aug. 1764.

Decidua puſtula, locus aſper & elevatus erat, ſquammulam deinde dimittens: ſquammulæ ſucceſſit rubra macula, quæ non niſi, inſequente menſe Majo, evanuit.

Cum eadem hac filia, filii ejus bini, *Xaverius*, ac *Leopoldus*, variolis laborarunt. *Xaverio* eruptio cum continuo tremore contigerat.

Die 28. Maji, mane, cepit febricitare filia, & tandem die 1. Junii veſpere variolas habere paucas quidem, at vero ſenſim plures ad usque quintum cum eruptionis, tum menſis diem. Ordine ſibi ſubſequente quoque hæ maturuerunt, & aruerunt, rubra latiore baſi pulcre coloratæ. Prima vice tamen numero ſextuplo plures affuerant. Junii 8. die in facie, quæ habebat numero circiter triginta puſtulas, ſicceſcere ceperunt. Et ut quondam, ita & nunc, deciduis cruſtis locus aſper & elevatus ſquammam, ac rubram maculam habuit. Unica modo foveam fronti impreſſam reliquit.

Filius *Xaverius* ad 14. Junii febricitans, triduo poſt Variolas accepit, iisdemque copioſioribus, & graviore cum ægritudine, quam hyeme, hinc inde cohærentibus, laboravit. Circa 22. Junii, qui Octavus morbi, ſuppuratio inchoat, & ordine ſolito dein turgeſcentia, flavedo, exſiccatio, lapſus.

Leopoldus autem prope idem tempus alteras variolas paſſus eſt. Priores ſuas ſimiles habuerat iis ſororis; has vero alteras longe copioſiores. Plures ſimiles hiſtorias, ac præſertim unam binorum cum ſua ſorore fratrum, quos omnes utroque in morbo viderat curaveratque *Diemerbroeckius*, attuli, in gallica mea *Inoculationis Refutatione*.

§. IV. Confirmant hæc omnia quæ toties in variis de hac materie diſſertationibus, & recens adhuc in Epiſtola ad Cl. *Tralles*, inoculationis patronis objeci: ſcilicet 1°. vanam eam eſſe ſecuritatem, qua ſopire

eo-

eorum inquietudines ſatagant, quibus inſitio aut nullas conciliaverit, aut perpaucas variolas. 2do. Nihil calamitoſius poſſe accidere parentibus, quam naturali via ſervatam ſibi prolem videre, artificiali occiſam. 3tio Et poſt inſitas variolas, & poſt ſpontaneas, homines iisdem impeti ſecundo contagione naturalium; ut profecto hi, qui naturales variolas paſſi, ſe ſe dederint inoculandos, aliosve, qui rite naturalibus perfuncti eſſent, inoculaverint, cum Divina Providentia, ut ita dicam, luſerint; potuiſſet enim, quod aliis, idem, aut ſibi, aut illis, contingere. 4to Quotquot inſitionem ſubierint, hos æque parum ſecuritatis habere, quam ii, quos adortæ ſint naturales variolæ, ne, ut *Florentina* Puella, utque Juvencula *Conſtantinopolitana*, *Coconam Timoni*, & ut demum alii, quorum memini in Reſp. ad Cl. *Tralles*, ne, inquam, converſantes cum varioloſis, easdem denuo ſibi contagio contrahant. 5to Etiam id, quod nonnulli aſſeruerint, qui frequentia experimentorum convicti, & tamen inoculationi dediti ſunt, eſſe nempe alteras variolas benigniores prioribus, a veritate alienum eſſe: ſiquidem & *Florentina* puella, puerique *Tergeſtini*, multo copioſiores ſuas poſteriores variolas, quam priores, habuerint; & Juvenis *Francofurtenſis*, & Juvencula *Conſtantinopolitana*, aliique complures, nos convicerint, de ſecundarum variolarum tam malignitate, quam letalitate.

Interim dum præſentis diſceptationis naturam intueor, video adeo iniquam ejusdem ſortem eſſe, ut quidquid adverſus inoculandi praxim opponitur, vix admittatur, audiaturve; ipſaque tandem forſitan ſpectabiliſſimo exemplo ubique obtineat principatum. Fortunatam eam cunctis mortalibus apprecor; ſi felix fauſtaque ipſis contingat, gratulaturus; ſin minus, eodem quo ipſi, mœrore afficiundus. Nihilominus pergam, quo cepi, pede; ad convitia tranqui-

quillus; ad nova obſervata communicanda, placeantne, an diſpliceant, ſemper promptus. Et quamvis non is ſum, qui hominibus propoſiti tenacioribus mutare ſententiam me poſſe credam, meas egiſſe me partes arbitrabor, ſi quæ vera, quæ demonſtrata habeo, candidus communicem; quo ſaltem ii, qui animæquiores inter utramque fluctuant partem, inanem plane haud eſſe intelligant, quam adverſus inoculationem incuſſerim, formidinem. Quod enim in *Difficultatibus meis ſuper Inoculatione* dixi, id audacter hic repeto; non poſſe admitti illam, niſi poſito hoc principio, quod in plurimorum ſalutem de vita pauciorum diſponere pro lubitu liceat: quod quidem Dei, vitæ mortisque Arbitri, non modo permiſſu, ſed etiam juſſu, in juſto bello, in facinoroſis puniendis, &c. licuit mortalibus; neutiquam vero in inoculationis negotio, in quibus ejusmodi juſſum, aut permiſſio divina non extat, probari hoc titulo posſit. Profecto ſi ſemel ad ea omnia, quæ ad Reipublicæ qualemcumque majorem utilitatem conferre putantur, hoc principium absque Dei Juſſu, aut permiſſu expreſſo, adhiberetur, quot inde horrenda non conſequerentur! Peſtiferos demum comburerent, ne virus in cæteros propagaretur: duobus enim tribusve, qui primi affecti eſſent, necatis, centum millia ſervarentur forte. Et ad quæ non ultra! ſed potius manum de tabula.

Et ut tandem quod res eſt dicam; quantumcumque Praxis iſta prævaleat, ſuprema etiam autoritate ſuffulta, ac condecorata, non efficiet unquam id, ut variolæ ſive naturales, ſive artificiales fuerint, eundem hominem non bis feriant: non efficiet, ut ab inſitivis haud ultra quis trucidetur: ut præſenti mortis diſcrimini ſe ſe non committant inoculandi: ut multi inde male non mulctentur: ut paucus non ſit eorum numerus, qui eadem de cauſa, aut ſanitatis, aut venu-

nuſtatis jacturam, acerbe non lugeant. Quæ enim obſervata olim, eadem & obſervabuntur poſthac; eoque frequentius, quo magis inſitio percrebreſcat. Veniet, veniet dies, cum nimiam in eandem propenſionem, ingens animi moeror, integrarumque familiarum luctus a tergo ſequatur inconſolabilis: dies, inquam, quo præſens quæſtio de integro commoveat, agitetque mortalium mentes, iteratumque, aſt priore cum maturius, tum ſedatius, poſcat examen. Sed his Altiori Providentiæ relictis, quæ res humanas, pro infinita ſua, & adoranda ſapientia, ſic moderatur, ut nihil in ejus gloriam non cedat, mihi monuiſſe ſufficiet, donec proſtabunt exempla, quæ nedum ſuſpectam hanc Praxin reddant, ſed & hos qui eam exercent, Homicidii; qui eandem in ſe admittunt, Suicidii; reos agant.

Finis hic erat hujus Partis, & ſub prælo jam illa ſudabat, cum Vir illuſtris, BALTHASAR TRALLES, ad me mitteret ſuam Reſponſionem ad Decem meas de inoculatione quæſtiones. Æquum foret ut, qui Replicam dediſſem, jam duplicam darem, ſed votum obſtat Cl. viri *pag.* 303. ſerio deprecantis huic controverſiæ ultra immiſceri. Ipſi igitur obtemperabo. Cum tamen publici interſit ea noſſe, quæ præclaro hoc opere habentur, convenientiſſime iſta huic capiti annecti poterunt.

Titulus operis eſt: *Vexatiſſimum noſtra ætate de Inſitione Variolarum, vel admittenda, vel repudianda, Argumentum, &c.* Eſt diviſum duas in partes, quarum prior, eaque longe maxima, ad præſentem Quæſtionem; altera ad amicam nos inter litem pertinet. Paginas 304. in majori Octavo habet. Quia lis inter nos peculiaris ad inoculationis negotium non ſpectat, unice in examinanda priore parte verſabor, alteram in proximam opportunitatem reſervaturus.

Ho-

Honoratiſſimus Autor meis decem quæſtionibus tres alias præmittit, quas, ut ait, a me, adeoque tredecim, expectaſſet. Prima hæc eſt: *An certo certius quivis homo variolis ſerius, ocyus, afficiatur?* Altera: *An Inoculatio illis affricet variolas, qui ſine ea ipſas haud paſſi fuiſſent?* Tertia: *An cum pure variolarum inſititiô, & cum ejus vehiculo, immitti in corpus queat fomes morboſus alius, contagioſus?*

Primam hanc quæſtionem non propoſui, utpote ad quam in prioribus operibus fuſe reſpondiſſem; & quæ nova adderem, in præſentiarum non haberem. Secundam ex eruditiſſimo *Condaminio* abunde probare potuiſſem, ſed cum plures inoculationis defenſores hic cum illo non ſentiant, eam non propoſui; ſat alioquin materiæ ad cauſam meam tuendam nactus. Tertia problematica eſt, probabilior utique quam demonſtrabilior, adeoque litem minus utiliter extendens. Hinc claro Autori tres ſuas prodromas quæſtiones relinquens, non niſi erga illius ad meas decem reſponſa verſabor.

Quæſtiones porro meas omnes ſic expendit vir doctiſſimus, ut clara primum in luce collocet omnem inoculatorum doctrinam: dein meam ipſis ſententiam opponit, ſententiamque illorum, quos mecum ſentire deprehendit. Id autem ſic facit, ut, utrum illis, vel mihi, faveat, dubites; ſæpe perſpicue cernas; ac potiſſimum quidem illis. Haud ſic tamen, ut quanam a parte ipſe ſtare malit, evidenter capias: donec demum abſolutis quæſtionibus mentem ſuam, a pag. 208. ad 230. dilucide exponat, eamque adeo quidem in re inoculatoria retardatam, atque ſuſpenſam, ut, quam apud animum ſtatuiſſet dilectæ filiæ inſitionem, procraſtinaturus ſit; quemadmodum etiam alii, qui cara ſua pignora *Tralleſio* inoculanda commiſiſſent, dilaturi hoc negotium eſſent. Forte ad hujus propoſiti prorogationem & illum, & hos, magis

magis determinavit Epiſtola Clariſſimi *Ludwigii*, Decani Fac. Med. Lipſ. ad Cl. *Tralles*, in qua hæc verba: „ Hoc anno habui quatuor inoculatos, & duo-„ decim ægros naturalibus variolis affectos. Ex „ prioribus unum amiſi; Ex poſterioribus nullum, „ licet inter eos eſſent, quos, ob humorum malam „ conſtitutionem, ab operatione arcendos ſtatue-„ ram.

Quandoquidem ergo ſe ab inoculiſtis remotiorem, Antinoculiſtis proximiorem declaravit, haud erit opus in ea, quæ in ſingularum quæſtionum reſponſione, hinc inde vero minus conſentanea videri forſitan poſſent, animadvertere. Sufficere enim arbitror, ſi ambiguus alicubi, ſi a mea intentione alienus, eum demum ad finem operis omnem ſuſtuliſſe, aut moderaſſe difficultatem. Breve itaque erit meum omne hujus tractatus examen, verſaturum unice circa ea, quæ dubia in illo manent.

Primum proinde advertere cogor virum clariſſimum mentem meam aſſequutum non eſſe, dum inoculiſtarum argumenta de præparandis ad inſitionem corporibus adeo longus, adeo fortis, adverſum me urget. Potuerat in Gallica mea *Inoculationis Refutatione* Apologiam dudum vidiſſe meam: quam ſi vidiſſet, non alia profecto mente, quam ipſe ſit, me eſſe intellexiſſet. Præparationis neceſſitatem atque præſtantiam ultro agnovi ſemper: tantummodo inſufficientem eandem ſæpe ab ipſis inoculatoribus deprehenſam eſſe, multis probavi experimentis.

Secundo, nec bene intellexit quid voluerim in ſexta mea quæſtione, quam me ſic proponente: *Nulline ab Inſitione moriantur?* Vir doctiſſimus in hanc mutandam eſſe cenſuit: *Paucioresne ab Inoculatione, quam a naturalis morbi incurſu moriantur?* Profecto quæſtionem, ut hic ille, ſic ego proponere nec debui, nec

potui; gnarus apprime quot pueri adultique a Variolis, sine Medico, ægrotent; quot eorum anicularum concilio perdantur; quot homines continuo pereant, tardius advocato Medico; quot etiam cum Medico, cui morem gerere detrectent; quot denique innumeri, qui Medicis destituti, quam usi, feliciores fuissent. Et, si quondam mortuorum & ab insitivis, & a naturalibus, numerum, pene coæqua verim, id non, nisi præstantissimæ tempestivæqu curandi Methodi consideratione feci. Ut proind quæstio, quo putabat *Trallesius* modo, a me propon non potuerit, cui mens unice erat id meam thesi probando evincere, quod insitio adeo insons, & in culpata non esset, quam quidem ad eandem com mendandam plurimi inoculistarum ubique jactitent Non diffiteor tamen quæstionem evidentius mear mentem expressuram fuisse hoc modo: *Raræne a Insitione Mortes?*

Tertio. Sicco pede transire nequeo, quæ in ha eadem Sexta quæstione examinanda, Vir egregius à pag. 141. ad 151. adeo sapienter adversus *Condami nii* problema arithmeticum urget. Obtutu scilice politico istud problema valere, dum Principi parur intersit quinam pereant, modo pereant paucіоre Principem itaque posse, si ab inoculatione minor numero pereant, problema istud admittere; hau vero privatum quemcumque civem, cui filius hau minus, quam Regi suus, carus sit, & apud quer multum intersit filiusne suus moriatur, an alienu Quod responsum vellem ad 7. quæstionem quoqu dedisset. Si enim apud quemque privatum homine multum differat propriusne filius sit, qui moriatur an alius sibi ignoti; etiam plurimum interest eide prolesne sua, an aliena, in extremam extenuatione ab inoculatione incidat, in perpetuam Claudicatio

nem

nem, in annoſa moleſtaque ulcera, in incurabiles fere hæmorrhagias, in abſceſſus horrendos, in Scrophuloſam Diatheſin, &c. eo quod hæc ad munia quæcumque obeunda, ſæpe ad generationem, illos reddant ineptos.

Dum porro ſic loquitur clarus auctor de principe, politicè hoc negotium conſiderante, reor eum in abſtracto a Chriſtianismo loqui velle. Novi enim id minime illius eſſe principium Chriſtiano principi licitum eſſe populorum ſuorum incremento ſic ſtudere, ut ejus cauſa quosdam, ceterum forte ætatem victuros, aut immolaret, aut ſaltem perire ſineret. Sed perirent forte, ais, a naturalibus variolis, multoque cum iis plures. Bene ais, *forte*: quod ſi contingeret, non humana opera, ſed inevitabili ſorte, ſeu potius DEI juſſu, perirent.

Evidentius fit eam mecum Cl. *Tralles* mentem fuiſſe, dum pag. 138. Patrem *Haganum*, qui inoculatione filium *Londini* amiſerat, comparans cum Patriarcha *Abrahamo*, qui in *Moriam* proficiſci, & *Iſaäcum* immolare a DEO juſſus, domum cum filio rediisſet, bene notat comparationis diſparitatem: ſiquidem *hicce* Pater Credentium filium, DEI mandato, immolaturus fuiſſet; „at miſer *ille* Pater, inquit, „ nulla vocatione divina accepta, non ſine ſummo „ triſtitiæ affectu *Hagam*, orbus filio ſuo, iterum „ repetiit." Si enim id ita intelligit, ut unicum DEI mandatum turbatam conſcientiam pacet ſi affuerit, ſi defuerit, neutiquam; ſtatuit quoque Principibus nullum jus in vitam ſubditorum competere, quam quod ipſi divinæ leges concedant.

Quum ergo hoc ſit, quem veneror, auctoris principium, ad plura id adplicare potuiſſet, omnemque inoculationem ex eodem condemnare.

Quarto. Ad quæſtionem meam Octavam quæ ſic ha-

habet: *nunquid non propagent inoculatæ contagium?* respondet eximius vir a pag. 161. ad 164. exp. *Tyssoto*, qui ob insitarum cum paucitatem, tum benignitatem, quodvis fere negaverat contagium: quod cum minime verum esse, & e contrario insitivas sæpe & copiosas & malignas esse, credere cogeretur, censuit Gordios inde nodos inoculationi necti; quorum solutionem *Tyssoto* relinquere, quam ipse tentare, mavult. Argumentum autem *Cl. Tralles* contra latitudinem propagationis variolosi contagii, ab illustri *Werlhofio* statutam, in eo quodammodo, ut mihi videtur, deficit, quod ex casibus a se visis, in quibus tot homines contagium contrahere potuisse, nec contraxisse tamen; postmodum vero ex causis, vix explicabilibus, idem contraxisse advertit; ex iis, inquam, casibus, æque confici potest, ut illo priore tempore hi homines necdum essent suscipiendo contagio apti, quam ut tale ferax contagium non detur, quale posuerat *Werlhofius*.

Quantamcumque autem operam *Cl. Tralles*, veluti patiens & sedatus inter litigantes judex, navat ad contagionis infamiam ab inoculatione abigendam, minime abegit tamen. Quotquot enim testimonia coacervat de non aucto ab insitivis contagio; qualecumque existimat eruditi *Schultzii* assertum, quo hic contagium ab inoculatione minui potius, quam augeri statuit, eo quod *Londini*, ejusque in confiniis, anno 1719. proximo scilicet ante acceptum apud Anglos insitionem, a variolis mortui sint 3229. homines; & anno 1753. post tantam inoculationum crebritatem, tantummodo 774. hæc omnia, si quid video, non modo id non probant, quod omnes hi clari viri inde probari credunt, sed potius causæ inoculatoriæ desperationem.

Etenim si inoculationi tribuere debeo hanc *Schultzii*

zii observationem, quam utinam tanti non fecisset *Il. Tralles!* cur nondum nota Anglis hac Praxi, *Londini* anno 1710. mortui sunt a variolis 3138. homines, & anno sequenti 915. duntaxat? Cur anno 1683. variolæ 2096. homines occiderunt, & anno proxime sequenti 156. tantummodo? Utique a causa longe alia, quam ab inoculatione.

Profecto si Vir expertissimus *Schultzius*, antequam hæc scripturus esset, consuluisset Londinense Necrologium, in quo patet sub frequentissimis inoculationibus eo anno, qui proxime illum suum beatum annum sequitur, 2393. homines in variolis periisse; in illo vero, qui felicem illum annum proxime præcedit, 3538. utique contagii decrementum ab inoculandi frequentia non derivasset, nec in errorem utcumque duxisset illustrem *Trallesium*.

Fervor sane tuendæ partis arripuit egregium *Schultzium* pari modo, quo anno 1752. Reverendissimum *Maddox*. Episcopum *Vigorniæ*. Hic enim quod forte observasset anno 1751. a variolis tantum 998. *Londini* periisse, anno vero 1750. recenseri 1229. mortuos, pro suggestu exclamavit mortuorum a variolis numerum, præ insitionum frequentia, una quinta fere parte decrevisse: dum interim ipse ille annus, quo ita peroraverat Episcopus, mortuos a variolis haberet 3538· plures nimirum, quam unquam spatio 67. annorum, quos Londinense Necrologium, ab inoculatoribus nobiscum communicatum, continet, observatum fuisset.

Igitur ipso *Schultzii*, *Maddoxii*, Aliorumque, inito calculo, nos eodem jure concludimus augeri inoculando contagium, quo illi id minui. Sed ultra pergendum est. Pace tantorum Virorum dixerim jure longe potiore nos contagii augmentum concludere, quam illos decrementum.

Necrologium meum Londinenſe cum anno 1755. terminatur. Si retrogreſſus ſumam ab anno 1755. annos 22. inoculandi frequentia famoſos, invenio a variolis mortuos eſſe 43975. ſi ſumam deinde annos 22. illos, qui immediate primum Anglicanæ inſitionis præcedunt, mortuos inde habeo 36530. duntaxat.

Ergo tempore prodigioſiſſimarum numero inoculationum periere a variolis 7445. homines numeroſiores, quam pari annorum numero, ante inductam inſitionem; homines, inquam, plures quam $\frac{1}{6}$. Nec incuſet forte quis majorem eo tempore mortalitatem, qua a cæteris quoque morbis longe plures morerentur, & a quorum malignitate variolæ fierent maligniores: etenim id Necrologium non affirmat: imo anno illo 1752. in quo a variolis periere 3538. non numerantur tot mortui tam a reliquis morbis, quam a variolis, quam anno illo feliciſſimo, de quo Reverendiſſimus *Maddox*.

Condonabunt proinde mihi *Angli* amici noſtri, & optimus *Schultzius*, & integerrimus *Tralles*, ſic argumentanti: Tot mille & mille homines inoculationem Londini ſubierunt per illos 22. annos, qui, ſecundum communem ſententiam, numerum horum, qui naturali contagio contrahere variolas potuerant, incredibiliter minuere debuerunt. Atqui numerus eorum, qui variolis perierunt, non decrevit, ſed increvit. Ergo, vel contagium naturalium variolarum notabiliter augetur inoculando: vel, plurimos eorum, qui inoculationem jam paſſi ſunt, variolæ ſecundæ aggrediuntur, & necant: vel, inoculatorum eſt multa ſtrages: vel omnia ſimul.

Datis tandem ad decem meas quæſtiones reſponſis, Vir clariſſimus omnia reſumit, mentemque exponit ſic ſuam, ut metuat ne æque ſuis Amicis inoculiſtis, quam

quam mihi, displiceat. Quid de hoc suo metu censeam, proferam ingenuè, ubi quid ille de methodo inoculandi cogitet, paucis retulero. Primo concedit ea vere se habere sic, quemadmodum ego proposueram. Deinde ex enormi discrepantia tum variorum insitionis Corryphæorum inter sese, tum singulorum a se ipsis, conficit id, ut longe plus periculi insitivæ variolæ involvant, quam vulgo aut asseritur, aut scribitur. Tertio recenset præcepta magnorum in arte inoculatoria virorum de non inoculandis infantibus infra quinquennium, nec adolescentibus intra 14. & 17. ætatis annum, raroque post annum 25. Affert multorum leges, juxta quas oportet eximi Athleticos, Plethoricos, Temperie calidos, biliosos; maxime vino si sint aromatibusque dediti. Juxta easdem vetari inoculationem hyeme & æstate. Esse quoque eximendos pueros nervosos, valdeque irritabiles; cum maxume autem verminosos, quos jubent verme liberare prius: id quam difficulter sæpe efficiamus, versatissimus ille practicus ultro agnoscit. Itidem non Rachiticos; nullos tempore Morborum epidemicorum, ut febris inflammatoriæ, putridæ, &c. Nullos præterea Asthmaticos, nullos Phthisicos, nullos Hecticos; non Febre lenta laborantes, non ubi Ulcera interna, ubi Obstructiones glandularum, seu scrophuli, ubi Obstructiones viscerum post febres intermittentes, ubi scorbutus, scabies, furunculi, coryza, dolor quiscumque, mensium suppressio, menses irregulares, chlorosis, cachexia, icterica dispositio, graviditas, puerperium, mobilitas nervosa, lues venerea, sive in parentibus præsens, sive ab iisdem transmissa in proles; non illos qui eadem de causa magnam vim mercurii in corpore habent; non vini, ejusque spirituum amatores; non omnino tem-

pore epidemiæ variolosæ; quamvis ejusmodi epidemia quandoque 15. 20. annis perseveret.

Ex his omnibus demum spectatissimus auctor concludit ipsa præcepta clarorum in ea methodo virorum ad insitionem dimidiam, tertiam, quartam, dixerim potius centesimam, mortalium non admittere partem.

Liceat mihi hisce observationibus hanc unam addere! Si ab inoculationis promotoribus omnibus plurimam mortalium partem ab hac operatione arcere jubemur, aderunt perpetuo homines plurimi variolis contrahendis obnoxii, contagium perpetuantes, spemque nobis, quam multi adeo faciles dederant, abigentes, fore, ut variolæ demum cessent affligere genus humanum; fore etiam ut inoculati ab alluente contagio naturali male non habeant nec pereant. Quid si præterea inoculati contagium augeant? Absensque illud præsens sistant? An igitur tantopere mirabimur publicos populorum clamores supremum ad examen commovisse Magistratum? Et an dignum non foret principibus opus, tentamen Cl. Lugd. Professoris *Rast* ad minuendum contagium examinare? Sed ad rem.

His ita candide recensitis Cl. *Tralles*, ut supra monui, utrinque sibi metuere cepit, & in hæc ad me verba tandem erumpit: „ confido ea propter te in „ veritate invenienda meam in bivio stantis Christia- „ nam intentionem, & animi candorem, calculo „ tuo dignaturum fore porro. Forte autem mihi ea „ nunc contingit infelicitas, ut tot inoculationis „ amici, Viri eximii, quibus non minus, quam ti- „ bi, existimationem & venerationem debeo, & „ exsolvo, te me haud idoneum controversiæ arbi- „ trum selegisse affirment, causam suam fortioribus „ armis tuituri; tu vero in omnibus valorem tua-

„ rum

„ rum aſſertionum me non aſſecutum eſſe quæra-
„ ris, &c."

Quid amantiſſimi antagoniſtæ mei amici inoculatores ad hæc dicturi ſint, facile mecum augurari poteſt. Erunt quippe inter illos, ut fit in rebus humanis, qui animo præoccupati, vix examinaturi ejus argumenta ſint, eumque condemnaturi; quos, opinor, non morabitur. Erunt vero complures qui clari Viri veſtigia prementes, in eodem, cum illo, bivio ſe collocabunt, ancipites plane utrum inoculationem ultra ſequantur blandientem, an vero horrificam fugiant. Hæc de illis. Quid vero ego, id præſcire certus potuit. Quid enim niſi ſummis efferre laudibus Virum debui, qui quo verum intimius atque expeditius contueretur, ad tempus totam veluti relinquit, cui adhæſerat, partem; ut quidquid ornaret vituperaretque eandem, liberius contemplaretur? Exemplo profecto haud minus imitando, quam admirando, & mihi, & omnibus, qui ex officio in litigioſis verſantur, fuit, quo diſcat quisque, quem non damnabile ſtudium partium, non honores caduci, ſed DEI honos, Veritas, ac Reipublicæ ſalus, unice tenent, quî in hiſce ſe gerat oportet. Sicubi aſperiuſculum forte quidquam ipſi invito elapſum ſit, eodem animo, quo ille mihi, ego ipſi condono. Quod vero hinc inde me, in mea Sparta ornanda, nonnihil aut minus recte intellexiſſe, aut repoſuiſſe, blande inſinuet, eſt ſane ob quod immenſas ipſi debeam grates. Errare humanum eſt; nolle corrigi diabolicum. Qui id mihi oſtenderit *Tralleſius*, vel ob id unicum, ſi non ob alias cauſas bene multas, digniſſimus profecto eſt, quem veneratione eximia, quem amore fraterno, quem amicitia colam perenni.

Nihil ea moror, quæ a pag. 232. ad 241. Vir pe-

perilluſtris habet de incertudine multarum in Medicina rerum; cum in hoc argumento pertractando alterum & quartum hujus operis caput impenderim. Suos habet ars limites noſtra; quos ultra citraque tendere nefas. Neque propterea ars nulla habenda eſt, ſed præclara potius & ſaluberrima; arctioribus tamen, quam vulgus Medentium credit, circumſcripta cancellis. Non aliam eam Tyronibus trado. Porro quod in eadem ſæpe acriter circa res graves diſceptetur, id eo minus *Tralleſio* miror, quo humanarum rerum conditionem attentius contemplor. Cur rarius in arte noſtra, quam in illa ſacratiore, δεῖ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γίνωνται ἐν ὑμῖν? Aut ignavus eſt, aut Epicuri de grege porcus, aut ſuis commodis tantummodo, non Reipublicæ natus, qui arti, quam profitetur, tuendæ devinctus, nihilo ſecius ſtudio famæ, commodi, emolumenti, vitæque tranquilliæ, Naturæ ſuffocat ac veri vocem (1).

(1) Vir Doctiſſimus, & maxime egregius Medicus *Du Monchy*, Inoculationis patronus, haud ita pridem inoculavit *Roterodami* duos filios Domini *Anderſon*, quorum alter ſaniſſimus, alter minus ſanus. Interim hic, minus ſanus ſcilicet, a paucis variolis convaluit, ille ab iisdem confluentibus periit. Paulo ante, eadem in urbe, puella inoculata a convulſione mortua eſt. *Amſtelædami* Matrona, quæ, quod inoculata eſſet, Marito variolas patienti intrepide inſervierat, nunc iisdem veris & legitimis decumbit, fere curata.

F I N I S.

ANTONII DE HAEN

Consiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Alma ac Antiquissima Universitate Vindobonensi, Professoris Primarii,

PARS DECIMA

RATIONIS MEDENDI

IN

NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

LUGDUNI BATAVORUM,

apud PETRUM VAN DER EYK,

MDCCLXVI.

ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT VII.

CAPUT VIII.

CAPUT IX.

CAPUT X.

CAPUT XI.

CAPUT XII.

RATIO MEDENDI
IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

CAPUT VII.

De Colica Pictonum.

§. I. *Colica Pictonum, a plumbo, in septimo Paroxysmo Paralysin inchoans, in nono adaugens; quæ Paralysis curata post hunc nonum Paroxysmum, non rediit in decimo, qui letalis fuit. Admonitio diagnostica, & semeiotica, de morborum ex sede tumoris & doloris determinatione. Adest in Colica hac vera Tympania, sed citra ventris tumorem; & cur? Aliena Splenis sedes. Pathognomicæ morbi Intestini Coli arctationes, & amplificationes stupendæ; etiam Rectum Intestinum, in medio vehementer exarctatum, Clepsydræ figuram refert! Ilium Intestinum prope Cœcum lumbo firmissime adnatum. Inflammatio Ventriculi, non tamen penetrans. Pia Mater aneurysmatica, & varicosa.*

§. II. *Alia Colica Saturnina, cujus insultus primus levis, alter post annum gravior, cum Paralysi quidem inchoante, sed cum morbo quoque curata. Semianno post tertius Paroxysmus, gravi cum Paralysi, cu-*

rata in Nosocomio trium mensium spatio. Quartus post tres menses a plumbo renovatus gravissimus, sine Paralysi, convulsivus, letalis. Observationes de situ viscerum, ut §. I. Problema circa colorem flavum in Ileo intestino, sinistro in latere, inventum. Coli arctationes portentosæ. De causa anxietatis & doloris Præcordiorum in hoc morbo. Dantur Coli arctationes superabiles, & insuperabiles. Ventriculus ingens. Pancreas enorme. Hepar intra Costas penitus reconditum. Lien alieno in loco. Liquor sub P. M. Rubra Pericardii vasa. Cor perfecte vacuum utrumque, licet in Pulmone inflammato plurimus sanguis esset. Pleura facile lacerabilis, inflammata tota. §. III. *Colica Pictonum, forsitan etiam saturnina, crebro, brevi, levi insultu biennio priore; altero biennio crebriore, ac graviore, tandem gravissimo, post curam fallacem cito necans. De dubiis circa certam mortem, & quid in hisce agendum. Coli degeneratio stupenda. Mirabile Duodeni Antrum. In hoc morbo Abdominis altitudo augetur, Thoracis minuitur. Causa subitaneæ mortis Vacuum Cor utrumque.* §. IV. *Colica a plumbo, cum valido, frequenti, diuturno singultu. Gangrænæ in ea metus Cortice Peruv. pulsus. Curatio.* §. V. *Colica Pictonum a causa minus perspicua, curata.* §. VI. *Colica Saturnina, cujus Paralysis curata iu Nosocomio.* §. VII. *Colica forte saturnina, una cum Nephritia calculosa, & diuturna Paralysi, cum mirabili paralyticarum partium Degeneratione. Curatio. Num tamen in hoc homine causa proegumena perseveret?* §. VIII. *Colica Pictonum incertæ originis, cujus superstes Paralysis curata Remediis, Electricitate, Balneo Badensi.* §. IX. *Colica saturnina hominem occupans, cujus Paralysis in Nosocomio curata.*

§.

§. I. Opportunitatem Colicæ, quam Pictonum vocant, contemplandæ, multam quondam nactus edidi anno 1745. de ea *Dissertationem*, & *Rat. Med. Tomo* I. *Cap.* 24. super ejusdem cum natura, tum cura, disserui: at vero hoc academico, quem, DEO dante, absolvimus, anno, complures ab hoc morbo ægros in Nosocomio, & alibi, nactus, prætereaque locupleti observatione anatomica in hac ipsa materia dives, nequeo quin orsum jam bis filum, bisque abruptum, tertio retexam; minime super mirabili morbo philosophaturus, dictaque sæpius recocturus, sed simplices observationes, quas tum vivi, sive reconvalescentes, sive vi morbi extincti, cum postremorum cadavera docuerint, enarraturus.

Pictor L. B. annos natus 44. die 12. Decemb. 1764. Nosocomium nostrum illatus, hanc nobis Anamnesin dabat. Multa Cerussa ad Artem suam uti solitus erat, nec pauca Cobalti copia, ad peculiare, Carpenta vernice pellucidissimo, incrustandi, artificium.

Sanus olim, primum Colicæ Pictonum insultum, lapso abhinc septennio, perpessus est, eodemque anno relapsus sexies, sexies restitutus; nulla Paralysi, nullis unquam pravis symptomatibus morbo aut junctis, aut subsequutis. In singulo Paroxysmo consueta symptomata passus erat; alvum duram, pertinacem, scybalis parvis compactis rotundis demum prodeuntem, enormes Ventris, Lumborumque cruciatus, Nauseas frequentes Vomitus crebros, Anxietates, Noctes insomnes.

Libertatem a relapsu per integrum Sexennium conciliavit purgans, ad levissima quæque mali indicia assumptum.

Anno 1764. Martio Mense, septimum in Paroxysmum incidit, violentum quidem eum, & quinque septimanas durantem, cum Paralysi digiti mi-

nimi, annularisque, utriusque manus, & nonnullo post morbum superstite languore.

Æstate, cum sub Jove æstuante tota die pinxisset, vesperi se in lectum lassus conjecit, nocte vero ob vehemens tonitru lecto exsiliens, frigore se diu ad fenestram exposuit, dein obdormivit iterum; ex somno vero expergefactus, intolerabilem percepit utraque pedis in planta ardorem, unaque Octavum Colicæ suæ Paroxysmum. Hoc soluto brevi, ardor molestissimus pedum perseveravit integro X. septimanarum spatio, a Thermis *Badensibus* longe molestior. Tandem calido *Danubii* balneo usus, lapsus in febrem est, venamque febris initio, nec non ejus die sexto sectus, in nonum tandem, crudelissimumque insultum incidit, una cum Convulsionibus quidem, citra Ischuriam autem, vel Dysuriam. Contigit id circa 28. Nov. Novus advocatus Medicus propinavit emeticum, a quo mox ingens Convulsio oborta est, atque debilitas ejusmodi, ut ne jam jam exspiraret, cuncti adstantes metuerent. Paralysis eo usque accessit, ut brachia Epigastrio altiora attollere non posset. Die autem 5. aut 6. Decembris solertissimus Medicus accessit, qui hominem diuturna ægritudine egenum, adeoque ad sumptus morbi ultra ferendos ineptum, inveniens, consilium dedit, ut ventrem cataplasmate foveret, granum unum alterumque Aloës mane ac sero sumeret, Butyri autem recentis insulsi, mane & vespere, partem libræ octavam cum pane comederet.

Quo equidem consilio incredibile quantum juvaretur æger! Ter enim, quaterve, alvus alias pertinax inde mota est, sedata sunt tormina, perditusque fere brachiorum motus utcunque emendatus. Si 12. Dec. illatus in Nosocomium meum est.

Vix inibi receptus vomuit, vacillantibus cruribus aliquot passus conficere potuit, manus vero, carp-
su-

ſuo pendulas utrasque, neutiquam attollere. Alvum poſuit Ovium aut Caprarum ſtercori ſimilem. Adfuit ingens utriusque manus in dorſo tuberculum, durumque idem, & immobile,

A die 12. Dec. 1764. ad 28. Martii 1765. Noſocomii incola, Butyrum edere continuavit, nec aliis medicamentis fere ullis uſus eſt, ut quantum inde proficiſceretur in ſanitatem conſtaret. Tantum vagos dolores in ventre, flatusque moleſtos, appetitum proſtratum, Enemata oleoſa, Rutæ infuſum cum Elix. pp. compeſcuerunt. Hiſce cum auxiliis morigera ſemper alvus, non raro quidem naturalis erat, ſæpius vero compactos referebat globulos. Contigit frequenter hoc tempore, ut quibus olim ſymptomatibus affuturas convulſiones præſenſerat, eadem experiretur; Linguæ gravitatem, balbutiem, vertiginem, cephalæam, febrim; in convulſiones tamen proruperit nunquam.

Quinque ſeptimanarum ſpatio hominem hoc modo tractavi, rationibus poſtmodum exponendis permotus. Verum cum emendatio inconſtans eſſet, continuoque ſymptomata repeterent, illum denique 5. Jan. cum aliis, quos morbus detinebat idem, ad Machinam Electricam admovere cepi. Cum illis catena junctus, ſuſtinuit vim ejusdem ſimplicem, ac, ut paucos primum, ſenſimque augendo, 50. ictus belle ſuſtineret: interrupte tamen; ſiquidem ſæpius renaſcente Vertigine, Cephalæa, aut Febricula, removendus a Machina fuerit. Sic demum rediit pedetentim manuum motus: ut multum ſe delineando, pingendoque, exerceret; auram liberiorem, unam alteramve horam ambulando, caperet; et reſtitutus tandem omnibus propemodum functionibus, domum ſuam die 28. Martii repeteret.

Intrat die Aprilis 8. uxor, nunciatura ſanum quidem Maritum ex Noſocomio domum rediiſſe, ſed

 poſt-

postquam altera die vehementi ira excanduisset, gelidamque copiose hausisset, unaque, ut suspicabatur, vinum, lecto demum affigi, jamque convelli adeo vehementer, ut sanguis ore perflueret: Unde enixe rogat, illum Nosocomio reciperemus. Recipitur, convulsione eodem die cessante, nauseabat, leviore febre detinebatur, abdomine dolebat, de recuperato vero artuum motu perdiderat nihil.

Mox igitur oleosis Enematibus immissis, scybala antiqua deposuit, vomuitque pluries. Enemate consimili crebrius iterato, admotis ventri universo Cataplasmatibus, assumptis Oleosis internis, Emulsis, Paregoricis, levioribusque Neuroticis, sedabantur utcunque symptomata; at vero ex tendinum subsultu Convulsiones præ foribus adstare monuit. Accessit Amaurosis perfecta, tum & Ischuria vera, quam Cathetere, ad duas libras urinæ educendo, solvimus. Dormientem videbamus leniter convelli, semisopitum delirare, febricitareque; bis autem terve mori visus, toties ad se redibat, Amaurosin perpetuo conquestus: tandem Aprilis 11. ad sextam in aurora horam exspiravit.

Thermometrum *Fahrenrheitianum* bis die admotum illi, quantocunque tempore in Nosocomio fuit, aut naturalem 96. graduum calorem notavit, aut uno alterove duntaxat gradu majorem. Mortuo vero eidem actutum adplicatum, notavit primis V. minutis gradum 96. idemque & altero, & tertio, & quarto V. minutorum spatio; sic ut per $\frac{1}{3}$. horæ partem calor naturalis designaretur. Quinto autem spatio V. minutorum gradus 95. notabantur: sexto $94\frac{1}{2}$. gradus, & septimo 93. Conferri possunt cum hac observatione, quæ circa mortuorum calorem pluribus hujus Operis locis communicavi.

§. II. Cum homo convulsus mortuus esset, Legem cadavera ante binos dies, a morte expletos ap-

aperire vetantem, observare debui, adeoque tunc demum aperui. Consulenda hic Tab. I.

Solo Abdomine pro more inciso, ejusdem Viscera in situ contemplabamur, & *Hippocratem* Hepar in Thorace locantem, ut sæpius, ita iterum hic, omnino justificabamus. Plano quippe ad infima Costarum omnium elevato, Hepar intra Thoracem delituit universum, excepta portione Lobi minoris, Ventriculum in sinistro Hypochondrio obvelantis, Costarumque sinistrarum arcum præter propter contingentis.

Porro in hoc homine, quamdiu viscera sua in hoc situ gessit, si quopiam Jecoris vitio dextro in latere laborasset, nunquam id externus docuisset contactus. Præterea, si sinistro suo lobo intumuisset Jecur, an non facile pro eo aut Splenem, aut Pancreas, aut ipsum accusassemus Ventriculum?

Oggeret forte quis durum Ventriculi tumorem manifestum fieri, eo quod ille ab Ingestis fiat versus anteriora protuberantior, vomituque facto concidat; hincque saltem Ventriculum primario affici evidens esse.

Sed huic repono 1mo. Ventriculum vario sæpe spatio locari, nunc in latere sinistro mox sub Diaphragmate, alio in corpore magis in medio, aliquando æque dextro, quam sinistro in latere; vel sæpe detrusum sub latiore Hepate, cum elongato deorsum versus Oesophago, sic ut intra Umbilicum & Hepar emineat, quemadmodum pluries præcedentibus demonstrationibus patuit. In aliis cadaveribus Ventriculus ore sinistro attingebat quidem Diaphragma, verum sic a Colo, & Hepate, deorsum premebatur, ut orificio suo dextro vel perpendiculariter, vel oblique, versus umbilicum inveniretur. Simile quid tertium cadaver nos iterum docebit. Vel sic, ut Ventriculus ingens totam Epigastrii latitudinem explens,

 post

post tympaniticum Colon abscondatur totus, posterioraque versus compressus nulla sui parte externo pateat contactui. 2do Cadavera pluries docent Ventriculum innocuum mox a repletione, imo sub ipsa repletione, vel ideo vomendo se exonerare debuisse, quod aut turgidus Splen, aut tumefactum Hepar, aut monstrosum Pancreas, aut protuberans tumore omentum, aut assurgentes ex Mesenterio tumores, aut caput magnitudine æquans Ren, Columve tympaniticum, quamcunque impediret Ventriculi expansionem. Unde liquet *ex sede tumoris, & doloris*, ægerrime sæpe determinari posse, quodnam Viscus primario affectum sit.

Notandum tamen est Jecinoris molem naturaliter in nonnullis aut multum, parum, aut nihil infra costarum eminere margines; in aliis vero, ut in hoc, sequentibusque cadaveribus, præternaturaliter, ac morbose, tam alte delitescere.

Notandum & aliud in hoc & sequentibus cadaveribus. Tympaniam refert Colon hic præprimis; referunt aliquantum & tenuia intestina. Porro intestina tympanitica amplitudinem æque quam altitudinem Abdominus expandendo, sibi spatium conciliant, ventresque formant monstrosos. In his vero quos Colica Pictonum sustulit, Tympanites vel ideo ventrem non expandit, eo quod symptomate pathognomico venter sic contrahatur, ut, ceu planus asser, contingat fere prominentem Vertebrarum spinam, referatque perpetuantem in hoc morbo *Tetanum.* Data itaque Tympanias causa, Hepar, Splen, Pancreas, Ventriculus, Diaphragma, in altum ferantur, necesse est.

Hepar hujus hominis valde latum, sic majorem minoremve lobum unitum inter se habuit, ut citra vel minimum concretionis vestigium, unicus modo lobus esse videretur: plaga autem albida hic medium

ibi integrum digitum lata, zonæ inſtar, univerſum viſcus a dextra parte in lævam cingebat.

Veſica fellis viciniam ſuam nihil omnino, tranſſudando, tinxerat, ut bilem flavam deeſſe ſuſpicarer. Et ſane educta ex veſicula rubellam nobis ad candelæ lucem referebat ſaniem. Sed candela fefellerat, ut poſtera luce color vere aurantius demonſtrabat.

Splen ſanus, parvus, infra Coſtarum margines non prominulus, poſt Ventriculum ad dorſum adpreſſus erat. Fruſtra eum quis loco ſolito quæſiviſſet. Cum id toties viſum, & in ſequentibus adhuc obſervabitur, intelligimus *Hepatitidem* aliquando dari, in qua, in conſueto ſplenis domicilio perceptus dolor, materiæ morbificæ coctionem, & excretionem, neutiquam deſignaret. Vid. *Boerhaave* Aphor. §. 923. n. 3.

Colon nunc deſcribendum; quod prius quam enarrata Hypochondriorum viſcera perluſtraremus, in ſitu, nequid turbaretur, examinavimus. Saccus Cœci, criſta oſſis ilei quatuor digitis latis altior, omnino naturalis erat. Colon inde adſcendebat inter Hepar & coſtarum arcum ad altitudinem fere octavæ coſtæ: flexum inde, oblique deorſum deſcendebat, ſecundum crepidinem Jecoris, adſcendebatque iterum ſub Ventriculo ſurſum ultra coſtam nonam ſic, ut ſuum lienarem dictum flexum perficeret eo in ſpatio, quod inter Diaphragma, Coſtas, Lienem, ac Ventriculum, intereſſet. Deſcenſurum autem inde verſus Ileum ſiniſtrum, medio fere itinere, ex amplo anguſtum admodum, & tuberoſum fiebat, mox vero ex Ileo ſiniſtro prodeuns in amplum valde ſaccum digiti longitudinis dilatabatur, moxque iterum coarctabatur ſimili fere longitudine, ac tandem abibat in Rectum; quod ipſum Rectum inteſtinum in media ſui parte ſic contrahebatur, ac ſi filo conſtrictum eſſet.

Erant autem omnes hi loci coarctati vehementer crassi, & indurati.

Considerato hac ratione Colo toto, facile colligimus *dolorem colicum communem* mentiri Hepatitidem potuisse, mentiri Splenitidem, Pleuritidemve, si ex solo loco affecto quis judicaret: Diagnosis igitur horum non formanda morborum est, nisi consultis prius singulorum symptomatis.

In intestino *Ileo* plagæ multæ inflammatæ, imo hinc inde fere gangrænosæ: quo vero loco in Cœcum intraturum erat, concreverat digiti longitudine, una cum suo Mesenterio, hinc, & inde, ad Peritonæum in lumbo, ope fortissimæ membranæ. An non hinc actionis Intestini insigne impedimentum? Et an non intelligitur inde causa doloris, quem in eadem plaga sæpe conquestus erat, & ob quem se frequenter in id latus incurvabat?

Ventriculus magnus, sex Libras medicas continens, parte dextra rugas villosæ tunicæ exhibens maximas, multas, solidasque: pone pylorum autem in villosa tunica inflammatio lata conspiciebatur, aliaque inflammatio amplior versus ejusdem lateris fundum. In tunica vero Ventriculi extima inflammatio dira jam fuscopurpurea, correspondens exacte cum inflammatis tunicæ villosæ plagis. Concludebamus primo Ventriculum inflammatione, in Gangrænam abeunte, in tota sua substantia laborare: derasa tamen prudenter tunica interna vehementer nos errasse omnes intelligebamus; nam minime inflammata, sed vere alba apparuit tunc tunica Vasculosa.

Cor parvi hominis magnum, utroque in thalamo æqualem circiter sanguinis, ejusque grumosi, copiam gerens. Cor dextrum flaccidius, nec in parietibus crassius; sinistrum vero solito longe & durius, & crassius.

Pul

Pulmones boni, excepto lobo dextro ſuperiore, qui duritiei ſcirrhoſæ fuit; non connati cum pleura, niſi leviter in dorſo.

Cranium craſſiſſimum. Dura Mater bona. Pia Mater aneuryſmatica & varicoſa tota; magis tamen in ſiniſtro, quam in dextro Hemiſphærio. Sinus ſuperiores admodum parum Lymphæ gerebant. Plexus choroidæi craſſi, longique; pallidi vero toti.

Tubera, quæ hoc hominum genus gerere in dorſo manus ſolent, eaque mobilia vel immobilia, in hoc homine fuerant ſemper immobilia: nec mirum: non enim illa in tendinum Vagina, ut ſæpe, ſed in oſſis Metacarpi ſecundi & tertii capitibus ſedem habebant.

In morbi Paroxyſmo ultimo Nauſeæ aderant, Vomitus, Abdominis dolor, Febricula, Sanguinis ſeu ſputum, ſeu ſcreatus, & Capitis dolor, qui, ut ipſi a ſeptimo Paroxyſmo frequens, in hoc ultimo perquam moleſtus fuit. In omnibus Paroxyſmis Vomitu vexatus eſt. In Paroxyſmo octavo primum convelli cepit; forte a præpoſtero dato Emetico. In Paroxyſmo ſeptimo levis duorum digitorum Paralyſis adfuit; gravis in nono, ſed medicabilis; nulla in Paroxyſmo ultimo. In ipſoque hoc ultimo vera Iſchuria, & Amauroſis perpetua. In omnibus autem Paroxyſmis, imo & lucidis in intervallis, alvo emiſſa ſunt compacta rotunda parva ſcybala.

§. II. L. W. quadragenarius, 20. Nov. 1764. in Noſocomium eſt inductus. Febri acuta ante octennium; Febre tertiana novem menſium, ſponte demum fatiſcente, ante decennium laboraverat. Tinctoria arte olim, ab annis autem 12. circiter ceruſſam in pollinem, pictorum in uſum, terendo, victum ſibi comparaverat. Nullis in Diæta exceſſibus

bus ſibi nocuit, perpetuoque alvo bona gaviſus eſt.

Biennio abhinc elapſo anxietatem præcordiorum experiri cepit, idque cum maxime ſub oſſe ſterni, alvum tardiorem, ventris, lumborumque dolorem: hæc tamen omnia, venæſectiones & Purgantia intra octiduum fugarunt.

Integra poſthac ſanitate annum gaviſus, ſecundo incidit in morbum eundem, ſed multum per omnia graviorem: inſultûs quippe prioris ſymptomatibus nunc euns redeunsque Iſchuria, ac brachiorum inchoans paralyſis, ſe junxerunt; ceſſante autem paroxyſmo, ſiniſtrum genu immenſam excrevit in molem. Paucis tamen aſſumtis medicamentis, & creta Colonienſi in charta cerulea ad genu admota, concidit genu, & rediit ſanitas, expletis octo ſeptimanis.

Ineunte Septembri morbus ipſum tertio quidem prehendit, ſed pedetentim, ita ut laborem ſuum utcumque adhuc proſequi poſſet, cum gravi præcordiorum, eaque ſub ſterno potiſſimum, anxietate. Alvus tandem penitus dies complures clauſa, purgantibus, emeticis, clyſteribus, fruſtra a Balneatore ſollicitabatur. Acceſſit dolor, a comeſtu auctus, pone umbilicum, eum in modum Inteſtina comprimens, ac ſi inter duo veluti proela premerentur, venterque non modo non prominulus, ut antea, ſed planus, durus, introrſumque retractus videretur.

Ab hoc tertio morbi inſultu Paralyſis ſe manifeſtavit impedito digitorum motu, impedita manuum extenſione, impedita brachiorum, humerorumque, elevatione. Thermis *Badenſibus*, ut æger prior, ita & hic uſus eſt incaſſum. Utriusque manus dorſo tuberculum craſſum inhæret, immobile, duritie oſſeum, in dextra rotundius, planius autem & anguloſius in ſiniſtra. Humerorum ac brachiorum integu-

umenta, & musculi flaccescunt. Pedibus insistens, oto corpore tremit.

Huic homini mox ictus electricos quinque adpliui, augendo sensim primo ad 50. tandem ad 100. ctus, in Corona multorum ad machinam assidenti. rictio partium paralyticarum, totiusque Spinæ orsi, pannis laneis fumo Masticbes, Olibani, & accarum Junip. penetratis, bis die, toto, quo nois affuit, tempore, instituta est; idque, ut verbo noneam, religiosissime observatum fuit in omnibus, ui hocce morbo apud nos decubuerunt. Medicaenta autem interna fuêre hæc: ℞. Sap. Ven. Gum. amm. Mass. pil. Ruffi, Terræ fol. tart. à r. j. Thereb. q. s. M. f. pil. gr. IV. sumsit quois trihorio illarum duas, cum aqua primum, dein um infuso Abrotani, tandem cum Uncia hujus Miuræ. ℞. Spir. C. C. succinati dr. ij. Ol. Still. uccini, Menthæ, Lavendulæ, cum sacchari albi r. iij. in Elæosaccharum redacti à gtt. iij. Syrup. Enue Camp. unc. j. Spir. Menthæ unc. β. Aquæ still. orism. ℔. j. Intereaque temporis Vesicans latum npositum Nuchæ est aliquoties. Bisque in septiiana unc. V. Aq. Lax. Vienn. datæ.

Tandem 12. Jan. uti cepit hoc Vino medicato: . Limatūræ Martis non rubig. unc. j. Cort. Maell. & Cinam. à dr. ij. Corticis Peruviani unc. j. ulvis grossus spatio 24. horarum digeratur calide um libris iij. vini austriaci albi, in phiala alta cheica. Hujus vini primo sumsit omni trihorio uniam mediam, deinde integram.

Manifesta jam fiebat Paralyseos emendatio; longe anifestior autem, postquam tertia usus hujus vini edicati septimana febre 12. horarum, cum diuturiore frigore interno, externorumque calore, corptus esset.

Cœterum toto tempore, quo in Nosocomio fuit, ca-

calor mane, ac vespere semper thermometro exploratus, raro naturalis fuit, sed sæpe gradibus binis, nec raro tribus, aut quatuor, calorem naturalem superavit.

Die 28. Martii gratia nobis acta, Artem tinctoriam resumsit, eamque exercuit inculpate, quamdiu a plumbi tritura religiose abstineret; vix vero se eidem addicebat, quin recrudescerent dolores colici, stercora caprarum similia laboriose redderentur, humerique cum brachiis hebescere inciperent. Uxor autem, quæ in terendo plumbo ipsi ab aliquot retro septimanis auxilio fuerat, idem cum illo malum conqueri cepit. Historia uxoris suo ordine enarrabitur.

Contingebant porro hæc Junio mense. Utrisque dabatur largum infusum Fol. Sennæ cum Manna. Probe autem inde purgatis pilulæ utrisque dabantur eæ, quibus maritus olim diu usus fuit.

Tandem 10. Julii, qua hora undique advolantes pauperes juvare soleo, homo hic Nosocomium ingressus, interea, dum suam vicem expectat, cadit, totoque corpore convellitur, facie maxime, & pectore; cum spuma non tenaci ex ore proflua. Lecto mox impositum examinantes, deprehendimus pulsum celerem, ac ventrem durum valde, & introtractum. Cessante convulsione potus laxans, enemata, epithemata, neurotica, paregorica, oleosa alvum probe solverunt, & cum eadem cerasorum quos devoraverat, nucleos; vena brachii secta vehementem febrem moderata est, convulsionesque fregit, ita ut per aliquot dies spe aliqua nos lactaret verum die 16. Julii ab hora sexta pomeridiana, in secundam noctis, convulsus perpetuo fuit, convulsus periit.

Cadaver in frigido subterraneo loco horas 54 conservatum, die 19. Julii publice aperui.

In

Inciſo abdomine, ac late patente, nihil omnino idere præter Inteſtina erat. Nihil enim Hepatis, ihil Splenis, aut Ventriculi apparuit, excepta huus portiuncula, Colo inteſtino ſub cartilagine enſiormi inſidentis. Tenuia inteſtina omnia ſolito amliora, Colon dextro in latere, ſuoque transverſo in Epigaſtrio itinere, longe ampliſſimum.

A latere umbilici, paulo magis deorſum, *Inteſtini Ilei* pars ita complicata erat, ut à portionibus ejusem inteſtini, utrimque intumeſcentibus, omnis jus cavitas prorſum deleretur. An ſimile quid, idue durabile, verum Ileum non generaret? Proabile admodum a cauſa conſimili Ilei inteſtini conigiſſe rupturam, *Rat. Med. Part. IX. Cap. de Ileo.*

Paulo inferius, *ejusdem inteſtini portio* ex latiſſima xpanſione in ſubitam ejusmodi anguſtiam abibat, t lagenam referret ventroſam anguſticollem. None a tali cauſa inteſtini introſuſceptio metuenda? Ex utraque hac obſervatione conſtat, in Pictonum Colica non inteſtina craſſa duntaxat, ſed & tenuia egenerare, & morboſa reddi. *Vid. Tab. IV. Fig. 2.*

Diſtentiſſimæ *Veſiculæ tranſſudante bile* Hepar, Coon, Jejunum, ac Meſenterii portiones profunde ngebantur. Sed undenam idem aurantius color jusdem inteſtini Ilei portionis, duorum pollicum ongitudine, uti & meſenterii, verſus ſiniſtram Coam? Nec non paulo altius in ſiniſtro latere, lonitudine 5. pollicum, paulo minore intenſitate cooris? *Petrus Milo*, Henrici IV. Regis Galliarum rchiater, in ſimili cadavere demonſtravit, præente *Citeſio*, inter Jejuni Inteſtini tunicas tumorem nſerini ovi magnitudine, ſinceram bilem, eamque ruginoſam, profundentem. An copioſa bilis conulſiones excitaret, effundendo ſeſe in varias Inteinalium membranarum plagas? An vero potius empore convulſionum hæc Ilei inteſtini pars, con-

vul-

vulsione distracta, pro tempore Vesiculæ bilis pro-
xima jacuit, & a vehementer transsudante Bile si
fuit colorata?

Colon intestinum diametri tribus pollicibus majo
ris, in latere sinistro supra partem Ventriculi sini-
stram transcendens, iter suum terminabat ad illu
spatium, quod inter 5. ac 6. costam, numero a su
perioribus ducto, interjacet. Inde supra lienen
deorsum reflexum, in angustum abibat, moxque in
de amplificatum, alteram formabat angustiam, ver
sus cristam Ilei tertiam, ac tandem, antequam i
Rectum abiret, quartum digito longiorem. Vid. Tab
2. cum explicatione.

Numquid Coli tympanitici tam alta sedes, in hi
morbis pluries observata, non explicat illam huju
hominis, aliorumque hoc morbo afflictorum, per
ceptam ad præcordia anxietatem? frequentesque do
lores?

Notavimus in hoc Cadavere hæc ipsa angusta lo
ca Intestini, adeo dura, & incrassata non fuisse
quam quidem in præcedente, & mox subsequente
agitatione enim, ac contrectatione partium, ae
copiosus, per intestina transmissus, hasce easdem an
gustias multum dilatabat. Nunquid in hoc homine
nisi eum convulsio peremisset, restitutio vitiatæ in
testini formæ adhuc non fuisset sperabilis?

Coecum intestinum in diverticulum abibat, quo
in quavis dimensione octo pollicum diametrum ha
bebat.

Colo elevato, *Ventriculus* apparuit, contingens la
teris sinistri costarum arcum, & sub Colo exple
totam Epigastrii latitudinem, ita ut ad arcum dextra
rum costarum formaret Pylorum; ut fig. 2. exh
bet. Anteriore, eaque media sui parte, latitudin
binorum pollicum, admodum inflammatus fuit, in
flammatione tamen ad intimiores tunicas non se p

n

netrante. In interiore autem ejus parte, prope lævum orificium, plures insulæ rubræ conspiciebantur. Pylorus angustior, & annulo duriore incompleto munitus. Symptomata Ventriculo, in hoc homine, propria, potuissent sub larva aliorum morborum imponere Medentibus, præ visceris latitudine. Pluries ventriculos demonstravi similes.

Hepar totum sub Costis reconditum, ut digitis, oculisve, nihil ejus usurpari posset; colore pallido-ruffum, & lata crepidine lividum: livor, dum præscindebatur transversim, mediæ lineæ crassitudinem habebat. Situm autem adeo dextro in latere Hepar, ut nihil ejus sinistrum Hypochondrium haberet.

Vesicula fellis, ovi gallinacei magnitudine, copiosam, eamque colore aurantiam, bilem continebat; sita autem non pro more, sed ad extremam dextram Lobi majoris oram, interne. Quippe Pylorus, sub arcu Costarum dextrarum situs, orsumque inde Duodenum, hunc vesiculæ situm omnino poscebant. Ita ut hæc minime vitiosa degeneratio fuerit, sed conditio situsque naturalis.

Pancreas octo pollices longum, quatuor altum, sed planum, pluribus in locis durius, in medio vero omnino cartilagineum.

Lien naturalis, colore, substantia, mole, post Ventriculum in latere sinistro absconditus, inferiore sua parte tribus minimum digitis ab infima Costarum margine remotus, altiorque; ut clauso abdomine nihil de eo tangi potuisset.

Itaque in hoc homine, sive hic Hepatis, Splenisque, situs fuerit naturalis, sive in repetitis morbi insultibus genitus, non potuit ex molli Hypochondriorum attactu utriusque hujus visceris integritas laudari: cum utrumque vitiosum esse potuisset, modo a nobis, attactu saltem, non indagando.

Renes boni, nisi quod dextro parum admodum adesset substantiæ dictæ corticalis.

Olla cranii prudentissime resecta, nulloque liquido extillante ex plaga una, alteraque *Duræ Matris*, a serra sauciatæ, vidimus *Duram Matrem* bonam, polyposum in sinu longitudinali sanguinem, & effusum hinc inde mucosum, ut videbatur, liquidum inter Cerebri sulcos: Pia Matre vero perscissa, vere limpidum apparuit. *Pia Mater* solito plus infarcta sanguine, haud copioso tamen.

In Ventriculis utrisque superioribus, in ventriculo tertio, & in quarto, ne guttula quidem aquæ. Nec liquor ullus in basi Calvariæ. Plexus Choroidæi crassi, & colorati. Substantia cerebri attactu veluti pinguior, & digitis adhærens.

Thoracis utroque in cavo paucula rubella aqua.

Nulla in *Pericardio* aqua; sed forte unica duntaxat dragma liquidi rubelli, quod an a transcisso Pericardio? Id enim, in extima saltem tunica sua, & in hoc homine, & nuper in puero, vasa rubra nonnulla habere manifesto licuit.

Cor utrumque sic vacuum, ut ne guttulam aut grumum quidem sanguinis in suis habuisse cavis certissimum sit: primo quidem intuitu ad dextri cordis parietem, inter columnas, sub iisdemque, sanguinem subnigrum videre videbamur; at vero auferre eundem, ablueree conati, convincebamur nihil adesse sanguinis, sed mediam internam hujus thalami partem ex inflammatione jam gangrænosam esse Grumosus sanguis in finibus venosis. Perscissa utrisque Cordis Ventriculi substantia hepatici coloris fuit.

Pulmo dexter lobo superiore adhæsit, cohæsione membranacea, cum Pleura; ad dorsum vero tota longitudine. Ambo facie anteriore coloris cinerei

va

variegati; tota vero superficie laterali, ac postica, præ intensa rubedine fere nigricantes.

Cohæsio dextri pulmonis cum dorso, non videbatur omnino fortis esse, cum facili negotio solveretur: exemtis autem Pulmonibus patuit me in hac cohæsione solvenda ipsam dilacerasse Pleuram, utpote hic facile dilacerabilem.

Sed hæc eadem *Pleura* rubebat, sic ut totus Thorax internus panno scarlatino succingi videretur. Primo adspectu Pleuram a pulmonum accretorum dilaceratione sanguine maculatam ratus, sanguinem ter quater spongia nitida abluere satagebam, sed frustra: felicissima enim Meningum Cerebri injectio nunquam tot vascula impleta exhibuit, quam inflammatio in hac Pleura, tam qua costas universas, a summo jugulo, ad infima quæque succingit, quam qua Diaphragma.

Ruberrima hæc Pleura in cameræ sinistræ inferiore ac media parte separata apparuit, inque bullas elata, alias pisi magnitudine, alias fabæ, únam digiti dimidii. Suspicabamur primo, ne dum Cor cum Pulmone ex Thorace solvebamus, aër inter laceratam Pleuram, Spinamque subintrasset: verum constiterat, vel antequam hæc viscera eximeremus, bullas illas jam conspicuas fuisse. Forsitan dum in dextro latere Pleuram inscius lacerabam, aer furtim subinsinuavit sese, penetransque sub facile separabili membrana bullas illas exhibuit, antequam viscera eximeremus Thoracis. Unde si de reperto ibidem aëre nihil peculiare concludere fas sit, saltem Pleura hæc & vasculosissimam esse se, contra eos, qui id negent; & vehementi inflammatione, facillimaque separatione, se admodum vitiatam esse ostendit.

§. III. *Industrius Chemicus & Pharmacopæus*, annos natus 44. a quadriennio affligi cepit levioribus

 ac

ac brevioribus Colicæ Pictavensis paroxysmis; a biennio autem sævioribus, crebrioribusque; sic ut quovis ferme alterno mense duobus, tribusve diebus sævirent: tandem vero prima Aprilis hujus, quem vivimus, anni, paroxysmo affligi cepit omnium sævissimo, & demum funesto; sic tamen ut dolores quandoque pluribus, paucioribusve diebus, vel minuerentur, vel conticescerent; & homo a morbi reliquis eximeretur symptomatibus.

Nihil detexit causarum Examen, nisi & vini Austriaci data occasione abusum, & Emplastrorum, quorum in compositionem Plumbum, Cerussa, Minium, aut singula, aut juncta concurrunt, copiosam ac crebram confectionem.

Gravissima omnia fuere hic Symptomata; dolor intolerabilis, prope umbilicum potissimum, introtractio summa Abdominis, alvus ita clausa & introtracta, ut Pharmacopæus Clysma immissurus vix podicem invenire penetrareque posset, fæces alvinæ ovillorum similes, inchoansque Crurum Paralysis. Solus deerat, qui aliis vix deest, Vomitus; deerat etiam, quæ multis deest, Ischuria; sed aderat ejus loco Dysuria. Cum soluto multum Paroxysmo hoc graviore, curam lactis incepisset, vomuit aliquando idem colostratum, sed Sapone veneto multo, & Lap. cancr. superavit Vomitum. Pervenitque tandem Medicus methodo ei consimili, quam in prioribus observavi, ad tantam morbi emendationem, ut symptomata omnia multos dies silerent, & ut curru hinc inde exspaciaretur, quia vires pulchre redibant. Verum postea flatus hominem misere cruciarunt, & fere semper dolorem in epigastrio, & dorso, lumbisque, ac si perforaretur, conquestus est. In Consilium vocatus ab ejusdem præstantissimo Medico *Seredi*, suasi emulsiones camphoratas & paregoricas, una cum frictionibus

& dolentis dorſi fotu anodyno, enematibusque quotidianis oleoſis, continuaret. Biduoque poſt vidi illum jam ſurgentem, obambulantem, flatus commode expellentem, meliore appetitu, ſomno, alvoque, gaudentem. Tandem vero die 17. Aug. tam bene ſe omnibus functionibus habuit, ut iter quoddam cum amicis animi recreandi gratia decerneret, ad meridiem lætus menſæ cum aliis accumberet; hora autem ſecunda de rebus domeſticis componendis multa confabulatus, Non bene, inquit, me habeo; porrigite mihi acetum: dum vero illud quærunt, moritur.

Die 19. Aug. ad ſecundam pomeridianam ſepeliendus erat, nec vel per horam ſepulturam differri, negotia illis in ædibus peragenda, ſinebant. Sed hora hæc eadem erat etiam quadrageſima octava a morte. Hinc legibus, quantum poſſibile, ſatisfacturus, non niſi mox ante ſepulturam incidi cadaver.

Integumentis inciſis ab oſſe pubis ad uſque ſternum, cum caſu artus ſuperiores moverem, mirabar in humeris, brachiis, manibus, digitisque, viventis ſimilem flexilitatem; vultumque obvelatum revelans, ſtupebam veluti vivi hominis faciem, minime pallidam, extenuatamque; oculis tamen turbidis & obfuſcatis. Certam autem mortem tum tempus a morte elapſum, tum irritatio inciſione facta, tum oculorum conſpectus, evidenter docebant. Pluries tale quid contingit in cadaveribus obſervare; ita, ut haud omnino univerſalis ea Lex ſit, ſecundum quam quosdam Scriptores video ſic certam mortem determinare, ut rigor cadaveribus proprius adſit; rigiditate nimia, nimiaque flacciditate, mortis poſt ſe relinquentibus incertitudinem.

Aperto Abdomine ilico multum in eo ſanguinem effuſum offendebamus: intacto tamen eo, nequid

 tur-

turbaremus, ad viſcerum in ſitu examen nos accinximus.

Principio nullum *Omentum* adeſſe viſum eſt, niſi ſupra unicum Colon. Idem tamen evolutum magis, videbatur ad 2. 3. latos digitos poſſe explanari. Confuſa nihilominus fuit omnis Omenti idea; cum, ut mox patebit, Colon inteſtinum variis ſuis flexibus Ventriculum ad dorſum adplicaret, ſuoque in ſitu turbaret ſic, ut illa Omenti portio, quæ fundo Ventriculi adnaſcitur, diſtracta omnino difformisque appareret, ac nihil minus referret, quam Omentum.

Cœcum Inteſtinum ingens, pugni magnitudine dextro Ileo incumbebat, jamque Colon factum, abibat mox in anguſtam admodum formam dextrorſum; hinc autem aſſurgens, amplificabatur in pugni molem, ut Tab. III. docet. In ea porro ſua amplificatione contingebat Saccum Cœci, & membrana, fibris fortibus inſtructa, longaque, cum hoc Cœci Sacco colligebatur. Facile igitur capitur anguſtam Coli portionem ad Lit. B. compreſſam omnino imperviamque fuiſſe, quando Cœcum & Colon Materia quacunque replerentur. Et ſi quis conſideret anguſtam hanc, & compreſſam Coli portionem, non modo ſub Cœco Inteſtino, Coloque, verum etiam ſub ampliſſimo mox deſcribendo, & ad Lit. V. U. in Tab. III. repræſentato, Duodeni Inteſtini Sacco, inventam fuiſſe, hanc ejus compreſſionem eo majorem intelliget. Debui autem hanc eandem portionem veluti ſupra Duodenum delineare, ut qualis fuerit, appareret.

Porro amplificatum hoc Inteſtinum Colon adſcendebat ad marginem ſiniſtrarum Coſtarum ante Hepar, nec altius conſcendens in tranſverſum ſe flexit; medium vero Epigaſtrium tranſgreſſum, adſcendit oblique ſurſum, idque ad Coſtam quartam

uſque,

usque, numero a superiore costa ducto, in ipsum usque costæ arcum. Hic vero loci flexit se, & oblique, versus medium Epigastrium, sub priore ejus adscendente parte decurrens, assurgebat, jamque ab illa Compressione liberum abibat in dilatatum admodum, attenuatumque, ac vix ligamentosis fibris donatum, tubum; & sub Colo, oblique sursum adscendente, se subducens, cursum suum consuetum in latere sinistro versus os Ileum instituebat. Hoc vero in itinere primo in prætenuem canalem, qui ad Lit. L. punctulis notatur, vix penna anserina ampliorem, abibat: inde vero mox in amplum sesquipollicis antrum se expandens, alteram formabat coarctationem, minimo digito non crassiorem, pedis præter propter longitudine; donec sinistro in Ileo flexisset sese, formaretque iterum dilatatum quendam Saccum; ter autem adhuc affectans talem & amplificationem, & coarctationem, in Rectum tandem abibat.

Sed ab interno latere primæ Coli amplificationis, & supra ejusdem Coli coarctationem, & compressionem ad Lit. B. notatam, Saccus deprehendebatur globosus admodum, ac vehementer dilatatus. Saccus hic conjungebatur expansione membranacea cum prima Coli amplificatione, & arcte connatus erat ad Mesenterii fere centrum in Lumborum summitate. Expansione autem membranea ista prudenter soluta, patuit Saccum hunc ipsum Intestinum Duodenum esse, ad sex transversos digitos dilatatum, moxque abiturum in Jejunum. Pylorum tunc, & dextram Ventriculi partem, Duodenum sponte monstrabat.

Ventriculus post degenerascentem Coli Fabricam sinistra sui parte latebat, dextra vero deprimebatur ab Hepate & a Colo sic, ut sub transversa Coli parte descenderet, indeque emergens Pylorum formaret. Tab. III. Lit. T.

Qui hanc Anatomen non vidit, ægre capiet Pylorum tam inferne reperiri, Duodenum inde per sex latos digitos deorsum petere, & in expositum mox antrum, in eadem altitudine cum prima Coli amplificatione, abire: quippe solita Abdominis capacitas haud bene videbitur ipsi tot admittere dimensiones.

Hunc autem rogo quam altum, longumve, hoc Abdomen fuerit, attente considerare velit. Colon enim tum amplitudine, tum longitudine, enormiter auctum, Diaphragma in altum vehementer protrusferat, ut id non in arcu Costarum tantummodo, verum etiam anterius in expositam ante adscenderet altitudinem. Quin & idem Colon, ab arcu costarum sinistrarum, ad duos digitos latos in dextram Epigastrii partem reflexum, indeque assurgendo se convertens in latus lævum, Hepar valde compressisse, unaque cum Diaphragmate sursum trusisse; eademque de causa mucronatam Cartilaginem in anteriora admodum incurvari debuisse; evidens est.

His ordine examinatis, licebat demum in causam inquirere, quæ eam nobis effusi cruoris copiam exhibebat, ut facile omnem fere vitalem cruorem, sive grumosum ad superficiem & latera molis intestinalis, sive coagulatum versus lumbos hærere existimarem. Diu prudenterque cuncta rimati, deteximus tandem ingentem in vena Cava, mox sub Diaphragmate hiatum; ex quo dum Venam Cavam premebamus, paucus in eadem residuus sanguis exprimebatur: digitus postmodum in corde dextro inductus in Cavam, per idem foramen, seu hiatum, suo apice prodibat.

Sed quid hanc Venam dilaceraverat? Cum hæc adeo firmiter cohæreat postico Hepati magnarum Venarum ope; cumque id ipsum Hepar expositis de causis in altum fuerit vehementer elatum; eoque magis, quo Colon ab origine sua, usque ad suam primam coarctationem, copiosioribus fæcibus, ac

flat.

latibus turgeret; facile intelligimus Venam Cavam, oco ferme immobili hærentem, continuata illa vioenta Jecoris protrusione in altum, sensim extendi, longari, debilitari, extenuarique debuisse, & tandem omnino dilacerari, subitamque, effuso vitali cruore, mortem inferre.

Cor externum pingue valde: internum utroque Cavo vacuum. Liberi pulmones: sinister ad dorsum tantum nexus.

Cranii aperturam instans mox sepultura vetabat.

§. IV. *Eva W.* annorum 60. vidua hominis, cuus historiam §. II. dedi, quamque una cum Marito Colica Pictonum nuperrime affligi ceptam innui, omi suæ hoc morbo tam graviter ægrotavit, ut illi, veluti morti proximæ, omnia Sacra administrarentur. Hæc tandem 19. Julii gestatorio in Nosocomium llata, hanc nobis anamnesin fecit.

Variolas & morbillos in infantia perpessa, adolecentiam suam sana transegit: maturius gavisa, maturiusque privata suis, omni cæterum nota bonis, Catameniis. Bis nupsit, primo matrimonio gemina beata prole, altero nulla. Elapsis 15. abhinc annis, febre intermittente, spatio fere trimestri, in Hungaria laboravit. Nulla cæterum incommoda patiebatur, nisi quæ adventanti adscriberet senectuti, vires quippe minores, artuum tremores vagos, cephalæam.

Duodecim ultimos annos familiam honestius sustentasse se asserit, Ossa ovilia sicca cremando, redigendoque in pollinem, quo Vasis, Vestimentisque rgenteis, priscum nitorem reddere solent.

Hyeme autem elapsa cepit marito in plumbo tevendo auxilio esse, brevi autem exinde colicos experiri dolores & miram quandam Ventriculi, ut ait, vacuitatem. Haustu Spiritus Vini, nec non externa cum eodem facta frictione, obvolvendoque ab-

domen pannis laneis fumo cumini imbutis, atque tegulis calefactis, subvenire his incommodis sæpe solebat. Alvum segnem, durisque & exiguis scybalis refertam, reddere consuevit.

Quo tempore ultima Mariti defuncti recidiva incepit, quatuordecim circiter abhinc elapsis diebus, cepit & ægrotare ipsa, deperdito appetitu, debilitate majore, ventre dolente, alvo tardissima. Eo 14. dierum spatio bis sibi injectum oleosum clysma, absque ullo effectu; fuitque vena, Medico jubente, secta. Quæ dum secabatur, clysmata prodierunt sine ullis fæcibus, meraca: Paucus fuit, tempore illo toto, somnus. Lecto vero necdum sese addixerat. Die vero 12. Julii enarratis symptomatibus jam multo auctioribus, brachii Venam sibi tundi curat, auctoque postmodum morbo cubare coacta est. Accessit tunc Vomitus, clausa Alvus, Stranguria, Icterus, Venter introtractus, durusque sic, ut mulier asseveret, suis sese digitis percepisse intestina sua, veluti totidem funes, contracta atque tensa in ventre esse: dolore interim omnium maximo perseverante in Hypochondrio dextro. Arcessitus tunc Medicus pilulas 20. præscripsit, duabus sumendas dosibus, unde alvum non habuit, sed vomuit. Die 17. mensis absque ullo effectu sennæ infusum bibit.

Hoc deplorando in statu, die 19. Julii ad nos, ut monui, ducta est, bis in via animo linquens. Debilis admodum erat, grave Caput, & obtuse dolens; venter ponderosus, & in Hypochondrio sinistro potissimum dolens, magisque ad attactum; lingua humida partim albaque, partim crusta crassiore & fusca obsita. Icterus valde flavus. Singultus septies, octies, repetens; quem singula semihora, horæve quadrante, iterantem, toto morbi tempore, habuerat. Urina rara, ac paucissima, & stranguriosa

defe

efectu non excretionis, sed, quod pejus, secretio-
is, quemadmodum immissus catheter docuit. Pro-
ecto ne maritum presso pede sequeretur, magnus
ietus adfuit.

Pulsus blandiri potuisset, quod cæteris signis pra-
is non conveniret; sed bono cum pulsu, modice
ntum celeri, perierat Maritus. Blandiri potuisset
alvus, ab admotis Medicamentis liquida, morige-
continuo; venterque non ultra durus, introtra-
usque, verum mollis omnino & naturalis: sed cum
vo bona ac facili, cum excrementis consistentiæ
ılmenti, cum ventre præterea molli ac naturali,
onvulsiones sustulerant maritum. Attamen, quid
c sub Divinis Auspiciis ars medica valeret, expe-
undum erat.

Quamdiu in Nosocomio erat, venter quamvis ex-
rno habitu, tactuque naturalis, perpetuo tamen
us minus doluit, ultimos dies paucos si exceperis.
ingua semper fusca fuit. Ictericus cutis color per-
veravit. Urinæ, quo momento mingebantur, sem-
er ita fuscæ erant, ut e longinquo adspicienti sub-
græ viderentur.

Quin & morigera tunc alvus mox iterum, dum
osocomio excepta erat, sistebatur, ut toties in his
orbis fit. Unde Aquæ Laxat. Vienn. unc. iij.
si quovis trihorio dabantur; quas cum vomitu red-
ret, multumque inde debilitaretur, secutus sum
ippocratis consilium, jubentis Libro *de Locis in ho-
ine Foës. pag.* 419. si vomitu affectus, debilis a vo-
itu fuerit, ὕπνȣ φάρμακον, somniferum remedium,
hibere: id quod postea *Sydenhamo* lex perpetua
it, post omnem fere sursum, deorsumque, insti-
tam evacuationem. Sedato vomitu, ejusdem *Sy-
nhami* in cura Ilei morbi monitu, repetivi dosin
xantis, idque alternatim toties, donec a purgante

alvus

alvus probe moveretur. Clysmata emollientia, &
oleosa, interea lubricabant caprinis similia excremen-
ta. Ventrem autem ad facilem alvum, leniendos-
que dolores, cataplasmata disponebant. Jus autem
carnis, sive purum, sive cum oleo amygdalino
mistum, parva ac repetita frequenter copia, ali-
mento fuit. Emplastrum de Labdano cum granis
Opii duodecim, totidemque Camphoræ, ventriculi
regioni, quo vomitus citius compesceretur, admo-
tum fuit. Emulsa sitim extinxerunt.

Hisce omnibus auxiliis tanta post triduum ani-
madversa emendatio est, ut Paroxysmus solutu
omnino videretur. Metum tamen nobis incutieba
crescens in diem cum debilitas corporis, tum imma
nis tenuium excrementorum fœtor; testes utiqu
ambo, aut prodromi saltem, Gangrænæ. Quapro
pter a 22. Julii ad 3. Augusti, unciam pulveris cor
ticis peruviani quotidie sumsit, deinde per aliquo
dies ejusdem corticis dragmas sex.

Morositas demum ægræ corticem omnino respuen
tis, nauseæ perpetuæ, & maxime alvus jam pult
instar, & naturalis fœtoris, usui corticis supersede
suadebant; & tentatis nonnullis, quæ gluten, quo
copiosum cum alvo, vomituque prodibat, incide
rent, eliminarentque, tandem sequens formula ade
profuit, ut & diu continuaverit eandem, & alia u
tra non indiguerit. ℞. Sap. Venet. Gum. amn
Terræ fol. tart. Massæ pil. Ruffi â dr. j. Balsam. p
ruv. q. s. m. f. pil. gr. IV. quarum omni tribor
tres sumsit. Paulatim exinde Icterus & symptoma
morbi disparuerunt, & somnus, appetitus, respir
tio, alvus, nitida lingua, urina vix ultra fusca, n
diu stetisset, futuram propediem sanitatem augu
bantur. Ipsaque mulier die 19. Aug. Nosocom
egressa est, me invito, frustraque hortante, ut p
ti

ius per unam, alteramve septimanam suam obfirmaet sanitatem, ne domi, bono regimine carens, recidivam pateretur.

§. V. Famulum aulicum Colica Pictonum, cum lvo pertinacissime clausa, vomituque non compescendo, anno 1763. corripuerat, & Ileus morbus unc audiens, ut talis curata erat. Anno 1764. adora eundem secundo est. In tertiam Septimanam æger periculoso cum morbo luctatus, me vocat. Enemata leosa frequenter, purgantia, & opiata, alternatim lata, Epithemata & Cataplasmata, quæ Ventrem ntegrum, universosque Lumbos, involverent, Emplastrum opiatum ad ventriculi regionem, dataque n potum Emulsa, hominem intra octiduum, citra Paralysin, reddidere sanitati: cura postmodum religiose habita, ut in cunctis ab hoc morbo resurgentibus habenda est, ut quopiam remedio, v. g. casus prioris pilulis, alvus perpetuo libera servetur, ne malum cito recrudescat; & ut plurimo lactis usu exsuccæ partes renutriantur, & rigidæ humectentur.

§. VI. Adam G. annorum 18. patre tinctore genitus, etiam a sexennio tinctoriæ arti addictus, pigmentorum cum plumbo confectioni sæpe assistens, sanus hucusque, nec multis ab annis lecto addictus, nisi ob crus ante triennium ab equo calcitrante commolitum; cepit tandem elapso adhinc anni spatio crudeli hoc morbo affligi, tertioque obstinatæ alvi die, ex datis sibi a Chirurgo militari pilulis quatuor, vehementer sursum deorsumque purgatus est; exinde autem dextræ manus extensorum musculorum Paralysis, deinde & humeri, cum crescente in diem hujus artus marcore, secuta est. Interea temporis levis aliquando recidiva adfuit, sensimque brachium sinistrum eodem, quo dextrum, malo affici cepit. Quindecies Thermis *Badensibus* citra levamen usus est. Quin & Hydropis minæ, qui morbus quando-

que

que Colicam hanc excipit, illum ſex abhinc ſeptimanis elapſis tenuerant, dolentibus, tumentibuſque lumbis, Carpo utroque, utroque genu; hunc tamen tumorem pepulerunt frictiones aſſiduæ.

Die 23. Nov. Noſocomium intravit, manu utraque ſuo de Carpo pendula, carne ſinguli brachii flaccidiore, præſertim dextri. Urinæ ejus ſæpe habuerunt pelliculam ſplendentem, ſplendentemque in fundo materiem. Virtus electrica in corona multorum ſimili morbo laborantium, principio ictibus quinque, dein auctis ſenſim ad 100. numerum, adplicata; pilulæ duæ ex Saponis veneti unc. j. Gum. amm. Maſſæ pil. Ruffi á dr. ij. paratæ, omni bihorio ſumtæ; Frictio bis die cum pannis laneis, fumo aromatico imbutis, adhibita ad Spinam Colli, Dorſi, Lumborum, ad Ventrem, Artusque ſupernos, Juvenem hunc ita reſtituit, ut 12. Dec. lares paternos repeteret, reverſus tamen primum quotidie, dein aliquoties adhuc, ad Machinam electricam. Paralyſis ſic fugata omnis eſt.

Calor quotidie bis thermometro exploratus, paſſim 100. graduum fuit, adeoque calorem naturalem 3. aut 4. gradibus ſuperavit.

§. VII. Joannes V. . . . annum vitæ 42. agens, in longis itineribus olim multus, poſtremis annis fere ſedentarius, Cephalææ a juvene obnoxius, cæteri ſemper ſanus fuit. Jam a 15. annis Cephalæam, quotieſcumque ſe adoriebatur, adoriebatur autem frequenter; frigidis crurum balneis ſe fugaſſe narrat. Conſuetudinem Venam ſecandi, corpusque purgandi, nunquam habuit: nunquam fuit Hæmorrhoidarius, nunquam Podagricus, Scorbuticus, Rheumaticus, Nephriticus, nec, ut aſſerit, lue venerea affectus: Gonorrhœam in juventute unicam paſſus ab eaque lente curatus.

Finiente anno 1763. inter aptandos pedibus cal-

cec

eos tussi subita correptus, dolorem validum ad Ilim dextrum experiebatur, quem cataplasma contiuo adhibitum spatio octidui fugavit. Hyeme adulore corpus ceptum est languescere, imminui appetus, alvus fieri segnis. Lagenam vini Burgundiai, (adulterati forsitan) quotidie tunc, idque longo empore, solebat ad vesperas bibere, ut corpus ium, quod alimentis nutrire prostratus vetabat apetitus, hoc vino roboraret.

Languore in Majum mensem sensim crescente, suito, eoque vehementi dolore Ventris, duobus, triusve pollicibus infra umbilicum, dextrorsum, tum crurum gravitate amborum, ignarus a qua causa, orripitur. Subsequitur febris quotidiana, a Cortie peruviano, per integros 12. dies, præmissis præittendis, dato, vix mitigata.

Urinam suam inspexerat nunquam; jam vero in bre illam asservare a Medico jussus, & rubram esse dit, & arenosam: idemque cum sæpius ipse, tum einde in Nosocomio nos, observavimus. Nunquam men in eadem reddenda doluit, aut incommode abuit; tantum experitur eam a copiosiore sabulo rdiorem, & mictum arenosum, prægressa urina allidiore, præsagire novit.

Mense Junio iterato in Ventre dolens, evomuit urgantia, & vomitu dein continuo, ac febre laboavit. Vena tunc tusa est. Triduo post V. S. terus, isque omnium ferocissimus, Colicæ Pictaviens Paroxysmus eum prehendit, cum manifesta dontis in ventre plagæ pulsatione, cum crurum grastate, cum articulorum genu, & malleoli, dolore. odemque tempore artus superiores graves facti, olentesque, a cubitu autem ad extremos usque ditos paralytici, cum Deltoidum emarcescentia, & nta omnium musculorum humeri, ac brachii utrius-

que

que flacciditate, ut nullo modo carnem, sed mollem potius pulpam, referrent.

Elapsis inde diebus novem, cruribus iterum potuit integris uti, brachiis neutiquam; sanitate corporis sensim redeunte. Præstantissimi Medici multa interna, externaque auxilia, ipsi admoverunt, eorumque consilio Thermas *Badenses* adivit; quorum usu principio levari visus, brevi pejorari cepit, Icteroque corripi, quem secum, licet debiliorem, in Nosocomium tulit. Ex eo tempore, qui nullus fuerat appetitus, aliquoties, ac veluti per saltus, ivit, rediitque, & quinquies parvum calculum cum urina, citra vel minimum dolorem, minxit.

Die 5. Nov. intulerunt hominem in Nosocomium meum. Morbus manifesto Colica Pictonum erat; Nephritis calculosa alius morbus nihil cum Colica illa commune habebat. Indicabatur Colicæ ablatio mente ad Nephritidem attenta, utrum hæc sub cura illius mitigaretur, an vero curam sui peculiarem posceret.

Indicata hic eadem erant, quæ prioribus ægri contulerant, eaque etiam in hoc homine adhibita tanti fuere usus, ut symptomata Nephritica fere omnino conticuerint, & ut Colica Pictonum cum sua Paralysi fere evanuerit. Ergo nec Nephritica Machina electrica obfuit; quandoquidem usque ad 17. Junii, quo die Nosocomio exivit, vix minimam perceperit Nephritidis calculosæ admonitionem, quamvis a principio ad finem usque, spatio scilicet octo fere mensium, paucos dies si exceperis, ad Machinam fuerit admotus. Cæterum ad Paralysin vis electrica optime conduxit, una cum frictione cum pannis laneis, aromatico fumo penetratis, bis die facta, corporis quidem universi, potissimum vero Spinæ Vertebrarum totius, & Ventris. Profuit

Colicæ reliquias, ejusdemque aliquot rariores levioresque recidivas, panis comestus cum copioso nostro recenti, insulsoque butyro, jentaculi more semper, nonnunquam & eo merendarum, assumto.

Porro has leviores, quas dixi, Recidivas, animadvertimus semper cum alvo retardante, & parvis, durisque scybalis referta, contigisse: eodemque tempore conquerebatur lumborum, crurumque dolores, & præsertim dolorem quendam plus, minusve acutum, nonnunquam molestum, modo & anxium, in Hypogastrio dextro, versus inguen, cristam Ilei, & lumbi dextri principium. Ex hoc dolore præsagire solebat colicæ pictonicæ recidivam: & dum Colica hæc, a datis remediis, per alvum scybalosam solvenda esset, experiebatur dicto mox loco, ac si obstaculum quoddam impetuoso sibilo reseraretur. An fabricæ intestinalis degeneratio quædam in hoc homine, ut semper in se gerat causam morbi proëgumenam? an vero ex iis est, quibus Intestinum, soluto Paroxysmo, non ultra contractum manet?

Cum jam dudum esset a Paroxysmo liber, cepit ad vires restaurandas, ac Paralysin efficacius emendandam, in Conserva Menthæ unciam mediam Peruviani corticis quotidie sumere, cui deinde dragma addebatur ferri limaturæ.

Mense Junio ineunte, cum gluten primarum viarum abundaret, optimo cum effectu sumsit quovis trihorio pilulas quatuor, singulas granorum quatuor, compositas ex dr. iij. Sap. Ven. & dr. j. Gummi Styracis Calamitæ, Tartari vitriolati, Massæ pilul. Ruffi. Contulit etiam dubio procul ad restaurandam brachiorum, manuum, digitorumque motum, Serræ ad ligna molliora dividenda usus, quo bis die tum ille, tum alii cum illo paralytici, primo lenissime, tandem strenue, sese debuerunt exercere, ubi remediis prioribus motum quendam paralyticæ par-

tes recuperaverant. Thermometrum notavit ejus calorem paulo majorem naturali.

Exivit itaque die 17. Junii ex Nosocomio, de restituta valetudine lætus, robustus, torosus, carne brachiorum, ac humerorum firma gaudens, motum brachiorum exercens expeditissime, in extendenda duntaxat manu nonnihil difficultatis ad carpum expertus. Tubercula exigua, mobilia, manuum dorso adhuc aliquatenus insidebant.

Furor tunc *Viennenses*, præprimis *Nobiles*, invaserat, ut ad morbos quoscunque sive curandos, sive averruncandos, affatim haurirent aquam, quam Ecclesiasticus quispiam Agyrta, cum Croco Metallorum, & Borace Venetorum, uti postea rescivimus, paraverat. Nobilium multorum exemplo insanient tandem & Plebecula, homo noster quoque usus hac aqua est. Audio eum Augusto mense male admodum se inde habere; quemadmodum multi alii vel pessim se ab hac aqua habuerunt, vel jam Reverendi Agyr tæ manibus perierunt.

§. VIII. Monachus *Linzensis* 42. annorum, convenit me die 16. Julii proxime elapsi, qui ante elapsum abhinc triennium, ignarus, ut ait, a qua causa in Colicam hanc inciderat, alvo nonnisi post diem quartum moveri cepta; iterumque ante annum: utraque autem vice absque ullo pravo symptomate a paroxysmo superstite. Tertium autem paroxysmum adulta æstate anni 1764. priori, alteroque, mult graviorem perpessus erat, in nullo horum Paroxysmorum Dysuria, vel Ischuria affuerat. Mitescen ultimo insultu, jussus erat uti *Danubii* balneo tep do: quorum sub usu adverterat artus superiores no nunquam convelli, fierique paralyticos. Emendat porro paralyseos, cum se mihi primum exhiberet talis erat, ut hæc solas manus, æque in flexoribu quam in extensoribus, perfecte occuparet.

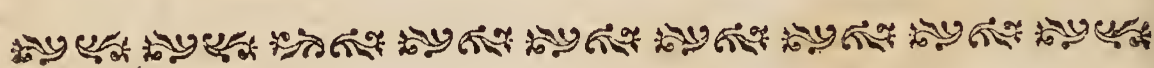
Pra

Præscripsi ipsi hæc remedia: ℞. Sap. Ven. dr. vj. Gum. Styracis dr. j. ß. Castorei dr. ß. Terr. fol. Tart. Mass. Pil. Ruffi à dr. j. Thereb. q. s. ut f. pil. gr. IV. & ℞. Tinct. Myrr. Succin. à dr. vj. Olei stil. Menthæ, Pulegii, Rutæ, Carui, à. gtt. ij. Redigantur cum iij. dragmis sacchari albi in Elæosacharum, cui adde Syrupi Menthæ unc. j. Aquæ Rutæ & Rorismarini à unc. vj. Ut quovis trihorio sumeret pilulas tres cum uncia Misturæ. Dein frictio ipsi adhibita est bis die ad Spinam Vertebrarum universam, ad humeros, ad brachia, manus, ventremque, cum pannis laneis, imbutis fumo parato ex Mastiches, Succini flavi, Gummi styracis à part. j. & Baccarum Juniperi partibus tribus.

Ab ipso autem die, quo his medicamentis uti inchoavit, simul quoque ictus electricos expertus est, principio tres quotidie, sensim ad 50. auctos.

Octiduo ab inchoata cura elapso, digitorum cepit edere motum: elapsis tribus septimanis, manum cepit belle claudere & aperire, extendereque carpum, & digitos. Semel contigit, ut & appetitu destitueretur, & doloris antiqui perciperet admonitionem: unciæ autem quinque Aquæ Laxativæ Viennensis hæc incommoda unico die abstulerunt. Cepitque brevi post scribere posse. Tunc aliorum suasu voluit Thermas adire *Badenses*. Equidem necdum curatos his Thermis Colica Pictonum affectos videram: frustra enim ægri §. 1. 2. 6. & 7. iis usi fuerant: at vero, cum hi curam debitam non experti has Thermas adiissent, hic vero curam probe expertus esset, pertinax obsistere nolui, visurus num sic saltem conferrent? Adiit itaque ad Thermas, iisque mensis spatio usus, rediit fere integre curatus. Gratias mihi acturus tandem accessit, meque hortante spopondit, se cum interna remedia, tum frictiones, semianni spatio *Linzii* continuaturum.

§. IX. *Adamus D.* figulus, a XV. abhinc annis primum Colicæ Pictonum paroxysmum expertus est, eumque adhuc ter postea spatio VII. annorum. Hoc elapso incidit in quintum, qui vehementissimus, paralysin brachiorum post se reliquit pertinacem. Tandem & hanc iteratis purgantibus, aliisque remediis, eo usque superavit, ut insequente septennio laborem suum utcumque potuerit prosequi. At vero Mense Septembri 1764. paroxysmo valido correptus, brachiorum amisit motum. Unde 15. Martii 1765. ad Machinam nostram accessit, triumque mensium spatio ejus virtute, ut & frictione, ac pilulis Sap. Ven. & Gum. amm. cum infuso Rorismarini, suis iterum laboribus aptus factus est.

CAPUT VIII.

Pathologica Priorum Anacephalæosis.

§. I. *Ex novem nostris Ægris Colica hac afflictis, septem eam a plumbo habuerunt. Estque hæc causa frequens:* 1mo *quia tot sunt hujus Metalli Fossores,* 2do *tot, qui eo utuntur Artifices,* 3tio *tot Pharmacopæi, qui cum Plumbo emplastra parant.* 4to *quia Vina saturninis adulterantur.* 5to *quia saturninorum usus multiplex in Arthritide, in Gonorrhœa, Pollutione, Phthisi, Hæmoptoë, Diarrhœa, Sudore nimio. Ratio, cur saturnina plus deglutita noceant, quam inspirata?* §. II. *Prognosis Colicæ Pictonum ex ipsa natura causæ suæ proximæ incerta esse demonstratur. Ignoramus an prava conformatio partium, quam morbus genuit, invincibilis jam sit, ut sæpe est; an vincibilis? Cœcum, Colon, Rectum, Ileum, Duodenum, male conformar* *i*

in hoc morbo, Anatome docet. Cur ovillorum instar excrementa? Et cur qui curati talia excernunt, supponantur invincibilem eousque habere malam Coli conformationem, adeoque morbi remotam causam? Tumorum in Metacarpo Diagnosis & Prognosis incerta. Nonnulla in quorundam jactantiam. §. III. *Morbi Symptomatum miranda varietas. Paralysis & in morbi principio, & in decursu, & in fine, imo eodem diu curato, invadit, nec ipsa in singulis eadem, nec Critica: eademque omnia affirmanda, ac neganda de Ictero; Ischuria, Hydrope, Aphonia, Amaurosi, in hoc morbo observatis. Plura Phenomena morbi inexplicabilia.* §. IV. *Post Opium, & purgantia, opus Oleosa absolvunt.* §. V. *Electricitatis in Paralysi, ab hoc morbo superstite curanda, laudes eximiæ. Proficua tamen magis illa cum, vel sine, cæteris auxiliis Artis. Non omnes quidem curat; sed id neque præstantissima Artis auxilia præstant. Nec laudi ejus deperit quid, si vel nonnulli ultimam electricitatis potentiam tristi eventu temerarie, casuve, experti sint; vel si alii majores ipsi, quam possideat, vires adscripserint. Et si homo post admotam vim electricam moreretur, hæc ideo non magis vituperanda esset, quam aut Venæ sectio, aut remedium purgans, diaphoreticum, paregoricum, emolliens, refrigerans, vituperandum foret; si homo post tale quid assumptum, fato suo occumberet.* §. VI. *Necessitas Anatomes ad dignoscendas morborum causas.* §. VII. *Problema circa effectus Arsenici.*

§. I. Dedi præcedenti capite numero Novem hominum, Colica Pictavensi afflictorum, historiam, quorum tres curati quidem visi sunt, & nihilominus perierunt; sex vero *hucusque* apparent curati. Addidique trium ipsorum, qui perierint,

exactam Anatomen. Facile quisque cernit, hæc omnia nobis multam suppeditare differendi copiam. Ordine progressurus, examinabo primum quænam potissimum causa dirum hunc morbum, in horum singulis, genuerit.

Plumbum accusavit Cap. VII. §. I. Pictor, §. II. Tinctor, §. III. Pharmacopæus, §. IV. Uxor Tinctoris, §. VI. Tinctor alter. Etiam Joannes V. . . §. VII. & Figulus §. IX. ex Plumbo sibi morbum contraxisse videntur. Quod autem ex novem hominibus septem morbum suum Plumbo debeant, confirmat abunde id, quod olim super hac Colicæ Pictonum causa in *peculiari Tractatu*, *& in Tom. I. Rat. Med. Cap. IX. & Cap. XXIV.* fusius disserui: si autem latum, ac crebrum, plumbi apud mortales usum, penitus introspiciamus, causam hujus morbi frequenter etiam plumbo adscribemus, quamvis id ab ægris, medicisve, minus accusetur.

Est quippe *primo* innumera hominum multitudo, qui nostris in Regnis atque Provinciis Plumbi mineram effodiunt, tractant, igneque transmittunt. Endemicam autem Colicam hinc nasci *Tom. I.* luculento exemplo patuit.

Secundo est quoque ingens Opificum numerus, qui saturnina varia parent, commisceantque aliis cum rebus; unde eorum halitibus, seu vaporibus, frequenter exponuntur: qualis Pictor erat, Infector, Infectoris uxor, Infector alter, & Figulus. Cujusmodi & Figuli erant, quos sæpius ad Machinam electricam a paralysi curatos superioribus Partibus hujus Operis retuli: vasis quippe terreis, amalgamate saturnino incrustandis, operam dant.

Tertio Saturnino Vapori Pharmacopæos frequenter exponi contingit, occupatos scilicet sæpe diu in terendo plumbo, eodemque cum oleis coquendo, ad multas Emplastrorum species conficiendas, quarum

Vi-

Viennense Dispensatorium solum tres & viginti numerat. Huic causæ etiam Pharmacopæus §. III. suum imputabat infortunium.

Quarto fatalis ars, olim in *Germania* frequens, Vina levia, acidaque, plumbi ope gratiora, ac prætiosiora reddendi, prorsum extincta necdum videtur. Quam frequenter inde hæc Colica orta sit, optimus *Boerhaave* in Lectionibus suis *de Morbis nervorum*, (quas solers & industrius Vir, clarissimus *Van Heems*, ex suis, aliorumque Viri immortalis auditorum scriptis, edidit) docuisse, expertusque esse, legitur. Probe novi necdum extinctum hoc artificium esse; adeoque nequeo, quin ex *Actorum Haarlemensium* Tomo primo, anno 1754. edito, hic quid interseram, quod fraudem possit detegere.

In his actis celeberrimus, nec sine reverentia unquam nominandus *Gaubius*, candide exponit causas, ob quas varii Viri clari & eruditi crederent, a lustris propemodum quinque, Colicam Pictonum adeo apud suos populares invaluisse: quarum causarum majorem minoremve valorem in præsentiarum minime moratus, id neutiquam saltem asserit negare se posse, quod Vini aut Rhenani aut Mosellani, facta cum varia plumbi præparatione Adulteratio, multam huc symbolam contulerit: equidem ejusmodi ægros novisse se, qui quamvis vinis hisce non usi, quamvis sobrii, imo abstemii, in hunc morbum nihilosecius incidissent; alios e contrario, qui quamvis ejusmodi vinis essent intemperanter usi, viverent tamen ab eodem morbo immunes: nihilominus id a nemine inficias iri posse, quod Colica pictonica ab ejusmodi vino nascatur: posse se inde testatissima exempla proferre: vina quoque hoc modo adulterata prostare venalia, se propria experientia nosse. Transit Vir Celeb. inde ad variorum fucum

hunc detegendi conamina, multusque eſt in demonſtranda incertitudine, ac vanitate, tentamenti facti cum Spiritu ſalis, cum Oleo Vitrioli rectificato, cum Alcalinis ſalibus &c. laudatque demum, approbat, & commendat, *Atramentum Sympatheticum*, ſive *liquorem Vini probatorium* dictum nonnullis, a *Neumanno* deſcriptum, cujus en compoſitionem: ℞. Auripigmenti unc. j. Calcis vivæ unc. ij. ſeorſim ſingulum tere in pulverem, miſce, affunde illi in Phiala Chemica unc. xij. aq. pluvialis puræ: obturato Phialæ collo, digere 24. hor. ſpat. calore moderato, Phialam quovis bihorio agitando. Refrigeretur, &, ubi ſubſederit, decanta, probe autem obturata lagena conſerva. Qui loco diuturnioris digeſtionis coctionem dimidiæ horæ præfert, liquorem obtinebit eundem. Si hujus guttulas aliquot Aceto plumbi ſeu lithargyrii affuderis, moxque nigreſcat id, & turbetur; liquoris tui præſtantiam habes. Neceſſe porro eſſe ait lagenam probe obtures, nec crebro aperias, ne vis debilitetur liquoris: præſtare proinde in parvis admodum lagenis conſervetur, ne vileſcat totum. Vinum porro exploraturus, inſtillet aliquot guttulas in purum vitrum vino ſemiplenum: ſi vinum mox coloris fiat ex flavo rubri, fuſci, nigreſcentisve, unaque turbetur; pro majore, minoreve ejusmodi mutatione, major erit, minorve facta ſaturno adulteratio; cum vinum minime adulteratum pallide duntaxat turbetur. Cum aliquot elapſis abhinc annis Butyrum, quod in *Belgio* non quotidie recens, ſed magnis in doliis, cum ſale aſſervatum, venale proſtat, præ terribili Boum mortalitate cari admodum pretii eſſet, eique Ceruſſam, quo pondus augeretur, ruſtici nonnulli admiſcuiſſent, Clariſſimus Vir liquore ſuo eidem admiſto videbat fuſcum id, & ſubnigrum,

ac

c veluti cœnosum fieri; interea dum liquor idem, butyro non adulterato additus, nullam conciliaret coloris mutationem.

Quinto Usus Saturninorum internus, turbam hac Colica affectorum immane quantum possit debeatque augere! Est enim internus horum longe frequentior usus, quam vulgo creditur. Videatur modo quæ *Schröderus* in *Thesauro Pharmacologico* de Saccharo Saturni, ejusque Magisterio, de Spiritu Saturni, de Nitro Saturnino, de Sale plumbi volatili, neque variæ ex hoc Metallo compositionis Tincturis, referat, laudetque. Empiricus apud *Fernelium Cap. 7. de L. V.* Arthriticos saccharo Saturni curare se posse gloriatus, Arthritico id dedit: ille vero primum in Dysenteriam, postmodum in immanem Colicam, in Alvum obstructam, in Icterum tandem, incidit. Ecquis non horret detestandam Gonorrhœas quascunque plumbo curandi methodum? Antiqua Methodus est, eamque *Dispensatorium Viennense* anno 1729. editum adoptavit, in pilularum ad Gonorrhœam compositione; Dosi quidem parca; sed quam Medici & Chirurgi pro lubitu augent. Vidi formulam eorum compositam ex Saccharo Saturni Scrup. j. Cerussa dr. j. Aquæ unc. vj. qua unica mistura, cochleatim sumta, homo ab inveterata Gonorrhœa liber quidem fuit, sed brevi post dirissima, ac pene letali Colica Pictonum, una cum excrementorum vomitu, miserrime conflictatus est, morbique illius reliquias tristissimas etiamnum, in tertium annum, experitur, & luget.

Sed & ad alia, quam ad Gonorrhœam, adhibetur. In eodem nostro *Dispensatorio* pag. 264. Sacchari Saturni usus internus laudatur, quia *refrigerat, & exsiccat, semen extinguit, & Venerem flaccescentem inducit.* Præsens in Consilio fui, apud Religiosum juvenem, quem pollutiones nocturnæ in tabem dor-

ſalem conjicere ceptæ erant, audivique Medicum, dum viveret, famoſum, Saccharum Saturni, veluti unicum, quod ſupereſſet, remedium, audacter, acriterque propugnantem, & ſuas admirandas hoc remedio patratas curas vehementer gloriantem. Fugiebat ſane Virum hunc lugubris apud *Hoffmannum in Diſſ. de paſſ. iliaca* hiſtoria Juvenis, qui, ad ſiſtendas crebriores Pollutiones, Saturni Saccharo uſus, alvo corriperetur quatuordecim dies ſic obſtipata, ut ne prodire quidem flatus poſſent, ac tandem miſerrime periret. Fugiebat, inquam, ipſum hæc hiſtoria: ſin minus, & ſi revera plumbo ſuo tot homines a pollutione curaſſet, vel floccifecit eorundem ex plumbo natas calamitates; vel has easdem non a plumbo, ſed fortuito, aliundeve ortas eſſe, ſtulte credidit.

Profecto dum video quantæ autoritatis apud plurimos Medicos ii commentarii, vel notæ ſint, quas in diſpenſatorio noſtro formulis adjectas legimus; dum ipſam multorum praxin intueor; digito forte cauſam tango, cur Monaſteriorum felices incolæ diro hoc morbo nonnunquam impetantur.

Et quid demum dicam de Tinctura noſtri Diſpenſatorii Antiphthiſica, quam uncia una & dimidia ſalis Saturni, uncia una Vitrioli Martis, dragma una Terræ fol. Tart. cum Spiritus Vini & Aceti à libra dimidia, componunt? utique ſi legant Medicaſtri in Nota ad hanc Tincturam, *Eam ſperato cum ſucceſſu adhiberi, in Phthiſi, Hæmoptyſi, Diarrhæa & conſimilibus affectibus, ut & in ſudore nimio*; Colicam Pictonum profecto vehementer propagare debent, cum hiſce mox recenſitis morbis turba hominum innumerabilis laboret.

Antequam hunc articulum relinquam, reſpondebo quæſtioni, quam in ſcriptis proponi video, cur nempe halitus ſeu Vapor plumbi vias primas afficiat

at, non vero Pulmonem? Dico ipſos etiam Pulmones inde affectos multis exemplis probari. Quid enim aliud docet Vox in multis meorum perpetuo rauca? Quid in aliis aphonia? Quid tuſſis, glutinisque frequens excretio, aliud docent, quam haud inculpate inſpirari venenum? Fatendum tamen eſt, idem nocere potentius, dum cum Saliva deglutitum, humido forte primarum viarum, eodemque cibi potusque more ingeſto, ſolvitur, & tunc potiſſimum constringendo ſolida, fluidaque inſpiſſando, nervos præterea incomprehenſibili modo afficiundo, hunc morbum generat.

§. II. Prognoſin incertam eſſe, Anatome docet. Licet enim multi integrè curentur, nemo tamen, ceſſante penitus paroxysmo, ita morbum ſublatum eſſe affirmare poteſt, ut ea non ſit facta partium depravatio, quæ cauſam morbi proëgumenam, eamque perennem, faciat. Revocemus nobis in mentem cauſam morbi proximam! Compreſſionem ſcilicet Inteſtinorum internam, & externam, qua & ea in cavo vehementer arctentur, & validiſſimo musculorum abdominalium *Tetano* arctiſſime inter ſeſe comprimantur; interea dum Antiperiſtalticus motus cuncta ſurſum pellat ſic, ut medicamenta, ut alimenta, ut gluten, bilis, ſuccus pancreaticus, entericus, gaſtricus, imo nonnunquam ipſa excrementa, ore reddantur. Hoc ultimum ſi contingat, vel in ipſo Ileo inteſtino ſtercora generari, haud liquida modo, ſed & compacta, quod pluries in Noſocomio demonſtravi, concludimus; ſin minus, tunc *Bauhini* Valvulæ vim ſuperatam eſſe; quod ſalva quidem vita tolerari ab homine poſſe, periculoſum tamen eſſe, prioribus hujus Operis partibus evici.

Jam non unum, ſed omnia inteſtina poſſe in hoc morbo depravari, & forma ſua degenerare; abunde docuere Cadavera. Vidimus enormem Duodeni dege-

generationem, in alio Ilei, in omnibus Coli, in mul-
tis Cœci, in uno etiam Inteſtini Recti. In degene-
ri hac fabrica animadvertimus amplificationes, &
coarctationes miras, in eodem Inteſtino, unde con-
tenta in eorum cavo mire retardentur oportet, coli-
camque reſuſcitent: quin & in eadem coli contract-
parte ligamenta peculiariter ſic contrahi, ut inteſti-
num cellulas quasdam formet, in quibus moram tra-
hentes fæces, demum non prodeant, niſi ovillorum
aut caprarum ſimiles.

Hunc nunc Tetanum, hanc Inteſtinorum contra-
ctionem, novimus poſſe penitus ſolvi, ut curati ab
hoc morbo, in eundem recidant nunquam, ni no-
vam ponant ejusdem cauſam. Sed novimus quoque
manere quandoque perpetuo has contractiones Teta-
ni in modum, in vita hominum; a morte autem ve-
ſolvi, ut aliis in Tetanis vidimus, & ut in Tinctore
§. II. Cap. VII. patuit; vel pertinaciter permanere
ut alias biduo, triduoque a morte, plus ſemel obſerva-
vimus: tandem novimus non modo Tetani perſeve-
rantis more Inteſtina contracta manere, verum etiam
mutatione naturalis fabricæ ſuæ, in ligamentoſam
cartilagineamque naturam, nulla amplius arte muta-
bilem, degenerare; quemadmodum in Pictore §. I
& Pharmacopæo §. III.

Manifeſtum inde fit eos, qui poſtquam ab hoc
morbo curati ſint, crebroque in colicos dolores le-
viores incidentes, parvos ejusmodi globulos fæca-
les deponant, nos aut de perſeverante, aut de facile
redintegrante Coli Inteſtini contractione, cum cer-
tiores reddere, tum in prognoſi cautos; hos vero
quibus, conſequentibus deinde annis, naturalem
maxime in modum, fæces alvinæ figuratæ depo-
nantur, ſpem dare maximam fore ut talis cauſa proë-
gumena ſuperſtes in illis non ſit.

At vero quid in dorſo manuum, ante Carpum,
tuber-

bercula illa ad Prognosin ? Id mihi ab annis pro-
modum triginta constitit, ut licet dentur, qui ci-
a hunc morbum consimilia tubercula gerant, atta-
en illa cunctis, quos Colica hæc affligit, oborian-
r, recidivamque, ni cum paroxysmo disparcant,
nentur. Cum sedem habeant immobilem, mobi-
nve, prout vel in cellulositate, vel in vagina unius
xtensorum Digitorum tendinis, vel in Periosteo,
sove Ossis in corpore locentur; certum est mobi-
atem præstare præ immobilitate, præstare quo-
e si post paroxysmum sensim dispareant, quam si
rseverent. Dixi *si sensim dispareant*, observatio
im a Clarissimo *Massuet* in *Rat. Med. Tom.* I.
p. XXIV. communicata, subitum tuberculorum
cessum funestissimum esse probavit. Sed quam ista
bent cum morbo relationem ? Cur omnibus Co-
a pictonum laborantibus, saltem quos ego vidi
merosos, hæc adsunt? Et cur non eadem in omni-
s sede ? An diuturna mora eam contrahat eorun-
m materia malignitatem, ut subito resorpta inte-
nat hominem?

Si nostram prognosin Observata indubitata, tot
tanta, difficilem incertamque reddant, quid de-
im de eorum assertione cogitandum, qui drasticis
s remediis hunc morbum se sic curare glorientur,
spatio 23. annorum, ex 1200. ægris paulo tantum
ıs, quam 20., scilicet ex quinquaginta vix unus,
rierint ? Suspicor vel morbum, multis phæno-
enis consimilem, pro Colica pictonum tractatum
e; vel paroxysmo in hominibus robustioribus me-
odo illa sublato, postliminio vero redeunte, æ-
os, priori Methodo diffisos, aliis se curandos tra-
disse; horum autem periisse complures, quorum
culum Medici priores inire, adeoque mortuorum
hoc morbo numerum determinare, non potue-
t.

§. III.

§. III. Mire variant morbi ſymptomata. Convelluntur multi, unde *Colica Convulſiva* Autoribus quibusdam audit: & ſi Tetanum ventris, cum umbilici, podicisque introtractione, ut commune morbi ſymptoma, conſideremus, profecto morbus ad convulſivos referri facile poteſt, licet convulſiones alternæ non adeſſent: Plures autem hoc ultimum convulſionis genus non experiuntur. *Paralyſis*, ut ex enarratis hiſtoriis patet, nonnullis non adfuit primo, altero, imo ne ſexto quidem paroxyſmo, adfuit demum ſeptimo, ſerioreve. Quin & quibusdam a paroxyſmi primordio contingit, cum vehementiore morbi incremento; ut male quidam eandem veluti Criſin morbi ſalutarint. Vidi qui cum morbo non quidem augeſcente, ſed diu durante, eunteque & redeunte, & paralyſin haberent, & in graviorem inciderent. Vidi alios, quibus paralyſis, declinante Colica; alios, quibus jam prorſum Colica ceſſante, ſubnaſceretur. Obſervavi quibus emendata jam multum paralyſis, ad leviſſimam Colicæ breviſſimamque admonitionem, mox gravior fieret; alios e contrario, quos ſemel curata paralyſis, etiam novo oborto Colicæ Paroxysmo, haud ultra invaſerit. Sic Pictor, & Tinctor, Cap. VII. §. I. & II. in graviſſimo paroxysmo, eoque ante mortem jam miteſcente, nihil in motu partium perdiderunt, ſed convulſi ſunt: materia venenata, quæ aliàs nervos motorios reddiderat inertes, nunc eosdem, numeroque longe plures, invito alternanteque motu afficiente. Contigit mihi anno 1743. ut homo Martio menſe finiente me vocaret, quem menſe Januario a Colicæ hujus paroxysmo perfecte curaveram, quemque jam & paralyticum fieri, & gravi deinceps patalyſi magis affici, magisque vidi, citra Colicæ paroxysmum: qui enim ſubinde levior in ventre perceptus dolor erat, adeo levem fuiſſe aſſerebat, ut niſi ſe inquietaſ-

taſſent paralyſeos inchoamenta, nullatenus me vocaſſet.

Paralyſis porro hæc phænomenis miris, vixque explicandis, adoritur ægros. Vidi, ac demonſtravi in Noſocomio, Deltoidis utroque in latere ſic evanuiſſe carnem, ut ejus loco nihil, niſi membranaceum quid, tactu perciperetur; dum interea omnes humeri, cubitique muſculi, haud quidem periiſſe viderentur, ſed in ejusmodi potius mutati ſubſtantiam, idque una cum adipe, & cute, ut ſæpe eis, qui circumſtarent, Medicis, & Medicinæ ſtudioſis, faſſus fuerim, valdopere me hærere ancipitem, quo demum nomine eandem appellarem. Ad oſſa enim uſque non aliud quid percipere erat, quam mollis ſaccus æquabili pulmento plenus, ac ſi moles tota carnis muſculoſæ, tendinum, aponeuroſeon, nervorumque, in ejusmodi pultem colliquefacta eſſet. Sed & eodem tempore ceteri, qui hoc morbo laborantes in Noſocomio erant, brachiorumque patiebantur paralyſin, hi minus, illi parum admodum, flaccidam carnem habebant: juvenemque mirabundi conſpiciebamus, qui paralyſi ſimili motoriorum brachii nervorum, ex apoplexia nata, laborabat, cum toroſa omnium muſculorum firmitudine.

Ex dictis itaque patet, Incompletam eſſe hanc Paralyſin, ita ut ſenſus ſuperſit, & in plerisque motus obſcurior muſculorum flexorum, in paucis omnis omnino motus privatio. Calor quoque, & arteriarum ſupereſt pulſus.

Icterum in multis vidi, eumque in vigore, in incremento morbi, natum; videtur, ſyſtemate bilioſo, una cum reliquo ventre vehementer contracto, bilis in ſanguinem retrofluere. Nunquam autem, quod alii aſſerunt, icterum vidi hujus morbi criticum. Saltem in femina §. IV. Cap. VII. & in viro §. VII. talis non fuit.

Iſchu-

Ischuriam olim non adverti, in hoc morbo, quamobrem in Tractatu, 20. abhinc annis edito, nullam feci ejusdem mentionem. Ex illo vero tempore eandem in nonnullis observavi, haud tamen quovis in paroxysmo: eamque his veram, illis spuriam, ut Catheter docuit. Contractio Tetanoidea universi abdominis causam utriusque Ischuriæ facit intellectu facilem; ut miremur potius abesse, quam adesse eandem.

Nondum in *Hydropem* nisi inchoantem, levique opera dispellendum, lapsos ab hoc morbo vidi. Solidorum debilitas & inertia fluidorum, a Colica Pictonum ortæ, in *Hydropem* facile possunt disponere corpus. In plerisque Methodo nostra illum prævenisse nos reor: *Amaurosin* Pictor, Infector *Amblyopiam*, ultimo, eoque letali in paroxysmo, passi sunt. Magni *Winslow* annosæ de origine Nervi intercostalis demonstrationes, quas Tom. III. cap. II. ut explicationis meæ basin assumsi, explicant phænomeni hujus causam.

Vocem raucam, sæpe vix Intelligibilem, haud raro adverti. Ad Num. primum hujus capitis exposui causam.

Atque ita mirabilis morbi mirabilia quædam phænomena utcumque explicantur. Pluraque in iis, quæ super hoc morbo publici juris feci, exponere conatus sum, sed quam ibidem plurima explicandi difficultatem fassus sum, eandem hac occasione ingemino. Qui enim Paralysin explicem hominis §. VII.? Si quis pultis crassioris & æquabilis similitudinem in carne, in tendonibus, in adipe, in cute ipsa, a denegato nervorum influxu, actioneque, intelligere se opinetur, explicet simul, cur in juvene ab apoplexia paralytico, adesset similis humeri, brachii, manus, digitorumque Paralysis, cum artus totius solidissima torositate? Si quis sanguinis arteriosi in-

influxum desiderari autumet, calor profecto partis, naturali ad Thermometron auctior potius, quam imminutior, pulsusque arteriæ axillaris & Carpi plenus, fortis, æqualis, defectum non innuunt arteriosi cruoris. Et tandem musculi in hoc homine *Flexores*, cur eadem cum flacciditate motus reliquias possident? exercent? Si quisquam forte non Nervum, non Arteriam sed ipsarum Musculi, Tendinisque, fibrarum atoniam accuset, ob quam licet Nervus & Arteria sua præstarent, inertes tamen hæ fibræ ab iisdem animari non possent; cur tunc musculi flexores, qui inertiæ ejusdem sunt, non, æque quam erectores, ad agendum inepti sunt? Fateamur potius ingenui, in tota Oeconomia animali nimis multa nos latere; nimisque arbitrarium; atque defectuosum, quodcunque Nervorum actionis explicandæ systema esse, quam ut & ejusmodi, & centenorum aliorum Phænomenon, tolerabilem proferamus explicationem.

§. IV. Quantum ad morbi curam spectat, arbitror me in Opusculis meis prioribus sufficientia experimenta attulisse, ut quam nunc secutus Methodum fuerim, eam omnium aptissimam esse judicem. Vel enim restitutos inde vidimus nonnullos, qui hucusque & a morbo liberati videntur, & ab ejusdem sequelis; vel Colicam cum ejus sequelis abstulimus, sanitate temporaria succedente: quos eosdem aut iterata morbi causa, aut degener facta a prioribus insultibus corporis fabrica vita privavit. Oleum autem, & quidquid oleosum vocatur, post Opium, & Purgantia, primas agere partes, effectus demonstrant. Crispas vias primas relaxat, involvit Toxicum, ne noceat; insinuandoque sese sua, quam aqua majorem habet, penetrabilitate, inter Intestina, & coactos globulos fæcales, eosdem solvit, redditque ad exeundum mobiles. Butyrum, quod primo Pi-

ctor, deinde reliqui ægri mane ac sero copiosum sumserunt, eundem cum oleo præstitit effectum, præcavitque, ne denuo similes colligerentur fæces. Monui jam antea *P. Milonem* desperatam alias Matronam oleo, Butyroque solis, diu continuatis, ab hoc morbo curasse. Jamque ad Prophylaxin eo nihil præstantius esse, demonstravit exemplum fodinæ *Styriensis* Tom. I. cap. VIII. Numquid Empyricus ille, hujus salutaris consilii Autor, vidisset in *Agricola* effigiem hominis, qui ne sibi, in separando plumbo de argento, vapor noceret, butyrum comedit? Aut apud *Stockhusium* lardi hoc in casu legisset encomium? Est utique consilium, quod cunctis Pictoribus, Tinctoribus, Figulis, componentibus saturnina Emplastra Pharmacopæis, Deauratoribus, soleo inculcare, ne Plumbi, ne Mercurii, ne aliorum Metallorum, aut Semimetallorum vapor, ipsis detrimento sit.

§. V. Electricitatem omnibus admotam esse, quos in Colica Pictonum Paralysis invasisset, docuit cujusque historia. Et olim in *Hollandia*, & jam in XII. annum *Viennæ*, ejusmodi morbos, haud exiguo sane cum successu, ad Machinam electricam admovi. Habet equidem Ars medica auxilia multa, eaque egregia, atque efficacia, ad curandam Paralysin quamcunque præsertimque ad eam, quam aut Saturnus genuit, aut Mercurius: at vero comparato numero eorum, qui sine Electricitate a Paralysi convaluerint, cum illorum numero, quibus simul Electrica vis adhibita fuerit; utique hic illum longe superat. Ea de re multos hujus urbis Medicos convictos esse vel inde colligo, quod illos Paralyticos, quos deprehenderint curatu difficiles, ad Machinam meam mittant; quorum haud paucos aut integre curatos, aut multum sublevatos, læti recipiunt. Sicque responsum illorum objectioni est, qui cæteris potius

potius artis auxiliis, quam vi electricæ una adhibitæ, has curas adscribant. Si enim inito calculo constat plures cum Machina electrina curari, quam absque eadem, sponte objectio ruit. Sed cur non tentemus vi Machinæ unica Paralyticos curare? Evidentior enim ejus potentia redderetur. Tentatum & hoc: Calculo autem iterato subducto evictum est, virtutem Electricam cum cæteris artis præsidiis, quæ solida, fluidaque ad eandem aptent, paralysin expeditius curare, quam absque illis.

Haud tamen vel sola, vel juncta cæteris suppetiis Electricitate, curari omnes, imo potius incurabiles hucusque non paucos esse, ultro fateor: sed quod in aliis morbis artis præstantissima auxilia haud omnes ex æquo curent, id laudi ipsorum minime detrahit, adeoque idem nihil Electricitatis detrahit laudibus. Et cunctarum gentium experimentis id evidens fit, ut si multos non juvet, iisdem saltem non noceat. Loquor autem perpetuo, ut ex ægrorum historiis patet, de Electricitate simplici, in corona multorum sibi mutuo, sine substrato pavimento resinoso, assidentium adplicata: nunquam enim vi fortiore, nunquam ictu *Musschenbroeckiano*, similibusve, utimur. Hanc dico simplicem electricitatem nullo unquam exemplo cuiquam nocuisse.

Si itaque, eoquod a temeraria Electricitatis applicatione, coactisve nimium ejusdem viribus, unus, alterve male haberet, imo etiam periret, Medicus forsan existeret, qui ob id ipsum Electricitatem e foro medico proscribendam censeret; an hunc eo sapientiorem existimares, qui vellet societatem humanam igne penitus privare, eoquod multa incendia producat, perimatque homines? quod si quis Electricitatem ideo ex Medicina exulem esse juberet, quod viri nonnulli, maxime *Itali*, vires eidem, quas non possidet, adscripsissent; nonne hunc rogaremus, to-

tam *Materiem Medicam* in ignem conjiceret, eoquod plures Medicamentis vires tribuat, quam quibus revera polleant? Certe *dum vitant Stulti vitia in contraria ruunt.*

Possibilis tamen res est, hominem post adplicitam Electricitatem mori; quæ tamen eadem res ideo non docet, eundem esse ab illa enectum. Revocemus nobis in mentem, quam tradidi historiam *Rat. Med. Tom. I. pag.* 326. hominis, qui ad Paralysin ex mœrore, terrore, ira, natam, annum integrum quotidie ad Machinam nostram admotus, demum subitanea Apoplexia periit: causis chronicæ Paralyseos & acutissimæ Apoplexiæ, abunde in Cadavere detectis. Si quis hunc dicat vi electrica periisse, nullum profecto artis auxilium datur, cui similem non inuras infamiam. Ecquis Practicorum est, qui cum omni prudentia aut Vena secta, aut admoto Vesicante, aut injecto Enemate, aut datis vel Emetico, vel Purgante, vel Hidragogo, vel Diuretico, vel Expectorante; hominem quandoque brevi non viderit pereuntem, absque eo tamen, quod mortis præ foris adstantis præsagia aut notasset, aut notare potuisset? Utique subdolæ, latibuloque absconditæ Leti causæ, ex improviso, ac veluti proditorie, hominem insiliunt quandoque, & conficiunt. Sed an ob idipsum omnia mox enarrata Artis præsidia proscripserit quis? Profecto vel nulla unquam Medicina juxta *Montagniana* principia facienda est; vel ejusmodi infortunitatis in casibus auxilia artis suum sibi debitum servabunt honorem, morsque non illis, sed immutabili hominis fato, adscribunda erit.

§. IV. In recensendis illis, quæ nos docuit Anatome, non immorabor: suo enim loco & ea, quæ præsertim ad Colicam Pictonum pertinent, & quæ ad universam Pathologiam, Capite VII. enarravi dein attuli præcipua paulo ante, de Prognosi verba faciens

ciens: denique explicatio Tabulis singulis adjungenda, hæc omnia enucleatius dabit. Hoc unice hic notaverim, quod sectio anatomica hominum, hoc morbo denatorum, talem degenerem partium fabricam nobis exhibeat, ut parem sibi ingenio fingere nemo mortalium posset; quodque eandem ob causam impossibile sit tolerabilem utcunque morbi ideam citra Anatomen formare. Cum igitur hujus morbi rara admodum Anatome describatur, mirarine oportet Autores plerosque, qui penetrare in morbi naturam moliti sint, adeo inter sese diversa, adeo contraria, adeo aliquoties absona, & intolerabilia congessisse, & effutiisse?

§. VII. Notare juvat Pictorem Cap. VII. §. I. Crurum ac pedum ardorem, pruritumque intolerabilem, spatio decem septimanarum passum fuisse, eumque a *Badensi* balneo auctiorem: quem utique reliqui, qui Colica eadem laborantes hic exhibentur, experti non sunt. An Cobalto, Arsenicæ mineræ, quo usum illum sua in arte Anamnesis refert, hoc symptoma adscribendum? Forte. Mulier enim *Rat. Med. Part. 9. pag.* 114. quæ Arsenicum sumserat, intolerabilem quoque crurum, pedumque pruritum, longo tempore, sine levamine, conquesta est.

CAPUT IX.

De Tetano.

§. I. *Historia Tetani hominem perimentis, qui Colica Saturnina quondam laboraverat, & in Tetano morbo symptomata hujus Colicæ gravia passus est; Ventris nempe contractionem tetanoidæam; excrementa ovillorum instar; urinæ tam Incontinentiam, quam Im-*

Impotentiam; Amaurosin; & qui a morte etiam malam Coli Intestini conformationem ostendit. Tetanus hic febrem sociam habuit, fuitque Maxillæ primum, tum Dorsi, dein Ventris, & tandem Crurum; brachiis perpetuo immunibus. Libræ 12. sanguinis semper inflammatissimi detractæ, pulsum moderari non potuere. Sudor perpetuus. Urinæ fere bonæ, plerumque arenam ruffam, nonnunquam spicula splendentia, habuerunt. Mors 20. die. Rigor non Cadaveris, sed convulsivus. Quid in dubia morte agendum? Serum probabiliter inter P. M. & Cerebrum collectum. Repetitur admonitio cautelæ in collocanda sede tumoris ac doloris, ne imaginario viscerum situ fallamur. Quædam de Intestinorum Susceptione. Cor utroque in Thalamo perfecte vacuum, onustis interim sanguine pulmonibus. §. II. *Historiæ duæ Tetani, multis phænomenis nostro consimilis.*

§. I. Æger, qui nobis de Tetano agendi occasionem suppeditavit, in Capite VII. *de Colica Pictonum* referendus fuisset: verum quia Tabula IV., adjectæque eidem notæ, ea, quæ ad Colicam illam pertineant, explicabunt abunde; & præterea letalis hominis Tetanus magis, quam Colica, scenam ultimam clausit; malui tristem casum titulo *Tetani* recensere.

Egi de Tetano pluribus *Part. VI. Probl. IX.* Cum autem dies diem doceat, pluraque ex eo tempore observaverim, quibus priora mea emendari, perficique queant, notabilem hic dabo ejusdem historiam.

Simon M. annos 30. natus, figulino labore victum quondam quæritans, Colica pictonum, abeunte, ac redeunte, adeo misere conflictabatur, ut operi huic de-

demum valediceret, & a triennio Fornacum Cæmentarium ceperit agere.

Die 28. Aprilis hujus anni frequentem ac molestam experiebatur Oscitationem, vagumque sinistri maxillæ articuli dolorem: Die sequenti sacram Peregrinationem cum uxore susceptúrus, in Templo quodam Tetano correptus est. Venamque ilico sectus, ingressu difficiliore domum reversus est.

Die 2. Maii, adeoque die 6. morbi, in Nosocomio me inter pauperes convenit, cum Maxillæ Tetano, ejusdemque leviore dolore, dorsi præterea inchoante rigiditate, ac deglutitione incommoda; pulsu interim magno, æquali, parum febrili; alvo deficiente.

Suasi Clysma ilico injicerent, secarent in pede Venam, Cataplasma calentis fimi equini Maxillæ, Genis, Temporibusque obvolverent, & uteretur Emulso camphorato paregorico.

Die 3. Maii, morbi septima, melius sibi esse ajebat, nos vero id haud ita deprehendebamus. Suasi ipsi in Nosocomio maneret, cum is ejus morbus non esset, qui itum, reditumque, in Nosocomium admitteret. Mansit. Animus fuisset autoritate & exemplo Doctissimi Viri *Watson*, in *Epist. ad Soc. Reg. Angl.*, electrinas experiri virtutes: verum morbi mutata facies aliud agendum jussit, quinque Electricitatis ictibus tantum adplicitis.

Febris enim maxima finiente die septima se Tetano adjunxit, &, post dorsi enormes dolores, Opisthotonos. Exinde usque ad completos viginti morbi dies, hominem hunc ceu *Circes* incantamentis, in rigidam statuam mutatum vidimus, dolentem, inquietum, seque vel continuo agitantem, vel ab aliis moveri, centies lecto eximi, in eumque remitti, flagitantem. Frequentissime percipiebat primo in infimo Ventre, deinde in Ventre superiore, tandem

in Dorſo, ceu unico de puncto, dolorem oriri; qui actutum corporis cum inferiorem, tum ſuperiorem partem, in ligneam duritiem, dolentiſſimo cum ſubſultu, tenderet. Deglutitio toto illo tempore raro impoſſibilis, plerumque plus minus difficilis. Per omnem fere morbum pulſus plenus, vibrans fortiter, durus plerumque, ac celer; poſt 12. Libras ſanguinis ſemper inflammatiſſimi, in octo V. S. detractas, vix unquam moderatior. Alvus ipſi ſæpe globuloſa, ovillorum ſtercorum inſtar, ſæpius tamen pulmento ſimilis. Venter quoque aſſeris inſtar durus, rigidus, & introtractus. Perque totam ægritudinem fere ſudor, paucior, profuſiorque, perpetuus, ſub mortem viſcidus. Urinæ nunquam reſpondentes, aut inflammatoriis morbis, aut ſpaſmodicis; erant enim ſemper coloris aut flavi, aut fuſci, cum bono paſſim enæoremate, & plerumque cum arenulis ſive in fundo, ſive in pellicula ſupernatante, ſive ad vitri latera, ſive aliquando ubique. Arenula hæc haud quidem ab initio conſpicua fuit, verum ubi 3. 4. 6. 10., & ſub finem vitæ, ubi 20., & ultra, horas conquieverant urinæ; copioſior ac citior die morbi 14.; poſtmodum præter arenulam ſpiculas multas, ſplendidasque lotium geſſit, cum levi hypoſtaſi: pridieque mortis urina, qua æger aut ſola, aut fæcibus miſta, ſe ſe, lectumque conſpurcaverat, jam denuo in vitrum micta, arenas trihorio poſt oſtendere cepit. In morbo toto ſomnus paucus, isque a paregorico tantum, ſæpius tamen ne cum illo quidem. Reſpiratio non valde mala, poſt 15. diem autem admodum anheloſa, quando ſimul ſubdelirium incepit, deinde delirium, primum inconſtans, deinde perpetuum, furibundumque aliquando. Sæpius etiam contigit, ut in deliramento anheloſius reſpirans, mox blandius reſpiraret, ſi ipſi aut loqueremur, aut aliquid ingerere

rere tentaremus: ita ut phantasia terrifico occupari objecto videretur, quod non sic, si parum resipisceret. Convulsiones clonicas seu *alternantes*, passus nunquam est, neque sub mortem; sed validum, universumque, tendinum subsultum. Horis 26. ante mortem oculi fixi, pupillæ dilatatæ, & ne ad admotam quidem candelam vel minimum se contrahentes. Calor a die septimo, quo in Nosocomium venit, ad mortem usque, 101. 102. 103. grad. Remedia externa, internaque, fere ea omnia fuere, quæ mox in recensenda omnium Sæculorum in hoc morbo medicina, enarrabuntur. Obiit morbi completis 20. diebus.

Totus fuit a morte rigidus, etiam brachiis: quæ tamen sola fere semper servaverant flexilitatem: non rigiditate cadaveris, sed inflexilitate omnino insuperabili. Verane ego mors nondum adesset? Cum nuperrime in *Siciliæ* Regno de certa morte, ob summam hanc rigiditatem, dubitatum sit; utpote minus morti, quam convulsioni tribuendam; multa tentavimus spirituum, pulverumque acrium, in nares inflatione; continua frictione; Electricitatis applicatione; thoracis palpatione, ut ejus inde figura mutaretur; Venæ sectione; aëris per os insufflatione; Clysterum, eorumque etiam ex fumo tabaci paratorum, immissione; uno verbo ea, quæ Magni Viri *Morgagni* & *Sanctorini* in dubia feminæ morte instituerant, imo his plura, ordine instituimus: cumque sexta a morte hora eadem rigiditas insuperabilis persisteret, Cadaver in loco admodum frigido horas 48. servavimus.

Tunc demum Cadaver aperui. Rigor jam multo minor, nec eo multorum Cadaverum superior, dorsum si excipias: maxilla autem diduci, sine plurima vi vectis, non potuit.

Olla Cranii resecta, & sanguinis effluxit tantil-

lum, & una alteraque uncia aquæ. Dura mater bona. Pia Mater supra lobum Cerebri posteriorem utrumque quidem, magis vero supra sinistrum, infarcta sanguine sic, ut purpurasceret universa. Sub Pia Matre humor effusus, qui lentus, albidusque, videbatur, idque ad lobos utrosque ubique; eadem vero perscissa, tenui sero similis liquor apparuit. An serum id, quod in Olla Cranii auferenda effluxit, sub Pia Matre quoque hæserat? Certe inter utramque Meningem hæsisse nulla vestigia docebant, neque signa aderant, id cranium inter ac duram locatam fuisse meningem: hæc enim adeo fortiter quovis in puncto cum Cranio cohæsit, ut cranium majori cum vi nunquam viderim avelli: & imprudentia aliqua Serra utramque Membranam propinqua in plaga vulneraverat, ut liquor inde facile elabi potuerit. Certius hoc affirmare potuissem, si in Chartis meis, in quibus vel mox a sectione, vel & sub eadem, visa reperta noto, invenirem notatam a me Piæ Matris a Cortice Cerebri separationem, in qua copiosior Lympha potuisset locari: cum autem id ibidem non inveniam notatum, nec memoria suggerit, hanc quæstionem in medio relinquo.

Ventriculi Cerebri superiores vacui omnino; processus Choroidæi pallidi, posteriore parte hydatici. Ventriculus tertius, & quartus, pariter vacui. In Occipite sub Cerebello cochleare plenum seri rubelli.

In abdomine lente ac prudenter aperto, situs Viscerum nostram attentionem primam fixit. *Omentum* bonum, medium Ventrem tegens, adeoque ineptum ad Epiplocelen. Hepar dextro in latere situm sic, ut lobus ejusdem minor vix digiti lati spatium in sinistro latere occuparet. Idem vero sinister lobus sub cartilagine scutiformi trium fere pollicum altitudine ac latitudine conspicuus erat: dexter autem lobus sub Costarum margini-

gini-

ginibus prorſum delituit. Id quod iterum adnotandum, pro morbis ex viſcerum ſitu dignoſcendis, commendabam Auditoribus; ne quis ſemper quærat dextris ſub coſtis eminens Hepar, inque medio Epigaſtrio ſub Sterno Ventriculum: maxime cum hæc iterum ſic viſa fuerint, clauſo thorace, quando viſcera abdominis a coercente Peritonæo liberata, deſcendendi nanciſcuntur occaſionem.

Ventriculus, pedis præter propter magnitudine, exacte ſiniſtrum Hypochondrium explebat.

Lienis ſitus poſt Ventriculum, plus in dorſo, quam in latere, parvusque idem, & infra octavam Coſtam vix eminens; ſic, ut, in ſuſpicione morbi ſplenici, fruſtra quis eum ſiniſtris ſub coſtis quæſiviſſet. Cæterum & ipſe, & Hepar, ſanum utrumque. Veſicula gerebat Bilem non multam, non ſpiſſam, colore flavam.

Cœci Inteſtini ſaccus in pelvi erat, ad digitum latum ab inguine dextro. *Colon* adſcendens inde recondebat ſe poſt Coſtas, pergens usque ad Coſtam nonam; unde paulum reflexum juxta crepidinem Jecinoris, mox in ſiniſtro latere quinque latorum digitorum profunditate deſcendebat, anguloque ibidem facto, adſcendebat oblique ad altitudinem octavæ Coſtæ; flexu autem ibidem facto, deſcendit tam profunde in Ileum, ut inguini incumbens facile veram Coli herniam, data occaſione, generare potuiſſet: porro vergens inde ad mediam pelvim, reflexit ſe digiti longitudine valde amplificatum, atque ilico plurimum anguſtatum: reflexum iterum inde verſus pelvis medium, in amplum valde antrum abibat, denuoque anguſtatum demum Rectum formabat. Vid. Tab. 4.

In medio abdomine invenimus Inteſtini Ilei *Intraſuſceptionem*, longitudine geometrici pollicis, ſuperiore parte ab inferiore ſuſcepta, cujus ſigna in vita

vita nunquam affuerant. Frequenter introſuſceptiones obſervamus ejusmodi, convulſione forſitan ante mortem natas, quandoque numero plures, leves, facileque explicabiles; ſed etiam nonnunquam fortes adeo, ut vix videantur ſubita convulſione naſci: cujusmodi unam deſcripſi, *Tom. I. in init.* Abſonam non judico eorum ſententiam eſſe, qui inveteratas ejusmodi, indiſſolubilesque Introſuſceptiones, ſalva vita tolerari poſſe credant; licet ſemper cauſæ proegumenæ ſint Ilei morbi.

Ren ſiniſter dextro triplo major, durus admodum in ſubſtantia dicta corticali; dexter autem mollis.

Cor bonum, utroque thalamo perfecte vacuum.

In Cavo *Thoracis* ſiniſtro aquæ rubellæ unciæ duæ, in dextro unciæ quatuor.

Pulmones anteriore ac laterali ſuperficie obſcure griſei, ac variegati, qua autem Dorſo, ac Diaphragmati accumbebant, lividi toti; intus vero plurimo ſanguine rubicundi, & turgidi; accreti nullibi.

§. II. Hiſtoriam Tetani, in quo ſudor perennis; aquæ aliquot unciæ in Cavo Thoracis; pulmo uterque multo ſanguine refertus, præſertim ad dorſum; ſeri copia pauca in Encephalo, adeoque noſtræ hiſtoriæ in multis ſimilem, *Valſalva* notaverat, referente Cl. *Morgagno* Ep. X. Miles quoque, qui, quod ebrius integram noctem humi cubaſſet, Opiſthotono affectus moreretur, inventus a *Bontio* fuit, *Obſervat. I. Tract. ult.* cum vitalibus ac naturalibus Viſceribus integris, habere in Cerebri Ventriculis viſcidam materiem, glutinoſam, luteam, vitello ovorum perquam ſimilem, ſed admodum fœtidam; Meningum quoque vaſa valde turgida ſanguine bilioſo.

CAPUT X.

Dissertatio de Tetano, Ejusque Speciebus, nec non de Curandi Eum Methodo, a Primis Medicinæ Sæculis, in Nostra Usque Tempora, Observata.

§. I. *Præcipuorum Scriptorum, qui de Tetano egerunt, Catalogus.* §. II. *Genus & species ejus.* §. III. *Multiplices ejus causæ.* §. IV. *Symptomata morbi numerosa, cum continui, tum remittentis, tum intermittentis.* §. V. *Prognosis mala, primo ex* Hippocrate, *deinde ex reliquis Autoribus.* §. VI. *Sedecim articulis enarratur curatio, & Hippocratica, & reliquorum Autorum. In horum septima cura* Hippocratis, *per aquæ frigidæ affusionem, explicatur. In articulo undecimo expenduntur Opii in Tetano vires. In decimo quarto quæritur, an Tetani curam liceat exsuscitata febre tentare? & in sequenti, an sudoribus? Tandem articulo post decimum sexto, occasione Quæstionis, Num Tetanus aliquando urinæ judicetur? disseritur primo de vera mente* Hippocratis circa urinam genituræ similem, *ostenditurque, illum, hac appellatione utentem, genitalem liquorem neutiquam intellexisse: disseritur deinde* de Arenosa urina, *tam in Tetano, quam in omnibus morbis Acutis, diversisque Chronicis. Saltus sanguinis ex sauciata Arteria prosilientis, conspicitur aliquando in eo, qui ex secta tantummodo vena, jactu violento, profluit.* §. VII. *Subjunguntur Historiæ septem propriæ Observationis.*

§. I. Morbus hic inter summe periculosos numerandus, a primis Medicinæ temporibus exercuit multum, torsitque Medentium animos, tam in intellectu pathologico, quam in suscipienda curatione.

Exorsi namque *ab Hippocrate*, invenimus eum morbum graphice descripsisse variis operum suorum locis. Libro de *Vict. Acut.* pag. apud *Foesium* 402. 403. Libro de *Morbis* primo, pag. 449. Libro de *Morbis* tertio, pag. 491. Libro de *Internis affectibus*, pag. 561. Libro de *diebus Judicatoriis*, pag. 57. *Coacarum* n. 361. 362. *Aphorism.* Sect. 5. n. 6. qui Textus recensetur quoque Libro *de Crisibus*: & sect. 5. n. 17. 20. 21. 22. *Epidem.* 5. pag. 1159. *Epidem* 7. p. 1220.

Deinde *Galenus* in variis horum *Hippocratis* textuum Commentariis plura adjecit.

Aretæus Cappadox, de *Caus. & Sign. Acut.* Lib. I. Cap. 6. & de *Curat. Acut.* Lib. I. Cap. 6.

Cælius Aurelianus, lib. de Acut. Lib. III. Cap. 6. 7. 8.

Petrus Forestus Lib. 10. Obs. 111. 112. 113. una cum Scholiis.

Hollerius in Coac. n. 361. 362. in eosdemque textus *Jacotius*.

Duretus in Enarr. super Cap. 2. *Holl.* de Morb. intern. *Prosper Alpinus*, Med. Method. Lib. 10. cap. 8. *Schenckius* referens observata *Mathiæ Cornacis*, Viennensis ante 220. abhinc annos Medicinæ Professoris, *Fernelii*, *Benedicti*, *Cardani*, *Jacchini*, *Avicennæ*, *Benivenii*, *Valeriolæ*, & tandem sua propria. *Heurnius* in Aphor. Sect. 6. n. 39. & Sect. 2. n. 26. *Paræus* Lib. 9. cap. 8. *Capivaccius* Prax. Med. pag. 219. *H. Cardanus* de adm. cur. n. 15. & de subtil. lib. 2. *Bontius* de Met. Med. in Ind. Orient. *Hildanus* Cent. 5. n. 9. *Riverius* lib. I. Cap. 6. de Conv.

Conv. *Helmontius* Libr. de flatibus pag. 401. & de Febr. pag. 129. *Stalpart van der Wiel* Tom. 2. obs. 27. *Wepferus* Libr. de aff. Cap. pag. 497. 537. *Petrus Bayrus* Pract. Libr. 2. Cap. 20. *Paulus Sorbait* Prax. I. pag. 222 *Joannes Chr. Langius* Tom. 2. p. 140. *Heysterus* Obs. 372. In *Burneti* Thesauro, *Puerarius* part. I. pag. 332. *Sennertus* Libr. 1. part. 2. cap. 28. *Morgagni* Epist. Anat. n. 10. *Ill. Præses L. B. van Swieten* Comm. Tom. I. §. 230. 234. Tom. 2. §. 704. 712. 787. 817.

Augere in immensum Catalogum possem, omnes Autores, qui super hoc morbo scripserint, referendo: sed cum animus sit, recensere duntaxat eos, qui ad Morbi causas, ad Phænomena, ad Prognosin, & ad Curationem, aliquid præ cæteris attulerint; cumque, qui id præstiterint, plures, quam nunc recensui, me hucusque lateant; ulteriori Autorum recensioni non immorabor.

§. II. Consultis omnibus his Autoribus, *Tetanus* primo est nomen morbi generale, quod cunctas complectatur species. Deinde est nomen, quo species morbi prima appellatur, in qua corpus recta convellitur, seu tenditur, indurescitque. Altera morbi species *Emprosthotonos* est, si in priora; & tertia species est *Opisthotonos*, si in posteriora flectitur corpus. Datur & *Pleurothotonos* quarta species, quam quidem *Mercurialis*, & *Sorbaitius* negarunt, *Valsalva* vidit, utrum in latus non notans, meusque æger aliquoties sinistrum in latus contractus fuit: jamque Nosocomium meum mulierem habet, quæ a violenta colli contorsione *obstipo capite* laborans, per intervalla in lævum latus sic incurvatur, ut Romanam Litteram C. referat. Homo quoque apud *Fernelium* Lib. 5. cap. 3. *Pleurothotonicus* fuit.

Differt *Tetanus* a convulsione, quod Tetanus sit contractio perseverans; convulsio autem Tetanus dun-

duntaxat fulmineus, minusque fortis, ita ut a partium naturalium five vi, five pondere, fuperetur: unde haud immerito hanc *Clonicam* vocant a κλόνεω, κλονέομαι, concutio, agito; illam vero a τείνω, tendo, conftringo, *Tonicam.*

Defcribitur hic Tetanus ut univerfi corporis, vel ejusdem tantummodo partium: Maxillæ inferioris, ejusque five alterutro in latere, five in utroque: Brachii, Pedis, Oculi, an Strabifmi fpecies? Penis, an Satyriafis? Linguæ.

§. III. Caufas ejus defcribunt a Repletione, Evacuatione, Exficcatione, Acrimonia: præterea a Capite dum febres fupervenerint; a Vulneribus, Contufionibus, Ulceribus, in loco tendinofo, nervofo, mufculofo; ex Abortu; a Cervicis vehementi ictu, a contorfione, contufione, & percuffione tendinum ejusdem; a graviore onere Colli tendinibus diutius impofito; a jugi tendinum decubitu fuper durum ftratum; ab afperrimo frigore; a potu meraco; a decubitu fub Jove poft vini, fpirituumve, ufum copiofum; a vino copiofo tempore vulnerum fumto; a gelidæ aquæ potu, eo tempore quo vulnera mundari, confolidarique videntur; ab ichore intus retento; a febre; a puncto in Venæ fectione nervo; a vomitu valido; a nimia alvo; a fuppreffo febrili fudore; a lue Celtica; a carie antri Higmori; ab abundante Pituita; a punctura Draconis marini, *Pieterman* dicti, pifcis; ab Utero; ab affecto ore Ventriculi biliofa & æruginofa materia; a Fungis; a materia latitante Podagrica; ab Angina Cynanche, Synanche, Parafynanche; a fanguine pituitofo, biliofo; a monftrofo Verme *Schenckius* proprii filii tetanum defcribit: a Vermibus Duodeni, ac finiftri Ventriculi orificii, numerofis, teretibus, magnis, *Heyfterus* Ancillæ cujusdam Tetanum vidit: *Riverius* a vermibus communibus: a Tuberculo in

in gena dextra mulieris, furunculi instar, dimidii ovi magnitudine, per scalpellum ablato. &c.

Harum causarum nonnullas prædisponentes considerant, alias excitantes, plures denique ad causam morbi proximam constituendam per sese sufficientes. Causam autem proximam, vel acre statuunt, vel irritans quoddam, Nervis, sive in origine, sive in itinere, adplicatum.

§. IV. Symptomata morbi ordine sequente recensent. In principio Oscitatio adest, quam solum *Cœlium Aurelianum* notare reperio, quamque noster æger crebram, molestamque, passus est. Maxilla inferior ad superiorem constringitur, his alterutro in latere, illis in utroque: *Trismum* vocant: & quidem in nonnullis cum musculorum Gelasinorum una ex parte, quem *Spasmum Cynicum*; in aliis utraque ex parte, quem *Risum* appellitant *Sardonicum*; ceteris vero nihil hujus. Quibusdam a principio febris adest, aliis in decursu morbi, major, minor, nonnunquam prægrandis, pluribus vero nulla. Oculi lacrymantur multis, rotantur, contrahuntur. Dorsum, Collum, Artusve, flectere nequeunt. Vox difficilis, Aphonia quibusdam. Dolor dorsi sæpe tantus, ut ægri ejulent amare. Suntque nonnunquam ejusmodi Convulsiones momentaneæ, seu subsultus potius, in rigido corpore, ut ni ægri detinerentur, lecto exsilirent. Deglutitio difficilis est, & aliquando impossibilis, fitque tunc deglutiendorum per nares reditus. Remittente quandoque per horas tetano, adsunt intolerabiles præ dolore *Crampi*. Vigiliæ ad Opiata passim rebelles, & si dormitur, somni sunt pauci, breves, terrifici, cum rigidorum tendinum subsultu. Sudores multi, fortes, in multis continui fere. Quibusdam ab initio, aliis ad finem, delirium mite, aut ferox, multis nullum. Aliis urina rite fluit, alii ejusdem aut incontinen-

tiam patiuntur, aut ſtimulum perpetuum, aut ſuppreſſionem. Miri, vagi, inguina quandoque quaſi dilacerantes, varioſque in corpus affectus edentes, dolores in ventre percipiuntur.

Porro non omnes eodem modo hæc ſyptomata affligunt. Nonnullos enim, ut jam monitum eſt, in principio invadunt, alios in decurſu morbi, alios ad finem; multaque ſunt quæ non eundem hominem impetunt; multa, quæ non ſæviunt furore continuo. Sæpius in noſtro homine dolor mitis, maxillæ relaxatio ad duarum linearum hiatum, deglutitio longe expeditior, vox intelligibilior, tetanus mitior. Imo quibusdam conſtanti lege Maxillæ tetanus ut vigili pertinax, ſic dormienti reſolvitur. Quandoque ſymptomata tetani remittunt penitus, ægro exinde aut ſaneſcente, aut moriente.

Aut moriente inquam. Eſt enim Tetanus Morbus continuus vel continuo remittens, vel plane intermittens. Vidit *Hippocrates* tetanum ſic euntem, redeuntemque, ut æger intermedio tempore obambularet; resque perageret ſuas. Obſervavit *Fernelius* paroxysmum Opiſthotoni, bis, ter, quotidie invadentis, idque non æſtate, ſed hyeme; non unica hyeme, ſed quotannis. *Wepferus* in Sanctimoniali notavit quinque Paroxysmos, quinque horarum ſingulos. Et alius ille *Wepferi* Tetanus trium menſium; isque integri anni *Valisnerii*, an non ad hanc claſſem referendi ſunt? Imo *Aretæus*, & *Foreſtus*, adeo chronicos Tetanos referunt, ut per totam ægrorum vitam non curentur.

§. V. Prognoſin dedit *Hippocrates* in Aphor. Sect. 5. n. 6. & Libro de Criſibus, ſic ut quarto die mors adſit, utque hunc diem effugientes ſaneſcant. Quam ſolam *Hippocratis* prædictionem, alias ita accuratus *Celſus*, hoc loco negligenter recenſet, ac ſi aliam non dediſſet *Hippocrates*. Etenim Libro

III.

III. de morbis, tetano affectos perire ait 3. aut 5. aut 7. aut 14. die, quos si effugerint, sanescunt. Epid. 5. & 7. *Telephanus* die 3., *& magnæ navis Præfectus* die 13. aut 14. obiit. Libro autem *de internis affectibus* ait hos ægros longissime ad 40. diem vitam trahere.

Obiter hic notemus iterum, quod alibi notavi toties, doctrinam *Hippocratis* omnium imperfectissime sæpe tradi in Aphorismis; in cæteris vero ejus scriptis exponi, limari, limitari, extendi. An evidentius exemplum datur hoc de Tetano Aphorismo? Ut profecto manibus, pedibusque, eorum in sententiam abeam, qui censeant Aphorismos, saltem multos, ex magni Viri pugillaribus desumptos esse, in quibus, quæ obiter hinc inde vidisset, ne mente exciderent, scripto mandaverit, per otium, ulterioresque observationes recudenda, & explicanda. Sed ad rem.

Benivenius, *Forestus*, *Bontius*, *Heysterus*, *Morgagni*, aliique notaverunt cum *Hippocrate*, sanitate aut morte intra diem quartum Tetanum terminari, id est, intra horas paucas, diemque unum, alterum, tertium, quartumque: sed & cum illo observarunt quovis die aut mori, aut convalescere ægros hos, usque ad 20. 30. 40. diem. Homo, cujus historiam *Part. 6. probl. 9.* dedi, obiit die nono. Hic noster die 20. & femina apud *Ill. Præsidem* non diu post 30. morbi totius, 24. autem Tetani diem, convaluisse videtur.

Sed neque cum ultima *Hippocratis*, multorumque Autorum, diei quadragesimæ observatione, vitæ, mortisque ultima meta terminatur. Monuerat *Hippocrates*, *artem longam esse*, *vitamque brevem*: unde quæ necdum illi visa sunt, visa sunt deinceps aliis. *Puerarius* pluribus mensibus affectum & perdurantem vidit, & curavit. *Valisnerius* apud Celeb.

Morgagni hominem demum post annum sanavit. *Wepferus* Tetanum ultra 63. dies perseverantem curasse legitur. Imo rariores dari Tetanos, qui nec perimant, nec tota hominis vita curentur, *Aretæus* & *Forestus* scripto reliquerunt. Atque hæc de Prognosi quoad tempus.

Morbum semper admodum periculosum esse, sive sine ulla remissione aut intermissione decurrat, sive cum illis, uno omnes ore Autores fatentur. De priore quæstio non est; de posteriore exempla innumera prostant. *Foresti* puerperæ tetanus remiserat sic, ut Medicus immisso digito fauces posset explorare; attamen periit. Ipse *Hippocrates*, experientia edoctus, intermittentem Tetanum minus quidem continuo periculosum pronuntiavit, minime tamen periculo expertem. Et noster, cum aliqua Tetani maxillæ inferioris remissione, ac notabiliore adhuc totius corporis, Vocisque ac Deglutitionis integra fere restitutione, mortuus est. Imo rem ab ipso Medico teneo, qui præsens præsentem vidit hominem, qui Tetano universo affectus, dum e balneo aquæ calidæ educeretur, Balneum omnem pepulisse morbum exclamaret; sic quidem ut integram curationem adstantibus demonstraturus, per cubile incedere, progredique inciperet: qui tamen vix momento elapso humi procumberet, ac moreretur. Febris præsens, absensve, prognosin Tetani non mutat. *Hippocrates* Aph. Sect. 4. n. 57. diserte notat febrim non esse de natura Tetani, sed illi epigenomenam. Notanturque in Scriptis Medicorum plurimi sine febre Tetani: unde multos morbi curam febre artificiosa instituere voluisse mox in curatione tradenda patebit.

§. VI. *Curatio* hæc ex iisdem Autoribus ordine nunc tradenda est. *Indicans* omnibus idem, scilicet Tetanus. Eadem cunctis *Indicatio*; auferendus enim

mor-

morbus est. *Indicata* vero multis eadem sunt, multis iterum diversa, & opposita.

Ac 1mo quidem ab ipso *Hippocrate*, in nostra usque tempora, fere omnes venam secant, idque iterato; quoties cum vis morbi id peteret, tum vitæ concederent vires.

2. Nec differunt multum in frequenti usu Enematum emollientium, imo mere oleosorum; usuque laxantium per alvum, stimulantiumque, & suppositoriorum.

3. Multi eo scopo purgantia laudarunt, ut a capite, collo, artubusque, revelleretur materies.

4. Solemnius autem apud plerosque nihil inunctione rigidarum partium cum oleo, oleo rosaceo, laurino; oleo Castorei, Macis, Caryophyllorum aromaticorum, Anethi, Terebinthinæ; cum Spiritu vini aut Tincturis, Spiritibusque medicatis, cum unguento Martiato, Althææ, Agrippæ; cum unguentis & linimentis paratis pinguedine Vulpium, Canum, Felium, Daxarum, Cervorum, Ursorum, Luporum, Leonum, quæ pinguedines essent inserendæ Anseri, Anserque tunc veru torrendus, ac diffluens inde pinguedo in usum foret asservanda: sic tamen, ut primam pinguedinem abjicerent, ultimamque in vas aceto semiplenum exciperent, & cum hoc ita comparato corpus fricarent.

5. Vesicantia, & Sinapismi, nonnullis laudantur.

6. Balnea aquæ *calidæ*, etiam integra; integra olei balnea, curarunt multos. *Celsus* jam commendaverat. *Guillandinus* apud *Heurnium* ad 26. Aphor. Sect. 2. Virum Tetano affectum curavit, immergendo in cadum olei totum. *Albertinus* vocatus ad Chemicum, nefarium hominem, qui fracta infortunato lagena, in qua diuturnos post labores venenum præsentissimum perficiebat, vidit illum convulsione tonica instar serpentis contorquere se, oculis & lingua

protrusis: cum pleraque auxilia nihil opitularentur, *Albertinus* dimisit hominem totum in tepidum oleum, eo cum successu, ut cessaret Tetanus. Fomenta oleosa, quæ hominem integrum involverent, multi laudarunt. Et olei Embroche *Bayrus* Sereniss. *Pedemonti* Principem cito ab Opisthotono liberavit.

7. Frigida Balnea, Gelidæ aquæ affusionem, multi laudarunt, autore *Hippocrate* Aphor. sect. 5. n. 21. & Libr. III. de morbis.

Curam ejusmodi aggrediebatur nunquam, nisi debitis cum cautelis: ut nempe Tetanus ab ulcere non oriretur; ut juvenem bene carnosum morbus invaserit, mediaque æstas sit. Nec universalis fuit ipsi Methodus curandi. Cæteris enim operum suorum locis jubet ægrum calefacere balneo, foco, linimentis, fomentis, utere aut vesica contentis, actu potentiave, calidis, Vino &c. imo post *calidæ aquæ affusionem* homines obvolvere linteo, obvolutosque in lecto detinere. Itaque apparet evidenter magnum Virum distinxisse accurate & ægrorum naturam, & diversam morbi cum materiam, tum symptomata; curamque ex oppositis remediis præscripsisse sapienter. Unde *Cælius Aurelianus*, *Paulus Ægineta*, multique sequentium sæculorum Medici, *Hippocratem* injuste criminati sunt, Aphorismi doctrinam per reliqua ejusdem opera non explicando.

Cæterum hanc ipsam Gelidæ affusionem debito in casu factam, sapientes practici laudarunt *Schenckius* refert *Avicennam* scripsisse: „ Ex his, quæ juvant
„ habentem Spasmum communem, qui nominatur
„ Tetanus, & Tensio, facta a *materia frigida*, est
„ ut subito in aqua demergatur frigida, secundum
„ quod dixit *Hippocrates*. Nam corporis exteriora
„ inspissantur, & innatus calor interioribus quasi
„ confortatur, & resolvitur materies. Non enim
„ tamen omne corpus tolerans hoc, a timore tutum,

„ sed

„ ſed corpus forte, juvenile, carnoſum, quod ul-
„ cera non habet, & in æſtate. *Plures enim per hoc*
„ *jam evaſerunt.* "

Valeſcus de Taranta Lib. I. Cap. 21. De Morb. Cerebri. „ Iſto modo curavi juvenem 20. anno-
„ rum, de quo deſperabatur in *Morlanis*, quamvis
„ non multum erat carnoſus. Habui fere 24 urceos
„ plenos aquæ, & quatuor viri ipſum ægrum ere-
„ ctum tenuerunt. Ego autem omnes urceos eva-
„ cuavi ſupra colla, & omnia inferiora membra ejus,
„ & ſtatim poſui eum ante ignem, & poſt horam
„ unam & dimidiam unxi ipſum a collo usque ad
„ poſtremum ſpondilem, ac tibias & brachia, cum
„ Dialthæa, & Martiato, & Agrippæ, cum oleo
„ Caſtorei, & dedi ſibi brodium pulliæ, & fere ni-
„ hil amplius feci, & in eadem nocte curatus fuit,
„ cum Dei auxilio. Alium curavi in *Burdigalis*,
„ qui erat Anglicus, ſed iſte fuit corpulentus, per
„ modum ſuperius dictum. "

Sennertus Lib. I. part. 2. Cap. 28. ad quæſtionem, an aquæ frigidæ affuſio? „ Ita ex *Hippocrate*,
„ & *Galeno* inquit, debitis conditionibus. Ita enim
„ calor nativus, clauſis poris cutis intus cogitur, &
„ per accidens abſumitur morbi materies, ſeu a
„ ſubita aquæ frigidæ affuſione corpus frigore con-
„ cutitur, & materies nervis adhærens excutitur.
„ Etſi vero *P. Æginetæ* hoc remedium improbatum
„ eſſe ſcribit a poſteris, quod & ipſe rejecit, tamen
„ reperti ſunt, qui poſt eum id uſurparunt; inter
„ quos eſt *Valeſcus.* "

8. *Cucurbitæ* tam ſiccæ, quam ſcarificatæ, a multis medicis eventu ſæpe fortunato adhibitæ ſunt; at vero cum id, quod avellendorum humorum gratia fit, nonnunquam tenſos nimium nervos irritare queat, eventum aliquando ſiniſtrum ſortitæ ſunt.

9. *Medicamenta acria, aromatica, ac maxime viroſa,*

ab ipso *Hippocrate*, & *Aretæo*, in nostra usque tempora, Autores adhibuerunt tantum non omnes; quæ ore assumenda, Clystere injicienda, naribus aut insufflanda, aut attrahenda, ulceribus, quo resorberentur, affricanda, cuti tandem admovenda essent. „ Castoreum, ait *Aretæus*, trium obolorum ponde„ re assidue bibere expedit. . . Cæterum si ægri „ nihil deglutiant, Castoreum cum oleo in anum „ immittendum est. " Multi post Arabes Castoreum ore assumendum dederunt a dosi scrupulorum duorum, ad dragmas duas, in Melicrato, vel Aqua nervina. Castoreum intus & extus dare jubet *Prosper Alpinus*: *Hollerius*, & *Duretus* confirmant. Curam suam fortunatam Viri Patricii, ad 40. diem cum Opisthotono conflictati, *Benedictus* præsertim Castoreo acceptam refert: a quo tunc lacteus humor cum urina prodibat.

10. Oleum multi bibendum dederunt summo cum effectu. *Valisnerius*, loco coenæ oleo amygdalino dato, annosum Viri patricii tetanum vicit. Multi Autores oleo ore & ano immisso corpus totum perluendum jubent; imo ore, & gutture, placide continere, quo strictæ fauces laxarentur.

11. Ad Opium & Narcotica multi confugerunt. *Hippocrates* fomenta parabat ex Semine Hyosciami cocto cum oleo, eique tunc addito Vino. *Aretæus* oleo Crocino partes rigidas involvebat. *Schenckius* Theriacam, Mithridatium *Cardanus*, ore data laudaverunt. Memorabilis *Bontii* textus est, quem ne quid contrahendo perdat, exscribam totum; *ex Libello 2. de Method. med. qua in Indiis Oriental. uti oportet.* Cap. de *Spasmo* „ Inprimis vero habenda est „ ratio, inquit, sævissimi Symptomatis, doloris ni„ mirum, cui, omissa tantisper causa principali, „ sæpe cogimur occurrere. Quod commode fiet „ *Laudano Quercetani*, *Philonio*, sive *Euphorbio*, sed

„ præ-

„ præcipue *extracto Croci*, quod infra describemus.
„ Fortasse Sciolus quispiam negabit his remediis,
„ propter vim stupefactivam, ac narcoticam, ner-
„ visque inimicam, esse utendum. Speciosa quidem
„ hæc prima fronte videntur, sed tamen vana sunt:
„ nam præterquam quod calidissima hujus climatis
„ temperies hoc requirat, *certissimum est in tali ne-*
„ *cessitate sine his ægrum evadere non posse.*" Meretur certe Medicus hic fidem haud modicam, eo quod majorem forte experientiam hujus morbi, quam Europæus quisque Medicus unquam habere possit, ipse habuerit: videte modo, quomodo hoc caput inchoet.
„ Qui apud nos in *Hollandia* rarus est Spasmus, hic
„ in Indiis tam familiaris est affectus, ut merito in-
„ ter Endemios, ac Populares morbos numeretur.

12. *Fimus equinus* partibus tetano affectis summopere laudatus *Ambrosio Paræo* fuit. Ter cum illo adhibito felix, ut postmodum enarrabo, nihil fere in hoc homine, de quo agitur, lucratus sum.

13. Ex *Hipp. Libr. de intern. affect.* videmus Tetanos oriri a suppuratione κυνάγχης, vel σαφυλῆς, vel ἀντιβραγχίων, vel etiam (Libro de Diebus judic.) ἀπὸ συνάγχης. *Forestus* historiam refert, eandemque observatione veterani cujusdam Medici, haud omnino raram in praxi esse ostendit. *Valsalva* & talem Tetanum vidit, egoque in me ipso, ut deinceps narrabo, expertus fui. In hoc genere Tetani *Forestus* damnavit Trochleæ usum ad os diducendum, autoritate forte *Cœlii Aureliani*, qui tamen Trochleam aut simile Instrumentum repudiando, de Tetano ex Angina nato non egit. Laudarunt Trochleam hanc, adhibueruntque cum successu *Pareus*, & *Hildanus*. Trochlea hæc me in hoc morbo mox summo periculo eripuit.

14. Curam excitata febre moliti nonnulli sunt, id sibi ab *Hippocrate* præceptum esse arbitrati in *Apho-*

rismo 70. *Sect.* 5. „ A quartanis correpti, convul-„ sione non admodum corripiuntur, si vero prius „ corripiantur, & postea quartana supervenerit, li-„ berantur. Et Sect. 2. n° 26. Febrim convulsioni „ supervenire melius est, quam convulsionem Fe-„ bri." Et maxime Sect. 4. N°. 57. „ A con-„ vulsione, & *Tetano* detento, febris superveniens, „ solvit morbum " *Hierophylum* & *Asclepiadem* febre excitata Tetanum curandum esse voluisse, *Cœlius Aurelianus* accusat: invehiturque acriter in *Hippocratem*, veluti idem diserte præcipientem in his Aphorismis; a qua sententia se esse alienissimum profitetur. Profecto si sedato animo *Hippocratem* pervolvimus, pluribus Operum suorum locis de Tetano agentem, non est, quod idem prorsus negemus. Quid enim aliud ex textu Libri *de vict. acut.* colligemus? Si enim a natura *febris non excitetur*, somnusque, atque urinæ concoctæ, *sudoresque judicatorii* non contigerint, Vinum creticum vinosum, una cum internis, externisque emollientibus, & *calidæ aquæ affusione*; exhibendum esse docet: & Libro *de intern. aff.* Absinthium, Lauri folia, Hyosciamum, Thus, in vino albo cocta, admisto oleo valde calefacta, corpori & capiti adhiberi; postea vero disponere in lecto ægrum *ut sudet vehementer*. Igitur videtur deficiente febre, febrem excitare voluisse. Convenitque idem cum ejusdem monitis sapientissimis, quibus præcepit nobis attentionem ad ea, quæ natura quandoque per se facit in morborum curatione, ne hujus ignari eandem suo in opere turbemus, neve defectu attentionis illam imitari negligamus. Eodem profecto modo, quo febrem in Apoplexia producendam esse Schola Medica jubet, quia Natura spontanea febre Apoplexiam curasse observata est. Fatendum tamen est, similia præcepta quandoque hoc principio solummodo inniti,

ut extremis in morbis extrema tententur auxilia, ut habet Aphor. 6. sect 1.

Ut enim extrema auxilia prodesse aliquando apparent mirifice, sic quoque eadem nocere non ignoramus. Et ejusdem Scholæ doctrina, qua febrim nonnunquam excitare jubemur, discimus etiam humores lentos hominem occidere, si in vehementiores excitentur motus. Imo enarrandorum ad finem hujus Capitis casuum alter, Tetanum, superveniente valida febre, letalem redditum docebit. Hinc hanc sententiam cum Schola Arabica moderari conatus *Avicenna*, Ephemeram duntaxat febrim producere suadet. Sed quis febrim producturus, adeo arbiter rerum, versatusque in arte est, ut non plus febris generet, quam voluerit? Quotidie animadvertimus eodem anni tempore, ab iisdem omnino causis, alios tertiana febre corripi, alios ephemera, alios acuta, vel etiam inflammatoria; prout vis adplicatæ causæ in peculiarem cujusque Diathesin agere possit. Novimus, si candide loquamur, nos tantos in Tetano, & Apoplexia, moderatores non esse; præterquam quod etiam moderata febris possit nocere. Nonne levi febre, a natura genita, Apoplecticum *Numeni* filium periisse candidus tradiderit *Hippocrates?* Ea itaque omnia, quæ, ni juvent, occidunt, nunquam temere, sed & circumspecte, & si possibile, nunquam nisi convocato Sapientium Virorum consilio, bene perpensa, & trutinata, admoveantur.

15. Sudoribus curandi Methodum laudarunt hi, illi condemnarunt. Dixerat *Hipp.* Lib. *de Vict. acut.* de Tetano agens, ut supra vidimus: „ Huic nisi „ febris accesserit, & somnus, & quæ consequun„ tur urinæ coctæ, sudoresque judicatorii &c. " & paulo post deficiente natura, ægrum sic a Medico disponi jubet, *ut exsudet vehementer*. *Bontius* su-

ſudores cum maxime hic laudavit: hæc ab una parte: ſed ab altera veridicus ubique *Hippocrates* narrat *Magnæ navis Præfectum* in Opiſthotonum, tertio a contuſione die, incidiſſe cum *ſudoribus*, obiiſſe tamen ſexto ab illinc die. Scripſit *Coacar*. N. 361. *Funeſtum eſt etiam ſudare in Opiſthotono.* Imo *Aretæus* juſſit cohibere ſudores: *Cœlius* abſtergere eosdem, ne noceant frigefacti.

Numquid igitur ad Problematis explicationem facit id, quod habet magnus *Morgagni* Epiſt. anat. med. N. X. §. 3., ubi ſcilicet, poſtquam retuliſſet *Valſalvæ* Juvenem die Tetani quinto obiiſſe cum ſudore plurimo, toto morbo profluente, hæc judicioſe ſubjunxit: „ Porro multus ſudor, qui perpetuo perfluxit in eo juvene, num id levaminis „ attulit, ut manus, pedesque, nonnihil movere „ ceperit? Sane *Bontius* . . . inter cætera commen„ dat, quæ ſudorem moveant. Sed hic fortaſſe „ utilior eſt, cum affectio frigori ſucceſſit, cui te„ mere calefactum corpus expoſitum fuerit. "

Hinc intelligeremus ſaltem ab Hippocrate, & laudatos ſudores, & damnatos fuiſſe, prout Tetani cauſa eosdem aut poſceret, aut repudiaret; eandemque ob cauſam *Aretæum*, ac *Cœlium*, eo modo ſcripſiſſe. Sane noſter homo, qui a refrigerato corpore prius calefacto in Tetanum non incidit, cum perpetuis ſudoribus mortuus eſt.

16. *Urinarum excretiones* Medicorum plures in Tetano conſuluerunt, præeunte *Hippocrate* Coac. text. 362. πυρετώδεα ὀπισθοτονώδεα γονώδεες οὐρήσιες λύουσι. Opiſthotonum, ſi ad eum febris acceſſerit, urinæ genitales, urinæ genituræ ſimiles, ſolvunt. Nondum in Medicina definitum eſt, quid ſignificet τὸ γονοειδὲς *Hippocratis* in urinis. Ad hoc nihil aptius, ac convenientius erit, quam ipſum Autorem cunctis

con-

consulere in locis, in quibus de hac urina verba fecit.

Epid. Libr. 3. *pag.* 1066. Qui in Dealcis horto decumbebat, priusquam redderet urinas turbatas, reddidit urinam, quæ habebat ἐναιώρημα οἷον κρίμνα γονοειδέα. Hic nonnisi 40. die post multas ærumnas judicatus est. *Foësius* reddidit totum textum sic. „ Urinæ tenues, in quibus varia inerant suspensa „ quædam, in medio innatantia, hordei tosti, non „ exacte moliti, crassioribus frustulis, fere similia, „ *genitaleque semen referentia.*" An ergo in hac urina enæorema, & quid simile genitali semini habebat, & quid crassius moliti hordei tosti simile? hic notemus τὸ γονοειδὲς enæorema fuisse.

Philistis Epid. Lib. 3. pag. 1070. die secundo habet οὖρα λεπτὰ, διαφανέα εἶχεν εναιώρημα γονοειδὲς: die ς. moritur. Est iterum hic, genituræ simile illud, enæorema.

Epid. 6. pag. 1170. in *Perintho* τὸ γονοειδὲς, τὸ τοιοῦτον ὅτι κρίσιμον. „ In *Perintho* genitale idipsum „ quia criticum." Hic hypostasin formasse videtur, quia judicatorium dixit.

Theodori conjugi die quinto οὖρα στρυφνὰ, ὀποειδέα, οὔρησε τῇ ἕκτῃ ἐν νυκτὶ, ὀλίγον. τὸ οὐρούμενον τῷ κάρφεϊ εἵλκετο, γλίσχρον, γονοειδὲς. „ Die quinto urinæ acer- „ bæ, succo herbarum similes. Sexto die minxit „ paucum in nocte, in quo quid, quod dum festu- „ ca trahebatur, glutinosum, & genitali simile erat." Ergo τὸ γονοειδὲς in urinis *Hippocrati* fuit vel enæorema, vel sedimen, quod festuca ex urina elevatum, mucosum quid & genituræ simile, referret: in *Philisco & Theodori conjuge*, non laudabile, nam ambo mortui sunt: in eo, qui in *Dealcis horto* decumbebat laborioso & diuturno cum judicio fuit: in *Perintho* criticum. Semen autem ipsum genitale non fuit; nam & in urina *Conjugis Theodori* erat.

Con-

Consulamus Commentatores, antequam pergamus ultra. *Hollerius* in hunc textum: „ Tales urinæ „ genituræ similes, albam, tenacem substantiam „ referentes, in febre Ardente cum Convulsione, „ malas esse, quod ab eliquatione fiant: sed si a „ copia pituitæ crassæ ac viscidæ convulsio, cum „ febre, materia illa pituitosa coqui potest, excer- „ nique."

Et *Jacotius* τὸ ὖρον γονοειδὲς ait ab *Erotiano* intellectum esse τὸ ὖρον λεῦκον, καὶ παχὺ, urinam albam & crassam. Videatur *Erotianus* ad Litteram T. Laudat autem ille hunc textum *Hippocratis*, ac si eundem legisset in Libro *de locis in homine*, qui hoc tempore in illo non legitur. Periissetne igitur quid de hoc libro post *Erotiani* tempora? An vero lapsus *Erotiani* memoriæ est? Textum autem *Jacotius* explicat sic. „ Consentaneum est ergo Opisthotonon, cujus causa est frigida, crassa, lentaque pi- „ tuita, nervos implens, urinis ejusmodi, quæ re- „ pente, & affatim funduntur, aliquando solvi, „ humore per calorem febrilem attenuato, & ad „ renes atque ureteres converso."

Atque hæc de eo, quod genituræ simile in sola urina: verum descripsit *Hippocrates* idem quoque in materia alvo excreta. Sic saltem colligendum est ex Textu *Coac.* 186. τὸ γονοειδὲς διελθον: porro διελθον de urina dici apud *Hippocratem* non solet, sed de alvo. Evidentissime autem *Coac.* n. 455. Κοιλὴ ταραχώδης, διαδίδουσα σμικρὰ, γονώδεα, μυξώδεα. „ Alvus „ turbata, exhibens pauca genituræ similia mucosa." Quæ *Duretus* ibi explicat de „ Colliquamento te- „ nuium Intestinorum, quorum adeps liquitur, ac „ dejectiones edit veluti opimas, id est, albas & „ leves. Liquitur autem adeps a vi tabifica, tum „ ardoris Hepatici, tum Bilis, abradendo Intesti- „ nis molesta."

Foë-

Foësius in hunc textum commentando, sic eum exponit, ut hac appellatione designetur materies alba, pituitosa, albuminea, sive per alvum, sive per urinas, excreta. Imo *Hippocrates* Prorrhet. pag. 35. apud *Foësium* (non in textu, nam in eo Foësius cum *Charterio* legit τόνῳ εἴκολον, in sua vero œconomia Hippocratica γόνῳ εἴκολον.) *Hippocrates*, inquam, γόνῳ εἴκολον vocat flatus crebros, qui simul mucosam educerent materiem. *Galenus* textum hunc per τόνῳ & γονῳ, utraque scilicet lectione, explicuit.

Tandem & vomitu reddita materies a Filiolo *Hegesipolis* Epid. 7. pag. 1225. hac appellatione describitur. ἐτελέυτησεν, ἐμέσας μικρὸν, βραχὺ, φλεγματῶδες, ὥστε δόξαι οἷον γονὴν. „ Moriebatur, postquam vo„ muisset materiem paucam, brevem, pituitosam, „ geniture similem. "

Patere igitur videtur voce hac antiquorum intelligi materiem albam, mucosam, crassam, adeoque semini genitali similem, sive urinis, sive alvi depositione, sive molestis cum flatibus, sive etiam vomitu, emissam: in urinis vero eam peculiariter designare vel enæorema, vel hypostasin, albam, mucosam, crassam, quæ, ut cæteræ urinæ bonæ, cum aliis bonis signis, salutem; sine iisdem nihil boni, nihil nisi κερσιμὸν μὴ κερνὸν significet. Adeoque haud incongruum *Erotiani*, *Hollerii*, *Jacotii* sententiam esse, de tali alba, mucosa, atque Tetanum solvente urina, id exponentium: de genitura autem admista ne cogitandum quidem esse, cum quod *Hippocrates* id æque Feminarum, quam Virorum in urinis observaverit, tum quod idem non minus in alvo, vomituque, excretis, quam in urinis, sæpius adnotaverit. Numquid viri Patricii apud *Benedictum* urina alba lactea, qua judicatus videtur, huc referenda? Vide supra ad No. 10.

Te-

Tetanodeus noster homo nunquam in urinis hoc album, mucosum, crassum, sive enæorematis, sive hypostaseos in modum, exhibuit, adeoque neque inde spem nobis fallacem dedit: arenosam vero ejus urinam, supra descriptam, me non leviter decepisse ultro fateor. Dudum quippe erat quod advertissem, monente *Boneti* sepulcreto, arenulas eorum sæpe urinas gerere: quos aut Calculi aut Nephritidis calculosæ signa, nunquam concomitata essent; sæpiusque ejusmodi arenulas bono sane omine sive febribus jam absolutis, sive eisdem declinantibus, sive etiam vigentibus, comparuisse notassem.

Ex quo *Viennam* appuli, attentionem meam ad hoc Phænomenon excitabat *Præses illustrissimus*, occasione cujusdam numerosæ familiæ, in qua constans idem observaretur; salutemque præ foribus adstare, ex tali urinarum arena, mihi certus prædiceret.

Elapso abhinc quadriennio, cum lucem videret immortalis *Morgagni* immortale Opus, vidi demum observationibus ejusdem clinicis hanc observationem statuminari sic, ut in regulam practicam converti debeat. Etenim *in Epist. Anat. Med. VIII.* §. 10. ægri cujusquam morbum referens „ Eo res, in-
„ quit, intra quinque, haud amplius dies, deducta
„ erat, ut loquendi etiam facultate amissa, pro de-
„ posito, & jam jam morituro, ab omnibus habe-
„ retur. Mihi vero, quantulumcunque in præci-
„ piti casu liceret, neque antea, neque tunc omit-
„ tenti, urinarum quæ fluere pergebant copia ali-
„ quid spiculæ relinquebat: quam mox nonnihil
„ auxere animadversæ perminutæ quasi arenulæ,
„ quæ confertissimæ universa vitrearum matularum
„ interna latera propemodum operiebant: hoc enim
„ mihi in ægris pluribus adnotatum felicis morbo-

„ rum

„ rum solutionis indicium, nunquam fallax *ad id* „ *tempus deprehenderam.* Et sane æger paulo minus „ male habere, & jam loqui &c." Epistola autem XLIX. §. 21. asseverat clarus ille Autor, ne in unica quidem febre, cujuscumque demum Classis, generis, aut speciei esset, ne in ullo quidem sexu, aut ætate; quin præterea nec in capitis doloribus acerbis, & apoplecticis quibusdam affectibus, nonnunquam etiam senilibus, Prognosticum unquam fefellisse, nisi forsan semel; quando vel in fine morbi, vel in declinatione, vel etiam vigore, adparerent in lotio, præclara luce conspecto, arenulæ tenues, vitreæ matulæ lateribus adhærentes, nonnunquam tamen in urinæ superficie natantes, subruffæ ut plurimum, subalbæ perraro, quales semel in juvene conspexerat.

Porro æger noster arenulas subrufas vel ad vasis latera, vel ad urinæ superficiem, vel ad fundum, sæpe etiam in omnibus his locis simul, in una, duabus, tribus, pluribusve de die emissis urinis, hoc ordine minxit: die 6. quo mansit in Nosocomio, urina unica rufas arenulas ad latera vasis vitrei deposuit. Die 7. quatuor vasa urinaria adhibita hodie, habent leve albumque sedimen, & arenulas rufas, in pellicula splendida supernatante. Die 8. urinæ omnes colore, odore, copia, bonæ; leve quoddam sedimen paucas intra horas ponentes, & ad latera vasis arenam rufam, inque fundo, gerentes. Die 9. urinæ per omnia naturales, singulæ & sediminis quidquam, & tenuem arenam multam habent. Die 10. ipsissimæ quæ heri, urinæ. Die 11. urinæ depositæ sexies, solito paulo coloratiores; prior, & altera, paucissimas gerunt arenulas; reliquæ omnes leve, atque subalbidum, sedimen habent ad fundum: attamen & hæ 24. horis servatæ, arenulas ceperunt hinc inde formare. Die 12. semel

mel ſciens comminxit ſeſe; veſpere, & bis nocte, minxit in vitrum. Hæ tres urinæ coloratiores leve enæorema ad fundum dimittunt, arenasque gerunt rufas, prioribus craſſiores. Die 13. ut pridie: enæorema verſus fundum gerunt, & arenæ quid habent omnes: arenam autem non monſtrant, niſi hæ 15., illæ 20. horas, conquieverint. Die 14. urinæ omni dote bonæ, omnes brevi enæorema formant, deponunt: jamque intra tres quatuorve horas copioſiorem, quam unquam, arenam, & ad fundum, & ad parietes vitri, demittunt. Die 15. omnes quatuor urinæ hodiernæ boni odoris, & coloris, cum enæoremate, quod & album, & ſpiculis ſplendidiſſimis, pleniſſimum erat. Etiam ad vitri latera talia ſpicula: ineſt autem multa cunctis arena. Nocturnæ ut diurnæ. Die 16. colore, odore, copia, bonæ urinæ omnes, multum & arenoſæ, & ſplendidæ, & leviter hypoſtaticæ. Die 17. omnia eadem. Die 18. comminxit ſe nocte. Die 19. in excipulum urinam una cum alvo emiſit; ſed ad 4. pomeridianam libram mediam urinæ reddidit, quæ trihorio poſt jam arenam exhibebat; ſequentes pariter. Die 20. ſuo letali urinas in lectum dimiſit.

Quandoquidem itaque arenularum copiam, per omnem propemodum morbum conſtantiorem, obſervaveram nunquam, ſpei nonnihil, fateor, mecum tacitus alebam: quamvis ſecundum regulas artis ex urina, alvoque laudabilibus, nihil unquam augurari meis Auditoribus ſoleam, cæteris ſignis cum illis non correſpondentibus, imo funeſta quæque prænunciantibus. Eventus quoque docuit hujus ultimæ obſervationis veritatem. Quapropter mortuo homine, qui nulla calculoſæ, aut arenoſæ Diatheſios veſtigia in cadavere monſtrando, ſpem ſalutis ex ſua urina, conſtanter, & abunde arenoſa, facere potuiſſet, Auditores ſerio monui hunc caſum bene adno-

ta-

tarent, utpote nullam dari, citra exceptionem, regulam, aperte docentem.

Nec eſt, quod quis vel ideo hanc urinam arenoſam, minoris faciendam in noſtro ægro fuiſſe, exiſtimet, quia ſpicula ſplendida ſalina ſæpius in eadem comparuere: etenim hæc ſpicula in urinis acute laborantium, quocunque in morbi ſtadio, non illaudabilia eſſe, conſtanti obſervatione experimur.

Abſolvi ſic omnia, quæ de cura Tetani omnium Medicinæ ſæculorum promiſeram; ſupereſt, ut quænam noſtro in ægro inſtituta fuerit, paucis enarrem. Profecto horum enarratorum plurima ipſi adplicavimus. Venam ipſi ſecuimus octies, ſumma ſemper urgente neceſſitate; & ultimo quidem 12. morbi die; ſanguine ſemper inflammatiſſimo, ſemel iterumque tanto jactus ſubſultu, ut non venam, ſed arteriam pertuſam eſſe, quis ſuſpicatus fuiſſet, qui ad arteriam immediate venæ ſubjectam, impetuoſeque pulſantem, non attendiſſet. Ultimo morbi octiduo, licet celer adhuc eſſet, magnusque pulſus, cruorem ultra emittere non auſus, reliquis artis auxiliis uſus ſum. Aquæ frigidæ affundendæ caſus non extabat, quoniam nec valde carnoſus erat, nec media æſtas, ſed frigore, varietateque, Martio ſimilis, Majus: quin nec caſus erat, in quo ipſe, ſi adfuiſſet, *Hippocrates*, frigidam affudiſſet, ut paulo ante vidimus. Præterea auxiliis ad febrim generandam, proliciendumque ſudorem, in febre perpetua, perpetuoque ſudore, opus non fuit. Cæterum Caſtoreum, Moſchus, Camphora, Opium, Oleum copioſum ore aſſumtum, & in anum injectum; Fimus equinus; Cataplaſmata ex rebus emollientiſſimis, adjecta copia multa flor. Chamom. parata; Aqua calida forma balnei crurum integrorum, forma fomentorum Ventri, dorſo, collo, maxillis, admota perpetuo; Potus ſubacidi, blandaque emul-

sa; Vesicantia, & Epispastica; Peruviani corticis vires in nervos explorandi tentamen, adhibita sunt.

Si similem ægrum Nosocomium deinceps susciperet, an Vena, si id indicaretur, secta, ac corpore emollientibus cujuscumque generis involuto; tuta cura tentari non posset plurimo Castoreo, usu Opii prudente, Cortice peruviano multo; ut scilicet motu humorum moderato, ut mitigatis doloribus, ut humectatis emollitisque undique nervis, Cortex peruvianus, quo facilius in Nervos, atque Tendines ageret, aptaretur? Neque enim lubenter iis concederem, qui in casu, quo cuncta emollienda sunt, vim corticis peruviani indicationi adversam crederent: ignota nobis ea illius vis est, atque facultas, qua & in rigidis fibris & in flaccidis, & in humore spissiore, & in tenuiore, inordinatos nervorum in febribus motus, & tensionem relaxet, compescat, hominemque reddat sanitati.

Cætera, quæ ad Anatomen spectant, Tabula 4. exponet, unaque docebit ex degeneri Coli fabrica, cum historia anamnestica collata, hominem hunc vera Pictonum Colica quondam laborasse.

§. VII. Subjungam nunc, quas promiseram, proprias meas Tetani observationes.

1mo Annos 20. natus, anginam passus sum, quæ neglecta in suppurationem abivit, cum perfecto maxillæ Tetano. Cum summas angustias ad 14. diem sufferrem, alius Medicus advocabatur, qui illico largam venæ sectionem instituit; deinde, eo jubente, Chirurgus, Trochlea tenui inducta, maxillam magno cum labore sensim diduxit, donec tandem strepitum in faucibus perciperem, rumpereturque abscessus, unde copia ingens puris putridissimi ore prosiliit, & nonnihil quoque in gulam illapsum est. Purgante iterato dato, intra paucos dies convalui. Hic ipse ille ab *Hippocrate* supra notatus casus est.

2do

2do Anno 1741. die 9. Aprilis, femina innupta, quadragenaria, me accessit, narrans multis ab annis in lævo latere infra costas se acerbe dolentem; anxietates præterea, flatus, borborygmosque continuos expertam; cum undique solatium frustra quæsivisset, sese curæ tradidisse Agyrtæ: qui vehementer omnia sursum, deorsumque evacuando, dolorem quidem mitigasset, verum debilitatem magnam, spasmos, & Catameniorum cessationem, ipsi produxerat. Trimestri spatio ab hac crudeli cura elapso, spasmus prehendit maxillam talis, ut nihil ore assumere, nisi unius olim elapsi dentis foramine, posset. Spiritu vini fovebat, fricabatque maxillam; tertio Tetani die me convenit. Pulsus debilissimus, ac tardus erat, licet horæ quadrantis iter, ut ad me veniret, conficere debuerit. Durities musculorum Maxillæ magna non fuit. Externe oleosa penetrantibus mista applicui, Vesicans ad Nucham latum admovi, & præscripsi Neuroticam misturam.

Altero die lecto affixa me vocat. Video Tetanum maxillæ rigidissimum, faciem & oculos rubros, pulsum fortem, celerrimum, vehementem itaque febrem, lumborum dolores, jumentosam urinam, deglutitionem adeo impossibilem, ut per nares exeant deglutienda. Hic sane febris supervenerat Convulsioni die quarto, & nihilo secius in pejus ruebant omnia.

Venam secui, & enemate laxante rite operato, Clysmata nutrientia omni quadrihorio curavi injici. Cataplasmata emollientia oleosa tensis circumdedi partibus. Trihorio post Venæ sectionem febris, rubor, calor, remittunt multum. Sanguis nec inflammatus fuit, nec aut tenuis, aut dissolutus. Quæque jumentosa apparuerat urina, eadem jam sedimen album flocculentum tamen, dabat. Pulsus nunc æqua-

quabilis, bonus, plenior longe, fortiorque, quam pridie in ædibus meis fuerat.

Sed cum tanta rerum emendatione Tetanus idem, eademque deglutitorum per nares reversio. Amicissimus *Velse* curam, me hortante, suscepit mecum. Medicinam internam, externamque, in magis neuroticam mutavimus.

Die 11. Aprilis post insomnem pene noctem, summo cum labore deglutivit quædam. 12. Aprilis Nox insomnis. Deglutitio fere impossibilis, Pulsus æquabilis, sed debilior. Enemata nutrientia absorbentur tota, sæpiusque repetuntur.

Aprilis 13. clonicæ convulsiones per noctem frequentes, quibus durantibus maxilla relaxata cum magno oris hiatu fuit; clonica vero convulsione cessante, rediit mox tonica colli, dorsique. Pulsus debilis jam & inæqualis. Frigus extremorum. Mentis jugis præsentia. Ad horam 10. diei suæ 8. mente præsens expiravit ore sponte aperto; ita enim quotquot morti affuerant, nobis testati sunt. Negabatur nobis Anatome. Vidimus in cadavere, octo a morte horis elapsis, sic clausam maxillam, ut aperire illam, nisi summa cum vi, nequiremus. Ore sic vi aperto, mali nihil adspeximus in faucibus. Lingua tumebat. Exterius ad Cartilaginem scutiformem & ad os yoidis comparebat tumor. Sed ultra examinare vetabamur.

3. Faber lignarius 22. annorum, procerus admodum juvenis, mense Decembri 1741. me vocabat, Tetano corporis universali afflictus. Narrabat febre tertiana pertinaciore laborantem, cortice peruviano se ab ea, elapsis paucis abinde septimanis, liberatum esse. Continua febre se nunc, validaque Diarrhœa, & universo torqueri tetano. Epidemica Diarrhœa illo tempore cum febre grassabatur, quæ postu-

labat

labat Emeticum. Frustra id ipsi dedi. Diarrhœam nec involventia, nec opiata, nec adstringentia, compescuere. Tetanus quoque universalis neque Balneis Aquæ calidæ, ejusdemque fomentis, neque emollientissimis unguentis, & cataplasmatibus, ullatenus cessit. Febris autem indies augebatur. Cum nihil juvaret, ob summam primarum viarum putrilaginem præscripsi ipsi hanc misturam: Rob Ribesiorum unc. ij. Spir. Sulph. per Campanam gtt. xv. Aquæ Cort. Citrei unc. vj. Laudani liquidi Sydenhami gtt. xx. Laudanum addebam, ne acida augerent Diarrhœam. Quovis bihorio quartam misturæ partem assumsit; evacuata illa, renovabatur.

Altero die melius habuit, & unicam tantummodo alvum putridam deposuit. Die 3. levamen majus. Die 4. Tetanus ita emendatus, ut lecto movere, ex eodem surgere, cum difficultate incedere, imo in proxime inferiorem Contegnationem laboriose descendere posset. Putrida alvo utcumque pergente, misturam continuavi, quotidie minuendo, usque ad 10. usûs illius diem.

Sanus abinde vixit usque in Junium Mensem 1742. Incidit tunc eandem in febrem, Diarrhœam, Tetanum; ignarus a qua causa ajebat. Vivebat intemperanter. Priorum memor dedi illico eandem misturam; die altero omnia symptomata cessabant. Sub ejusdem anni finem tertio rediit idem, sed levior, morbus; unica mistura cessans. Formulæ copiam tunc sumsit, ut ilico, redeunte morbo, ea uteretur. Cauponarius inde factus, ac Vino, Cerevisia, Vinique spiritu abusus, nunquam in similem morbum relapsus est totis postea annis, quibus ejus uxori ac liberis medicinam feci.

In recensendis Tetani causis, vidimus illum ab Autoribus putrilagini hærenti ad præcordia, aut in intestinis, adscribi. Præsens historia hoc confirmat.

4. Anno 1756. susceperam in Nosocomium juvenem, gallico morbo sic laborantem, ut pessima ulcera in corpore, potissimum vero in Capite, prostarent. Haud diu eum in cura Mercurii sublimati habueram, quin ab acri materia nervos, tendinesque, in ulceribus rodente, in completum maxillæ tetanum incideret. Dabam emulsum cum Opio & Camphora; de quo tamen multum sumere, in principio saltem, deglutitio fere impossibilis vetuit. Maxillas autem & tempora fimo equino calente, sæpe renovato, involvi. Die altera deglutitio melior, die tertia tetanus curatus. Mercurio eodem posthac curatus est.

5. Anno 1757. mense Novembri, suscepi in Nosocomium juvenculam 28. annorum, quæ a duobus cum dimidio annis cariem patiebatur Antri *Higmori*, quæ sane multum nobis facessit negotii. Cum variis auxiliis internis, externisque, totum hunc sinum depurassemus, ac patiens belle haberet, incepit anni 1758. die 8. Martii, denuo in eodem dolere; die autem sequenti adeo vehementer, ut perfectus maxillæ Tetanus nasceretur, sic ut neque loqui, nec deglutire vel minimum posset. Cataplasma emolliens adplicabatur ea vespera. Decimo vero Martii, cum Tetanus 28. horis jam persisteret, fimum equinum circumposui. Opium lubenter a principio cum Castoreo dedissem; deglutiendi autem impotentia id vetuit. Opio tamen agendum ratus, elutis primo communi Clystere Intestinis, injici cum unciis sex juris carnium grana Opii duo curavi. Obdormivit inde, evigilanti autem rigor musculorum paulo remissior erat, nonnihilque cepit deglutire posse. Tertio die enemate repetito solvebatur Tetanus. Opiône an fimo? An auxilio alterum alteri fuit?

Ex illo tempore sinum maxillarem magis depuravimus, magisque, Cariem autem ejus metuendam

Cor-

Corticis poruviani copioſo, diuturnoque uſu, ſive abegimus ſive averruncavimus. Dolorum recrudeſcentiam opium interea ſedabat. Tandem craſſa, & obeſa facta, exivit 1758. die Julii nona. Reſcivimus diu poſt ipſam ruſticano labore ſe egregie exercere.

6. Anno 1757. die 7. Decembris veſpere, in plena ſanitate, deprehendor ſubita vertigine, cum momentanea mentis abſentia, momento poſt iterum ſaniſſimus, niſi quod ad præcordia nauſeoſum quid obſervarem, levioresque ventris dolores. Venam mihi tundi curavi, & cubitum petens purgans ſumſi, quod ſequenti die egregie operabatur. Die hac, nempe 8. Decembris, multis Convivis gaudens, ſobrie tamen comedi & bibi. Nocte vero inſequente incido in Dyſenteriam crudelem, ſanguineo-mucoſam, cum univerſi corporis Tetano. Convenit ſummo mane die 9. Decembr. optimus, dum viveret, Medicus *Erndl*, qui gravem valde morbum ratus, mox *Ill. Præſidem* adiit. Hic autem brevi poſt ſua viſitatione me honorans, una cum Claro Viro *Erndl*, ſuſpicabatur an non forte podagrica aliqua materies; Podagra enim leviori aliquoties decubueram; vertiginem oberrando excitaſſet, eademque purgante irritata, Dyſenteriam, Tetanumque generaſſet? Sin minus; an primis in viis hærens corrupta materies ejus abundantiæ eſſet, ut poſt actionem purgantis multa adhuc ſuperſtes, atque mota, hunc morbum generaſſet? Porro tetanus erat non maxillæ, ſed colli, dorſique rigidiſſimus, lumborum paulo minus rigidus; ſic ut aliquid alimenti, aut medicamenti aſſumturus, ſtatuæ inſtar, erigendus eſſem, lumbis nonnihil ſe flecti parentibus.

Utrique ſuſpicioni ſatisfaciebant (purgans enim prægreſſum erat) primo acrioribus ad pedes, & crura, admotis Epiſpaſticis, quæ eo verſus, ſi qua podagrica materies oberraret, illam allicerent. Se-

cundo Decoctis & Emulsis oblinientibus, atque involventibus, tum ore tum enematum ope, assumtis; quæ cum adhibito prudenter Opio, dolores sopirent, tensa laxarent, acria involverent, nervosque ab acrium irritatione defenderent. D. O. M. his conatibus opitulante, Tetanus 12. horarum spatio cessavit, & intra septem dies, citra ullam Podagram, perfecte convalui.

7. Casum notabilem gravissimi Tetani in Nosocomio visum, retuli *Part. VI. probl. 9.*

CAPUT XI.

De Febre Miliari, ac Petechiali.

§. I. *Pro more iterum non vidimus hoc anno Petechias aut Miliaria. Idem & alii Medici testantur* Viennæ, *in* Hungaria, *in* Silesia. *Ex sententententia Ill.* Trallesii *Milliaria & multum factitia sunt, & nunquam critica. Idem evincunt Clarissimi* Köldérer *observata.* §. II. *N°. 1. in Exanthematum materie Cl.* Pringle *nimis sero me aggreditur. Enarratio rerum, quæ putatitiam hanc Crisin mihi primo dubiam, tandem falsam esse, demonstrarunt. N°. 2. Morbi Carcerum, & Nosocomiorum, cum morbis Exanthematicis malignis, maxime cum malignis Miliaribus, plurimum conveniunt; iidem tamen minime sunt. N°. 3. Exanthemata non semper evitari possunt, quia impurus, infectusque aër, non semper potest evitari. N°. 4. Laus Tractatus Cl.* Pringlæi de Morbis Castrensibus. *N°. 5. Male Cl.* Pringle *intellexit, quæ* Wratislavienses, *egoque, de Camphora notaveramus. N°. 6. Petechiarum sedem in sola Epidermide me collocasse injuste accusor.*

ſor. N°. 7. *Vindiciæ manium* Diemerbroekii. *Gangræna nonnunquam citra ſeparationem ſaneſcit.* Diemerbroekiana *confirmantur* Tralleſianis. N°. 8. *Argumenta quinque adverſus Clariſſimi* Pringle *ſyſtema, de differentia Petechiarum ab omni alio morbo exanthematico.* N°. 9. *Non diſputandi pruritu, ſed inevitabili praxeos docendæ neceſſitate, a Cl. Viri opinione receſſi. Demonſtratur diverſitatem, in morbis obſervatam, non morborum Naturæ, ſed diverſæ Methodo, deberi. Oſtenditur hæc diverſitas, eaque occaſione illud* Turgere Hippocratis *examinatur, quod tantam in praxi diverſitatem non induxiſſet, ſi a ſolo* Hippocrate *legitimus hujus ſignificationis ſenſus petitus fuiſſet: ſenſu quippe Hippocratico raro turget materies; non Hippocratico, turget ſemper, Vomitoria Acutorum principio dari Hippocraticum non eſt; & fruſtra quidam id ex ejus operibus probare nituntur. Solum Studium Hippocraticum aptum eſt, quod in viam devios reducat.*

§. I. Tranſiit cum Bono DEO iterum, pro more, Annus academicus ſine Miliaribus, aut Petechiis; cum in Noſocomio, tum in urbe, & ſuburbiis; apud ægros, qui mihi, ad conſilia vocato, obtemperarunt in toto regimine, in abſtinentia a Medicina, *Cl. Tralleſio* pulverulenta dicta, & præſertim in quotidiana lecti refectione. Vidi quidem Pulicum morſus, quos Petechias; vidi ſudamina, quæ Miliares puſtulas; ſive Collegæ expertiſſimi, ſive Medicinæ Tirones, ſalutarunt: tales autem minime fuiſſe, niſi in regimine, vel in medicamentis peccaretur, rerum eventu intellexerunt.

Igitur hæc medicæ artis prudentia effecit, ut id, quod a tot retro annis cum ſcripſi, tum publice docui, undique confirmaretur, ac demonſtraretur abunde:

unde: Utque me, ægros ſic gubernantem, propria experientia de hisce Exanthematibus *ultra* ſcribere vetat; ita & mecum Medici complures, eandem Methodum ſecuti, eorundem in morbis Exanthematum, aut ſua in praxi raritatem teſtantur, aut omnimodam abſentiam. Nominare in hac urbe Medicos poſſum, qui in multa, eaque honeſtiore, praxi verſantes, ne ſemel quidem ſuis acutis in morbis hæc Exanthemata viderint.

In Hungaria ſi ullibi, hæc Exanthemata famoſa ſunt, & quidem, ſic, ut multa praxi exercitati Medici candide mihi faſſi ſint ad illa promovenda ſe cogi: ſiquidem eos officio defuiſſe ſuo plebs clamitet, ægro ex acuta ægritudine citra efflorescentias pereunte; Petechias, ac Miliaria, ut ſalutaria naturæ molimina ad vindicandum a morte ægrum, arbitrata. Interim clariſſimi in Hungariá Viri, qui Hippocratice edocti, magnam praxin, ſpreta vulgi opinione exercent, teſtantur mihi æque raras ſeſe ſuis in ægris hasce efflorescentias obſervare, quam ego eas obſervo in meis. Cum evictum ſit Mortalium millenos ab acutis morbis quotannis perire, qui primario morbo ſuſtinendo apti, ſecundario illi perferendo inepti ſint; Medici profecto illi, de quibus loquor, Medicinam in Beato illo Regno ſic facientes, ſubditos quotannis millenos, alioqui perituros, AUGUSTISSIMÆ IMPERATRICI REGINÆ conſervabunt.

Sed & Potentiſſimus Boruſſorum Rex, quod hac de cauſa gaudeat, habebit. En quæ Perilluſtris, & in Medicina practica verſatiſſimus *Tralles*, ad me nuper ſcipſerit 14. Aug. „ Triginta jam anni elapſi „ ſunt, cum *Hirſelbergæ*, urbe *Sileſiæ*, amoena, & „ montana, ſita ad Bohemiæ confinia. morarer, uno „ omnes ore mihi aſſeverarunt Miliaria in urbe, „ ejusque confiniis, Endemicum morbum eſſe, quo-

„ tan-

„ tannis ſternentem, & perimentem magnam homi-
„ num catervam. Hujus ſane cauſam tunc temporis
„ in Medicos referre non auſus, eam potius refudi
„ in propinquam urbi paludem, potiſſimum *Lanciſii*
„ *de noxiis Paludis effluviis* ſcribentis, autoritate.
„ Verumtamen aliquot deinceps annis ſymbolam
„ huc Medicos conferre ſuſpicari cepi; quippe cer-
„ tior factus, quod urbis illius Medici medicamen-
„ ta calida ægris offerrent; quod ægrorum, ut ſu-
„ dores prolicerentur, calefacerent conclavia, eum-
„ que in finem ægros altero ſuper alterum pulvi-
„ nari contegerent, quod demum iisdem non propi-
„ narent alios, quam calefacientes potus. Cauſam
„ igitur prædisponentem credidi quidem Paludis
„ effluvia eſſe; calidam autem Methodum excitan-
„ tis cauſæ vice fungi. Aſt vero haud ita pridem
„ eadem in urbe degenti mihi, aſſeruerunt egregii
„ duo ibidem Medici, Antiphlogiſticæ Methodi Pa-
„ troni, *Ludwig*, & *Hausleutner*, *Miliarem morbum*,
„ quo toto tempore praxin ibidem exercuiſſent,
„ *ſibi penitus eſſe ignotum*: ſuos proinde Prædeceſſo-
„ res morbi Miliaris veros artifices, fabrosque fuiſ-
„ ſe, plusquam demonſtratum eſſe."

Sed audiamus magnum *Tralleſium* in Tractatu in Quarto *de Terreis remediis*, quem quinquennio abhinc edidit, pag. 356. & ſeq. „ Quid, quod ſatis pa-
„ radoxon multis lecturorum videbitur, ſine omni
„ hæſitantia, contra vulgares, & ad hunc diem va-
„ lentes medendi regulas, præfracte aſſero, poſtu-
„ lare boni Medici officium, ut, quantum fieri
„ poſſit, prudenter *exanthematum geneſin arte ſua ca-*
„ *veat*, aut ſi id fieri ſalvis ægrorum rebus nequit,
„ ut quam parciſſimam ſaltem eorum efflorefcentiam
„ ſagaci auxilio reddere allaboret. Quod aſſertum
„ pugnans cum plerorumque Medentum praxi, ut
„ verum eſſe nihilominus clariſſime perſpiciatur,
„ prag-

„ pragmaticam quæstionem injicere liceat, an *exan-* „ *themata in ulla febre sint salutifera?* Clamant omnes, „ audio, *utique sæpe!* cum iis exclusis tot ægri red- „ dantur sanitati pristinæ. Sed pace rogata, & pau- „ co obstrepentium, inque me hæreticum debac- „ chantium silentio impetrato, adhuc semel quæro: „ An cruoris inspissationes, an vasorum obstructio- „ nes, an capillarium canaliculorum inflammatio- „ nes, an sanguinis putrilaginosæ corruptiones, an „ tenuissimorum vasculorum erosiones, & disruptio- „ nes, ulla in febre salutiferæ? . . Insto igitur „ porro: si obstructiones, inflammationes cana- „ lium &c. in febribus non salutiferæ, etiam id de „ exanthematibus non poterit prædicari, cum sem- „ per ea obstructiones inflammationes &c. suppo- „ nant: atque quando Medici quidam minus recte „ asserunt, *Multos mori cum febre neminem a febre;* „ ego rectissime affirmaturus sum, *multos equidem sal-* „ *vari cum Exanthematibus, neminem ab Exanthema-* „ *tibus.* "

Si *Austria*, si *Hungaria*, si *Silesia*, unde gaudeant, habent; habebunt etiam aliæ *Romani Imperii* Provinciæ. *Part. IX. pag.* 45. 46. cum publico communicavi testimonium viri eruditi & clarissimi *Kölderer*, *Memmingæ* in *Suevia* Physici senioris, & Consistorialis, quo patuit & miliaria nunquam critica ipsi visa esse, & bona Methodo evitari. Beavit me idem dignissimus Vir Epistola, Dissertationis in forma, data anni, quem vivimus, 11. Maji, digna profecto, quam, ni in longius devolutum opus me brevem esse juberet, hic insererem totam. Exordio miratus ille, pravæ doctrinæ, methodique, tot inveniri Patronos, quos *Viennæ*, nonnisi inter Barbitonsores aut expectasset, aut quæsivisset, in hæc demum verba erumpit: „ Profecto in tam clara „ luce magis mirari quorundam Medicorum cæcita-

„ tem,

„ tem, quam ſanare eandem præſtaret; ni mentis „ æquitas ſperare juberet falſam Theoriam, ejusque „ Culpam, non tam pertinaciæ, ſed incuriæ potius, „ & commiſſo errori in dignoſcendis morborum „ cauſis, ortum debere ſuum." Longus ideo eſt in certo quopiam Miliarium genere deſcribundo, quod vel morbum auferendo criticum nuncupari debeat, vel quod morbo dudum devicto demum efflorefcat; verum idem hoc genus totum ad Miliaria vera non eſſe referendum, multis demonſtrat exemplis: præcipue cum nullam febrem comitem ſibi habeat, adeoque tertium veluti genus morbi conſtituat, quod vel, neque Criticum, neque Symptomaticum ſit, vel ſi ſic velis, ut Cl. *Hoffmannus* docuit, Criticum in quopiam Chronico duntaxat morbo. Dolet autem vehementer Clarus Vir hoc ultimum genus a nonnullis Medicis ad vera Miliaria transferri, quæ *ipſi* regimine, aut methodo, aut utrisque pravis, in morbis acutis, inflammatoriisque, generant. Deſcribit mihi quoque plures hiſtorias Miliarium ejusmodi, quæ ego pluribus hujus Operis Partibus olim oſtendi, dudum ſanato acuto morbo prodeuntia, veluti ſuſcepti olim, aut domi, aut in aliis Noſocomiis, contagii reliquias eſſe; ille vero cuidam Lymphæ ſtagnationi adſcribit.

„ Sed quis, inquit, nunc Medicus hæc Exanthe- „ mata, ſilente etiam experientia, diceret *Critica?* „ ſanæ nullus mentis compos. Quis porro Pete- „ chias inprimis, quæ non raro Peripneumoniæ, & „ Pleuritidi, aliisque apertis inflammatoriis morbis, „ junguntur? Quis Miliaria puerperarum alba, ubi „ febrem adeſſe inflammatoriam omnia docent ſym- „ ptomata, & ubi quo copioſiora, & faciliora exan- „ themata prorumpunt, eo proximores Leto ſunt „ ægræ? Aphthæ infantum apud nos morbus eſt „ endemius, multos in tenerrima ætate perimens:

„ hunc

„ hunc ſemper multo deteriorem ſum expertus, ſi „ ſimul, quod ſæpius contingit (idemque ſæpius „ in Anglia contingere *Huxhamus* fidem facit) Mi- „ liaria apparent. Quis ergo & hæc? Et quale tan- „ dem in omnibus recenſitis his morbis inflammato- „ riis venenatum Miaſma, quod expellere debemus, „ accuſandum venit, ſi, ut experientia docet, Mi- „ liaria & Petechiæ perpetui inflammationis ſint co- „ mites, hæcque eo pejor fiat, quo largior eorum „ numerus? Et cur non eadem omnibus iſtis febri- „ bus ratio, quæ tam frequenter *æque* exanthemati- „ bus (ſi morbus ſiniſtra; aut plane omiſſa cura, in „ pejus ruit) *ac* reliquis ſymptomatibus, inflamma- „ tionibus propriis ſtipatæ ſunt? Nonne ſatis apud „ eos conſtat, a ſoluto partium ſanguinis nexu & „ ſeroſa ejus parte a ceteris inde ſegregata, ſuam „ hæc exanthemata trahere originem? Quid aliud „ niſi hoc ſibi vult Diabetes, tam ſæpe in his mor- „ bis infauſto omine accidens? Fugitne quosdam „ his morbis, præcipue Puerperarum Miliaribus, „ demum ab eo tempore noſtros comprehendi cæ- „ piſſe homines, quo lautiores vivunt, & diæta ca- „ lidiore utuntur? Qui ergo iſta regimine calido, „ tanquam ſalutifera, expellere ſatagunt, quid hi „ aliud faciunt, niſi ut ſtudio diſſolvant nexum ſan- „ guinis partium; inflammationes peſſimas creent; „ oleum infundant igni, & ſic morbum neceſſario „ adaugeant?" Tandem me in adverſis conſola- tus, „ Nova quævis doctrina" inquit (quam hu- jus Epiſtolæ initio juſto nomine *Nov-antiquam* ap- pellat) „ omni ævo adverſarios habuit comites: at „ ſortem *Harvæi* mallem tamen ego experiri, quam „ cum cæcis per omnem vitam cœcutire, famæ „ enim mendacia deriſit ſemper conſcia mens recti, „ veritasque triumphavit hucusque.

§. II. Sufficerent hæc omnia ad demonſtrandam

quam

quam clamo a tot annis, propugnoque, veritatem, adeoque ad hoc ipſum caput terminandum, niſi adverſus eandem Clariſſimum *Pringle*, Virum, quem magni ſemper & feci, & facio, dudum inſurrexiſſe intellexiſſem; & ad cujus Animadverſiones dudum reſpondiſſem, niſi ille, more inter eruditos repudiando, vernacula ſcilicet lingua ſua, in altera, & tertia editione ſui, a me ſæpius laudati Operis de *Morbis Caſtrenſibus*, contra me ſcripſiſſet: jam vero cum Vir quispiam doctiſſimus, ipſius, meusque amicus, hæc mihi ex Anglico ſermone gallica fecerit, reſpondebo illi hoc Capite, ſiquidem præcipua ejus contra me gravamina circa Miliaria verſantur.

Ac primum quidem cum Viri, in Arte tanti, venia id mihi aſſerere liceat, quod in hac diſceptatione nimis ſero me adgrediatur: utpote qui & ad hanc materiem, & ad illa, quæ præterea hac occaſione mihi objicit, in ſingulo fere novem *de Rat. Med.* Partium; in anteceſſum, ſatis reſpondi, abundeque. Multo ſane labori peperciſſet has omnes Partes pervolvendo, non patrio, ſed latino, ut inter Eruditos decet, ſermone exaratos; quarum ſuſpicor nullam poſt *Tertiam* ipſum legiſſe, neque etiam præter *Theſes de Febribus*, alia Opuſculorum meorum, in quibus tamen omnibus ea dudum refutavi, quæcunque ipſe contra me poſtliminio edit, & repetivit.

Dignetur itaque Vir digniſſimus id attendere præprimis, quod quæcunque ille, ex conſuetudine *recentiore* ſuæ patriæ, de Miliaribus atque Petechiis, cenſet, nullo modo queant id falſum reddere, id negare, id quominus centies viſum ſit efficere, quod Medici *Hippocratis*, *Sydenhami*, *Boerhaavii* principiis imbuti, in *Auſtria*, in *Hungaria*, in *Sileſia*, in *Imperio*, in *Italia*, hæc exanthemata aut nihil omnino, aut vix ſaltem, obſervent. Neque quod credat ipſe Miliaria fere critica eſſe, id meam aſſertionem, qua primo vix,

deinde nullos, in Nosocomio ægros, cum iisdem Exanthematibus, habuisse me testatus sum, ullo modo infirmare, ullo modo non veram, non existentem, reddere potest. Acta refero, Facta enarro, quorum multis ab annis millenos testes numero, eosque inter nonnullos *Anglos*, quos ipse de hisce, si lubeat, percunctetur: Acta, inquam, quæ nullius contraria infirmet opinio, quæ nullius contraria obscuret observatio; contra quæ nulla Scholarum commenta, nulla Patriæ præjudicia, præscribent unquam.

Hæc igitur, cum ita se habeant, Vir clarus id male interpretari non potest, quod ita de veritate earum, quas narro, rerum convictus, ut esse convictior nequeam, cum ipsum, tum quotquot cum ipso sentiant, minus recte opinari credam. Quod autem alii minus recte opinentur, ut ego saltem credo, aliunde proficisci non arbitror, quam quod, quæ in Scholis principia hauserunt, nondum ad severas artis regulas, seu ad Lapidem lydium, probaverint. Profecto sola Observationum frequentia primam mihi suspicionem formavit, ne res sic, ut credebatur, se haberet. Suspicio hæc reddidit me propriæ opinioni diffidentem: diffidentia ad maturius compulit examen. Videbam quippe, idque in Civitate magis, quam in Nosocomio, die quopiam Critico Miliaria oriri, morbum levari, & hæc eadem Miliaria die vere critico cum febris cessatione siccari, sanitatemque hinc consequi perfectam. Sed 2do. videbam hæc exanthemata sæpius die non critico, quam critico nasci, & nihilominus alio bono die critico morbum cum exsiccatione exanthematis perfecte judicari: id quod intellectu mihi paulo difficilius videbatur; non ideo quod plane insolitum esset, verum eo, quod nonnihil cum consuetis observationibus repugnaret. Videbam 3tio idque frequentius, sive die bona, sive

ma-

mala, exortum exanthema cum morbi, eousque benigni, incremento tanto, ut æger vel summopere periclitaretur, vel ad plures abiret. Saltem nunc excretionem Miliarium, utut salubrem aliquando mihi creditam, & criticam, longe crebrius vidi symptomaticam fieri, ac letiferam; idque frequenter in iis, qui morbum primarium ad usque excretionem Exanthematis sic tulissent, ut spem perferendi, emergendique, probabilem facerent. Itaque ad omnia attentior, inque cæteras morbi excretiones animum advertens, vehementer dubitare cepi, utrum iis in morbis, quos eo usque Miliaribus judicari credideram, judicium Miliaribus, an aliis evacuationibus, adscriberem. Quippe semper in ejusmodi Crisi, aut urina hypostatica erat, aut erat flava, ac pulti similis alvus, aut hæmorrhagia quælibet, aut perspicuus observabatur sudor, aut plura horum simul. Sin vero minus; aut recidiva erat febris, novæ Criseos indiga, aut peribat æger.

His ita observatis, & cum frequenti morte ægrorum, quam Miliaria illa, quæ omnium ore symptomatica erant, inducebant, collatis, in eam sententiam facile abivi, quod consuetæ Evacuationes criticæ, non vero Miliaria, morbum solverent; quodque, si non perpetuo, passim saltem Miliaria symptomatica essent, tum in illis, qui servarentur, tum præsertim in his, qui perirent. Confirmavere autem hanc sententiam observata confertissima.

Verum me aliud torquebat. *Viennam* appuleram, de horum exanthematum frequentia persuasus; nec me opinio fefellerat, siquidem in quovis fere acuto morbo aut adesse exanthemata viderem, aut a Medicis expectari: meque etiam utpote Climatis ignarum, de hac critica excretione endemica, ad quam promovendam, nutriendamque quivis Medicus intendere animum deberet, Medici perhumaniter commonefaciebant. Inte-

terim ego ægros acutos in Nosocomio publico tractare orsus, haud inveniebam hanc crisin ita endemiam esse, quandoquidem inter centum priores ægros unicus modo afficiebatur Miliaribus, qui per imprudentiam meam eadem cum duobus aliis ægris communicabat. Quo nunc acutos morbos in Nosocomio frequentiores demonstrabam, eo pauciores, quibus exanthemata prorumperent, observabam; & si quandoque uni, alterive prorumpebant, quos Regimen, & Medendi methodus, antea ad illa disposuerant, hi nullam in observatione mutationem inferebant. Quid porro inde concluderem? Nisi, cum alibi tot homines, apud me vix ulli, exanthemata acquirerent, Regiminis ac Medicamentorum tam aliorum, quam meorum, exactam inter sese comparandam esse rationem.

Constitit tunc luce clarius, bonos complures, imo optimos Medicos, patria opinione abreptos, regimen, ac medicamenta sic dirigere, ut ægri Acutorum exordio in sudorem, ejusque opera in exanthema prorumperent; alios vero, quibus meliora finxerat præcordia Titan, haud ita numerosa, numerosiora tamen, quam apud me, in suis acute laborantibus exanthemata habere. Sollicite & hujus causam rimatus, detexi 1mo contra Medicorum mentem, imo clam illis, ægros ex præjudicata opinione operose cooperiri; id quod & mihi in ægris urbanis, inexpectato quandoque intranti, observare contigit. 2do. Pulverum testaceorum creberrimum usum, methodo antiphlogisticæ præponi. 3^{tio} *Viennæ* nullatenus laudabilem obtinere morem ægros quotidie, semel saltem, vel reponendi in lecticam, lecto sic admotam, ut ægri debiliores videantur tantummodo in eodem lecto loco moveri, vel, si id vires ferant, in sedili collocandi; & sordida indusia nitidis tepefactisque aliquoties permutandi: quæ profecto omnia

ad

ad exanthemata averruncanda inevitabilis esse necessitatis, certa experientia affirmo. Tandem 4to Petechias & Miliaria, quandoque contagiosa reperta, posse cum ægris, nolente ea Medico, communicari ab advenientibus ad se amicis, Necessariis, Confessariis, Medicis; dum ab his, qui pravo exanthematum genere laborant redeuntes, ægros alios necdum affectos conveniant. Adeoque quamdiu nostra Methodus non fiet ea cunctorum, mirari minime oportere aut me, aut alios, exanthemata nonnunquam in ægris observare: præterquam quod in Regione, quæ iisdem ita scatet, ægri illi, in quibus jam magna adest humorum corruptio, in Petechias, vel Miliaria, facile incidere ante mortem possint.

Atque hæc sufficiant, ut Dignissimus *Pringle* cur ita scripserim, ac scribere debuerim, clare intelligat. Transferat animo sese *Londino Viennam*, cogitetque attentionem in res meam, totque annorum experientiam, cum propriam, tum eorum qui, quo ego modo, medicinam faciunt: an non clare perspicit rem illius mihi evidentiæ esse, ut asserere intrepidus ausim, errare eos, qui Petechias, qui Miliaria, & inevitabilia, & critica esse, statuminent? Errare proinde quoque, qui cum ipsis sentiat, Cl. *Pringle?* Animadvertat Vir sincerus non levem, non hesternam, non precario assumtam, quam tuear, sententiam esse; sed potius talem, quæ oppositiones non metuat; cogitet quantæ evidentiæ hæc mihi debuerit sententia esse, quod primum contra omnes solus, quod unicus, quod homo inermis, promere eandem ausus fuerim; egregiorum Medicorum oppositiones, ineruditorum calumnias, ingratorum discipulorum deliramenta, omniumque tardiorem, ac meæ, ad senium jam vergentis, vitæ tempore vix sperabilem convictionem, animo

præſago bene auguratus: concludat potius ſalutem populi, quam tueri, promovereque munus id, quod *Auguſtiſſima noſtra incomparabilis* mihi imponere, quôque me honorare dignata eſt, & mentem veri conſciam, eo me impuliſſe: quo profecto modo non eum in publicum prodire poſſe per ſe novit, qui *vaga opinionum commenta*, quæ dies deleat; qui *Cerebella hominum & potentes nugas*, quas Veritas vix exortas diſpellat; mundo obtrudere ſatageret.

Reſpondere præterea debeo ad peculiares quasdam Viri Clariſſimi ejusdem accuſationes. Primo inducit me veluti *Anglos* ſuſpicantem in aëre puro, ſereno, renovato, ſuis ægris conciliando, incurios. Profecto nec ſcripſi talia, nec cogitavi. Provoco Virum Celeberrimum, ut mihi vel Verbulum, quo id inſinuaſſem, monſtret: ſi vero quæ de prava *Germaniæ* conſuetudine notavi, hæc veluti de *Anglia* dicta ipſe putet, proprio id tribuat, non meo errori.

2do Accuſat me Vir doctiſſimus, quod *Miliaria* & *Morbos* dictos *Carcerales*, Morbos ex ipſius ſententia maxime a ſe mutuo diſſimiles, turpe confuderim. Negare profecto ipſe non poteſt morbos carcerales, ab hominum multitudine anguſto in carcere, diuturno in tempore, in ſua ſpurcitie, incluſa natos, multam cum illis Petechiis & Miliaribus gerere ſimilitudinem, quæ ab aëre non renovato, multorum hominum, arctiore ſpatio incluſorum, propria tranſpiratione fere peſtifero, gignuntur: neque ego paritatem produxi ultra. Quod vero eundem eſſe morbum hunc utrumque non credam, potuerat ex Tractatu *de Febribus*, ex *Ratione medendi*, ex *Vindiciis meis* adverſus *Ill. Halleri* Apologiam, intelligere; utpote qui ibidem Miliarium in Europa nativitatis Epocham ſive ad medium, ſive paulo ante medium XVII. Sæculum fixerim;

Epo-

Epocham utique longe posteriorem, tempore illo, a quo Cl. *Pringle* suam morbi carceralis historiam orditus est.

3. Dum Cl. Vir hæc Exanthemata negat impuro ab aëre apud *Anglos* Medicos nasci, non satis attendit ad impuritatis aëris frequentem inevitabilitatem, tam in Nosocomiis, quam in Castris; quando numerosissimi ægri, malignis morbis affecti, una decumbunt; nec advertit ad ea, quæ scripserit ipsemet, narrando quo casu peruviani Corticis in Gangræna detexerit efficaciam; scilicet dedisse se corticem 39. Militibus maligne decumbentibus, quorum 35. aëre prius depurato servasset; aëre vero non depurato, numero duplo minores homines se duntaxat potuisse servare. Ergo etiam Medici *Angli*, velint, nolint, debent quandoque exanthemata suis in ægris ab hac causa videre, quemadmodum nos illa, ab eadem causa, videre nonnunquam cogimur.

4. Minus æquum de me judicium fert Vir Clarissimus, dum me sugillat, veluti de ipsius Libro de *Morbis Castrensibus* inique judicantem. Ni tertiam Partem meam ab ipso lectam esse ex ipsius scriptis certo scirem, minime lectam esse assererem; nunc, non bene lectam, sed extremis modo labris delibatam esse, conqueri debeo. Scribendo enim vol. 1. pag. 162. *Doctissimus Pringle Febres Castrenses nervose describens:* & ibid. pag. 151. *Merito ergo clari in arte Viri, tot nominibus laudandi, Huxham & Pringle apud Anglos - - - qui Methodum suam cum publico communicarunt, debitasque ob id gratias eis referimus:* an sic, inquam, scribendo, veluti de ipso, ipsiusque opere, minus æque judicasse sugillandus fui? Vel ne sugillarer, oportuissetne me in omnia ejus verba jurasse? Quantumcumque *Hippocratem* veneramur, Veritas tamen, & producta magis experientia, ju-

bent nos ab eodem recedere quandoque: ideono iniquum de ejusdem operibus judicium ferimus?

5. Stomachari in me Vir egregius videtur ob verba mea ejusdem *tertiæ Partis* quæ habentur *vol. I. pag.* 150. „ Quantisne effertur laudibus in Malignis „ Camphora, veluti collapsas vires blande restau- „ rans, & somnum ipso opio tutius adducens? Con- „ sulite modo egregios Viros *Huxham*, & *Pringle.* „ Aliud tamen experti in Epidemia anni 1699. eru- „ diti Medici *Vratislavienses* " acsi illum vel erroris incusassem, vel alienam affricassem doctrinam. Profecto horum me neutrum intendisse, ex ipso eodem contextu palam fit.

Primo enim si Clariss. *Pringlæum* laudassem unicum, possem videri tale quid ipsi affricasse; sed cum & ipsum laudarim, & *Cl. Huxhamum*, quorum hic postremum de Camphora, ille primum docuerit, profecto debuisset duntaxat ex textu meo arripuisse id, quod suum esset, quodque esset *Huxhami Huxhamo* relinquere.

Sed secundo, Camphoram hac virtute pollere, & eruditus *Pringle*, & clarus *Huxham*, & ego cum illis, & nobiscum ipsi *Breslavienses* Medici supra laudati, firmiter, nisi me animus fallit, credunt omnes. Quapropter quando Medici *Breslavienses* in sua grassante Malignitate plus a Camphora detrimenti, quam emolumenti, observassent, me profecto alio fine hasce eorum querelas non attulisse, quam stupendæ malignorum morborum varietatis ostendendæ gratia, omnes æqui lectores judicabunt, qui ibidem pag. 152. vident me suas Camphoræ vindicasse laudes, adscriptasque eidem tum a *Pringlæo*, tum ab *Huxhamo*, nec non a me, cunctisque per orbem Medicis, vires blande restaurantes, atque pacantes, malignis in morbis; qui maligni morbi ab illis *Vratislaviensium* indicati anni

1699.

1699. omnino differrent: æque atque ibidem vindico Venæ sectionem frequentem in ea Pleuritide, quæ omnino ab illa differret, quam anno 1676. *Sydenhamus* observaverat: æque ac eodem loco Hæmorrhagias varias laudo in morbis illis, qui essent ab iis dissimiles, in quibus *Tolosates*, & *Lugdunenses*, easdem essent experti letales. Itaque non Camphoræ laudibus quid detrahendi, non eos, qui eadem in Malignitate uterentur, vituperandi, animus mihi aut fuit, aut esse potuit; sed unice id demonstrandi, quod morbi sic nonnunquam varient, ut quibus remediis alias obtemperarant, jam iisdem potius exasperarentur. An Viri Clarissimi sententia alia a mea est? Cur ergo ob eandem me male habet?

6. Est quoque novæ accusationi respondendum: „ Nec sola macularum (Petechialium) scribit vir „ cl *sedes cuticula est*, ait *Haenius*, nihil ad cutim „ adtendens, acsi cutis non esset, sed cuticula, „ vera Petechiarum sedes: miror id vehementer: „ quandoquidem nec cellulis, nec vasculis, quod „ sciam, cuticula gaudens, rubicunda ab inflam- „ matione reddi nequit: neque potest effusus hanc „ inter cutemque cruor has maculas gignere, qui- „ bus epidermis elevetur, id, quod in hac eruptio- „ nis specie videre mihi contigit nunquam."

Raptim nimis mea Virum Cl. legisse est quod doleam. Si sic scripsissem „ Nec sola macularum „ sedes cuticula est. *Pontius*, *Fernelius*, *Morellus*, „ sedem quoque in *cute*, in adipe, & carnibus, „ imo in ipso detexere Periosteo;" si, inquam, sic scripsissem, jure meritissimo me carpere debuisset, sedem morbi nonnunquam in sola Epidermide statuentem: verum cum, nulla cutis in sequentibus mentione facta, sic pergo: „ Nec sola macula- „ rum sedes cuticula est. *Pontius*, *Fernelius*, *Mo-*

„ *rellus*, ſedem quoque in *adipe*, & carnibus, imo „ in ipſo detexere Perioſteo;" utique Vir egregius concludere debuiſſet, me cutem cum cuticula intellexiſſe, cum deinceps nullam amplius cutis mentionem faciam, quam ceteroquin inevitabiliter facere debuiſſem. Cum ſententia itaque mea clara eſt, genuina eſt, eademque cum ea Cl. Viri eſt, an gravem adeo Virum decuit, ob unicam forte grammaticalem, quæ irrepſiſſet, mendam, mihi ſeriam adeo litem intendere?

7. Non approbat Vir Cl. quod iis adſtipuler Scriptoribus, qui ſedem Petechiarum in adipe quoque ac carne quærant; quodque alienus non videar a *Diemerbroeckii* ſententia, qui ſibi imaginatus eſſet, easdem uſque ad Perioſteum proſequi ſe poſſe, atque a Perioſteo, ſeu de baſi lata, illas paulatim verſus cutem extenuari: „ Si itaque *Diemerbroeckius* „ viderit, inquit doctiſſimus *Pringle*, haſce ſub„ ſtantias pyramidales, ſic gangrænoſas; quantane „ earundem gangræna ad baſim fuerit neceſſe eſt, „ dum earum apices integram fere cutem conte„ gant! Quid, quod etiam tunc æger ſaneſcere po„ teſt? Neque hoc modo, verum etiam ſaneſcere „ citra gangrænoſarum partium ſeparationem, id „ quod tamen in gangræna fieri conſuevit? Evi„ dens igitur eſt, aut erraſſe *Diemerbroeckium*, aut „ diſcrepaſſe Petechias ejus tum a meis, tum ab „ *Haenianis*."

Reſpondeo primo, quamquam cadaverum Petechiis mortuorum anatomen, veluti utcunque forſitan temerariam, nunquam inſtituerim, me nihilominus cum ſupra laudatis Scriptoribus, tum præſertim *Diemerbroeckio*, Anatomico ſane audaciſſimo, plenam ſemper fidem adhibuiſſe: maxime cum hic rei licet apprime gnarus, in gratiam tamen increduli Chirurgi nova inſtituta demonſtratione, con-

vis

vicerit Chirurgum. Nulla itaque ratio exigebat Claro huic cum Anatomico, tum Practico, imaginationem in re, erroremve, adscribere. Si enim ea quæ vel nos latent, vel captu difficilia censemus, ob id ipsum, sine contrariis experimentis, aliorum imaginationi, aut errori, tribuamus; de Autoritate in Medicina actum est, sortemque propriis nostris demonstrationibus expectemus eandem.

Secundo dico, ni cavillare velimus, eousque saltem geometram fuisse *Diemerbroeckium*, ut si in quovis cutis puncto Petechiæ extarent, saltem ab earundem singula, seu ab apice, singula pyramis duci non posset, cujus insideret Periosteo basis: adeoque observationem hanc sæpius ab eo factam fuisse videri in Petechiis, quæ in cute rariores, quæ a se mutuo comparebant remotiores.

Tertio ajo Petechias adeo profundas a *Diemerbroeckio* nonnisi in Cadaveribus esse observatas, ideoque inde concludi id non posse, quod etiam in reconvalescentibus tantæ fuerint profunditatis: ut proinde illa, circa defectum separationis gangrænæ facta difficultas, sponte cadat.

Sed Quarto & in reconvalescentibus Gangrænam adesse posse notabilem, & citra ejusdem separationem posse curari, expertus affirmo. Ex multis, quibus id edoctus sim, unicum memorabor exemplum. Sclopeto manu vulnerata, & gangrænosa, digitisque hinc inde semipendulis, homo in meum Nosocomium ducebatur, a viro clarissimo *Jaus*, Chirurgiæ, dum viveret, Professore dexterrimo; qui mecum curam constanter ad finem prosequutus est. Epoto decocto Corticis peruviani, sistebatur pars gangrænæ præcipua. Sumtibus Nosocomii parciturus, Corticis pulverem dedi; ast brevi, quæ antea sanæ comparuerant, purpurascebant nunc partes, livebantque. Aucta pulverum dosi, crevit livor,

vor, gangræna proserpsit. Reddito decocto Corticis, intra triduum livor disparuit omnis, cute, adipe, carne, sanis. Repeto tamen experimentum cum magna copia Extracti corticis, at vero livor mox varia vulnera defœdabat, proserpebatque confestim: Decocto reddito, Gangræna stabat, ac sine separatione mutabantur lividæ partes, etiam quædam a vulneribus remotiores, in sanam consistentiam & colorem. Ter, quater, spatio sex septimanarum hoc experimento repetito, eventus idem semper fuit. Igitur præterquam quod inde discamus, solo experientiæ tentamine modum corticis variis ægris exhibendi constare; abunde patet homines, ut a lividis, purpureisve in cute Petechiis, aliquando citra cutis separationem, epidermide forsan in squammas hinc inde fatiscente, perfecte sanantur; ita pariter a Petechiis ejusmodi profundioribus, citra partium gangrænosarum separationem, sanitati reddi posse. Puto similia hisce observata in 3. & 7. Parte hujus operis, circa desperatum Ileum morbum me communicasse.

Denique Quinto si egregius *Pringle* dignetur lectu dignissimum opus *de terreis Medicamentis* Clarissimi *Tralles* consulere, arbitror ex factis ibidem demonstrationibus, minus eum alienum fore a Petechiis, præter cutem etiam in intimioribus corporis partibus, copiose reperiundis, ac *Diemerbroeckiana* egregie confirmantibus.

8. Clarissimi Viri *Pringle* sententia est, quemadmodum Variolæ, Morbilli, Scarlatinæ, Erysipelas, & Miliaria; utpote omnia generis inflammatorii, animosiore humorum circulo pulcrius prodeunt, extantque, versus mortem autem magis concidunt; Petechias e contrario, ut putrefactionis prolem, lentiore ac debiliore circulatione erumpere foras; hincque haud raro easdem sub mortem,

imo

imo post mortem, prorumpere: nec unquam vidisse se a regimine calido, datisque sudatoriis, petechias communibus in acutis prorupisse; Petechias ergo a Miliaribus *essentialiter* differre: eandemque ob causam se *Sydenhamo* adstipulari non posse, qui Petechias *sponte sua* raro efflorescentes, in Peste tamen & Variolis confluentibus, ex vehementissima sanguinis inflammatione prodeuntes descripsit.

Multa hic respondenda habeo. Primo quod Vir Cl. *solas* excipiat Petechias, ut quæ calido regimine & medela in acutis non prodirent, an hinc saltem tacite cum *Sydenhamo* non concedat plerasque Miliarium eruptiones, posito tali regimine, contingere?

Secundo, vidit Autor existumatissimus supra, testimonio Viri Cl. *Kölderer*, Miliaria eo copiosiora prorumpere, quo major adsit in corpore putrefactio, quo homo interitui proximior. Quod hic Vir ille expertissimus testatur in *Suevia* fieri, id in *Austria* frequentissimum fit. Ergo neque hinc a Petechiis differunt Miliaria.

Tertio nihil in *Germania*, in *Austria*, nihil *Viennæ* crebrius, quam hominem utraque hac eruptione, eodem tempore ipsum invadente, in summo periculo versari, morique: ita ut, si nonnulli inde convalescant, plebs, ac præcipue Matronæ, illos Medicos *Æsculapio* pares clament, qui exanthema utrumque generando, promovendoque, malignum quodcunque de corpore eliminarint: sin vero moriantur, Medicos nihilominus culpa quavis absolvant; utpote qui & unam & alteram excretionem promovendo, nihil eorum, quæ ad salutem potuissent conferre, intentatum reliquerint.

Quid, quod *Huxhamo* teste, uno, eodemque Epidemiæ tempore, & Petechiæ malignæ, & maligna *Miliaria*, & malignæ *Aphthæ*, una quandoque prodeant?

deant? Imo eodem in homine, ſic ut Petechiis Miliaria ſuccedant? *Huxhami* profecto obſervationibus junctis cum iis, quæ in *Germania* obſervari mox dixi, non diverſiſſimam Petechiarum, Miliariumque naturam eſſe, ſed idem corruptionis, idem circulationis vitium, aperte evincitur.

Et quid aliud evincunt Eruditiſſimorum Virorum *Donckers*, *Glaſs*, & *Allioni* experimenta; quibus *hic* Miliaria, *illi* Petechias, purgantibus præverti & poſſe, & deberi, demonſtrarint? Sane nullus video, hoc Cl. *Pringlæi*, de eſſentiali horum binorum exanthematum differentia ſyſtema defendi poſſe, eo ſaltem modo, quo ipſe defendere id, atque propugnare, ſatagit.

Hucusque tacite præterii ea, quæ Cl. *Pringle*, & alii eruditi Viri, de ſanguine putride diſſoluto in morbis malignis, deque eodem in Inflammatoriis phlogiſtice ſpiſſo, diſſeruerint: verum hæc experientiæ refragari docuerunt experimenta numeroſa, quæ retuli *Tomo I. Capite VI. XI. XXV.* & *XXXIV. Parte V. Cap. I. pag.* 2 & 3. & *Part. IX. a pag.* 32 *ad* 36.

Inde ſcilicet conſtitit in Febribus malignis, in Petechiis, in Miliaribus, in maligniſſimis Variolis, in Ægris, qui uno eodemque tempore & Petechias haberent, & Miliaria, ſæpius ſanguinem de Vena ſecta prodiiſſe ſive concretum, ſive inflammatorium; & aliquando inflammatorium quidem ſic, ut cruſtæ moles eam rubræ inſulæ aut æquaret, aut ſuperaret: conſtitit præterea, per eadem experimenta, ſanguinem eodem in morbo nunc diſſolutum prodire, nunc inflammatorium; imo eadem in Venæ ſectione illum uno in vaſculo diſſolutum, phlogiſticum in alio, conſpici: Epidemias præterea dari, in quibus ægri non prius febre liberentur,

tur, quam, ubi post densum antea sanguinem, demum is dissolutus prodeat; ut testis oculatus vidi: imo in Angina, Peripneumonia, Rheumatismo, inflammatoriis, qui morbi anno 1747. & 1748. grassarentur, sanguinem in quacumque ejusdem Missione pelliculam tenuem habuisse, mollemque eandem, & subalbidam, pellucidam fere, & gelatinosam, sub qua puls atro-rubra, non cohærens, serum vix ullum a sese separans, inventa sive Sanguis talis in multis stillabat de vena potius, quam fluebat: in non paucis tamen bono jactu exsiliens, nihilominus sub tenui illa pellicula dissolutus erat; haud raro tamen alio atque alio in vase dissolutior.

Si dignetur Cl. *Pringle* ad hæc omnia adjungere Clarissimorum *Valsalvæ*, & *Morgagni* Observationes in *Epist. anat. med.* 49. videbit ea, quæ a 12. fere annis *Viennæ* docui, & demonstravi, a magnorum illorum Virorum observatis confirmari.

Constat enim ex iis omnibus 1mo Sanguinem crassum & phlogisticum sæpe esse in febribus malignis; in malignis adeo Variolis, ut maculæ rubræ, ut sputum sanguinis, ut mictus cruentus, sese iisdem jungant; denique æque in Petechiis, quam in Miliaribus.

2do. In febribus epidemicis, cum vehementi viscerum inflammatione, sanguinem a principio ad finem dissolutum apparuisse.

3^tio^. In morbis omnium consensu inflammatoriis, sanguinem uno die inflammatoriam spissitudinem exhibuisse; paucis autem horis, dieve, elapsis, summam dissolutionem: inflammatione interim crescente.

4to. Imo morbos acutos dari, qui non judicentur, nisi sanguis in ultima V. S. dissolutus appareat.

5to. Miliaria & Petechias eodem tempore corpus obsidere, adeoque non ex diversa sanguinis conditione oriri.

6to.

6to. Æque putridis, quam inflammatoriis in morbis, in eadem Venæ sectione, sanguinem æquali vi exeuntem, in vasa ejusdem formæ, & capacitatis exceptum, uno in vase vere pleuriticum, in alio penitus prodire solutum; idemque phænomenon in pluribus V. S. eodem in morbo sensim augescente factis, observari.

7mo. Homines sanos bene multos esse, quibus sanguis ex consuetudine quotannis missus, crassitiem phlogisticam perpetuo referat; pluribusque gravidis, Venam ex prophylaxi sectis, apparere similem.

Quæ si ita se habeant, ecquis demum est, qui, ex soluto, densove cruore, aut morbi naturam definiat, aut methodum condat medendi? Numquid *Hippocrates* hanc de sanguine judicandi incertitudinem subolfecisset? Miramur saltem eum in Urinæ, in Alvi, in Sudoris varietate notanda, adeo accuratum, & scrupulosum, tam altum circa Varietatem sanguinis observare silentium.

Sunt profecto pulcra nonnulla, quæ Physiologi, & Pathologi, de nostro vitali liquore commentati sint; expeditque ejusdem in morbis naturam, variationemque contemplari, an forsitan aut ex multorum Medicorum observatione annosiore, eaque chartis, ne memoria excidat, mandata, ad Diagnosin, Prognosin, & Curam, certius quidquam adornari; aut saltem an ab erroneis principiis avocari Medicina posset? Postremum hoc mihi hucusque videtur priore sperabilius. Ex quo enim memorata experimenta publici juris feci, fateri non erubesco me, indies quamvis ad omnia attentiorem, vix tamen in iisdem quidquam profecisse, &, ut unquam proficiscar, vereri; eoquod clare videam naturam humoris, quem nosse gestio, ab omnibus notis in rerum natura liquidis alienissimum, eundemque in omni, cui a tot annis insudavi, examine, potius quid non esset, quam quid

quid esset; mihi indicantem: examine tandem Chemico; in quo maximi Viri exercuerint se toties, liquorem nostrum vitalem sic inverti, mutarique, ut id, quod fuerit, evanescat; id vero, quod nunquam fuerit, aut esse potuerit, substituatur. Et quid liquidum memorem? Admirandæ Machinæ, hoc ipsum liquidum ex rebus alienissimis conficiuntis, conservantis, reparantis, natura nos latet, structura intima nos fugit, idque unice nobis, si aures audiendi habeamus, occlamat, OMNIPOTENTEM ARTIFICEM, arcana & imperscrutabili lege, sic Machinam nostram, solidis, fluidisque constantem, condidisse, ut talis sit, qualem ipse velit, solusque intelligat; haud vero talis, qualem limitatissimum ingenium humanum ex paucis, iisque imperfectis, principiis sibi conetur fabricare, & in fabricando suam fateatur, velit, nolit, imbecillitatem.

Quarto etiam Generalis nimium sententia illa Viri Cl. est, quam hac occasione de necessitate circulationis majoris ad Variolarum eruptionem necessaria, protulit. Profecto & *Sydenham*, & *Boerhaave*, & omnes mecum Practici observarunt, vel ob id ipsum non prodire Variolas, quod circulus humorum sat moderatus non esset. Deinde vidisse me homines a Variolis mortuos, papulis pulcerrime extantibus, *Rat. Med. Tom. I. cap.* 10. testatus sum; *Viennæ* & Miliaria a morte pulcre extantia plus simplici vice vidi. Unde etiam sponte concidit, quod de modo generationis Petechiarum, ab eo Variolarum, & Miliarium diverso, inde conatur concludere.

Quinto *Sydenhami* sententia, quam amplecti se posse eruditus *Pringle* negat, videtur tamen cum ab ipso *Sydenhamo* sufficienter adstructa esse, tum omnibus, quæ hic scripsi, confirmari: Nasci scilicet Petechias, quando expulsis crudo in morbo sudoribus, sanguis inspissatur, Febris vim auget, sensimque demum

corrumpitur; ut etiam hinc petechias majori cruoris inflammatione generari evincatur, quod autem ea in parte ultra *Sydenhamum* se progredi dicat, ne in Peste quidem Petechias *Criticas* esse credendo, eadem sane in parte, si tamen constat petechias in Peste *vere* criticas *Sydenhamo* visas esse, ab ipso *Pringlæo* dissentire vix ausim: censeoque si, relicta in Peste altera *Sydenhami* methodo, alteram abundantissimæ Venæ sectionis sequeremur, atque in summa ejusdem malignitate Corticis Peruviani locupletem usum faceremus, nos in Pestis curatione, DEO dante, fore fortunatiores.

Sexto. Longus Vir Doctissimus est in proferenda Methodo, quam in Petechiis, Miliaribus, Febribus malignis, communibus Febribus, observat, ejusdemque egregios effectus laudat. Inde vero concludere ipsi placuit, quæ adversus ipsius methodum protulissem ego, sive simplicem Theoriam, sive coactam aliis cum febribus, quæ tota natura inter se differunt, Analogiam, sive præcepta tantum quædam generalia, tum *Hippocratis*, tum *Sydenhami*; hæc omnia aptiora esse ad Scholarum disputationes formandas, quam ad Medicinæ Tyrones in praxi erudiendos.

Cum Viri præclari venia respondeo primo, ex illis, qui æque, atque ille, tum in castris, tum in urbibus obsessis, medicinam in Nosocomio fecissent, me convenientiam inter sese magnam morborum Nosocomiorum, communiumque malignorum, didicisse: deinde eam horum differentiam; quam *Pringlæus* ita urget, haud ita *Huxhamo* visam esse: Tandem Petechias & Miliaria plurima inter sese consimilia habere, nec in multis ab his ad malignitatem conversis, differre morbos Carcerum, Navium magnarum, Nosocomiorum, supra satis, abundeque probatum. Similitudo hæc aut probata, aut negata, Methodum

in

in omnibus aut consimilem rogat, aut absimilem. Ergo quæ contra Viri doctissimi peculiarem de tanta horum morborum differentia sententiam attuli, non tricas, non Scholarum disputationes sapiunt, sed ad Medicinæ Tirones in praxi erudiendos faciunt summopere.

Verum acrior hæc in me animadversio clariorem responsionem urget, ad quam adornandam Operæ precium erit, nostram utriusque praxin intueri; & inquirere, an demum inventa in eadem diversitas, in Morborum quoque Phænomenis aliquam inducat forte diversitatem?

Ut itaque, quæ animo cogito, libere proferam, certissimum esse judico, Regiones esse, quæ pravis hisce exanthematibus plus minus perpetuo scateant; quasdam rarius; alias rarissime: quamdiu certa morbos acutos tractandi Methodus, singulis in Regionibus aut consueta, aut cum effectu nunc inducta, obtinebit principatum. A magno meo præceptore *Boerhaavio* studium *Hippocraticum* & *Sydenhamianum* edoctus sum; edocti eodem tempore mecum idem studium Beatarum *Brittanniæ* Insularum medici numerosi sunt. Horum multi acriter, laudabiliterque, hoc studium prosequuti, cum iis tamen, quæ in Schola *Boerhaaviana* didicerant, parium medendi morem, quem in *Mortono*, *Leystero*, aliisque, non approbaverat *Sydenhamus*; rectene, an secus, postea constabit; plurimum commiscuerunt. Hoc qui fecerint, forsitan inde alia observant febrium Phænomena, quam puri puti *Boerhaaviani*: *Boerhaavium* presse secutus ego in praxi, *Sydenhamum* legi perpetuo, consuluique, præprimis vero *Hippocratem*. Ea, quæ ad aërem tum purum, tum tepidulum; ea, quæ spectant ad intermissam nunquam lectorum perfectionem, quam ex præcipuis causis esse censeo, cur morbos malignos raro videam; ea, quæ ad abstinen-

ſtinentiam a medicina teſtacea, & pulverulenta, cujus inanitatem, & damnum, ſole meridiano clarius demonſtravit illuſtris *Tralles*; ea tandem, quæ ad abſtinentiam ferme perpetuam ab Emeticis acutorum principio, niſi genius morbi peculiaris id juberet pertinent; puto ex tribus, quos mox laudavi, Medicinæ totius principibus Viris, me hauſiſſe, cauſamque præcipuam eſſe, cur minus infelix in praxi fuerim, morboſque malignos, atque exanthematicos viderim rariores. Felicitatem meæ in Acutis praxeos nuperrime Autor *Anglicus* Melli, Aceto, ſimpliciorumque, aut herbarum, aut cerealium Decoctis, quibus *Hippocratis* ad exemplum impenſe utor, adſcripſit.

Itaque quæ *Tomo I. Rat. Med.* publice teſtabar, idem conſtanter hucuſque obſervavi; obſervare autem effectuum præſtantia debui. Unde ejuſmodi pulveres nunquam ægri mei aſſumunt, niſi rariore exemplo ſit orta ab acido febris, & niſi infantum, gravidarum, ac quarundam puerperarum morbi, poſcant eoſdem.

Deinde ab *Hippocrate* edoctus ſum, Emetica raro, imo rariſſime, quocunque Acutorum in genere, indicari, imo prohiberi ab Eodem, cum exemplo proprio tum doctrina toties repetita in *Aphoriſmorum* Sectione I. N°. 22. & 24. Sect. 4. N°. 17. & præcipu in genuini ejuſdem libri fragmento *de purgantibus* Edoctus idem ſum a *Sydenhamo*, qui licet hac in r patrio mori paulo *indulgentior*, emetica in acutis mi nus parce, quam *Hippocrates* dedit, attamen propri eademque triſti, experientia monitus, nos quoque ſe rio monuit ad Morborum naturam attendere, eoſqu Acutos, qui emetica ferant, ſtudioſe indagare, internoſcere ab iis, qui eadem minime toleren Edoctus a *Boerhaavio* ſum, nunquam Emetica in fe bribus Acutis, niſi urgente quapiam neceſſitate, pra ſcr

ſcribere, ſic quidem, ut neceſſitatem illa dandi clare expoſuerit, *Cap. de Vom. febr.* §. 658. & 659. eadem cæterum dare vetuerit Cap. eodem a §. 653. ad 657. & abſolute prohibita declaraverit in omni ſive febre, ſive inflammatione, licet etiam os fœtidum & amarum; licet ructus, nauſea, morſusque Ventriculi adeſſent, *Inſt. Med.* §. 1202. N. I. & ſeq. Ab hoc, inquam, Venerabiliſſimo Triumviratu talia edoctus, talia in praxi obſervavi, & in *Hollandia* caſus rariſſimos, *Viennæ* necdum ullos habui, neceſſitatem in Acutorum principio indicantes Emetici.

Oppoſuerunt aliquando mihi Viri *Anglici* clari ſummam ſuæ carnivoræ gentis Voracitatem, ſtrenuorumque vinorum ac cereviſiarum ingluviem; ſed in hisce *Anglicam* gentem, *Auſtriaca*, Nobilioribus quoad potum exceptis, ſi non exſuperet, an ſaltem non æquat? Attamen Medici qui ſecundum horum Virorum Principia Medicinam in *Germania* exercent, caſum emetica porrigendi perraro offendunt.

Conantur, fateor, Emetica in plerisque hisce morbis dandi neceſſitatem *Hippocratis* firmare Autoritate; hosque inter egregius *Thomas Glaſs* in Libro, cujus titulus: *Commentarii duodecim de Febribus ad Hippocratis diſciplinam accommodati*, prolixum ſuum ſeptimum Commentarium huic materiei diſcutiendæ integrum dicans. Laudo ſummopere eruditi & experti hujus Autoris, ut Commentarios omnes, ſic & hunc ſeptimum; omniaque adopto, quæ omnium fere *Hippocratis* operum quam plurima, *Galeni* multa, *Celſi* ſelectiora, *Sydenhami*, *Borelli*, *Ballonii*, *Hoffmanni*, *Donckerſii*, & *Huxhami* egregia, in unam veluti tabellam congeſſit, ut totum cum Veterum tum Recentiorum doctrinæ conſpectum, unico nobis intuitu daret. Simile quidpiam & ego quondam molitus ſum *Cap.* 23. *Tom. I.* hujus operis.

Utrique ergo, eodem ſcopo, noſtros labores expo-

posuimus publici judicio, haud tamen idem exacte utrique conclusimus. Cum itaque nobis ambobus doctrina *Hippocratis* fundamentum struat, utrique etiam nostrum magna clarorum Virorum adstipuletur caterva, omnino necesse erit in causam inquirere tam differentis conclusionis.

Qui sententias *Hippocratis*, ejusque sequacium, a *Cl. Glass* collectas consulit, mox detegit illum Virum clarissimum in omnibus morbis, sive inflammatoriis, sive exanthematicis, sive communibus febribus, sive acutis illis febribus lentis, quas alii nervosas, alii malignas, alii mesentericas, nominibusque iterum aliis alii insigniunt, illud *turgere materiem τό ὀργᾶν Hippocratis*, fere universale reddidisse; interea dum ego in mea Autoritatum recensione *Tomo primo* perrarum idem statuam. Numquid forsitan extrema arripuimus singuli, interea dum medium tenuere beati? Id autem credere vetat numerosa utriusque experientia, qua æque hujus turgescentiæ raritas, quam crebritas, luculenter confirmari videtur. Quæ igitur tam portentosæ causa discrepantiæ?

Est certe Methodi medendi varietas. *Hippocrates in Libro de Purgantibus* scribebat §. 19. *Qui validis febribus decumbunt, his non ante febris remissionem pharmaca dare oportet.* §. 20. *Sin minus cunctandum saltem ne citra* 14. *diem.* §. 26. *Quare per validas febres de pharmacis purgantibus vereri oportet.* §. 27. *Sed tamen ubi res alvi subductionem postulat, Enematum usus quotiescunque visum fuerit, tuto initur magis.* Hæc ille ibi: jam Aphorismorum Sect. I. N°. 24. *In acutis affectionibus raro, & in principiis, purgante utendum, atque hoc* (si tamen faciendum est) *diligenti prius adhibita cautione faciendum.* *Est equidem* Aph. 4. N°. 10. *purgandum in valde acutis, si turgeat materia, eadem die; morari enim in talibus malum est.* Verumtamen Aph. I. N°. 22. *Concocta purgare & movere oportet,*

non

non cruda neque in principiis, nisi turgeant. Exceptionem itaque in lege de crudis non movendis fecit, si nempe turgerent.

Hanc nunc exceptionem an frequentem, an ipsa lege ordinaria crebriorem, credidit *Hippocrates?* Neutiquam: tunc enim convertendo omnia, exceptionem in legem generalem mutare debuisset, legemque in exceptionem. Quod autem secundum generalem legem crediderit evacuantia non esse in Acutis, eorumque principiis, danda; clare exposuit ultimis laudati mox Aphorismi verbis, *plurima vero non turgent.*

Quare, dum Aph. 4. N°. 17. emeticum petentia symptomata describit, ut *appetitum dejectum, oris Ventriculi morsum, tenebricosam vertiginem, & os amarescens*, diserte tamen vetat, ne emeticum demus præsentibus licet hisce, emeticum alias poscentibus, symptomatibus, si febre laboret, sed Ἀπυρέτῳ ἐόντι.

Dum *Heurnius*, qui quantæ experientiæ Vir, quantique in praxi nominis fuerit, neminem latet, in *Hippocratis* fragmentum *de Purgantibus* commentatur, *Scripsit*, inquit, *Hippocrates raro initio purgandum esse; nam raro orgasmo concita fertur materies morbifica:* & in hæc verba *Hippocratis:* „Quare per validas fe„bres de pharmacis purgantibus vereri oportet. *Nondum coctionis signis apparentibus*, ait, *ut tensis hypochondriis; flammea urina ac tenui, contumaci in obstructione, aut Viscerum in Phlegmone, in essentialibus etiam febribus, dum æstus adhuc plena sunt omnia: ne rapidi potentia pharmaci conflagrantia Viscera Phlegmonem concipiant, partesque sanæ colliquescant.* Quanti autem Clysmata ab *Hippocrate*, vetitis pharmacis, commendata *Heurnius* fecerit; Clysmata videlicet ex *malacticis & leniter subducentibus*, sic testatur. *Ita enim subducitur fuliginibus ex Intestinis focus, & squalor alvinus madescit, & consequio succorum* ἔυπνες *redditur æger, bo-*

nis suis rebus: nam a mole alvina premi solebat Diaphragma.

Quando nunc in *Hippocratica* Methodo considero a Venæ sectione ardorem, copiam, vimque sanguinis minui; totum corpus emollientibus, refrigerantibus, solventibus, ut puta, melle, aceto, hordei decocto, intime perfundi, ac penetrari; dolores, anxietates, Ventres tumidos, emolliente epithemate aut cataplasmate calente, large apposito, mitescere, ac considere; excrementa & impuritates primarum viarum, quæ tumefaciendo Intestina Thoracem arctaverant, vitalemque interturbaverant functionem, ac præterea humorum circulum per Aortam, Venam cavam, innumeraque oriunda ex istis vasa, impediverant comprimendo; hæc, inquam, excrementa, impuritatesque, datis melle, aceto, decoctis, emendari, solvi, reddique mobilia, & aut sponte sua copiose satis ac quotidie, aut enematum ope, de corpore eliminari: si tunc ad hæc omnia Medicorum omnium Sæculorum numerosa testimonia, experientiamque; si quæ a *Boerhaavio*, nec non a Magnis mei temporis Medicis fieri vidi; si denique quæ propria 30. annorum experientia didici, adjungam; convincor penitus, methodum medendi dari, qua materies casu duntaxat perraro in Acutis turgeat; imo qua sicubi turgere videtur cepta, brevi haud ultra turgeat.

Quid, quod sæpissime observaverim, materiem veluti turgentem iis in ægris, qui vel in aliis Nosocomiis, vel propriis in ædibus suis, bis, ter; sive emeticum, sive purgans, sive utrumque, assumsissent, antequam in meum Nosocomium inducerentur? Hancque tamen turgescentiam ab Hippocratica Methodo continuo ad moderamen, & brevi ad integram quietem perduci? Crudam profecto materiem, necdum, aut vix, turgentem, violentia evacuan-

tium

tium turgidam reddi, ex *Hippocrate* & *Heurnio* mox evictum est. Alii ægri post assumtum Emeticum, quod, ut Emeticorum fere omnium natura est, æque per inferiora, quam per superiora egit; dum in nostrum Nosocomium inferuntur, conqueruntur nihilosecius appetitum prostratum, vertigines, nauseas, os amarum, flatus, & borborygmos. Et plerumque plus de hisce conqueruntur, quam qui, nec Emetico, nec purgante assumto, in Nosocomium inferuntur: utrique tamen hi ad normam Hippocraticam tractati, ab his incommodis, ni aliquando morbus sit natura superior, brevi liberantur.

Simplicem hanc Medicinam continuamus ad Crisin usque, imo aliquantum adhuc post eandem. Notarunt toties Medici & Medicinæ Studiosi, ægros nostros acutos, præter Missiones sanguinis, & Enemata; præter Epispastica & pediluvia; præter Mel, Acetum, Nitrum, hordeique decoctum; assumsisse nihil nisi Misturam, quæ quotidie renovabatur, compositam ex unc. ij. Rob. Sambuci, Dragma Nitri, & unc. vj. Aquæ Sambuci. Adverterunt hisce omnibus auxiliis urgentia primum symptomata deleri, vires insurgere, appetitum redire, obrepere somnos, corpus molli transpiratione humescere, signa utique omnia coctionis, Crisimque blandam, sæpius sine, quam cum, notabili perturbatione, contingere. Dedita opera formulam, quamvis plurima variatione eandem, eidemque Indicationi satisfacientem, mutare possim, minime muto, ne Auditores mei suspicarentur mutationem a necessitate indicari. Post Crisin autem bis, ter, purgans blandum, alterno, tertiove die, datum, cum paregorico singula purgationis die, omnem paginam absolvit. Ne autem quid Tyronibus quondam desit, dum apud ejusmodi ægros facturi Medicinam sint, qui ob hanc simplicitatem & Artem, & Artificem floccifacerent; soleo iis innu-

meras dictitare formulas, quas, data opportunitate eidem indicationi aptatas, nunquam vero pulverulentas, præscribere queant.

Porro repeto materiæ turgescentis, in morbis inchoantibus acutis, Raritatem talem apud nos observari, qualem *Hippocrates*, meo saltem judicio, suis in ægris observavit, descripsit.

Objiciet mihi quispiam ab ipso *Hippocrate* Epid. 7. pag. 1238. emeticum in principio Acutissimi morbi datum fuisse: præterea in Libris Epidemiorum ab ipso morbos conscribi complures, qui hanc turgentis materiæ raritatem negent, qui ejusdem frequentiam palam clamitent: quæ cum ita se habent, textus *Hippocratis* priores esse secundum *Epidemiorum* observata explicandos, non vero hæc secundum illos.

Respondeo primo Historiam ex 7. *Epid.* Pueri *Epicharmi* hic nihil demonstrare: sic enim scribitur: „ *Epicharmi* puero ex deambulatione & potu cruditas, ἀπεψίη, contigit. Postridie autem mane, suborta anxietate, epota aqua cum aceto & sale, pituitam vomuit, posteaque rigor prehendit, in febre lavit, pectus doluit. Tertio die sub ipsum crepusculum sopor exiguo tempore detinebat, delirabat, & febre acuta vexabatur, morbum gravate ferebat. Quarto pervigil mortuus est." Dico hanc historiam nihil demonstrare; vel aqua cum aceto & sale data fuit, ut Medicamentum ad corrigendam putridam ad præcordia materiem; vel ut emeticum. Si prius, nihil ad rem nostram facit; si vero posterius, constat & blanda quoque emetica Veteres dedisse, contra id, quod plerumque creditur; & emeticum tale *ante febris invasionem* propinatum fuisse: qui legit attente historiam, id clare cernit. Probatur itaque inde nihil.

Respondeo secundo, me quoque similes Epidemico-

eorum morborum rationes, ſpatio 30. annorum obſervaſſe, inque chartulas conjeciſſe meas; minime tamen me inde dictorum concludere ſubverſionem. Dudum in *Tomo* hujus operis *primo*, a Veneranda Antiquitate, Medicisque celebrioribus ſubſequentibus, & modernis, Regulam mutuatus eram, ſecundum quam in hisce ſe gerere deberent Medentes: ſic quidem, ut conſuetæ obſervationes quaſi ceſſarent, novas ſubminiſtrante recens nata Epidemia; novæ tamen hæ, ceſſante Epidemia, cederent antiquis, conſuetisque. Sic quidem, ut æque male, æque magno ægrotantium damno, & hi agerent, qui, juxta nova recentis Epidemiæ obſervata, omnes deinceps febres communes tractandas eſſe autumarent, quam ii, qui more febrium communium, quamcunque novam Epidemiam gubernandam eſſe ſtatuerent. Ingenuus, ac candidus *Sydenham*, exemplo ſui Emetici, Matronam occidentis, mutationem neceſſariam Methodi, epidemia aut ceſſante, aut mutata, manifeſto docuit.

Poterunt itaque ex univerſa cunctorum ſæculorum Medicina volumina craſſa componi, quæ morborum multorum, in quibus turgida materia fuerit, denſum referant agmen. Latent hæc neminem. Sed nemo rerum gnarus, ex hisce ullam contra conſuetas naturæ leges, contra conſuetam tractandorum morborum Methodum, concludet præſcriptionem.

Proinde ſi Regulæ Exceptionis demum Regulæ omnium tractandarum ægritudinum fiunt, univerſa praxis susque deque vertitur; Natura turbatur; ſimplices morbi redduntur compoſiti, alieni, errabundi, confuſi; ſymptomata ſubnaſcuntur, quæ morbus alias ignoraſſet; & medicatio redditur æque oneroſa Medentibus, quam Ægrotantibus damnoſa.

Animo profecto moveor, quotiescunque mihi, ingentem *Baglivium* pervolventi, hæc ejus nota oc-

cur-

currit: *Prax. Med. Libr.* I. „ Quando ego solus,
„ inquit, ægrorum meorum curam suscipio, raro
„ tales malignas febres observo: sed incepta ab aliis
„ curatione, neque secundum oracula Naturæ, ne-
„ que divini Senis præcepta; mille differentiæ, &
„ gravia accidentia occurrunt, quæ frequenter so-
„ boles sunt methodi depravatæ, non vero Naturæ
„ morbi, licet hæc passim, ac quotidie, in praxi
„ succedant.

Dum proinde aliis in Regionibus *Hippocraticæ* medendi simplicitati supponi videam, quovis acuto in morbo, remedia longe alia, & fortiora; Emetica, Catharses, Pulveres omnis generis testaceorum, Contrajervam, Serpentariam Virginianam, Myrrham, Camphoram, Crocum, Spiritum Cornu Cervi, Spiritum Mindereri, Theriacam Andromachi, &c. dum sub horum exhibitione notem catervam Symptomatum, quæ Hippocratica Methodus deprehendit longe rarissima; materiem frequenter ibidem turgere, cum in principio, tum in morbi decursu, quam raro nos cum *Hippocrate* turgentem observamus: dum ibidem quoque tristis intueor Naturam ipsam a tali agendi ratione coactam, cum in coctione, tum in crisi, violentia quadam agitari, turbarique; sic ut morbi acuti quicumque ingentem mortalium turbam orco semper immolent; interea dum Morbi iidem hic *Hippocratica* methodo tractati, & longe pacatiores transigantur, & numero longe pauciores necent; abesse nequeo, quin causam hujus in morbis differentiæ in Methodi differentiam conjiciam.

Hinc quamvis *Anglorum*, Nationumque aliarum, medendi consuetudinem directe non damnem, nemo tamen mihi in malam partem vertere potest, quod cum *Baglivio* Divina Senis præcepta consuetudini illorum præferam. Nec quis vitio mihi vertet, si, quod toties feci, vel ideo doleam Medicinæ sortem,

quod

quod *Hippocratem* aut male interpretando, aut turpiter negligendo, tantopere a vero Naturæ tramite recesserit, quantopere ad illam, tanto sub Magistro, accessisset. Tandem nemo mortalium jure me reprehendet, concludentem hoc simplex *Hippocraticum* Studium unice aptum esse, quod, unde turpe recesseramus, ad id nos feliciter reducat, efficiatque ut salutarem artem, qualem ab *Hippocrate* & germanis ejus sequacibus, accepimus, novis posteriorum sæculorum inventis, perficere, ditare, ornare, valeamus.

Superest in animadversione Cl. *Pringle* contra me Conamen refutationis eorum, quæ *Tom. I. Rat. Med.* de variis Alcalium, cum Urina & sanguine commistorum, effectibus differueram; addiditque Clarus Vir causam, cur ab ipso dissentiam, sitam in errore quopiam se deprehendere, quem contra chemica præcepta commisissem. Profecto multoties errare me fateor: attamen ab hoc erudito Viro non expectassem, ut ex scrupulosa mea in experimentis meis capiundis, edendisque attentione, quam adhibere soleo, si quem forsan errorem commisisse me crederet, hunc causæ adeo crassæ attribuisset. Verum grandescente hoc Volumine nimium, non respondebo ad novam hanc quæstionem, quæ præterea a materie, quam nunc tractamus, aliena prorsum est; alia data opportunitate ad eandem responsurus, & simul demonstraturus, ni fallor, haud ita tutum Alcalinorum in Acutis usum esse, quam quidem Clarissimi Viri experimenta id innuere videantur.

CAPUT XII.

Varia.

§. I. *Recensio Scriptorum, qui uno, alterove abhinc anno, de* Uva ursina *scribere ceperunt, multisque in casibus ejus virtutes mecum laudarunt. De modo, quo hoc Medicamentum agat.* §. II. *Nova experimenta, quæ Systema* Irritabilitatis *&* Sensibilitatis, *penitus subvertant. Inconstantia hujus generis experimentorum. Cordis thalamus uterque vacuus haud raro invenitur, sive a defectu sanguinis, sive cum ejusdem abundantia. Ruberrima Pleura universa se esse vasculosissimam, adeoque Inflammationi aptissimam, ostendit. Nova Clar.* van Doeveren *in hanc rem experimenta.* §. III. *Laus Collyrii ex Liquore Hepatico Mustellæ fluviatilis.* §. IV. *Kermes minerale, & Antimonium Diaphoreticum non ablutum, crudam in pectore materiem ad coctionem disponere, coctamque expellere, neque cum acidis emetica fieri; probatur ex* Boerhaavio, *Scriptoribus* Viennensibus, *& observatione propria frequentissima.* §. V. *Laus Gelidæ aquæ in Hæmorrhagiis. Regulæ in Hæmorrhagiis observandæ. De sputo sanguinis Hepatico.* §. VI. *De Viperarum cura.* §. VII. *De Inoculatione.*

§. I. Uva ursi multis experimentis dedit occasionem, pluresque ut aliquid conscriberent, excitavit. In *Novellis* dictis *Salutaribus* annuntiatum anno proxime elapso Tractatulum vidi, in quo Autor experimenti infelicitatem conquestus, *Vaccinium Buxi foliis* Uvæ ursinæ præfert. Certe si hac planta illam præstantiorem expertus sit, ipsius erit experimenta pandere, ut universum genus humanum debitas ipsi gratias rependat.

Vir Clarissimus, improbo labore suo ad amplificandam Medicinam natus, *Michaël Girardi*, Patavinus Medicinæ Professor, edidit finiente anno 1764. Opusculum, cui Titulus: *De Uva ursina, ejusque, & Aquæ calcis; vi Lithontriptica, Novæ Animadversiones, Experimenta, Observationes.* Historiam Botanicam præmittit, deinde Analysin Chemicam, tum liquoris ab hac planta parati, in immissos Calculos efficaciam, denique vires ejus in corpore humano enarrat. Extat ibidem Epistola Cl. Viri Praxeos Medicæ in Schola Patavina Professoris, *Jacobi de Scovolo*, quæ duos casus; & Autoris ipsius Observationes, quæ casus sex referunt: in quibus Uva ursi nonnullis multum, aliquibus plurimum, profuisse demonstratur.

Doctissimus Göttingensis Professor *Murray* dissertationem in quarto edidit, cui titulus: *Commentatio de Arbuto, Uva ursi, exhibens descriptionem ejus Botanicam, analysin Chemicam, ejusque in Medicina, & in Oeconomia, varium usum.* Ad usum medicum refert primo aliquot experimenta Viri, in arte præstantissimi, universis Medicis acceptissimi, *Werlhoff*, nec non Cl. Virorum, *Vogel*, *Tauber*, *Pallas*, quorum alii insigniores, alii debiliores, subinde nullos, observarunt effectus: deinde duo propria experimenta habet, notabilis efficaciæ.

Literas varias ex variis Regionibus excepi, quarum aliæ nullum remedii effectum notant, quamvis diu, constanterque usurpatum esset; aliæ vero præstantissimum.

Tribus hominibus idem hoc anno incassum dedi, duobus autem effectu insigni

Frequens nunc hujus Arbuti usus per omnem Europam dabit brevi exactam ejusdem, determinatamque historiam. Viribus enim planta iisdem ubique pollet, sive fuerit in *Styria* collecta, unde pri-

primam habui, five in *Auſtria*, in *Suecia*, in *Italia*, in *Gallia*.

Occupantur nunc, ut video, animi multorum, inquirendo, qua demum facultate Uva urſi ferat opem? Examen Chemicum ad id laudabile admodum eſt, modo attendamus 1mo partium vegetabilium naturam operationibus chemicis ſæpe ita mutari, invertique, ut id, quod tunc referant, a Chemia potius, quam a Natura, poſſidere videantur. 2do Carere Chemiam admiranda, neque ullo modo imitanda, tali Machina, qualis corpus animale eſt; adeoque effectum medicamenti cum hujus, tum alius cujuscunque, Analyſi chemica vix leviter adumbrari. Si in liquore quocunque Calculus intabeſcat, ac diſſolvatur, Spiritus Nitri dudum docuit menſtrua dari, quæ Calculum ſolventia, ab humano corpore, non niſi diluta, ferantur; diluta vero ut ferantur a corpore humano, vix in calculum agant: præterquam quod etiamſi a corpore ferri poſſent, ut ſunt, dum Calculum ſolvunt, tamen humoribus noſtris ita diluantur, & immutentur, ut vix eundem referant liquorem. Qui tandem ex ſapore, odore, analogia, ratiocinando, vires ſimplicium determinare auſint; ut præter propter ſuccedunt conjecturando in nonnullis, ita in aliis, ut in Cortice peruviano, v. g. oleum, operamque & perdidere, & perdent perpetuo. Equidem ſi cauſam caperemus, quæ efficiat, ut homines complures, quibus calculus certo certius in Veſica eſt, nonnunquam per plures intermedios annos, ſæpe ne per omnem quidem vitam, eosdem præſentes percipiant; ut Hiſtoria medica, per Anatomen confirmata, toties docuit, forte virium Uvæ urſinæ facilitaretur explicatio. Sed & prius, & poſterius, nos æternum, opinor, latebunt.

Neque hucusque conſtat cur aliæ, præ aliis Regio-

giones, aut careant fere, aut ſcateant, hominibus in urinoſo Syſtemate calculoſis. *Auſtria* ſane iisdem abundat. *Italia* minus. Peragranti quippe mihi, ab elapſo retro quinquennio, amoenam illam Regionem, conquerebatur celeberrimus Lithotomus nullum invenire ſe poſſe, & ne *Mediolani* quidem, populoſa urbe, in quo ſuam exerceret artem: affirmantibus itidem Medicis hujus morbi ibidem raritatem. *Venetorum* potentiſſimam Rempublicam eadem felicitate gaudere, *ex Epiſt. Anat. Med.* 42. Clariſſ. *Morgagni* evincitur. Et *Poloniæ* Regno inſolitum morbum eſſe teſtabatur mihi haud ita pridem Dexterrimus magni Regis *Poloniæ* Chirurgus primarius; cauſamque, rectene an ſecus? eſſe rebatur, quod uvæ urſi baccæ frequentiſſimo in uſu eſſent, a Ruſticis quotidie venales in Foro expoſitæ. *Hanoveriana* Ditio videtur beatitudine eadem perfrui. Clariſſimus *Haller* inter 230. cadavera, quæ in *Göttingenſi* Theatro ſecuit, duo modo narrat ſe inveniſſe, quorum ſyſtema urinarium calculos referret; addendo tamen ſyſtematis bilioſi ſibi tanto frequentiores apparuiſſe. Nec minus *Schafhuſianus* ager ab illo malo immunis in N. C. Eph. Dec. I. anno 2. Obſ. 39. notatur.

Vina, aqua, lac, caſeus, præprimis inter cauſas numerantur. Et certum eſt Vina alia aliis prona magis eſſe ad dolia, quibus conſervantur, craſſe incruſtanda; Aquas fluviatiles ob id ad cibum potumque præſtare, præ fontanis, ac putealibus; cum illæ vix, plurimum hæ cruſtas lapideas ahenis, in quibus frequenter bulliant, affigant; Caſeum quoque edulium eſſe, Calculoſorum tormentis excitandis, augendisque, aptum: ac nihilo ſecius ſuppeditat nobis hiſtoria Medica exempla bene multa hominum, maxime infantum, qui citra ullum Vini

 uſum

ufum calculo laborent; variarumque beftiarum, quæ fola aqua ufæ, urinofos tamen calculos geffe-rint. Quantum ad Aquas, certum quidem eft, ejusmodi dari puteales, ac fontanas, quæ ahenum incruftent craffiffime; id quod *Viennenfium* ahena teftantur, ad fabros, qui cruftam vi depellant, toties mittenda; at vero haud minus certum eft, tefte laudato fupra *Murray*, & ahenis *Göttingæ*, aquæ decoquendæ dicatis, enormes innafci cruftas, ut fabri ferrarii crebro debeant eas malleis excutere fuis, & morbum ibidem rariffimum effe. Cafeum adamant omnes Nationes: Lacte Mortalium plerique, ex quo in lucem prodierint, utuntur, Matris, Nutricis, Animalium: cur tamen integræ Nationes, aut Civitates, adeo præ cæteris fortunatæ?

§. II. Plura hoc anno Nofocomium obfervanda dedit, quæ ad *Irritabilitatis*, & *Senfibilitatis* quæftionem pertineant. In Spina ventofa tecta plurium puerorum, fimiliter affectorum, alii vehementer doluere, alii minus, alii nihil omnino, licet multum contrectares partem: argumento incertitudinis experimentorum, quæ in animali, ad partium fenfibilitatem explorandam, inftituuntur.

Vidimus Cap. VII. §. I. Cordis thalamum utrumque grumofo fanguine æqualiter fere repletum. §. II. Cordis dextro in ventriculo gangrænofi, utrumque Ventriculum fanguine vacuum fic, ut ne guttula quidem, grumulusve, inveniendus effet: copiofo tamen fanguine in illius finibus venofis, in pulmonibus, & alibi, præfente. §. III. Cor utrumque poft Hæmorrhagiam vacuum. Cap. IX. §. I. Cordis ventriculus perfecte vacuus uterque fuit, pulmonibus plurimo fanguine fcatentibus. Hoc anno unicum modo Canem vivum aperui, ejusque morientis attente fum phænomena contemplatus: ite-

iterum in hoc cane, quod toties antea, clare vidi, ſanguine haud ultra per pulmonem tranſeunte, cor tamen ſiniſtrum multo ſanguine repletum. Undenam, quæſo, pulmone penitus ad mortem obſtructo, copioſus ſiniſtro in corde ſanguis? Et cur tanta cauſa irritante præſente, quievit tamen? Pulcra *Proſperi Martiani* obſervatio hic addenda eſt. Reverendus Juvenis Dominicanus, curatus a *Proſpero* ab Hæmoptoë ſpumoſiſſimi ſanguinis, poſtmodum incidit, ſuſcepto frigore, in Peripneumoniam, die 20. letalem. En hujus anatomen. „ Pulmo totus „ ſanguine repletus, mirum in modum tumidus ap„ paruit, ita ut non vaſa tantummodo turgerent, „ ſed per totam ſubſtantiam ſanguis conglobatus „ Scirrhi duritiem æmularetur, Nulla alia tamen „ læſio in eo adparebat. Cor, & circumſitæ Ve„ næ, ſanguine mirum in modum repletæ inventæ „ ſunt, & in latitudinem immodicam diſtentæ, *imo* „ *& ſiniſter cordis Ventriculus ſanguine repletus erat.* „ Turgebant pariter venæ omnes, quæ per Coſtas „ diſſeminantur; & in ſumma totum malum in ſan„ guinis plenitudine conſiſtere videbatur. In *Sect. V.* „ *Aph n* 12. *pag.* 458. *Edit. Rom.* 1626. " En iterum pulmonem, cætera ſanum, cruore autem replente induratum, adeoque transmittentem nihil, & nihilominus cor ſiniſtrum ſanguine adeo repletum. Undenam, rogo iterum, adeo repletum id? Et cur irritatione præſente tanta quieſcere potuiſſet, ſi ea vera forent, quæ *Cl. Haller* ſuis experimentis eviciſſe ſe ſcribit? „ ſcilicet ſiniſtram auriculam, & cor ſini„ ſtrum, ideo citius mori, quod pulmonibus nihil „ ultra ſanguinis transferentibus, haud amplius a ſan„ guine irritentur. Deinde ſenſim Ventriculum dex„ trum, noviſſimeque dextram auriculam, quoque „ quieſcere, eoquod non acciperent ultra a cavis

„ venis, quo irritarentur, ſanguinem. Econtrario
„ ſi Venas cavas, Aortamque ligaſſet, deinde vul-
„ nere lato aperuiſſet pulmonalem Arteriam, tunc
„ Cor ſiniſtrum, utpote irritatum ſanguine, qui ex
„ Auricula in Ventriculum, & ex Ventriculo in
„ Auriculam moveretur, diutius, imo per horas, in
„ mortuo animali vivere: interea, dum cor dextrum,
„ ejusque Auricula, deſineret vivere, expulſo omni
„ ſanguine per pulmonarem apertam arteriam, nec
„ novo per ligatas affluente Cavas. Oportere au-
„ tem Ventriculum dextrum integre eſſe evacuatum,
„ ſi, ne ſe ultra moveat, velis: tantam enim eſſe
„ irritabilitatem Cordis, ut relictum in eo vel pau-
„ culum ſanguinis non ſinat Ventriculum quieſcere.
Profecto ſubvertitur enarratis ſupra obſervationibus omnis per irritabilitatem tentata Vitæ, Mortisque, explicatio. Phænomena in vivis animalibus apertis conſpicua, factaque in cadaveribus obſervata, circa Vitalium Viſcerum, ſive impletionem, ſive vacuitatem, adeo inconſtantia ſunt, ut nulla Phyſiologiæ ſuperſtruendæ fundamenta inde peti poſſint.

Vidimus Cap. VII. §. II. Pleuram totam quantam, utroque Thoracis in cavo, a ſummo jugulo ad Diaphragma, etiamque tota ſua, qua Diaphragma ſuccingit parte, inſtar ruberrimi panni rubram, a coſtis facile avellendam: ut hi, qui vaſa aut multa, aut ulla, Pleuræ adeſſe negent, præſentes, quo de contrario convincerentur, optaſſem: quamquam anno præterito, ut ſuo loco monui, ſimile quid in Noſocomio demonſtratum ſit. Eſt ſane hæc Hiſtoria adjungenda ad 4. *Caput Partis IX.* in quo de Senſibilitate Pleuræ ex profeſſo egi, iisque in anteceſſum reſpondi, qui ex hac recenti obſervatione Pleuræ inflammatiſſimæ, Pleuritidis tamen ſigna in vita non teſtatæ, ſenſibilitatem eidem negarent, tribuerentque Pulmoni. Etenim

enim ex hujus Cadaveris Anatome patuit, ambos quoque Pulmones & a lateribus, & ad integrum dorsum, inflammatos fuisse sic, ut præ rubedinis intensitate inciperent nigricare. Cum igitur neque Peripneumoniæ signa, sed fugacis tantum sub finem Asthmatis, citraque dolorem, affuerint, sensibilitas æque Pulmoni, quam Pleuræ, negabitur. Sensibilitatem porro ex ejusmodi Phænomenis nullatenus posse aut affirmari, aut negari, eodem *Capite Part. IX.* argumentis ab *Aretæo Cappadoce* ad nostra usque tempora petitis, satis abundeque probavi.

Sed quid de hac re plura? Certamen hoc, quod solius veritatis studio animatus inivi, facile nunc aliis cedere possum, qui eodem ducti principio, idem inire ceperunt. Prodierunt in *Diario Eruditorum anni* 1752. quod tantum nuperrime rescivi, experimenta Cel. Viri *Grandclas*, & ibidem 1756. & 1757. ea Clariss. *Lorry*. De eadem quæstione sub idem tempus scripserat Clariss. *Van Delli*, Medicus Patavinus in Epist. I. Anno 1756. in II. & in III. anno 1758. Insurrexit anno 1764. in novum systema Experimentis suis contrariis Medicus Parisiensis tractatu peculiari.

Hoc veró ipso, quem vivimus, anno, prodiit Opus in Quarto omnis generis doctrinæ medicæ præstantissimæ plenissimum, gravissimum, Autore suo, pulcerrima *de Vermibus* dissertatione præclare noto, dignissimum, hoc titulo: *Gualtheri van Doeveren specimen Observationum academicarum.* Caput XIV. autor dicavit experimentorum suorum, de hac quæstione editorum, Historiæ. Sane ancipites hæremus, quid in eadem impensius miremur; an accuratam attentionem ad omnia, quæ experimentum minus fidum reddere possint? An diffidentiam ubique sui? An in experimentorum difficultate patientiam? An in his, quæ pluries suis oculis viderat, quæ multi

cum ipso clare conspexerant, enuntiandis scrupulositatem? An denique generosum animum ad experimenta eadem, haud laboriosa non minus, quam tædiosa, ad undecimam usque vicem repetenda? Etenim *quater Lugduni Batavorum*, semel *Parisiis*, semel *Trajecti ad Rhenum*; *Groningæ* autem, in cujus alma Academia Professoris munus & occupat, & ornat, quinquies. Undecies itaque repetita ab illo experimenta eadem, luce meridiana clarius vindicarunt Irritabilitatem iis omnibus partibus, quas vel cum Ill. *Hallero* ab omni sæculo omnes Medici irritabiles esse agnovere; vel *Ill. Haller* aut dubitanter illam tantum asseruit, ut *Vesiculæ felleæ*; aut negavit, ut *Hepati: Cordi* scilicet, experimentis novem; *Diaphragmati*, septem; *Musculis rubris*, tribus; *Oesophago*, uno, *Ventriculo*, quinque; *Intestinis*, tredecim; *Vesiculæ felleæ*, duobus; *Vesicæ urinariæ*, tribus; *Venæ cavæ inferiori & superiori*, duobus; *Hepati*, unico; *Pulmonibus*, duobus; *Cuti* quoque, duobus. Vindicarunt autem eadem experimenta sentiendi facultatem *Duræ Matris* vicibus decies & septies; *Tendinum*, ipsorumque *Apeunorosceon*, bis in homine, in Brutis vero trigesies & nonies; *Pericranii*, quater; *Pleuræ*, bis; *Hepatis* evidentissime semel.

Sic denique hæc Chimæra, quæ, quod vix feri nepotes credent, millenorum Medicorum animos permovit, pellexit, fascinavit; quæ eo provecta erat, ut fundamentum Physiologiæ, ac Medicinæ firmum, inconcussum, immutabile, atque æternum, struere crederetur; quæ prolixioris illustris *Halleri* Operis totam basin facit; hæc, inquam, more demum omnium hucusque fictorum ingenio systematum, fatiscit in auras, & pudore stupendæ sui animi levitatis suos asseclas confundit, mœstitudineque vel ideo explet, quod cunctos hosce labores & irrevocabiles annos,

nos, *Hippocratico* Naturæ ſtudio, cujus unica cultura artem ſalutarem promovere, augere, ornareque potuiſſent, inconſideranter ſuffurati ſint.

§. III. Quæ anno proxime præterito notavi, de admiranda virtute Liquoris Hepatis piſcis, quem *Muſtelam fluviatilem* vocant, in oculorum maculis, & albugine; ea experimentis, admodum repetitis, hoc anno confirmare gaviſi ſumus. Unde abeſſe nequeo, quin hoc præclarum remedium etiam atque etiam commendem.

§. IV. In morbis pulmonicis multis maxime autem in inflammatoriis, experimenta cum *Kermes minerali*, & cum *Stibio diaphoretico non abluto*, vicibus innumeris inſtituta, Noſocomium feliciſſima experitur, in duodecimum jam annum. Qui clinices ignari, in ſuis Muſæis, aut apud Furnos ſuos, vires Chemicorum præparatorum arroganter determinant, hæc præparata chemica, ob majorem vim irritantem, in cruditate Acutorum noxia, ob vim emeticam quoque ſuſpecta, habent.

Magnus *Boerhaave*, qui, ut de viribus cæterorum Chemiæ præparatorum, ita quoque de horum efficacia, certo, tutoque ſcribere poterat, eoquod ſententiam non pronunciaret, niſi effectibus eorum in humano corpore bene exploratis; de hiſce medicamentis alia profecto cogitavit, & promulgavit. Chem. part. ult. Proceſſ. 116. ſic ſcripſit de Antimonio Diaph. non abl. *Materies hæc ſi ita rite parata, ſemidragmæ copia hauſta; vix aliquid ſenſibilis mutationis adfert, niſi quod reſpectu Nitri fixantis, adhæreſcentis, moderate aperit, hinc in acutis boni quid præſtat. Et paulo poſt: Non facit anxietates, nauſeas, vel vomitus, ſed benignam ſtimulationem: plus mali a calce abluta.*

Saltem, ajunt, nocet, ſi vel acidum in ventriculo eſt, vel acida una degluriuntur: tunc enim eme-

ticum ſit, acidis Regulum denudantibus, eumque a ſulphure liberantibus.

Conſulamus præter Cenſores hos theoreticos, iterum practicotatum *Boerhaavium*. En formulam ejus in anxietate, periculoſiſſime ſuppreſſis ſputis peripneumonicorum orta. ℞. Laudani puri gr. ij. Flor. Sulph. Sperm. ceti, Stib. Diaph. non abl. à dr. j. M. f. pulv. tenuis, dividendus in xij. partes æqual. Capiat æger omni trihorio unam, cum unc. i. ij. miſturæ acidæ mox deſcribendæ.

Facile prævideo fore, qui ſuſpicentur Opium, ne vomitum excitet, Stibio a *Boerhaavio* additum eſſe: ſed legant, quam ille priori mox ſubdiderit, formulam. *Vel* ℞. Flor. Sulph. dr. ij. Olibani Scrup. j. Sperm. cet. dr. ſemis. Stib. Diaph. non abl. dr. j. M. f. pulv. divid. in XII. doſes. ſumat unam omni hora cum unc. j. hujus Miſturæ: ℞. Oxym: ſimpl. unc. iij. Syr. V. rad. aper. unc. ij. Decocti Hederæ terr. unc. x. Nitri puri dr. j. M. Aſſumta fere tota miſtura erit cum ultima pulverum formula; ſic ut æger ad dr. j. ſtibii diaph. non abl. dragmas decem aſſumat Aceti, & unc. j. cum dr. vj. mellis aceſcentis: qui autem pulveres ſtibio adduntur, ii ſane illud ab aceti actione non defendent.

Ergo videmus a magno hoc, & in practicis verſatiſſimo Viro, Stibium diaphoreticum non ablutum in Acutis morbis laudari, & neutiquam emeticum prædicari, idque ne tunc quidem, quando cum acido miſtum aſſumitur.

Confirmarunt *Boerhaavii* experientiam Medici illi, qui hac in urbe Noſocomiorum ſuorum clinicam Hiſtoriam publici juris fecerunt: omnes enim hoc ipſum remedium una cum acidis & præſcripſerunt, & laudaverunt.

Sed quid plura? Anno 1762., Aprili menſe peracu-

acuta Pleuroperipneumonia tali decubui, ut, præ indomabili morbi cruditate, die morbi ſexto ſpes eſſet intercisa omnis, egoque ſputorum defectu jam jam viderer ſuffocandus. In hac rerum anguſtia *Illuſtriſſimus Præſes*, qui amore plusquam fraterno mei curam gerebat; & expertiſſimus *Schreibers*, qui obſervantia plus quam filiali, mihi diu noctuque aſſiſtebat, præſcripſere mihi has formulas: Oxym. ſquill. unc. ij. Stibii diaphoretici non abluti dr. j. Aq. Hyſſopi unc. vj. Miſce. ℞. Kermes mineralis gr. xij. Sacchari albi dr. ij. Miſce. F. inde pulv, N. xij. Quorum quovis bihorio unum ſumſi cum uncia miſturæ. Nec tantum dabant mihi Kermes minerale, Stibiumque non ablutum, cum acida miſtura, ſed cum potu dicto *Limonada*, cujus v. vi. Libras hauſi quotidie, & cum jure carnium, plurimo Citrei ſucco ſaturato, quo nutriebar. Absque ulla intermiſſione hisce remediis uſus ſum quinque dierum ſpatio, ac deinde paulatim imminutis, per octiduum. Simulque Veſicans dolenti lateri admotum eſt. Effectus horum omnium fuit, ut *nunquam nauſearem*, *aut vomerem*, ut ſputorum maturorum ejectione, alvo & urina criticis, ſomno, appetituque ſenſim reſtitutis, die undecimo perfecte judicarer. Omnibus hisce toties inſtitutis, & confirmatis experimentis, evincitur, tum Kermes minerale, tum Antim. Diaph. non ablutum, & crudam materiem ad coctionem diſponere, & expellere coctam: vomitum autem aut nauſeas, ſi rite parata fuerint, excitare nunquam, etiamſi cum acidis miſceantur, imo potius ſalutarem eorum vim ab acidis adjunctis animari & augeri. Nœ riſui ſe exhibent, qui experientia practica deſtituti, de medicamentorum viribus ſententiam ferant, eosque, qui ex praxi meliora norint, publice condemnare auſint. Utinam Chemici imitarentur exemplum Clariſſimi

R. Laugier, Viri inter Principes Chemiæ & Botanices noſtri ævi facile numerandi, qui quantumcunque Vegetabilium, Foſſiliumque effectus, in corpore humano, eminenti ſua ſcientia ſæpius determinare poſſit, id nihilominus moris habeat, ut rerum multarum aut efficaciam, aut inertiam, aut etiam nocumentum, a ſedulis, attentisque practicis, inquirendum eſſe, ſuos moneat Auditores!

§. V. Curam Hæmorrhagiæ Pulmonis & Ventriculi, Gelida aqua egregie promoveri, hac hyeme Auditoribus demonſtravi; utriusque hujus exemplum uno, eodemque tempore, Noſocomio præbente.

Joannes N... a cantu validiore Hæmoptoën puer paſſus, nunc trigenarius in eandem relabitur. Quæ cum bis jam vena ſecta non ceſſaret, ægrum quarto die in Noſocomium ſuſcepimus. Mox tertio venam tudi, & brevi poſt, ſanguine copioſius profluente, quarto, ſimulque dedi frigidæ aquæ libram, brevique poſt alteram hauriendam: frigidum præterea emulſum, frigidam miſturam, quæ compoſita erat ex Boli Armeniæ dr. ij. Sang. Drac. dr. j., Syrup. Roſ. rubrarum unc. j. Laudani puri gr. ij. Aq. Plantag. unc. vj. cujus cochleare ſumſit quavis dimidia hora. Octies vena ipſi tuſa fuit, minus ob hæmorrhagiam, quam ut ægrum ab omni calore, ardore, tuſſi, titillatione gutturis, ac febre præſervando, phthiſin pulmonalem, alioquin hic metuendam, averruncaremus: id quod etiam, dante DEO, feliciter ſucceſſit. Sanguinem Vena eductum primo craſſum, deinde ſemper vehementer inflammatum, reperimus: Urinas autem principio rubras, ac fere ſubjugales, ultimis diebus perpetuo hypoſtaticas. Ita ut, cum ſanguine, & urina acuti febrilis morbi, nunquam, niſi forte momento ante Venæ ſectionem, febricitaverit.

Ma-

Maria Anna, Custos ægrarum, Vidua quinquaginta & aliquot annorum, macilentissima, a 20. ad 30. Januarii doloribus ad præcordia cum diarrhœa cruenta vexata, incidit morbi die undecimo in subitum trium librarum sanguinis vomitum. In lectum deposita, quæ pallida semper, nunc erat pallidissima, extremis frigida, pulsu debilissima. Nulla proinde Venæ sectio hic facta est, sed intra pauca minuta duæ gelidæ Libræ datæ, Medicamenta etiam eadem, quæ viro Hæmoptoico, & potus, & omnia frigida, præscripta sunt. Enemate bis mediam Libram sanguinis non multum concreti, alvo eduximus, Hæmorrhagia hisce factis non rediit; debilitas, frigus, vertigo, a nimia jactura humorum orta, intra 14. dies cessaverunt.

Igitur 1mo in Hæmoptoico Vena secta octies est, In femina ne semel quidem: quot enim hanc in illo signa indicabant, tot in ista vetabant eandem. Neque solum sputum sanguinis nos ad Venæ sectionem determinabat, verum metus tum futuri sputi, tum febris; qua præsente, Phthisis semper metuenda est; qua absente integra speratur sanitas, quam & noster adeptus est. Esse tamen haud raro ex Hæmoptoë in Phthisin dispositionem plane insuperabilem ultro fatemur.

2do. Hæmoptoico alvum non movimus unquam, feminæ autem pluries. In vomitu quippe sanguinis corruptio, ac pessima febris, metuenda est a sanguine eo, qui ex Ventriculo ad Intestina delatus, moram in illis trahit: in Hæmoptoe autem nulla ejusmodi ratio occurrit. Est præterea alvi deponendæ conatus Pulmoni, quam Ventriculo, hoc in casu periculosior, ut leges Physiologicæ docent. Quin in Hæmoptoë raram non nocere alvum, tam ex Diæta, cunctisque assumtis, vix stercora generantibus, colligi-

ligimus, quam ex iis, qui crura fracti, aut Aneurismatis operationem passi, alvi depositione integras haud indigent septimanas, animadvertimus.

3tio. In hoc genere morborum, in quo motus nocet omnis, facile quisque videt, quotidianam lecti refectionem, quam alias tantopere necessariam esse ad exanthemata præcavenda, monui, locum habere non posse: sed & metum exanthematis morbus, febris expers, non facit; si vero febris invincibilis, Hæmoptoës comes, generaret Miliaria, augeret quidem periculum, sed ad periculum majus, ægrum intempestive movendo, incurrendum, nos permovere non debet. Unica vero hic timenda a decubitu perpetuo esset ad Nates, & ad Os Coxygis, excoriatio; nisi hæc ignota plane nobis esset, has partes in omnibus ægris unguento, ex albumine ovi, cum spiritu vini parato, quotidie semel bisve adversus excoriationem munientibus.

4to. Utrisque aqua gelida data fuit, utrisque Medicamenta eadem, eademque Alimenta; sed omnia frigida: solum jus carnium tepidum, ac fere frigidum. Viro lac frigidum dabatur cum gelida aqua mistum; feminæ autem ob acidum Ventriculi non dabatur. Utrisque humeros ac femora sollicite ligavimus sic, ut sanguine in artuum arterias intrare valente, per venas autem redire impedito, minor fieret ad apertas arterias humorum impulsus. Aëre subtepidulo fruebantur utrique. Viro omnia quæ assumere debebat, majori copia dabantur ad singulas vices, quam Feminæ; erat enim in hacce cavenda omnis Ventriculi sauciati expansio, ne trumbi, ad vasorum extrema nati, solverentur, a quo metu in Viro liberi eramus: sic nihilominus ut in eo caveremus, ne nimium nutrimenti una vice in sanguinem admissum, pulmoni oneri esset.

Ro-

Rogabit forte quisquam, an a gelido, eoque copioso potu, metus inflammationis non adsit; siquidem a gelido potu Pleuritis, Peripneumonia, Gastritis &c. toties natæ observentur; præcipue vero quando sanguis, quod in Hæmoptoë frequenter ad inflammationem dispositus, actuve inflammatus est?

Respondeo morbos inflammatorios recensitos haud contingere a gelido haustu, nisi quando cursu, cantu, ira, vino, humores valide moti, ac condensati sunt; unde eadem aqua gelida non nocebit multis, qui citra validum humorum motum, momento antea excitatum, sanguinem spuunt, vomuntve: sed & Venæ sectiones, motum humorum refrænantes, in causa erunt, cur frigidus potus minus noceat; prætterquam quod ipsa Hæmorrhagia motum humorum nimium jam in nimis debilem, ut in femina nostra, commutaverit. Multis etiam Hæmoptoicorum sanguis per se tenuior, condensatione quadam emendaretur, & ad continuandum sputum redderetur ineptior. *Multis Hæmoptoicorum* dico: nam Viro nostro perquam spissus erat sanguis.

Atque hæc de metu inflammationis: si quis autem metueret, ne saltem gelidæ actione polyposus sanguis fieret, adeoque polypos ad vitalia loca, letalesque alibi generaret obstructiones; hic non videretur attendere ad Adstringentia, quorum sane effectus idem præstaret. Hæc enim, quamvis theoretice difficulter in sanguinem intrare admittentes, practice autem certo certius intrare concedentes, omnes uno ore in Hæmorrhagiis laudamus, & præscribimus, absque eo, quod ejusmodi nocumenta inde adnotemus. Videtur gelida primo, universo corpori horrore incusso, vasa omnia corporis constringere, apertaque claudere; id quod Gelida omnia, in quavis Hæmorrhagia, sive interne, si externe, applicata

cata sint, præstare solent: sed secundo, eadem frigida aqua, Ventriculum refrigerando, suum frigus communicat cum Diaphragmate, cum subjecta Aorta, & Cava vena, cum Corde, ac Pulmone, motumque proinde sanguinis moderari, &, quominus qua data porta exilire posset, salubriter condensare videtur.

Sexennium & plus est, quod hocce experimentum in Hæmoptoë, aliisque Hæmorrhagiis, incitantibus ad id me Medicis Italis, laudare frequenter debuerim: cujus, qui historiam integram nosse avet, adeat *Ill. L. B. van Swieten* Comm. Tom. IV. a pag. 38. ad 42.

Haud abs re erit animadvertisse, feminam nostram spatio plus quam undecim annorum, quo Ægrarum mearum Custos fuit, acutis, imo inflammatoriis morbis, *septies* in Nosocomio decubuisse: ab acuto autem morbo, quem abhinc quadriennio passa esset, perpetuum pondus, levioremque in Hepatis Regione dolorem esse conquestam; hac vero Hæmorrhagia, a Ventriculi & dolore, & pondere, penitus liberatam esse.

Hippocrates sputum sanguinis, & a Pulmone deduxit, & ab Hepate. *Coac. N°.* 408. *&* 450. In hanc rem meretur legi *Prosper Martianus* pag. 457. 458. & *Ballonius* Epid. j. pag. 41. Si Hepatitis salubriter Hæmorrhagia naris dextræ judicetur, insalubriter ea naris lævæ, non video, cur etiam Hepar non posset se Pulmone, aut Ventriculo exonerare. Est equidem difficilior, simulque periculosior, exitus morbi, ita ut *Hippocrates* priore textu dicat: *Quicunque spumosum sanguinem, spuunt dextrum hypochondrium dolentes de Hepate spuunt, & multi pereunt*; in altero vero textu absolute *mori* testetur; attamen & tales evadere experimenta practica docent, magis au-

autem si Ventriculo sese Hepar exoneret, quam si Pulmone. Saltem custos nostra ab antiqua Hepatis labe per Vomitum sanguinis trium Librarum, Libramque quartam alvo egressam penitus liberata est.

§. VI. Curæ Viperarum, proxime præterito anno, memini, ejusque numerosiora promisi experimenta, in Morbis cutaneis pertinacissimis, inque summa Debilitate. Plurima equidem hoc anno experimenta feci, sed, defectu copiosarum Viperarum, non tot, quot volui, ac debui. In nonnullis minime profui, in aliis ad stuporem usque. Curabo in annum sequentem copiam Viperarum tantam ex *Italia* adferri, ut curam hanc magis elucidare queam.

§. VII. De Variolarum insitione, ejusque incertitudine, atque periculo, sat superque Parte IX. egisse videor; nec forte scriptis ultra opus erit, cum exempla jam loquantur ubique. Eo jam deventum est, ut Viri in arte graves, ac venerandi, inoculationem non amplius profusis, ut quondam, encomiis, propagare nitantur; sed potius ipsius incertitudinem, & infortunia palliando, mitigandoque, a præcipiti ruina præservare, si fas sit, studeant. Qua sane in re candore ipsis innato, candore ubique scriptorum suorum resplendente, Historias bene multas, minimeque suspectas, infelicioris insitionis cum publico communicant. Inter alia Typis prodiit nuperrimo mense Aprili scriptum, Autore integerrimo, honestissimo, atque ad augendam Medicinam nato, confirmans *Roterodamensem* Historiam nobilis Angli *Manson* (errore scripsi in Parte IX. *Anderson*) qui cum duos suos Filios veneno varioloso, ab eruditissimo, atque inoculandi expertissimo Medico, infici curasset, juniorem pessimis variolis, pessimisque earundem symptomatis, die 14. ab insitione, & 7. aut 8. ab incepto morbo, lugubri morte amisit; nullo inte-

terim in Cadavere ab Anatomes Profeſſore vitio partium invento, præter nonnulla, (& quænam illa?) vermium indicia. Relatum & ibidem video id, quod Medicus ingenuus, teſtis obſervaverit autoptes, Puero ſcilicet quadrienni ab ipſa peracta inſitione pejus ſolito fuiſſe, brachium ab ipſo ſuppurationis exordio incredibiliter doluiſſe, idemque ab inflammatione tumuiſſe inſigniter, ac vehementi cum dolore gelatinoſi humoris magnam exſudaſſe copiam, dolores exinde minores quidem fuiſſe, attamen per integras perſeveraſſe hebdomadas; quamvis hoc in brachio nihil eſſet, quod non in altero, factum: Pari ingenuitate refricatur nobis ibidem memoria quinque filiarum Viri clariſſimi *Schuſter*, quæ ab inſitionis peritiſſimo *Roederer* inoculatæ, ſingulæ deinceps variolis naturalibus laborarunt.

Afferuntur, fateor, quibus inoculationis infamia utcumque veluti tegatur, ratiunculæ: verum in quantum horum Virorum mihi perſpicua ſinceritas eſt, judicare debeo eosdem haud ultra velle inoculationem inde propugnare, ſed ad tetras has Hiſtorias id omne adhuc adferre, quod vel præoccupatiſſimus animo homo ad cauſam deſperatam defendendam proferre poſſet. Id, quo firmius credam Epiſtola me cogit ab egregio Viro, inoculationis recentiſſimo ſimul ac candidiſſimo Propugnatore, ad me his diebus data; in qua ingenuus fatetur ſe lapſu temporum erga inoculationem minus fieri præoccupatum, lubenterque eandem inutilem totam eſſe habiturum, ſi Variolas naturales tractandi Methodus ea, quæ in præſentiarum obtineat, inveniretur fortunatior. Quis autem clarum Virum non miretur, quis illum ſibi, quod in litigioſis imitetur, exemplo non proponat, dum ipſe ad feliciorem Methodum obtinendam viam pandere ſtudeat, attentionem poſcendo

a

ad id, quod ſibi a clariſſimo Profeſſore *Petropolitano* ſcriptum eſſet; nimirum *Petropoli*, inter 116000. cives Ruſſos, anno 1764. decem modo homines a Variolis periiſſe, eo quod Balneo vaporis, cutem molliſſimam & tranſpirabilem, reddente, in variolis utantur quotidie: Balneum autem ſic parari, ut fornaci ingenti, ad determinatos gradus ferventi, gelida aqua adſpergatur copioſa, quæ in vapores confeſtim reſolvitur: Variolas hac arte & commode erumpere, & feliciter matureſcere: cæteris vero aliarum nationum civibus urbis, qui ejusmodi balneo non utantur, obſervari variolarum eandem, quam alibi lugeant, mortalitatem.

Gratiis ipſi de communicata adeo memorabili obſervatione actis, rogo ut Diſſertationem legat *Jenæ* anno 1745. a Doctiſſimo Viro *Daniele a Raasveld* editam, in qua pag. 34. hæc verba leguntur: „ Ipſo „ hoc anno decurrente *Clariſſ. D. Daniel Fiſcherus*, „ *Hungarus*, *Ill. ac Rev. D. Nicolai Comitis Epiſcopi* „ *Cſaky de Kereſtzech Archiater*, *&* *Ac. N. C. Collega &c.* elegantem edidit commentationem, *Erfordiæ Thuringorum* impreſſam, de remedio ruſticano, „ Variolas per balneum primo aquæ dulcis, poſt „ vero ſeri lactis, feliciter curandi, in comitatu *Arvenſi*, Hungariæ ſuperioris, cum optimo ſucceſſu „ adhibito. In hac commentatione Doctiſſimus Au„ tor pag. 11. recenſet, qua ratione varioloſos tra„ ctaverit ad imitationem incolarum comitatus *Arvenſis*, anno 1727. & 1728. Scribit: Graſſabantur „ quoque apud *Scepuſienſes* variolæ epidemicè, cum„ que & tenuioris ſortis homines auxilium ſæpe do„ meſticum, vt hic loqui amant, expeterent, au„ tor illis fui, ut varioloſos ſuos balneo tractarent, „ & quidem ſtatim quam primum ægrotare incipe„ rent, cum ſtricto obſervato regimine mox deſcri-

„ bendo, & cautelis sequentibus, donec vigori pri-
„ stino variolosi restituerentur. Regimen quod penes usum balnei observabant, erat temperatum,
„ idque nec calidum nimis, nec frigidum, ut *Thomas Sydenhamus* postulat *Obs. med. circa morb. acut.*
„ *Hist. & Cur. acut. Sect.* 3.

Videt itaque Vir humanissimus ex praxi civica *Petropolitana*, & rusticana *Hungarica*, certiorem, tutioremque Methodum Variolas naturales curandi inventam esse; adeoque non defectu ejusdem existentiæ, sed applicationis, plures mortalium a naturalibus Variolis occidi, qui alias servarentur.

Præterlabi hic nequeo occasionem monendi eos, qui Methodum *Tomo I. Rat. Med. Cap.* 12. traditam, aut difficulter admiserint, aut suspectæ habuerint fidei, ut attendant, an Balnea crurum, manuumque, aquæ calidæ, aut aquæ calidæ cum lacte, bis die, ab ipso exordio febris variolosæ, ad usque variolosarum papularum exsiccationem; quibus etiam balneis tota humescat Conclavis Athmosphæra, interea dum corpus tepido aut calente, sed diluente maxime potu, in perpetua ad transpirationem dispositione servatur; cura interea religiose habita ne præ calidiore athmosphæra, loco materiæ transpirabilis, sudores, qui corpora exsiccent, ob idque transpirationem inhibeant, proliciantur: videant, inquam, illi, an nostra Methodus ob id ipsum etiam non potuerit, debueritque esse felix, ob quod ea *Hungarorum* & *Petropolitanorum* felicissima habeatur? Et an cura eadem, curæ cuicumque alii prælata, eandem cæteris Nationibus non pareret felicitatem, quam calidiore in climate *Hungaris* & in frigidiore *Russis*? Sperandum est fore, ut *Galliæ* Regnum, quod Insitionis incertitudinem, ac pericula, iteratis exemplis experitur, ad ejusmodi methodum stabiliendam, animum se-

ſerio advortat. *Batavis* dudum hæc res & cordi fuit, & ſucceſſit; maxime cum inoculationis incertæ, infidæ, homicidæque, plura apud ſe exempla luxerint: ſic quidem ut Ampliſſimus Senatus *Haganus*, hoc ipſo elapſo vere, Inoculationem, cui ea in urbe nonnullæ exteræ familiæ ſuam prolem ſubmittere decreverant, publico Edicto vetuerit. *Amſtælodami* pauci admodum inoculati hoc anno ſunt, quos inter puella nobiliſſima, quæ, nulla Variola ad inſitionem rite, ſi qua unquam, peractam ſuccedente, ſe per omnem vitam fore ab hoc morbo liberam certo certius credere juſſa erat, attamen in naturales variolas demum incidit. Atque hæc de hac materia ſatis.

EXPLICATIO

TABULARUM.

TABULA I.

Explicans Caſ. I. Cap. I.

A. Cœcum Inteſtinum.
B. Flexus ejusdem primus.
C. Ejus ſub Hepate progreſſus.
D. Flexus alter prope Lienem.
E. Ejusdem coarctatio ſiniſtro in latere ad curvaturam pone Os Ilii usque.
F. Flexus tertius.
G. Inſignis ejusdem dilatatio.
H. Coarctatio ejusdem alia, multis cellulis conſpicua.
I. Abitus Coli in Rectum Inteſtinum.
K. Rectum Inteſtinum admodum dilatatum.
L. In medio vero anguſtiſſimum, iterumque dilatatum.
M. Inteſtinum Ileum, una cum Meſenterio lumbis firmiſſime annexum, ope peculiaris membranæ.

TABULA II.

Pertinens ad Caſ. II. Cap. I.

Fig. I.

A. Ingreſſus Inteſtini Ilei in Cœcum, quod hic penitus difforme apparet.
B. Antrum Ingens Cœci Inteſtini.
C. Flexus Coli primus.
D. Flexus Coli alter.

E. Coli

E. Coli amplificati defcenfus ex regione lienari.
F. Prima Coli arctatio.
G. Saccus ejusdem amplus.
H. Coarctatio altera.
I. Saccus major, in quem Colon abivit.
K. Coarctatio tertia ad Coli in Ilei offis regione flexum.
L. Novus ejusdem in Saccum abitus.
M. Coarctatio Coli quarta, cellulis pluribus inæqualis.
N. Inteftinum Rectum.
O. Os Ventriculi finiftrum.
P. Linea punctis notata, indicans finiftrum Ventriculi latus, poft Coli finiftrum flexum.
Q. Ventriculi fundus.
R. Ventriculi os dextrum punctis notatum cum pyloro, arcum dextrarum Coftarum pene contingens:

FIG. II.

S. Inteftini Ilei infignis amplitudo.
T. Complanatum idem fub alia fui portione, fefe fuperfcandente.
V. Portio Inteftini Ilei, aliam fuperfcandens, eamque comprimens.
NB. Menfenterium abfcidi, ne figuram turbaret.

TABULA III.

Referenda ad Caf. III. Cap. I.

A. Cœcum Inteftinum.
B. Cœcum Inteftinum ex ingenti amplitudine mox abeuns in anguftum valde Canalem, qui ad B. circumflexus, mox ante membranam D. iterum vehementer latefcit.

C. Colon amplissimum.

D. Fortis membrana quæ saccum Cœci A. & amplissimum Colon C. ad se mutuo arcte colligabat.

E. Flexus Coli primus infra Hepar.

F. Colum transversum.

G. Colum in suo altero, eoque admodum alto, flexu: unde se reflectit, & pro parte sub ipsa sui portione decurrens, emergit in H.

H. Colum hic emergens, & adscendens ad I. ubi cartilaginem mucronatam in anteriora sic flexit, ut hæc, ventre adhuc clauso, curvi hami instar, antrorsum promineret.

I. Colum idem ex dicto mox loco replicatum, & ad sinistra reflexum, subducens sesesf ub priore sui parte, ad K.

K. Colum hic sua adscendente portione subdens se, in summam angustiam ad L. abit.

L. Puncta notantia angustiam, in quam abit Colum ex K. veniens; amplitudinemque, in quam mox post hanc angustiam dilatatur.

M. Colum mox iterum amplissimum.

N. Idem longo tractu arctissimum.

O. Post flexum ad os Ilii Colum denuo abit in dilatationem tuberosam primam.

Pp. Altera similis dilatatio minor.

Qq. Tertia adhuc minor.

Rr. Quarta, & minima.

S. Rectum Intestinum.

T. Duodenum hic a Pyloro incipiens: unde simul liquet hoc præternaturale Colum sic Ventriculi situm turbasse, ut hic suo dextro orificio infra Colum prodeat.

U. Ingens antrum, in quod Duodenum abivit.

V. Idem antrum subducens sese sub Cœco A. & sub Colo C. tegens, comprimensque angustam

Coli

Coli portionem B. ideo tantum antro hic superpositam, ut conspiceretur.

W. Duodeni in Jejunum exitus.

TABULA IV.

Pertinens ad Cap. III.

A. Cœcum Intestinum.
B. Prior Coli flexus.
C. Descensus ejus obliquus ad umbilicum.
D. Flexus ejusdem alter.
E. Flexus ad cristam Ilii tertius.
F. Angustia prima.
G. Subita amplitudo ex hac angustia.
H. Angustia altera.
I. Antrum Coli ingens inter binas angustias.
K. Angustia tertia.
L. Intestinum rectum. ante anum abscissum, ut in omnibus figuris præcedentibus.

NB. Sola nimia repletione Intestina possunt reddi naturali dimensione longiora. Si quis quemadmodum pluries feci, longam Intestini portionem in Plano, sive rotundo, sive anguloso, exporrigit sic, ut undique ad Plani hujus margines vallo quodam coerceatur, & a superiore parte molliter, ne assurgere possit, tegatur; tumque, uno Intestini extremo ligato, aërem per alterum extremum diu, multumque inflet, videbit Intestinum non modo inflari, sed elongari: elongari autem productis miris versus Centrum plani gyris, & flexibus; cum versus exteriora extendi nequeant.

An non simile spectaculum alii in corpore tubi exhibent nobis? Certe pluries inveni Ureteres, quemadmodum *Tom. I. pag.* 49. descripsi, vel quod Calcu-

culus in fine ad Vesicam hæreret, si unus; vel quod Vesica, ad magnum Calculum contracta, urinam vix ultra admitteret, si uterque, urinam in Vesicam aut vix, aut nullatenus posset transmittere: vidi, inquam, eosdem factos cum ab urina accumulata amplissimos, tum Intestinorum in morem varios in flexus & anfractus convolutos esse, ut duplam, eaque majorem, adepti longitudinem essent; externam Peritonæi telam cellulosam, Mesenterii instar, secum ducentes. Unde verisimile fit, a repetitis constipata cum alvo Colicis, ipsa Intestina & elongari, & in mirificos flexus abire. Tamen etiam citra morbos Intestina sic esse ab ipsa natura posse non est quod negem.

